

วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Faculty of Humanities and Social Sciences

Thepsatri Rajabhat University Journal

ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2567
Vol. 15 No. 3 September-December 2024

I S S N Online: 2673-0413

ม.ค.65

วารสารวิชาการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Faculty of Humanities and Social Sciences
Thepsatri Rajabhat University Journal

ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2567
Vol. 15 No. 3 September-December 2024

I S S N Online: 2673-0413

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน / ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม / ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริม สนับสนุน เผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณภาพของอาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาทั้งภายในภายนอกสถาบัน
2. เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการของอาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาทั้งภายในภายนอกสถาบัน
3. เพื่อให้บริการทางสังคมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการ

ขอบเขตเนื้อหา

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทรรศน์ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยครอบคลุมเนื้อหาด้านการวิจัย การพัฒนา การศึกษา และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือก่อให้เกิดความรู้ใหม่

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี:

- อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
- คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บรรณาธิการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรวิชญ์ บุญส่ง

ผู้ช่วยบรรณาธิการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชนิดดา โชติช่วง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธัชพล ทิธี, อาจารย์ชิน เพ็ญพิงสุข, อาจารย์พรรณทิพย์ เพ็ชรจิตร

กองบรรณาธิการ: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

- รองศาสตราจารย์ ดร.อรรถกร นิมิตกุล
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชดา พงศ์ไพรัตน์
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา พงษ์สิน
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชลิดา แสนวิเศษ
- อาจารย์ ดร.ภัทรพร โชคไพฑูริย์

หน่วยงานภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.สมบุรณ์ สุขสำราญ	สำนักงานราชบัณฑิตยสภา
ศาสตราจารย์ ดร.จาง อติวัฒน์สิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร เตชะขันหมาก	สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดลพบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา ปิรันธนานนท์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกสสถิตอัมพร	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ธานี สุขเกษม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.รัตน์ะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาคร คัยนันท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ ชำคง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมาลี เอี่ยมสมัย	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม

สำนักงาน: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

เลขที่ 321 ถนนนารายณ์มหาราช อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี 15000

โทรศัพท์ 064-313-8785 Email: husocjo@gmail.com และ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/truhusocjo/index>

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. รองศาสตราจารย์ ดร.รัชดาภรณ์ อมรชีวิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ศศิธร วชิรปัญญาพงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
3. รองศาสตราจารย์ ดร.อรรพณ นิ่มตลุง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
4. รองศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ชูชาติ พยอม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุรช อนุกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูวดล จุลสุคนธ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูเทพ ประภากร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิธิญา ไฉยีน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐชา หนองทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูวดล จุลสุคนธ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูเทพ ประภากร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไล ทองแผ่	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มยุรี รัตนเสริมพงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา พยุงสิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธาสินี ศิริโคภาภิรมย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.สุริยะ หาญพิชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธัชพล ทิธี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันดี เกาคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศศิวิมล สุทธิสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
21. อาจารย์ ดร.พงศธร ไพจิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
22. อาจารย์ ดร.ภัสกร เลาสวัสดิ์กุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
23. อาจารย์ ดร.สมชาย วัชรปัญญาวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. ศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา ท่วมสุข	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตรา วิเชียรชม	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร เต๊ะชันหมาก	สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดลพบุรี
4. รองศาสตราจารย์ ดร.กานดา เต๊ะชันหมาก	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
5. รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติชัย สุธาสีโนบล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
6. รองศาสตราจารย์ ดร.โกมณ แพนพา	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
7. รองศาสตราจารย์ ดร.จีระ ประทีป	มหาวิทยาลัยรังสิต
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ชรินทร์ มั่งคั่ง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
9. รองศาสตราจารย์ ดร.โชติ บติรัฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
10. รองศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด เชื้อสุวรรณทวี	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
11. รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐริรา ทับทิม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
12. รองศาสตราจารย์ ดร.เดือนเต็ม กฤษดาธานนท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

13. รองศาสตราจารย์ ดร.ธานี สุขเกษม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
14. รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดาภรณ์ ศรีนารา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
15. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระภัทร เอกผายใจสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
16. รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา ปิณฑนานนท์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
17. รองศาสตราจารย์ ดร.นันทน์ ประสานนาม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
18. รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส พาวินันท์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
19. รองศาสตราจารย์ ดร.ปจวีย์ ผลประเสริฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
20. รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะพร ตันณีกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
21. รองศาสตราจารย์ ดร.พญ. ชีตาร์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
22. รองศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
23. รองศาสตราจารย์ ดร.พรณี บุญขรตถกิจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
24. รองศาสตราจารย์ ดร.พรอัมรินทร์ พรหมเกิด	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
25. รองศาสตราจารย์ ดร.ภิญญพันธุ์ พงษ์ลาวัณย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
26. รองศาสตราจารย์ ดร.มานพ วสุทธิแพทย์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
27. รองศาสตราจารย์ ดร.ยาใจ พงษ์บริบูรณ์	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
28. รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาธระกุล	มหาวิทยาลัยนเรศวร
29. รองศาสตราจารย์ ดร.รติชัย รถทอง	วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
30. รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
31. รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
32. รองศาสตราจารย์ ดร.วรัทยา ธรรมกิตติภพ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
33. รองศาสตราจารย์ ดร.วราภฤต เกื้อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
34. รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณดี สุทธินรากร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
35. รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ หามนตรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
36. รองศาสตราจารย์ ดร.วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
37. รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวเรศ ภักดีจิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
38. รองศาสตราจารย์ ดร.สายวรุณ สุนทรโรทก	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
39. รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทรี ดวงทิพย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
40. รองศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณิ เหลือบุญชู	สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
41. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
42. รองศาสตราจารย์ ดร.สรณัฐ ไดลังคะ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
43. รองศาสตราจารย์ ดร.สนธยา สีละมาต	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
44. รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ อินทสิงห์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
45. รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด พรหมจ้อย	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
46. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
47. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
48. รองศาสตราจารย์ ดร.ศยามน อินสะอาด	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
49. รองศาสตราจารย์ รศ.ดร.ศิริพร ปัญญาเมธิกุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
50. รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย อารีรุ่งเรือง	มหาวิทยาลัยศิลปากร
51. รองศาสตราจารย์ ดร.ษัษฐรัมย์ ธรรมบุษดี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
52. รองศาสตราจารย์ ดร.เอมอร แสนภูวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
53. รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัยวรรณ ภูเทศ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

54. รองศาสตราจารย์ พันตำรวจโท ดร.กฤษณพงศ์ พุตระกูล	มหาวิทยาลัยรังสิต
55. รองศาสตราจารย์ประสาทศรี ศรีประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
56. รองศาสตราจารย์พัฒนา จันทนา	มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
57. รองศาสตราจารย์อัญชลี เศรษฐเสถียร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
58. รองศาสตราจารย์เอมอร ดิสปัญญา	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
59. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกอร บุญมี	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
60. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานต์วี บุขยานนท์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
61. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กันยารัตน์ เมืองแก้ว	มหาวิทยาลัยศิลปากร
62. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกวลิณ งามพิริยกร	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
63. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิระพร ชะโน	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
64. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
65. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬารัตน์ บุขบงก์	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
66. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาล แอ่มหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
67. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยพงษ์ สำเนียง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
68. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แดนวิชัย สายรักษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
69. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เตชภณ ทองเดิม	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
70. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนศ ปานหัวไผ่	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
71. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธารณ์ ทองออก	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
72. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดิยา ทองเกิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
73. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ มอนโธสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
74. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิติ เอี่ยมชื่น	มหาวิทยาลัยพะเยา
75. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดอนเจดีย์
76. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระ พันลูกท้าว	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
77. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณิดา เลอเลิศยุติธรรม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
78. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทมา ชิมประเสริฐกุล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
79. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะนุช วิริยะนวัตร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
80. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
81. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรียา สมพิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
82. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรา เดชโฮม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
83. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมกต์ สมชอบ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
84. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิฐ นาสี	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
85. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิษณุ บุญนิยม	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
86. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภิรมย์ อันประเสริฐ	สมาคมกีฬาฟุตบอลแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
87. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ ชำคง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
88. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนต์ดนัย มโนการณ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
89. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลเกีย เขียวดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
90. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ นันทะเสน	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
91. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ นันทะศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
92. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรดี ปรีชาปัญญากุล	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
93. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัมพันธ์ รอดพึ่งครุฑ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
94. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

95. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิธรรม อ่องวุฒิวัฒน์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
96. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดสรวง ยุทธนา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
97. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทินันท์ ชื่นชม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
98. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาสพงษ์ ฐิ์ทำนอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
99. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี เอี่ยมสมัย	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี พระพุทธบาท
100. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเมษย์ หนกหลัง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
101. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุศักดิ์ บุญเทียน	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
102. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทรี โชติติลล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
103. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวภาคย์ กัลยาณมิตร	มหาวิทยาลัยนเรศวร
104. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสนห์ ไฉลสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
105. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศารทูล สันติवास	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
105. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ ศรีสอาด	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
107. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์	มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร
108. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนรรฆ จรรย์ยานนท์	มหาวิทยาลัยมหิดล
109. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิญา แก้วอุทัย	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
110. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิเศก ปันสุวรรณ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
111. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดมลักษณ์ กุลศรีโรจน์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
112. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ยงกุลวนิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
113. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อังคณา อ่อนธานี	มหาวิทยาลัยนเรศวร
114. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โอภามา จำแกะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
115. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัทระ ลิ้มปิติระ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
116. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลาวัลย์ ไบณพา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
117. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สัจจา ไกรศรีรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
118. พันตำรวจโท ดร.ศักดิ์วุฒิ วิบูลสมัย	กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง
119. อาจารย์ ดร.โกสุม โอมพรนุวัฒน์	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
120. อาจารย์ ดร.เขมิกา ทองเรือง	มหาวิทยาลัยนครพนม
121. อาจารย์ ดร.จิตติมา พิศาภาค	โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
122. อาจารย์ ดร.ชญานิษฐ์ ยิ้มสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
123. อาจารย์ ดร.ชัยพนธ์ จันวงศ์เดือน	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
124. อาจารย์ ดร.ฐนพงศ์ ลือขจรชัย	มหาวิทยาลัยศิลปากร
125. อาจารย์ ดร.ธารีรัตน์ ใจเอื้อย	โรงเรียนหนองโสนพิทยาคม จังหวัดพิจิตร
126. อาจารย์ ดร.ธนัทเทพ เียรประสิทธิ์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
127. อาจารย์ ดร.นิคม โทะลงธง	โรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดลำพูน
128. อาจารย์ ดร.นันท์ธร บรรจงปรุ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
129. อาจารย์ ดร.นันทยา ทองหล่อ	โรงเรียนโคกลำพานวิทยา จังหวัดลพบุรี
130. อาจารย์ ดร.ปฏิพัฒน์ บุญรักษ์	โรงเรียนบ้านป่าแขง จังหวัดพิจิตร
131. อาจารย์ ดร.ปรีดี หงษ์สตัน	Linnaeus University ประเทศสวีเดน
132. อาจารย์ ดร.พัชรี ศิลารัตน์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอัยเย็ด
133. อาจารย์ ดร.พรทิวา ชนะโยธา	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอัยเย็ด
134. อาจารย์ ดร.รัตนา ชุกซอน	โรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดลำพูน
135. อาจารย์ ดร.วรภรณ์ โชติรัตนากุล	โรงเรียนชุมชนบ้านหนองคู จังหวัดศรีสะเกษ

- 136. อาจารย์ ดร.วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ
- 137. อาจารย์ ดร.สาคร มหาหิงค์
- 138. อาจารย์ ดร.สุพรรณิ กัณห์ติลก
- 139. อาจารย์ ดร.สุภาพร พงศ์ภิญโญโอกาส
- 140. อาจารย์ ดร.สุรวงศ์ วรรณปักษ์
- 141. อาจารย์ ดร.สุวัฒน์ จิตต์จันทร์
- 142. อาจารย์ ดร.อภิญา จอมพิจิตร
- 143. อาจารย์ ดร.อาริตา สัมมาร์ตัน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาลัยพิษณุพนิติต จังหวัดหนองบัวลำภู
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธบาท
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้ตีพิมพ์ผลงานทางวิชาการของอาจารย์ นักศึกษา และผู้ที่สนใจอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2566 เป็นปีที่ 14 วารสารได้มีการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานให้เป็นที่ยอมรับ โดยได้รับการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีอ้างอิงวารสารไทย TCI จัดให้อยู่ในอันดับกลุ่ม 2 วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มีวัตถุประสงค์ในการจัดทำเพื่อส่งเสริม สนับสนุน เผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณภาพของอาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถาบัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นทางวิชาการ รวมถึงบริการทางสังคม

เนื้อหาในวารสารฉบับนี้ ประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการ จำนวน 13 เรื่อง คือ 1) การเปรียบเทียบความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ 2) การศึกษาการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร 3) การบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 4) การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ 5) การใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 6) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา 7) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 8) การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และ 2 9) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรี โดยใช้เทคนิคการสอนด้วยเกมเป็นฐาน (Game-based Learning) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 โรงเรียนหนองแขงวิทยา 10) การกระชับอำนาจของสยามในพื้นที่อีสานหลังเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369 11) โคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย: การทบทวนเรื่องผู้แต่ง จุดประสงค์ในการแต่งและการศึกษาเส้นทางที่ปรากฏในนิราศ 12) สังคมไทยในมุมมองของปรัชญาจรรยา และ 13) การวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบ: กลไกทางวากยสัมพันธ์บางประการที่ผลักดันกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ในภาษาไทย ทุกบทความดังกล่าวได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน รูปแบบ (Double - Blinded) และการกลั่นกรองจากคณะกรรมการจัดทำวารสาร เนื้อหาสาระสำคัญของบทความในฉบับนี้มีความหลากหลาย ทรงคุณค่าในเชิงวิชาการ โดยมีเนื้อหาครอบคลุมทั้งกลุ่มมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษา

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณคณะทำงานทุกท่านที่ขับเคลื่อนวารสารฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงตามจุดประสงค์ในการเป็นวารสารที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการพิจารณากลั่นกรองบทความ และอาจารย์ นักศึกษา ผู้ที่สนใจทุกท่านที่ได้ส่งบทความเผยแพร่ในวารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี และหวังว่าจะได้รับความไว้วางใจเช่นนี้ตลอดไป

วีรวิทย์ บุญส่ง
บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
กองบรรณาธิการ	(1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(2)
บทบรรณาธิการ	(7)
สารบัญ	(8)
บทความวิจัย	
การเปรียบเทียบความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ	1
: พนิดา พานิชวัฒนะ, กมลทิพย์ ศรีหาเศษ, และวศิน นุชคง	
การศึกษาการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่ง ในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร	17
: พิมพ์ภรณ์ เชาว์ปรีชา, และสุพิชา บุรณะวิทยากรณ์	
การบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72	33
: ภัสธรกวิณ เพราหะ, วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์, และมยุรี รัตนเสริมพงศ์	
การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์	51
: ณัฐพล เสนวงษ์, มยุรี รัตนเสริมพงศ์, และวราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง	
การใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1	65
: สิริชัย แสงสิทธิ์, ภูวดล จุลสุคนธ์, และสรชัย ชูชีพ	
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา	81
: รัชวิน โปรงสูงเนิน, วินัย ทองภูบาล, และสญา อุระวนิชตระกูล	
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2	95
: รัฐภูมิ ยวงทอง, ชูชาติ พยอม, และภูวดล จุลสุคนธ์	
การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และ 2	109
: อัมจิตร หมวดแร่, และชัยรัตน์ โตศิลา	

	หน้า
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรี โดยใช้เทคนิคการสอนด้วยเกมเป็นฐาน (Game-based Learning) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 โรงเรียนหนองแขงวิทยา	123
: ปนัดดา พาณิชัยพันธุ์, อภิสิทธิ์ เป็ญระเหเม, และสุธิมา เกิดทอง	
การกระชับอำนาจของสยามในพื้นที่อีสานหลังเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369	139
: ประวิทย์ สายสงวนวงศ์	
บทความวิชาการ	
โคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย: การทบทวนเรื่องผู้แต่ง จุดประสงค์ในการแต่งและการศึกษาเส้นทางที่ปรากฏในนิราศ	155
: ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ	
สังคมไทยในมุมมองของปรัชญาจารย์วาท	169
: พระมหาธีรวิทย์ พันธุ์ศรี, และละอองดาว ขาทองยศ	
“การวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบ”: กลไกทางวาทกรรมสัมพันธ์บางประการที่ผลักดันกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ในภาษาไทย	187
: สุวัฒน์ชัย คชเพต, ปัทมพล สถิตพงษ์, และสุรศักดิ์ เขียวน้อย	
ภาคผนวก	203
แนะนำผู้เขียน	
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	
การจัดรูปแบบหน้ากระดาษวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	
รูปแบบการอ้างอิงแทรกในเนื้อหาและการเขียนเอกสารอ้างอิง	
จริยธรรมการวิจัย	

การเปรียบเทียบความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของ
พนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ
Comparison of Career Adaptability Among Employees of
The Bangkok Mass Transit Authority Bus Operations Group

พนิดา พานิชวัฒน์*, กมลทิพย์ ศรีหาเศษ**, และวสิน นุชคง***

Panida Panidvadtana, Kamontip Srihaset, and Vasin Nuchkong

Received: May 27, 2024 Revised: June 22, 2024 Accepted: July 1, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ และ 2. เปรียบเทียบความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ กลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ เขตการเดินรถที่ 1 กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถที่ 3 ตำแหน่งพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสาร จำนวน 366 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพจำนวน 24 ข้อ การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated Measurement)

ผลการวิจัยพบว่า พนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ เขตการเดินรถที่ 1 กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถที่ 3 มีความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพโดยภาพรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก โดยด้านควบคุมตนเองทางอาชีพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความใฝ่รู้ทางอาชีพ ด้านความมั่นใจทางอาชีพ และด้านความเอาใจใส่ทางอาชีพ ตามลำดับ โดยผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ จากการพิจารณาผลการวิเคราะห์ทดสอบความแตกต่างของความแปรปรวนจากการวัดความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพรายองค์ประกอบ พบว่าความแปรปรวนของการวัดรายองค์ประกอบของความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพไม่เท่ากัน (Mauchly's $W = 0.903$, Sig. = 0.000) ส่วนผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มจากค่า Greenhouse-Geisser พบว่า ค่าเฉลี่ยความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพรายองค์ประกอบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 6.773$, Sig. = 0.000) และผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ระหว่างกลุ่ม พบว่า พนักงานมีความสามารถในการ

* ภาควิชาการประเมินและการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

** ภาควิชาการประเมินและการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

*** องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ เขตการเดินรถที่ 1 กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถที่ 3

ควบคุมตนเองทางอาชีพ ความใฝ่รู้ทางอาชีพ และความมั่นใจทางอาชีพสูงกว่าความเอาใจใส่ทางอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การปรับตัวทางอาชีพ, กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ, พนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ

Abstract

This study aims to 1. examine the career adaptability of employees at the Bangkok Mass Transit Authority (BMTA), particularly those in the Operations Division of Bus Services, and 2. compare the career adaptability of employees in the same division. The study sample consisted of 366 employees from BMTA's Bus Operations Division 1 and Division 3, including bus drivers and ticket collectors, selected through stratified random sampling. The research tool used was a 24-item career adaptability questionnaire. The data were analyzed using descriptive statistics, including mean, standard deviation, and repeated measures analysis of variance (ANOVA).

The results revealed that employees at BMTA's Bus Operations Division 1 and Division 3 demonstrated a high level of overall career adaptability, as well as in each individual component. Specifically, the highest mean score was observed in the dimension of career self-control, followed by career curiosity, career confidence, and career attentiveness, respectively. The repeated measures analysis of variance indicated that the variances in career adaptability components were not equal (Mauchly's $W = 0.903$, Sig. = 0.000). Furthermore, the Greenhouse-Geisser correction revealed statistically significant differences in the mean scores of the career adaptability components at the 0.05 level ($F = 6.773$, Sig. = 0.000). Pairwise comparisons showed that employees scored significantly higher in career self-control, career curiosity, and career confidence compared to career attentiveness ($p < 0.05$).

Keywords: Career Adaptability, Bus Operations Group, Employees of the Bangkok Mass Transit Authority

บทนำ

โลกแห่งการทำงานยุคปัจจุบันกำลังเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ และโครงสร้างทางสังคม รวมถึงความก้าวหน้าของเทคโนโลยี พนักงานในองค์กรต่าง ๆ จึงต้องเผชิญหน้ากับสภาพแวดล้อมการทำงานที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการประกอบอาชีพ พนักงานจึงจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบในการพัฒนาวิชาชีพของตนเองเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานะและการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการทำงาน อีกทั้งองค์กรต้องการบุคลากรที่มีความสามารถในการปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการขององค์กร ดังนั้น การปรับตัวทางอาชีพจึงเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการพัฒนาทางวิชาชีพและประสิทธิภาพในการทำงาน (Johnston, 2018; Haenggli, & Hirschi, 2020; Nakra, & Kashyap, 2023) การปรับตัวทางอาชีพเป็นโครงสร้างทางจิตวิทยาที่สะท้อนถึงการกำกับตนเอง (Self-Regulatory) เพื่อแก้ปัญหาที่ไม่คุ้นเคย ชับซ้อน อันเนื่องมาจากการงาน การเปลี่ยนงาน รวมถึงความบอบช้ำทางจิตใจจากการทำงาน (Savickas, & Porfeli, 2012, p. 1125) โดยการปรับตัวทางอาชีพครอบคลุมทั้งทัศนคติ พฤติกรรม และความสามารถของแต่ละบุคคลในการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เข้ากับบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ในอาชีพได้อย่างราบรื่น และรับมือกับภาระงานหรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (Savickas, 2005; Cited in Li et al., 2022) กล่าวอีกนัยหนึ่ง การปรับตัวทางอาชีพเป็นความสามารถส่วนบุคคลในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมการทำงานของตนเอง รวมถึงความพร้อมในการจัดการกับปัญหาที่คาดเดาได้ และคาดเดาไม่ได้ (Kirchknopf, 2020; Sun et al., 2023)

องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) เป็นรัฐวิสาหกิจที่มีภารกิจและความรับผิดชอบในการจัดบริการรถโดยสารประจำทางในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง และต้องการยกระดับสู่องค์กรคุณภาพที่ให้บริการสังคมด้านการคมนาคมขนส่งสำหรับประชาชนทุกระดับ องค์การจึงให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานที่มีมาตรฐาน เน้นกระบวนการปฏิบัติงานจากระบบงานปัจจุบันสู่ระบบงานเพื่ออนาคต (Transitional Change) โดยคาดหวังว่าบุคลากรจะสามารถสร้างสมรรถนะในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องตามที่องค์กรคาดหวัง เกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพตามสายงาน รวมถึงบุคลากรสามารถปฏิบัติงานแทนกันได้ ซึ่งพนักงานของกลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถเป็นส่วนงานหนึ่งที่สำคัญขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ และใกล้ชิดกับผู้รับบริการ เนื่องจากมีหน้าที่เกี่ยวกับการเดินรถขององค์การให้เป็นไปตามแผนและเป้าหมายการเดินรถของเขตการเดินรถ พนักงานขับรถมีการปฏิบัติงานโดยสรุป คือ การตรวจสอบความเรียบร้อยของรถโดยสารประจำทางก่อนนำรถออกจากอู่ การนำรถโดยสารประจำทางมาถึงท่าปล่อยรถ และการประสานงานแก้ไขปัญหาการเดินรถเส้นทางระหว่างการเดินทาง กรณีเกิดอุบัติเหตุ กรณีปัญหาบนรถ กรณีมีผู้โดยสารบนรถ และกรณีอุบัติเหตุ ส่วนพนักงานเก็บค่าโดยสารมีการปฏิบัติงานโดยสรุป คือ เบิกกระบอกตั๋วและตั๋ว จำหน่ายตั๋วรถโดยสาร ขอเบิกตั๋วไปจำหน่าย นำส่งเงินจากการจำหน่ายตั๋ว เบิกและส่งคืนบัตรโดยสารอิเล็กทรอนิกส์แบบรายเที่ยว รวมถึงเบิกและส่งคืนเครื่องรับชำระค่าโดยสารด้วยบัตรอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ, 2566, หน้า 2) สะท้อนให้เห็นว่า ตำแหน่งพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสารต้องมีความสามารถในการนำความรู้และประสบการณ์มาใช้ในการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติงาน และมีความสามารถในการปรับตัวในการปฏิบัติงานที่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงาน และวิถีชีวิตในการใช้บริการขนส่งสาธารณะของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป

จากสภาพการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสารขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) ดังกล่าว รวมถึงความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่ส่งผลต่อวิถีการทำงานของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ โดยเฉพาะพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสารที่ต้องนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นการใช้จอภาพอัจฉริยะแสดงตำแหน่งรถเมล์หรือป้ายบอกสถานีรถเมล์ และการออกตัวโดยสารด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ, 2566, หน้า 1 - 3) สะท้อนให้เห็นว่าพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสารต้องมีความสามารถในการกำกับตนเองให้มีความรู้และประสบการณ์มาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาที่ไม่คุ้นเคย อีกทั้งการทำงานยังมีการนำเทคโนโลยีมาใช่มากยิ่งขึ้น พนักงานจึงจำเป็นต้องพัฒนาวิชาชีพของตนเองเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะและการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการทำงาน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ สำหรับตำแหน่งพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสาร ซึ่งจะทำให้ทราบว่าพนักงานมีความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพมากน้อยเพียงใด และความสามารถในแต่ละด้านมีความแตกต่างหรือไม่ อย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนและกำหนดแนวทางพัฒนาบุคลากรขององค์กรให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการขององค์กรและสภาพที่แท้จริงของพนักงาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ

การทบทวนวรรณกรรม

ความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพ

ในปี 1997 Savickas ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการปรับตัวในอาชีพ โดยบูรณาการสี่ส่วนของทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพกับช่วงชีวิต (Super's Life-span Theory) ได้แก่ มุมมองส่วนบุคคล มุมมองเชิงพัฒนาการ มุมมองเชิงอัตลักษณ์ และมุมมองบริบท (Johnston, 2018, p. 18) จากนั้นในปี 2005 Savickas ได้เสนอทฤษฎีการสร้างอาชีพ (Career Construction Theory: CCT) ซึ่งกำหนดแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ที่ถูกขับเคลื่อนโดยการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมทางสังคม เพื่อให้เป้าหมายของบุคคลสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และจากทฤษฎีการสร้างอาชีวดังกล่าว Savickas ได้ระบุว่า ความสามารถในการปรับตัวในอาชีพ (Career Adaptability) เป็นโครงสร้างทางจิตสังคมที่แสดงถึงความพร้อมและทรัพยากรของแต่ละบุคคลในการรับมือกับงานในปัจจุบันและงานที่คาดหวัง การเปลี่ยนแปลงทางอาชีพ และความบอบซ้ำทางจิตใจจากบทบาททางอาชีพของตนเอง (Johnston, 2018; Savickas, & Porfeli, 2012) โดยความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพครอบคลุมทั้งทัศนคติ พฤติกรรม และความสามารถ

ของแต่ละบุคคลในการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เข้ากับบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ในอาชีพได้อย่างราบรื่น ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมการทำงานของตนเอง และรับมือกับภาระงานหรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งที่คาดได้และคาดเดาไม่ได้ (Kirchknopf, 2020; Savickas, 2005; Cited in Li et al., 2022; Sun et al., 2023)

การปรับตัวทางอาชีพตามแนวคิดของ Savickas มี 4 องค์ประกอบ หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า 4Cs ได้แก่ ความเอาใจใส่ (Concern) การควบคุม (Control) ความใฝ่รู้ (Curiosity) และ (Confidence) โดยความเอาใจใส่เกี่ยวกับอนาคตช่วยให้บุคคลมองไปข้างหน้าและเตรียมความพร้อมสำหรับสิ่งอาจจะเกิดขึ้น ส่วนการควบคุมทำให้บุคคลมีความรับผิดชอบในการวางกรอบสำหรับตนเองและสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น โดยอาศัยการมีวินัยในตนเอง ความเพียรพยายาม และความอดทน ส่วนความใฝ่รู้ (Curiosity) เป็นความอยากรู้อยากเห็นของบุคคลเกี่ยวกับตนเอง ในบทบาทหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งประสบการณ์จากการสำรวจข้อมูลหรือค้นหาข้อมูลช่วยสร้างความทะเยอทะยาน และแรงบันดาลใจ แล้วนำทางเลือกที่ได้รับไปใช้ออกแบบชีวิตของตนได้จริง เมื่อพิจารณาในบริบทการทำงาน การเปลี่ยนแปลงทางอาชีพ หรือความบอบช้ำจากการทำงาน ความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลจึงเป็น (1) การเอาใจใส่เกี่ยวกับอนาคตทางอาชีพหรืออนาคตทางวิชาชีพของตนเอง หรือที่เรียกว่า ความเอาใจใส่ทางอาชีพ (Career Concern) (2) การควบคุมในการเตรียมตัวสำหรับอนาคตทางอาชีพของตนเอง หรือที่เรียกว่า การควบคุมตนเองทางอาชีพ (Career Control) (3) การแสดงถึงความอยากรู้อยากเห็นโดยการสำรวจตัวตนและสถานการณ์ในอนาคต หรือที่เรียกว่า ความใฝ่รู้ทางอาชีพ (Career Curiosity) และ (4) การสร้างความมั่นใจในการทำตามความมุ่งมั่น บรรลุเป้าหมายของตนเอง หรือที่เรียกว่า ความมั่นใจทางอาชีพ (Career Confidence)

กรอบแนวความคิด

การวิจัยศึกษาความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถตามแนวคิดของ Savickas ที่มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ความเอาใจใส่ทางอาชีพ การควบคุมตนเองทางอาชีพ ความใฝ่รู้ทางอาชีพ และความมั่นใจทางอาชีพ และเปรียบเทียบว่าพนักงานดังกล่าวมีความสามารถในการประกอบประกอบแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร โดยองค์ประกอบตามแนวคิดของ Savickas ดังกล่าวถูกนำไปใช้สร้างแบบวัดความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพใน 13 ประเทศ ซึ่งพบว่า แบบวัดความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพตามแนวคิดของ Savickas ที่มี 4 องค์ประกอบ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Savickas, & Porfeli, 2012, p. 617) และนำไปใช้ในการสร้างแบบวัดฉบับสั้น ซึ่งพบว่า แบบวัดมีความตรงเชิงโครงสร้างตามแนวคิดของ Savickas (Soares et al., 2023, p. 578) และนำไปใช้ในการศึกษาความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ (ทัชชา ไชยกิจ, และคณะ, 2562; ปรีญานุช มากวิฒนสุข, และบุญญิตติ ยงย่วน, 2563; Nakra & Kashyap, 2023; Sun et al., 2023)

ความเอาใจใส่ทางอาชีพ คือ การคิดและวางแผนสำหรับอาชีพในอนาคต รวมถึงความสามารถในการดูแลและวางแผนสำหรับอนาคตหรือความท้าทายในอาชีพที่กำลังจะมาถึง การควบคุมตนเองทางอาชีพ คือ ความเพียรและความพยายามในการปรับตัวต่อความท้าทายสำหรับสภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยอาศัยความมีวินัยในตนเอง ความพยายาม และความพากเพียร ความใฝ่รู้ทางอาชีพ คือ การสำรวจเกี่ยวกับทางเลือกในอาชีพของตนเอง การคิด

เกี่ยวกับตนเองในสถานการณ์และบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน และการคิดเกี่ยวกับความเหมาะสมระหว่างตนเองและสภาพแวดล้อมในการทำงาน และความมั่นใจทางอาชีพ คือ การรับรู้ความสามารถของตนเองในการดำเนินการตามแนวทางอาชีพได้อย่างประสบความสำเร็จ (Guan et al., 2015; Savickas, & Porfeli, 2012; Soares et al, 2023)

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ เขตการเดินรถที่ 1 กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถที่ 3 ตำแหน่งพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสาร จำนวน 596 คน

1.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ เขตการเดินรถที่ 1 กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถที่ 3 ตำแหน่งพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสาร เนื่องจากพนักงานตำแหน่งขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสารต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์การทำงานและผู้ใช้บริการที่หลากหลาย จึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพเพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973; อ้างถึงใน สุวิมล ติรภานันท์, 2555, หน้า 101 - 102) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ $95 \pm 5\%$ ด้วยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิตามกลุ่มงาน (Stratified Random Sampling) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 240 คน แต่เพื่อป้องกันการกัน สูญหายของข้อมูลผู้วิจัยจึงเก็บตัวอย่างเพิ่มเติม ซึ่งได้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 366 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสอบถามความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพมีจำนวน 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา อายุ และอายุงาน และตอนที่ 2 แบบสอบถามความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพ ซึ่งเป็นแบบมาตรประมาณค่า 4 ระดับ จำนวน 24 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ความตรงเชิงเนื้อหา โดยอาศัย การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและจุดประสงค์ (IOC) แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (สุมิล ติรภานันท์, 2555, หน้า 78) พบว่า ข้อคำถามมีค่า IOC ความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามตามที่คุณเชี่ยวชาญ แนะนำและให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาและตรวจสอบอีกครั้งก่อนนำไปทดลองใช้ เพื่อวิเคราะห์ความเที่ยงของ แบบสอบถาม และ 2) ค่าความเที่ยงโดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach พบว่า แบบสอบถาม มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.918

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากภาควิชาการประเมิน และการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากตัวอย่างวิจัยจากหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง โดยคณะผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างทั้งรูปแบบออนไลน์ (Google Form) และแจกแบบสอบถาม ด้วยตัวเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับมาตรวจสอบความถูกต้องและ ความครบถ้วนของข้อมูล จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพทั้งโดยภาพรวมและรายองค์ประกอบ และสถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated Measurement) เพื่อเปรียบเทียบ ความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพรายองค์ประกอบ และตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นด้วย Mauchly's Test of Sphericity เพื่อทดสอบความแตกต่างของความแปรปรวน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ ปรากฏผลดังนี้

ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ เขตการเดินรถที่ 1 กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถที่ 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 3.43$, $SD = 0.49$) เมื่อพิจารณา รายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านควบคุมตนเองทางอาชีพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M=3.45$, $SD=0.53$) รองลงมาคือ ด้านความใฝ่รู้ทางอาชีพ ($M=3.44$, $SD=0.55$) ด้านความมั่นใจทางอาชีพ ($M=3.44$, $SD=0.55$) และด้านความเอาใจใส่ทางอาชีพ ($M=3.38$, $SD=0.51$) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชน กรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ ปรากฏผลดังนี้

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ ประกอบด้วย ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุ พบว่า ค่าเฉลี่ยความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพรายองค์ประกอบของกลุ่มตัวอย่างมีความแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตาราง 1

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุ (Multivariate test)

Effect	Value	F	Hypothesis df	Error df	Sig.
Pillai's Trace	0.042	5.328 ^b	3.000	363.000	0.001
Wilks' Lambda	0.958	5.328 ^b	3.000	363.000	0.001
Hotelling's Trace	0.044	5.328 ^b	3.000	363.000	0.001
Roy's Largest Root	0.044	5.328 ^b	3.000	363.000	0.001

ผลการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อทดสอบความแตกต่างของความแปรปรวนจากการวัดความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพรายองค์ประกอบจาก Mauchly's Test of Sphericity พบว่า ค่าสถิติ Mauchly's W = 0.903 และ มีค่า Sig. = 0.000 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า ความแปรปรวนของการวัดรายองค์ประกอบของความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพไม่เท่ากัน ดังตาราง 3 จึงพิจารณาค่า Greenhouse-Geisser

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม (Tests of Within-Subjects Effects) จากค่า Greenhouse-Geisser พบว่า ค่าเฉลี่ยความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพรายองค์ประกอบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($F = 6.773$, Sig = 0.000) จึงดำเนินการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ระหว่างกลุ่ม

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม (Tests of Within-Subjects Effects)

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig
Greenhouse-Geisser	1.276	2.819	0.452	6.773	0.000

Mauchly's Test of Sphericity: Mauchly's W = 0.903, Sig. = 0.000

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ระหว่างองค์ประกอบ พบว่า ค่าเฉลี่ยของความเอาใจใส่ทางอาชีพ มีความแตกต่างจากองค์ประกอบอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าเฉลี่ยของการควบคุมตนเองทางอาชีพ ความรู้ทางอาชีพ และความมั่นใจทางอาชีพ สูงกว่าความเอาใจใส่ทางอาชีพ ดังตาราง 4

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ระหว่างกลุ่ม (Pairwise Comparison)

(I) Factor1	(J) Factor1	Mean		Sig	95% Confidence Interval for	
		Difference	Std. Error		Difference	
		(I-J)			Lower Bound	Upper Bound
ความเอาใจใส่	การควบคุมตนเอง	-.074*	.020	.001	-.126	-.022
	ทางอาชีพ					
	ความใส่ใจทางอาชีพ	-.063*	.019	.006	-.113	-.013
	ความมั่นใจทางอาชีพ	-.066*	.021	.010	-.122	-.011

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ สามารถนำผลมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ มีประเด็นสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

พนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ เขตการเดินรถที่ 1 กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถที่ 3 ตำแหน่งพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสาร มีความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากพนักงานทั้ง 2 ตำแหน่งเป็นกลุ่มงานที่ต้องพบปะและสื่อสารกับผู้ให้บริการอย่างหลากหลาย ภายใต้สถานการณ์ที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เช่น กรณีเกิดอุบัติเหตุ กรณีเกิดน้ำท่วม จึงทำให้พนักงานได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และหาวิธีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและสอดคล้องกับความคาดหวังขององค์กร สะท้อนให้เห็นว่าพนักงานมีความรู้ ทักษะ และความสามารถที่จำเป็นต่อการทำงาน และการพัฒนาทางอาชีพ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เรียกว่า สมรรถนะทางอาชีพ (Career Competency) โดยสมรรถนะทางอาชีพส่งผลทางบวกต่อการปรับตัวทางอาชีพ (AlKhemeiri, 2021) และสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า ทักษะการแก้ไขปัญหาและความสามารถในการสื่อสารส่งผลทางบวกต่อความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพ (AlKhemeiri, & et al, 2021; Saraswati et al., 2021) นอกจากนี้องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (2566) ได้จัดทำคู่มือมาตรฐานการปฏิบัติงานสำหรับงานปฏิบัติการเดินรถขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ ตำแหน่งพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสาร ที่ระบุขอบเขตของการปฏิบัติงานและขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างละเอียด ทำให้พนักงานเห็นแนวทางการทำงานได้สอดคล้องกับความคาดหวังขององค์กร และองค์กรมีแผนปฏิบัติการเตรียมความพร้อมแก่บุคลากรด้านความฉลาดทางสติปัญญา ความฉลาดในการแก้ไขปัญหา และความฉลาดในการริเริ่มสร้างสรรค์ และดำเนินการตามแผนปฏิบัติ และเกิดผลลัพธ์ คือ บุคลากรมีความพร้อมและความสามารถนำแนวทางในการอบรมไปแก้ไขในงานที่ปฏิบัติได้ เพื่อรองรับการดำเนินงานให้บริการรถโดยสารสาธารณะให้มีศักยภาพมากขึ้นและรองรับพฤติกรรมของผู้รับบริการที่เปลี่ยนแปลงไป (สำนักการเจ้าหน้าที่ องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ, 2566)

พนักงานมีความเอาใจใส่ทางอาชีพอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากการเอาใจใส่และเตรียมความพร้อมสำหรับงานและความท้าทายในอาชีพและการปฏิบัติงาน มีผลต่อการพิจารณาการเลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปี สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันด้านการบริหารทุนมนุษย์ ประจำปีงานประมาณ พ.ศ. 2567 ที่ระบุว่า จุดแข็งของพนักงาน คือ พนักงานรักความก้าวหน้าและพร้อมที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนางาน อีกทั้งองค์กรมีการส่งเสริมให้พนักงานได้เข้าอบรมอย่างสม่ำเสมอ มีระบบการเติบโตในสายอาชีพ และมีระบบการพิจารณาการเลื่อนขั้นตำแหน่งเงินเดือน (สำนักการเจ้าหน้าที่ องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ, 2567ข) โดยการฝึกอบรมและรางวัล ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของการบริหารที่มีประสิทธิภาพสูงองค์กรส่งผลทางบวกต่อความเอาใจใส่ทางอาชีพ (Safavi & Karatepe, 2018) การที่พนักงานทำงานอย่างกระตือรือร้นและแรงจูงใจในการทำงานสะท้อนถึงการผูกพันที่พนักงานมีต่องานและองค์กร (Employee Engagement) ซึ่งส่งผลทางบวกต่อความตั้งใจของพนักงานที่ประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมฝึกอบรม

พนักงานมีการควบคุมตนเองทางอาชีพอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากการควบคุมตนเองให้มีความรับผิดชอบเพื่อเตรียมตัวปฏิบัติงานและการควบคุมสถานการณ์ มีผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ ให้มีความราบรื่นและเป็นไปตามมาตรฐานที่องค์กรกำหนดไว้ ซึ่งพนักงานทั้ง 2 ตำแหน่ง เป็นสายงานที่ต้องพบปะและรับมือกับผู้โดยสารที่มีความหลากหลาย พนักงานจึงต้องมีความอดทนและปรับตัวกับสถานการณ์ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ซึ่งการควบคุมตนเองทางอาชีพของพนักงานต้องอาศัยความมีวินัยในตนเอง ความพยายาม และความพากเพียร (Savickas, 2013; อ้างถึงใน Kurşuncu et al, 2023) สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันด้านการบริหารทุนมนุษย์ ประจำปีงานประมาณ พ.ศ. 2567 ที่ระบุว่า จุดแข็งของพนักงาน คือ พนักงานมีความขยันและอดทน และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ (สำนักการเจ้าหน้าที่ องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ, 2567ข)

พนักงานมีความใฝ่รู้ทางอาชีพอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากพนักงานทั้ง 2 ตำแหน่ง ส่วนใหญ่มีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์การทำงานในแต่ละงานที่มีการปรับไปตามสถานการณ์ อันนำไปสู่การหาแนวทางแก้ปัญหาจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และสั่งสมเป็นความรู้ใหม่ที่น่าสนใจในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทัชชา ไชยกิจ, และคณะ (2562) ที่พบว่า ความใฝ่รู้เป็นสิ่งกระตุ้นให้พนักงานต้องการพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น และเมื่อพนักงานมีความรู้ความสามารถสูงขึ้น ย่อมเพิ่มโอกาสให้พนักงานสามารถเลื่อนตำแหน่งและได้เงินเดือนที่สูงขึ้นได้ อีกทั้งความใฝ่รู้ทางอาชีพของพนักงานแสดงถึงการเปิดรับความรู้ใหม่และพร้อมที่จะปรับตัวเรียนรู้สิ่งใหม่ (Savickas, 2013; อ้างถึงใน Kurşuncu, & et al, 2023) สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันด้านการบริหารทุนมนุษย์ ประจำปีงานประมาณ พ.ศ. 2567 ที่ระบุว่า จุดแข็งของพนักงาน คือ พนักงานรักความก้าวหน้าและพร้อมที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนางาน (สำนักการเจ้าหน้าที่ องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ, 2567ข) นอกจากนี้การฝึกอบรมซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของการบริหารที่มีประสิทธิภาพสูงองค์กรส่งผลทางบวกต่อความใฝ่รู้ทางอาชีพ (Safavi, & Karatepe, 2018) ซึ่งผลการวิเคราะห์จุดแข็งขององค์กร พบว่า องค์กรมีระบบการเติบโตในสายอาชีพ และมีการส่งเสริมให้พนักงานได้เข้าอบรมอย่างสม่ำเสมอ (สำนักการเจ้าหน้าที่ องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ, 2567ข)

พนักงานมีความมั่นใจทางอาชีพอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากพนักงานทั้ง 2 ตำแหน่งข้างต้นมีการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์โดยตรงผ่านการปฏิบัติงานที่พบปะกับผู้ให้บริการที่มีความหลากหลาย การเผชิญหน้ากับ

ปัญหาต่าง ๆ เช่น กรณีเกิดอุบัติเหตุ กรณีปัญหาบนรถ กรณีมีผู้ป่วยบนรถ และกรณีอุบัติเหตุ การเรียนรู้การปฏิบัติงานผ่านคู่มือมาตรฐานการปฏิบัติงานสำหรับงานปฏิบัติการเดินรถขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ และโครงการอบรมที่องค์การจัดให้เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากร โดยอายุงานปัจจุบันของพนักงานทั้ง 2 ตำแหน่ง มีการปฏิบัติงานในตำแหน่งเดิมเฉลี่ยเท่ากับ 16.80 จึงทำให้พนักงานเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติงานได้ ความมั่นใจในทางอาชีพของพนักงานแสดงถึงการรับรู้ความสามารถของตนเองในการแก้ไขปัญหา การบรรลุเป้าหมายในการทำงาน และการปฏิบัติงานตามแผนทางอาชีพได้อย่างประสบความสำเร็จ (Kursuncu, & et al, 2023; Soares et al, 2023) สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันด้านการบริหารทุนมนุษย์ประจำปีงานประมาณ พ.ศ. 2567 ที่ระบุว่า จุดแข็งของพนักงาน คือ พนักงานมีประสบการณ์และเชี่ยวชาญด้านการเดินรถ และพนักงานมีความเชี่ยวชาญในสายงานที่ดำรงตำแหน่ง และจุดแข็งขององค์กร คือ มีการส่งเสริมให้พนักงานได้รับการอบรมอย่างสม่ำเสมอ (สำนักการเจ้าหน้าที่ องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ, 2567ข) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีญานุช มากวัฒน์สุข, และบัญญัติ ยงยวน (2563) ที่พบว่า การเรียนรู้ของพนักงานส่งผลต่อความมั่นใจในการแก้ปัญหาให้กับผู้รับบริการหรือลูกค้า และทำให้พนักงานตั้งใจทำงานเต็มศักยภาพ

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถ มีประเด็นสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

พนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ เขตการเดินรถที่ 1 กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถที่ 3 ตำแหน่งพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสาร มีค่าเฉลี่ยของความเอาใจใส่ทางอาชีพต่ำกว่าองค์ประกอบอื่น ๆ อาจเนื่องมาจากพนักงานทั้ง 2 ตำแหน่งส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ม. 3/เทียบเท่า, ม. 6/เทียบเท่า/ปวช. และระดับประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 36.10, 32.80 และ 15.00 ตามลำดับ จึงอาจทำให้พนักงานไม่ได้มีการวางแผนที่จะเปลี่ยนสายงานหรือสอบเลื่อนขั้นไปยังตำแหน่งที่สูงขึ้น แต่เน้นไปที่การปฏิบัติงานของตนเองให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ อันมีผลต่อการพิจารณาการเลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปี ซึ่งอายุงานปัจจุบันของพนักงานทั้ง 2 ตำแหน่งเฉลี่ยเท่ากับ 16.80 ปี สะท้อนให้เห็นว่าพนักงานมีการปฏิบัติงานในตำแหน่งเดิมมาเป็นเวลานาน จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเตรียมพร้อมเพื่ออนาคตในการทำงานหรือเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ มากนักสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Fang, & et al. (2019) ที่พบว่า พนักงานรุ่นเก่าที่มีประสบการณ์การทำงานสูงจะมีการตระหนักรู้ในตนเองต่ำ ซึ่งการตระหนักรู้ในตนเองต่ำส่งผลต่อความเอาใจใส่ทางอาชีพต่ำตามไปด้วย เนื่องจากความเอาใจใส่ในงานเกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ถึงความชัดเจนในหน้าที่และสถานการณ์การทำงานที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตามพนักงานที่มีอายุงานสูงย่อมมีประสบการณ์ในการทำงาน ได้เรียนรู้และนำความรู้ที่ตนเองสั่งสมมาใช้ในการปฏิบัติงานจริง จึงส่งผลให้พนักงานมีความสามารถควบคุมตนเอง มีความมั่นใจในการปฏิบัติสูง รวมถึงมีความใฝ่รู้ในตำแหน่งหน้าที่ประจำของตนเองเป็นหลัก ดังที่ได้อภิปรายไว้ในข้างต้น สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันด้านการบริหารทุนมนุษย์ ประจำปีงานประมาณ พ.ศ. 2567 ที่ระบุว่า พนักงานยังขาดความรู้ความสามารถในลักษณะงานใหม่ ๆ ที่จำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กร อันเป็นคุณลักษณะขององค์ประกอบความเอาใจใส่ทางอาชีพ และแม้ว่าองค์กรมีการส่งเสริมให้พนักงานได้เข้าอบรมอย่างสม่ำเสมอ แต่ผลการวิเคราะห์

จุดอ่อนพบว่าองค์กรขาดแผนพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน ส่งผลให้การอบรมอาจไม่ครอบคลุมและไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย (สำนักการเจ้าหน้าที่ องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ, 2567ข)

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการดำเนินงานตาม Core Business Enablers ด้านทุนมนุษย์ ประจำปีบัญชี 2565 ที่พบว่า คณะแผนการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างเป็นระบบเท่ากับ 2.10 จากคะแนนเต็ม 5.00 ซึ่งการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างเป็นระบบ คือ การมีแนวทางของการพัฒนาบุคลากรที่แตกต่างกันอย่างเหมาะสม โดยให้ความรู้และทักษะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกและธุรกิจ รวมถึงการพัฒนาบุคลากรที่มีศักยภาพและมีเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพอย่างเป็นรูปธรรม โดยในรายงานระบุข้อเสนอแนะว่า องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพควรมีการดำเนินงานตามแผนบริหารจัดการคนเก่ง และควรจัดทำแนวทางการจัดการความก้าวหน้าในสายอาชีพ (สำนักการเจ้าหน้าที่ องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ, 2567ก) สอดคล้องกับการวิจัยของ Van der Heijden, & et al. (2022) ที่ระบุว่าการกำหนดนโยบายการพัฒนาบุคลากรตามช่วงวัยซึ่งมีคุณลักษณะที่ต่างกัน จะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการทำงานของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการปรับตัวของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ เขตการเดินรถที่ 1 กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถที่ 3 ตำแหน่งพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสาร ซึ่งยังไม่มีการศึกษาในงานวิจัยที่พบมา โดยให้ข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ ถึงแม้ว่าพนักงานในตำแหน่งดังกล่าวจะมีความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพโดยภาพรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างองค์ประกอบ พบว่า พนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสารมีค่าเฉลี่ยของความเอาใจใส่ทางอาชีพต่ำกว่าองค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งองค์ความรู้ในส่วนนี้อาจนำไปสู่การวิจัยเชิงสาเหตุที่ทำให้องค์ประกอบความเอาใจใส่ทางอาชีพมีค่าต่ำที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการวิจัยที่พบว่า การปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ เขตการเดินรถที่ 1 กลุ่มงานปฏิบัติการเดินรถที่ 3 ตำแหน่งพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสาร ในภาพรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก แต่องค์กรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรควรหาแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้รองรับกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและพฤติกรรมของผู้บริโภค โดยมีประเด็นที่ควรให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านความเอาใจใส่ทางอาชีพ กล่าวคือ ควรส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้พนักงานมีความก้าวหน้าในสายอาชีพ ผ่านการจัดแผนทางเดินสายอาชีพที่มีความเป็นรูปธรรมร่วมกับการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่เหมาะสมกับตำแหน่งของบุคลากร เพื่อให้พนักงานสามารถมองเห็นแนวทางในการเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น นอกเหนือจากเพียงการเลื่อนขั้นเงินเดือนเพียงอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานที่มีภูมิหลังต่างกัน
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัวทางอาชีพของพนักงานองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ

เอกสารอ้างอิง

- ทัชชา ไชยกิจ, บัญญัติ ยงย่วน, วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์, และพัชรินทร์ เสรี. (2562, พฤษภาคม - สิงหาคม). ความสามารถในการปรับตัวด้านอาชีพ การรับรู้การจัดการด้านอาชีพจากองค์กรและความตั้งใจลาออกของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรปราการ. **วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า**, 6(2), 37 - 44.
- ปรีณานุช มากวิวัฒนสุข, และบัญญัติ ยงย่วน. (2563, กรกฎาคม - ธันวาคม). ความสามารถในการปรับตัวด้านอาชีพของพนักงานลูกค้าสัมพันธ์: กรณีศึกษาศูนย์การค้าแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร. **วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ**, 12(2), 54 - 76.
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2555). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ** (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักการเจ้าหน้าที่ องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ. (2566). **แผนยุทธศาสตร์ด้านการบริหารทุนมนุษย์ ประจำปี 2566**. สืบค้น มีนาคม 25, 2567, จาก http://www.bmta.co.th/sites/default/files/files/about-us/aephnyuthsastrdaankaarbrihaarthunmnusy_0.pdf.
- _____. (2567ก). **แผนยุทธศาสตร์ด้านการบริหารทุนมนุษย์ ประจำปี 2566-2567 (ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ 2567)**. สืบค้น มีนาคม 25, 2567, จาก http://www.bmta.co.th/sites/default/files/files/about-us/rwmaephna_yayaawthuukthiisud.pdf.
- _____. (2567ข). **แผนปฏิบัติการด้านการบริหารทุนมนุษย์ (Action Plan) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567**. สืบค้น มีนาคม 25, 2567, จาก http://www.bmta.co.th/sites/default/files/files/about-us/rwmaephnpibatikaarthunmnusy_aichannii_0.pdf.
- องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ. (2566). **คู่มือมาตรฐานการปฏิบัติงาน: มาตรฐานให้บริการของ ขสมก. งานปฏิบัติการเดินรถ**. สืบค้น พฤศจิกายน 2, 2566, จาก <http://www.bmta.co.th/th/about/publications>.
- AlKhemeiri, A. K., & Khalid, K., & Musa, N. (2021, July). The Role of Career Competencies and Proactive Personality in Early-career Employee Career Adaptability. **European Journal of Training and Development**, 45(4/5), 285 - 300.
- Fang, Y. C., Chen, J. Y., Wang, M. J., & Chen, C. Y. (2019, August). The Impact of Inclusive Leadership on Employees' Innovative Behaviors: The Mediation of Psychological Capital. **Frontiers in Psychology**, 10, Article 1803, 1 - 11.

- Gaile, A., Baumanė, Vitolina, I., Stibe, A., & Kivipõld, K. (2024, October). Expanding Career Adaptability: Connections as A Critical Component of Career Success. **European Journal of Management and Business Economics**, **33(2)**, 1 - 18.
- Guan et al. (2015, June). Perceived Organizational Career Management and Career Adaptability as Predictors of Success and Turnover Intention Among Chinese Employees. **Journal of Vocational Behavior**, **88(6)**, 230-237.
- Haenggli, M., & Hirschi, A. (2020, June). Career Adaptability and Career Success in The Context of A Broader Career Resources Framework. **Journal of Vocational Behavior**, **119**, 103414.
- Johnston, C. S. (2018, November). A Systematic Review of The Career Adaptability Literature and Future Outlook. **Journal of Career Assessment**, **26(1)**, 3 - 30.
- Kirchknopf, S. (2020, October). Career Adaptability and Vocational Identity of Commercial Apprentices in The German Dual System. **Vocations and Learning**, **13(3)**, 503 - 526.
- Kurşuncu, M. A., Baştumur, S., & Zorbaz, S. D. (2023, October). Differentiation of Self, Career Adaptability and Optimism: The Mediating Role of Self-Construct. **Bartın University Journal of Faculty of Education**, **12(4)**, 799 - 812.
- Li, T., Tien, H. L. S., Gu, J., & Wang, J. (2022, January). The Relationship Between Social Support and Career Adaptability: The Chain Mediating Role of Perceived Career Barriers and Career Maturity. **International Journal for Educational and Vocational Guidance**, **23(7)**, 319 – 336.
- Nakra, N., & Kashyap, V. (2023, February). Linking Career Adaptability and Psychological Well-being: A Test of Moderated Mediation Model Among Indian Employees. **Journal of Career Development**, **50(6)**, 1139 - 1154.
- Safavi, H. P., & Karatepe, O. M. (2018, February). High-performance Work Practices and Hotel Employee Outcomes: The Mediating Role of Career Adaptability. **International Journal of Contemporary Hospitality Management**, **30(2)**, 1112 - 1133.
- Saraswati, S., Nugraheni, E. P., Putra, E. M., & Wiratomo, G. H. (2021). Career Competence and Career Engagement: The Mediating Roles of Career Adaptability. In **Proceedings of the International Conference on Industrial Engineering and Operations Management** (pp. 3562 - 3568). Singapore.

- Savickas, M. L., & Porfeli, E. J. (2012, June). Career Adapt-Abilities Scale: Construction, Reliability, and Measurement Equivalence Across 13 Countries. **Journal of Vocational Behavior, 80(3)**, 661 - 673.
- Soares, J., Taveira, M. D. C., Barroso, P., & Silva, A. D. (2023, September). Career Adapt-abilities Scale-short form: Validation Among Portuguese University Students and Workers. **Journal of Career Assessment, 31(3)**, 571 - 587.
- Sun, C., Xing, Y., Wen, Y., Wan, X., Ding, Y., Cui, Y., & Yuan, M. (2023, February). Association Between Career Adaptability and Turnover Intention Among Nursing Assistants: The Mediating Role of Psychological Capital. **BMC Nursing, 22(1)**, 22 - 29.
- Van der Heijden, B., I.J., M., Davies, E., M., M., Van der Linden, D., Bozionelos, N., & De Vos, A. (2022, February). The Relationship Between Career Commitment and Career Success Among University Staff: The Mediating Role of Employability. **European Management Review, 19(4)**, 564 - 580.

การศึกษาการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง
กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร
A Study on Revisit Intention of The Female Elders: A Case Study of
A Beauty Clinic in Bang-Rak District, Bangkok

พิมพาภรณ์ เชาว์ปรีชา,* และสุพิชา บูรณะวิทยาภรณ์**
Pimpaporn Chaowpreecha, and Suphicha Booranavitayaporn

Received: June 2, 2024 Revised: July 15, 2024 Accepted: July 31, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ประชากรที่ใช้คือ ผู้สูงอายุเพศหญิง อายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มาใช้บริการคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2566 จำนวน 225 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน One Way ANOVA และการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression)

ผลการทดสอบสมมติฐาน คือ 1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดบริการในการใช้บริการ คลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง แตกต่างกันตามปัจจัยการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และเขตที่อยู่อาศัย ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 2. ปัจจัยแรงจูงใจในการใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง แตกต่างกันตามจำนวนครั้งของการเข้าใช้บริการ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 3. การตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ คลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง แตกต่างกันตามจำนวนครั้งที่เข้าใช้บริการและการตัดสินใจใช้บริการ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 4. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการมีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ คลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และ 5. ปัจจัยแรงจูงใจมีอิทธิพลต่อการ ตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยผลการวิจัย เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาธุรกิจและการบริการสำหรับผู้สูงอายุต่อไป

คำสำคัญ: การตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ, คลินิกเสริมความงาม, ผู้สูงอายุเพศหญิง, แรงจูงใจ, ส่วนประสมทาง การตลาด

* นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต กลุ่มวิชาการจัดการธุรกิจการบริการ วิทยาลัยดุสิตธานี

** อาจารย์ ดร. หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยดุสิตธานี

Abstract

The purpose of this study was to investigate the factors influencing the intention of female elderly customers to revisit a beauty clinic in the Bang Rak area of Bangkok. The target population comprised female elderly individuals aged 60 years and above who used the services of a beauty clinic in Bang Rak, Bangkok, in 2023. A total of 225 participants were included in the study. The research tools included frequency and percentage statistics, standard deviation, One-Way ANOVA, and multiple linear regression analysis.

The results of hypothesis testing were as follows: 1. Female elderly customers' opinions on the service marketing mix at the beauty clinic differed according to their education, average monthly income, and residential area at a statistically significant level of 0.05; 2. The motivation factors influencing female elderly customers' use of the beauty clinic services varied based on the number of visits, with statistical significance at the 0.05 level; 3. The intention to revisit the clinic also differed based on the number of visits and the decision to use the services, with statistical significance at the 0.05 level; 4. The service marketing mix had a significant influence on the intention to revisit the beauty clinic, at the 0.05 level; and 5. Motivation factors also had a significant influence on the intention to revisit the clinic, with statistical significance at the 0.05 level. The findings contribute to the development of businesses and services for elderly customers.

Keywords: Repurchase Intention, Beauty Clinic, Elderly Females, Motivation, Marketing Mix

บทนำ

จากข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของประเทศไทย พบว่า ปัจจุบันมีโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น สำหรับประเทศไทย ระบุว่า ปี 2566 จำนวนประชากรที่มีอายุเกิน 60 ปี จำนวนประมาณร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งมากกว่าปี 2565 ประมาณร้อยละ 0.79 และคาดว่าปี 2567 - 2572 ไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ มีจำนวนผู้ที่สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 14.0 ของประชากรทั้งหมด หรือประมาณ 14.6 ล้านคน จากปัจจุบันที่มีจำนวน 11.7 ล้านคน หรือเพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน 2.9 ล้านคน (เฉลี่ยปีละ 490,000 คน) (ธนาคารกสิกรไทย, 2561, หน้า 7)

การมีสุขภาพที่ดีและกระฉับกระเฉงในยามสูงอายุ เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพต่อไปได้อีกยาวนาน ซึ่งวัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ด้านสภาพร่างกาย จะเห็นได้ว่าเสื่อมลงตามอายุ โดยเฉพาะผู้หญิงที่สูงอายุ ฮอร์โมนที่เปลี่ยนไปทำให้ผิวหนังสีผิวไม่สม่ำเสมอ ผิวหมองคล้ำ มีกระ มีริ้วรอย หย่อนคล้อย ผิวหนังแห้ง สิวอุดตันในคนสูงอายุ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจทำให้ผู้สูงอายุเกิดความไม่มั่นใจในการใช้ชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Slevac, & Tiggemann (2020, หน้า 71) ที่ระบุว่าความไม่พึงพอใจในรูปลักษณ์ภายนอกและความวิตกกังวลต่อริ้วรอยสามารถทำนายทัศนคติเกี่ยวกับศัลยกรรมเสริมความงามได้บางส่วน สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการการยอมรับจากคูร์กเพื่อรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการการยอมรับจากสังคมกับวิวัฒนาการในด้านการดูแลสุขภาพและความงามต่าง ๆ ที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วส่งผลให้มีผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพและความงามหลากหลายรูปแบบ ได้ถูกผลิตออกมาจำหน่ายอย่างมากในท้องตลาด เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคที่ส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ (โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ในกรุงเทพ, 2567, หน้า 18)

คนไทยมีความใส่ใจและห่วงใยสุขภาพมากขึ้น โดยเฉพาะผู้หญิงในวัยสูงอายุที่สืบเนื่องมาจากการสังเคราะห์ฮอร์โมนที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญหลังหมดประจำเดือนซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับผู้หญิงทุกคน ทำให้ในปัจจุบันวิวัฒนาการในด้านการดูแลสุขภาพและความงามต่าง ๆ มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วขณะเดียวกันกับที่ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพและความงามหลากหลายรูปแบบ ได้ถูกผลิตออกมาจำหน่ายอย่างมากในท้องตลาด เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ (จิตติยา สมบัติบุรณ์, และนุชนาถ ประกาศ, 2562, หน้า 223)

นอกจากนี้ผลการวิจัยทางธุรกิจ โดยศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (2566, หน้า 32) ได้จัดอันดับ 10 ธุรกิจดาวเด่น ปี 2566 พบว่า ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์สุขภาพและความงามได้รับคะแนนมาเป็นอันดับหนึ่ง ด้วยคะแนนร้อยละ 96.3 ตามด้วยธุรกิจที่ทำการซื้อขายผ่านอิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) ซึ่งเป็นอันดับที่สอง ด้วยคะแนนร้อยละ 95.5

ดังนั้นด้านพฤติกรรมมารักษาสุขภาพและความงามรวมถึงศักยภาพในการเติบโตของธุรกิจ ซึ่งประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุนั้น จึงทำให้ผู้วิจัยมองว่าเป็นโอกาสที่ดีในการทำการศึกษารื่องนี้ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ มีข้อจำกัด ทางด้านร่างกายและสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงไปดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ดังนั้นผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจธรรมชาติของ

ผู้สูงอายุรวมถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เพื่อที่จะทำให้การบริการของตนเข้าถึงความต้องการของผู้สูงอายุได้มากที่สุด

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาศลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการศึกษารั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้ประกอบการใหม่ที่มองหาโอกาสในการเปิดให้บริการสถานเสริมความงามสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการด้านเสริมความงามที่ดำเนินการอยู่แล้วมีการปรับปรุงรูปแบบการให้บริการในลักษณะเฉพาะทางสำหรับผู้สูงอายุมากขึ้น เพื่อโอกาสในการเติบโตทางธุรกิจ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริการและคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาส่วนประสมทางการตลาดบริการในการใช้บริการของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาศลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการใช้บริการของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาศลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาศลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาศลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร
5. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยแรงจูงใจต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาศลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ

เสรี วงษ์มณฑา (2542) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง พลังกระตุ้น (Drive) ภายในของแต่ละบุคคล กระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติ สอดคล้องกับคำว่าแรงจูงใจ (Motivation) ซึ่งหมายถึง พลังสิ่งกระตุ้นจากภายในของแต่ละบุคคล กระตุ้นให้บุคคลปฏิบัติ (Schiffman, & Kanuk, 2007, หน้า 54) ดังนั้นแรงจูงใจจึงเป็นอิทธิพลภายในตัวบุคคล เป็นผลผลักดันให้เขาเกิดพฤติกรรมเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ

2. แนวคิดเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps)

บริการ (Service) เป็นกิจกรรมที่สนองต่อความต้องการของลูกค้า เพื่อสร้างความพึงพอใจสูงสุดแก่ลูกค้า ก่อนที่จะเกิดการซื้อ ผู้ซื้อจะวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคุณภาพ และประโยชน์ที่จะได้จากบริการที่จะได้รับ ส่วนผู้ขายจะต้องสร้างความเชื่อมั่นโดยต้องพยายามหาหลักประกันให้ผู้ซื้อสามารถทำการตัดสินใจได้เร็วขึ้น ซึ่งก็คือ ส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 7 หรือ 7Ps (ฉลองศรี พิมลสมพงษ์, 2542, หน้า 73) ประกอบไปด้วย สินค้า/บริการ (Product/Service)

ราคา (Price) ช่องทางการจำหน่าย (Place/Distribution Channel) กิจกรรมการส่งเสริมการขาย (Promotion) ผู้ให้บริการ (People) กระบวนการให้บริการ (Process) และสภาพแวดล้อมในการให้บริการ (Physical Evidence)

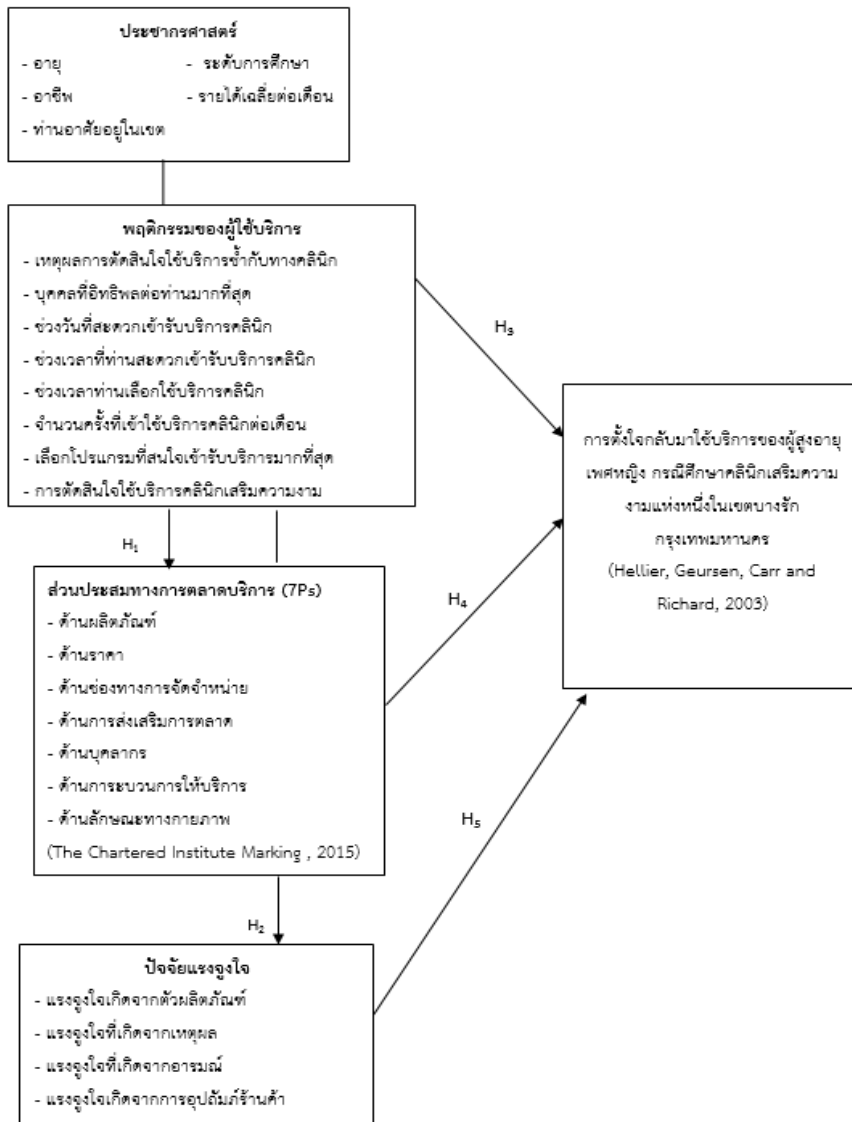
3. แนวคิดเกี่ยวกับการกลับมาใช้บริการซ้ำ

การซื้อซ้ำ คือ สถานการณ์ที่บุคคลซื้อสินค้ามากกว่าหนึ่งครั้ง โดยรูปแบบของการซื้อซ้ำนั้นมีความหลากหลาย ประกอบด้วยหลายปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตราการซื้อซ้ำ เช่น ปัจจัยกิจกรรมทางการตลาด ปัจจัยด้านธรรมชาติของผลิตภัณฑ์และตราสินค้า ปัจจัยด้านจำนวนการซื้อต่อบุคคล และระยะเวลาในการซื้อต่อครั้ง ปัจจัยด้านการซื้อตราสินค้าคู่แข่ง ปัจจัยด้านทัศนคติของผู้บริโภคต่อตราสินค้าและปัจจัยเฉพาะอื่น ๆ เช่น ลักษณะประชากรศาสตร์ เป็นต้น

สมมติฐานงานวิจัย

1. ส่วนประสมทางการตลาดบริการในการใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิงแตกต่างกัน เมื่อจำแนกโดยปัจจัยประชากรศาสตร์
2. แรงจูงใจในการใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิงแตกต่างกัน เมื่อจำแนกโดยพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ
3. การตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิงแตกต่างกัน เมื่อจำแนกโดยพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ
4. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการมีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง
5. ปัจจัยแรงจูงใจมีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง

กรอบแนวความคิด

ภาพ 1 กรอบแนวคิดวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรเป้าหมายและประชากรที่เข้าถึงได้

1.1 ประชากร (Population) ได้แก่ ผู้หญิงไทยอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่ใช้บริการคลินิกเสริมความงามโดยไม่ทราบจำนวนประชากรทั้งหมด

1.2 ประชากรเป้าหมาย (Target Population) การวิจัยครั้งนี้ใช้กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ ผู้หญิงไทยอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งหมด จากฐานลูกค้าในระบบที่ใช้บริการคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ใน พ.ศ. 2566

1.3 ประชากรที่เข้าถึงได้ (Accessible Population) ได้แก่ ผู้หญิงไทยอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จากฐานลูกค้าในระบบที่ใช้บริการคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ใน พ.ศ. 2566 โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจงผู้หญิงที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งหมด ที่มาใช้บริการมีจำนวน 225 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามลักษณะของประชากรเป้าหมายและผู้วิจัยสามารถเข้าถึงได้ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้มาใช้บริการคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก ในปี พ.ศ. 2566 ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากประชากรที่เข้าถึงได้ จำนวน 225 คน สอดคล้องกับ ประคอง กรรณสูตร (2538) ซึ่งอธิบายว่าการวิจัยเชิงพฤติกรรมศาสตร์ส่วนใหญ่จะศึกษาจากประชากรที่มีขนาดไม่แน่นอน จะใช้กลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 30 หน่วย ถึง 500 หน่วย

ตาราง 1 จำนวนลูกค้ามาใช้บริการคลินิกเสริมความงาม ในเขตบางรัก กรุงเทพ

จำนวนลูกค้ามา ใช้บริการ	ลูกค้าทั้งหมดที่มาใช้บริการคลินิก เสริมความงาม ในเขตบางรัก กรุงเทพฯ	ลูกค้าผู้หญิงไทยอายุ 60 ปีขึ้นไป จากฐาน ลูกค้าในระบบที่ใช้บริการคลินิกเสริมความงาม แห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร
ปี พ.ศ. 2566	502 คน	225 คน

ด้วยทางคลินิกเสริมความงามมีการรักษาความสัมพันธ์กับฐานลูกค้าเดิมเป็นอย่างดี จึงตั้งเป้าหมายว่าจะส่งแบบสอบถามถึงลูกค้าผู้หญิงไทยอายุ 60 ปีขึ้นไป จากฐานลูกค้าในระบบที่ใช้บริการคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ใน พ.ศ. 2566 ที่เข้าถึงได้จำนวน 225 คน และมีอัตราการตอบกลับแบบสอบถามร้อยละ 100 ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้รับการตอบกลับมาใช้วิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุ เพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร แบ่งแบบสอบถามเป็น 5 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บริการ ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาศัยอยู่ในเขต เป็นคำถามปลายปิด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ ประกอบด้วย เหตุผลที่ตัดสินใจเข้ารับบริการซ้ำกับทางคลินิก บุคคลที่มีอิทธิพล ช่วงวันเข้ารับบริการคลินิกเสริมความงาม ช่วงเวลาที่เลือกใช้บริการคลินิกเสริมความงาม จำนวนครั้งที่เข้าใช้บริการคลินิกเสริมความงาม จำนวนครั้งใช้บริการในคลินิกเสริมความงามต่อเดือน โปรแกรมที่สนใจเข้ารับบริการ และการตัดสินใจใช้บริการเสริมความงาม เป็นคำถามปลายปิด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการให้บริการ และ ด้านลักษณะทางกายภาพ เป็นคำถามปลายปิด

ตอนที่ 4 แบบสอบถามปัจจัยแรงจูงใจ ประกอบด้วย แรงจูงใจเกิดจากตัวผลิตภัณฑ์ แรงจูงใจที่เกิดจากเหตุผล แรงจูงใจที่เกิดจากอารมณ์ และแรงจูงใจเกิดจากการอุปถัมภ์ร้านค้า เป็นคำถามปลายปิด

ตอนที่ 5 แบบสอบถามปัจจัยการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ เป็นแบบสอบถามปลายปิด

แต่ละข้อคำถามของตอนที่ 3 – 5 มีระดับความคิดเห็น 5 ระดับ ได้แก่ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย และพึงพอใจน้อยที่สุด กำหนดเกณฑ์การวัดความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ตามมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) ดังต่อไปนี้

4.55 – 5.00	หมายถึง	สำคัญมากที่สุด
3.55 – 4.54	หมายถึง	สำคัญมาก
2.55 – 3.54	หมายถึง	สำคัญปานกลาง
1.55 – 2.54	หมายถึง	สำคัญน้อย
1.00 – 1.54	หมายถึง	ไม่สำคัญแต่อย่างใด

สำหรับการตรวจสอบเนื้อหา ผู้วิจัยนำเสนอแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนและความสอดคล้องของเนื้อหาของแบบสอบถามที่ตรงกับเรื่องที่ศึกษา

สำหรับการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยใช้การคำนวณด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) โดยใช้สูตร ครอนบาค (Cronbach) ซึ่งค่าที่ได้จะแสดงถึงระดับความคงที่ของแบบสอบถาม โดยจะมีค่าระหว่าง $0 < \alpha < 1$ ค่าที่ใกล้เคียงกับ 1 มากที่สุด แสดงว่ามีความเชื่อมั่นสูง (Brown, 2002, p. 17) โดยนำแบบสอบถามไปใช้กับประชากรที่เข้าถึงได้จากการวัดค่าความเที่ยง พบว่า ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามเมื่อนำไปใช้กับกลุ่มทดลอง จำนวน 40 ชุด มีค่าความเที่ยงของแบบสอบถามโดยคำถามแต่ละด้านมีระดับความเที่ยงอยู่ระหว่าง 0.703 - 0.940 ประชากรที่เข้าถึงได้ จำนวน 225 ชุด มีค่าความเที่ยงของแบบสอบถามโดยคำถามแต่ละด้านมีระดับความเที่ยงอยู่ระหว่าง 0.690 - 0.850

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยแบบสอบถามการศึกษาการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร เพื่อรวบรวมข้อมูลของผู้ประกอบการสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยจัดส่งแบบสอบถามให้กับผู้หญิงไทยอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งหมด จากฐานลูกค้าในระบบที่ใช้บริการคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ใน พ.ศ. 2566 และขอรับแบบสอบถามที่ผู้ประกอบการตอบแล้วเสร็จกลับคืนภายใน 7 วัน ด้วยทางคลินิกเสริมความงามมีความรักความสามัคคีกับฐานลูกค้าเดิมเป็นอย่างดี จึงทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดยินดีที่จะกรอกแบบสอบถามครบตาม จำนวน 225 คน ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้รับการตอบกลับมาใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่ใช้ประกอบการวิจัย ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภค แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด 7Ps และทฤษฎีการตัดสินใจซื้อซ้ำ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวบรวมจากหนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความ และเว็บไซต์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติพรรณนา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

4.2 การวิจัยครั้งนี้ทดสอบสมมติฐาน จำนวน 5 สมมติฐาน ดังต่อไปนี้

4.2.1 ส่วนประสมทางการตลาดบริการในการใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิงแตกต่างกัน เมื่อจำแนกโดยปัจจัยประชากรศาสตร์ ใช้สถิติ One-Way ANOVA

4.2.2 แรงจูงใจในการใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิงแตกต่างกัน เมื่อจำแนกโดยพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ ใช้สถิติ One-Way ANOVA

4.2.3 การตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิงแตกต่างกัน เมื่อจำแนกโดยพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ ใช้สถิติ One-Way ANOVA

4.2.4 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการมีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง ใช้สถิติ Multiple Regression Analysis

4.2.5 ปัจจัยแรงจูงใจมีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง ใช้สถิติ Multiple Regression Analysis

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูล จากการณีกิจคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร โดยประชากรที่เข้าถึงได้จำนวน 225 ชุด ข้อมูลทั่วไป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุประมาณ 60 – 70 ปี (ร้อยละ 78.23) ระดับการศึกษาปริญญาโท (ร้อยละ 51.55) อาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 74.22) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 60,001 บาท – 75,000 บาท (ร้อยละ 37.33) และอาศัยในเขตบางรัก (ร้อยละ 53.34)

ข้อมูลพฤติกรรมของผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่เหตุผลที่ตัดสินใจกลับมาใช้บริการซ้ำกับทางคลินิก เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจให้กับตัวเองซึ่งมีอิทธิพลมากที่สุด ช่วงวันเสาร์ - วันอาทิตย์ที่เข้ามาใช้บริการ ช่วงเวลาประมาณ 13.00 - 15.59 น. ที่เลือกใช้บริการคลินิกเสริมความงาม จำนวน 1 ครั้งที่ใช้บริการในคลินิกเสริมความงามต่อเดือน เลือกโปรแกรมยกกระชับใบหน้าที่น่าสนใจเข้ารับบริการมากที่สุด และตัดสินใจใช้บริการกับคลินิกเสริมความงามแน่นอน

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ผลจากการวิเคราะห์พบว่า ส่วนใหญ่ให้ระดับความคิดเห็นกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ ด้านกระบวนการ ($\bar{X}$ = 4.98, SD = 0.057) รองลงมาคือ ด้านบุคคล ($\bar{X}$ = 4.86, SD = 0.166) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ($\bar{X}$ = 4.85, SD = 0.165) ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{X}$ = 4.63, SD. = 0.264)

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{X}$ = 4.57, SD = 0.254) ด้านราคา ($\bar{X}$ = 4.53, SD = 0.259) และด้านส่งเสริมการตลาด ($\bar{X}$ = 4.52, SD = 0.313) ตามลำดับ

ปัจจัยแรงจูงใจ ผลจากการวิเคราะห์พบว่า ส่วนใหญ่ให้ระดับความคิดเห็นกับปัจจัยแรงจูงใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ ด้านแรงจูงใจที่เกิดจากเหตุผล และด้านแรงจูงใจเกิดจากการอุปถัมภ์ร้านค้า ($\bar{X}$ = 4.66, SD. = 0.246) รองลงมา คือ ด้านแรงจูงใจเกิดจากตัวผลิตภัณฑ์ ($\bar{X}$ = 4.62, SD. = 0.283) และด้านแรงจูงใจที่เกิดจากอารมณ์ ($\bar{X}$ = 4.30, SD. = 0.383) ตามลำดับ

ปัจจัยการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ ผลการวิเคราะห์พบว่า ส่วนใหญ่ให้ระดับความคิดเห็นกับปัจจัยการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68 ตามลำดับ

จากสมมติฐานที่ 1 ส่วนประสมทางการตลาดบริการในการใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิงแตกต่างกัน เมื่อจำแนกโดยปัจจัยประชากรศาสตร์ ผลจากการวิเคราะห์พบว่า ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และอาศัยในเขต มีค่า Sig. น้อยกว่า 0.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และอาศัยในเขตที่แตกต่างกันส่งผลต่อส่วนประสมทางการตลาดบริการในการใช้บริการของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานครแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนอายุ และอาชีพ มีค่า sig. มากกว่า 0.05 ซึ่งปฏิเสธสมมติฐาน H_1 แสดงว่า อายุและอาชีพที่แตกต่างกันส่งผลต่อส่วนประสมทางการตลาดบริการในการใช้บริการของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน

จากสมมติฐานที่ 2 แรงจูงใจในการใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิงแตกต่างกัน เมื่อจำแนกโดยพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ ผลจากการวิเคราะห์พบว่า จำนวนครั้งที่เข้าใช้บริการ มีค่า Sig. น้อยกว่า 0.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า จำนวนครั้งที่เข้าใช้บริการส่งผลต่อปัจจัยแรงจูงใจในการใช้บริการของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานครแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุด ช่วงวันที่สะดวกเข้ารับบริการ ช่วงเวลาที่สะดวกเข้ารับบริการ และการตัดสินใจใช้บริการ มีค่า sig. มากกว่า 0.05 ซึ่งปฏิเสธสมมติฐาน H_2 แสดงว่า จำนวนครั้งที่เข้าใช้บริการส่งผลต่อปัจจัยแรงจูงใจในการใช้บริการของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน

จากสมมติฐานที่ 3 การตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิงแตกต่างกัน เมื่อจำแนกโดยพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ ผลจากการวิเคราะห์พบว่า จำนวนครั้งที่เข้าใช้บริการ และการตัดสินใจใช้บริการ มีค่า Sig. น้อยกว่า 0.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า จำนวนครั้งที่เข้าใช้บริการ และการตัดสินใจใช้บริการที่แตกต่างกันส่งผลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานครแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุด ช่วงวันที่สะดวกเข้ารับบริการ และช่วงเวลาที่สะดวกเข้ารับบริการ มีค่า sig. มากกว่า 0.05 ซึ่งปฏิเสธสมมติฐาน H_1 แสดงว่าบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุด ช่วงวันที่สะดวกเข้ารับบริการ และช่วงเวลาที่สะดวกเข้ารับบริการที่แตกต่างกัน

ส่งผลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน

จากสมมติฐานที่ 4 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการมีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง

ตาราง 2 อิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง

ปัจจัยส่วนประสม ทางการตลาดบริการ	การตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง				
	B	S.E.	Beta	T	p-value
ค่าคงที่ (Constant)	3.567	1.142		3.123	0.002*
ด้านผลิตภัณฑ์	0.054	0.044	0.083	1.230	0.220
ด้านราคา	0.114	0.048	0.170	2.397	0.017*
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	0.011	0.041	0.018	0.274	0.020*
ด้านส่งเสริมการตลาด	0.105	0.040	0.189	2.628	0.009*
ด้านบุคคล	0.004	0.070	0.004	0.055	0.023*
ด้านกระบวนการ	0.152	0.220	0.050	0.692	0.490
ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ	0.181	0.076	0.171	2.369	0.019*

R = 0.363, R square = 0.132, SEE = ±0.165, F = 4.718, Sig = 0.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 2 ผลจากการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง โดยมีสัมประสิทธิ์พหุคูณเป็น 0.363 และสามารถพยากรณ์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการในการใช้บริการของคลินิกเสริมความงาม ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 13.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ ±0.165 สมการพยากรณ์ คือ $Y = 3.567 + 0.114X_1 + 0.011X_2 + 0.105X_3 + 0.004X_4 + 0.181X_5$ แสดงว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากสมมติฐานที่ 5 ปัจจัยแรงจูงใจมีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง

ตาราง 3 อิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง

ปัจจัยแรงจูงใจ	การตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง				
	B	S.E.	Beta	T	p-value
ค่าคงที่ (Constant)	4.841	0.390		12.415	0.000**
ด้านแรงจูงใจเกิดจากตัวผลิตภัณฑ์	0.104	0.041	0.169	2.535	0.012*
ด้านแรงจูงใจที่เกิดจากเหตุผล	0.186	0.039	0.301	4.745	0.000**
ด้านแรงจูงใจที่เกิดจากอารมณ์	0.010	0.030	0.021	0.314	0.754
ด้านแรงจูงใจจากการอุปถัมภ์ร้านค้า	0.056	0.045	0.080	1.241	0.216
R = 0.351, R square = 0.123, SEE = ± 0.107 , F = 7.729, Sig = 0.000					

จากตาราง 3 ผลการจากวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง โดยมีสัมประสิทธิ์พหุคูณเป็น 0.351 และสามารถพยากรณ์ปัจจัยแรงจูงใจในการใช้บริการของคลินิกเสริมความงาม ด้านแรงจูงใจเกิดจากตัวผลิตภัณฑ์ และด้านแรงจูงใจที่เกิดจากเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 12.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ ± 0.107 และสมการพยากรณ์ คือ $Y = 4.841 + 0.104X_1 + 0.186X_2$ แสดงว่า ปัจจัยแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำคลินิกเสริมความงามของผู้สูงอายุเพศหญิง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นด้านส่วนประสมทางการตลาดบริการในการใช้บริการของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาของงานวิจัยนี้พบว่า ส่วนใหญ่ให้ระดับความคิดเห็นกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ ด้านกระบวนการ รองลงมาคือด้านบุคคล ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านราคา และด้านส่งเสริมการตลาด ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรยาพร นุบผิน (2565) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องส่วนประสมทางการตลาดและแรงจูงใจที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถาบันเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ให้ระดับความคิดเห็นกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ ด้านกระบวนการ รองลงมาคือ ด้านบุคคล ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านส่งเสริมการตลาด ด้านราคา และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ตามลำดับ

จากวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นปัจจัยแรงจูงใจในการใช้บริการของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ให้ระดับความคิดเห็นกับปัจจัยแรงจูงใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรยาพร บุปผิน (2565) ได้ทำการศึกษางานวิจัยเรื่อง ส่วนประสมทางการตลาดและแรงจูงใจที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถาบันเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นปัจจัยแรงจูงใจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56

จากวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาของงานวิจัยนี้พบว่า ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน และอาศัยในเขต มีค่า Sig. น้อยกว่า 0.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน H_1 แสดงว่า ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน และอาศัยในเขตที่แตกต่างกันส่งผลต่อส่วนประสมทางการตลาดบริการในการใช้บริการของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คุณาพร ทบคลัง (2564) ได้ทำการศึกษางานวิจัยเรื่อง การตัดสินใจเลือกใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครที่มีระดับการศึกษาต่างกันทำให้การตัดสินใจเลือกใช้บริการคลินิกเสริมความงามต่างกัน

จากวัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาของงานวิจัยนี้พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร โดยมีสัมประสิทธิ์พหุคูณเป็น 0.363 และสามารถพยากรณ์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการในการใช้บริการของคลินิกเสริมความงาม ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 13.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤติมา ฮังรักษา (2562) โดยทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของลูกค้าธุรกิจคลินิกเสริมความงาม ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่สามารถทำนายการตัดสินใจเลือกใช้บริการได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ ปัจจัยด้านสิ่งนำเสนอทางกายภาพ ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายหรือสถานที่ ด้านการส่งเสริมทางการตลาด และด้านราคา ซึ่งมีสัมประสิทธิ์การทำนาย เท่ากับ 0.384, 0.145, 0.157 และ 0.111 ตามลำดับ โดยตัวแปรทั้ง 4 ตัว สามารถร่วมกันทำนายการตัดสินใจเลือกใช้บริการคลินิกเสริมความงาม ได้ร้อยละ 35.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากวัตถุประสงค์ที่ 5 เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยแรงจูงใจต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาของงานวิจัยนี้พบว่า ปัจจัยแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร โดยมีสัมประสิทธิ์พหุคูณเป็น 0.351 และสามารถพยากรณ์ปัจจัยแรงจูงใจใน

การใช้บริการของคลินิกเสริมความงาม ด้านแรงจูงใจเกิดจากตัวผลิตภัณฑ์ และด้านแรงจูงใจที่เกิดจากเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้สูงอายุเพศหญิง กรณีศึกษาคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 12.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับ ธนชชา ศรีชุมพล, และ บุญญรัตน์ สัมพันธ์วัฒน์ (2561) ได้ทำการศึกษางานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำศัลยกรรมเสริมความงามของผู้ใช้บริการชาวไทยที่อยู่ในเจนเอเรชั่น X และเจนเอเรชั่น Y ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยแรงจูงใจด้านเหตุผลและด้านอารมณ์มีความผันแปรต่อการตัดสินใจทำศัลยกรรมเสริมความงามของคนเจนเอเรชั่น X และ เจนเอเรชั่น Y ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 35.8 ซึ่งมีผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจทำศัลยกรรมเสริมความงามของผู้ใช้บริการชาวไทยในเจนเอเรชั่น X และ เจนเอเรชั่น Y ที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำหรับการพัฒนาส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ผู้ประกอบการ ผู้บริหารธุรกิจและองค์กรเกี่ยวกับสถานเสริมความงามควรมีการนำเสนอข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้นผ่านช่องทางการสื่อสารออนไลน์ ด้านราคาควรมีการลดราคาสำหรับลูกค้าเดิม หรือมีการสะสมแต้มเพื่อแลกคะแนนนำมาเป็นส่วนลดในการใช้บริการในครั้งต่อไป ด้านโปรโมชั่นควรมีการจ่ายแบบผ่อนกับคลินิกโดยใช้บัตรเครดิต ด้านบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพควรมีจำนวนพนักงานต้อนรับที่เพียงพอ และมีบุคลากรทางการแพทย์ที่สามารถสื่อสารกับลูกค้าได้ดี อีกทั้งควรมีที่จอดรถไว้ให้บริการอย่างเพียงพอ

2. สำหรับการเพิ่มแรงจูงใจให้ลูกค้า ผู้ประกอบการ ผู้บริหารธุรกิจและองค์กรเกี่ยวกับสถานเสริมความงามควรมีขั้นตอนในการใช้บริการที่รวดเร็ว ถูกต้อง มีมาตรฐานและการรับประกันที่ดี พนักงานที่นำเสนอผลิตภัณฑ์อย่างละเอียดครบถ้วน

3. สำหรับการเพิ่มโอกาสในการกลับมาใช้บริการซ้ำ ผู้ประกอบการ ผู้บริหารธุรกิจและองค์กรเกี่ยวกับสถานเสริมความงามควรมีการจัดสถานที่ และที่จอดรถให้สะดวกสบาย อีกทั้งพนักงานสถานเสริมความงามควรมีการโทรสอบถามลูกค้าหลังการใช้บริการอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ลูกค้ามาใช้บริการและใช้บริการซ้ำที่คลินิกเสริมความงาม

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าควรขยายขอบเขตการศึกษาวิจัยในจังหวัดอื่น ๆ นอกเหนือจากกรุงเทพมหานคร เพื่อที่จะได้ทราบถึงความต้องการของประชาชนสูงอายุได้อย่างทั่วถึงและเพื่อจะได้เป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการ ผู้บริหาร ในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ต่อไป

2. ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าควรเพิ่มเติมการทำวิจัยเชิงคุณภาพ หรือการวิจัยเชิงผสม โดยใช้เครื่องมือ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกควบคู่ไปกับการทำแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คุณาพร ทบคลัง. (2564). การตัดสินใจเลือกใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จรรยาพร บุบผิน. (2565). ส่วนประสมทางการตลาดและแรงจูงใจที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถาบันเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิตติยา สมบัติบุรณ์, และนุชนาถ ประภาศ. (2562, กรกฎาคม – ธันวาคม). ความสุขของผู้สูงอายุไทยในยุค Thailand 4.0. วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี, 30(2), 219 - 228.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์. (2542). การวางแผนและพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธนาคารกสิกรไทย. (2561). ตลาดผู้สูงอายุ ชุมทอง SME ไทย. สืบค้น กรกฎาคม 18, 2567, จาก https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEknowledge/article/KSMEAnalysis/Documents/Aging-Market_SME-Treasure_2018.pdf.
- ธัญชา ศรีชุมพล, และบุญญรัตน์ สัมพันธ์วัฒน์ชัย. (2561, กรกฎาคม - ธันวาคม). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำศัลยกรรมเสริมความงามของผู้ใช้บริการชาวไทยที่อยู่ในเจนเนอเรชั่น X และเจนเนอเรชั่น Y ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, 28(2), 107 - 116.
- ประคอง กรณสุตร. (2538). สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ในกรุงเทพ. (2567). คลินิกสุขภาพผู้สูงอายุนิวไลฟ์. สืบค้น กรกฎาคม 18, 2567, จาก <https://www.bumrungrad.com/th/centers/geriatric-new-life-bangkok-thailand>.
- ฤติมา อึ้งรักษา. (2562). การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการของลูกค้าธุรกิจคลินิกเสริมความงาม. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น.
- ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (2566). 10 ธุรกิจ ดาวรุ่ง ดาวร่วง ปี 2566. สืบค้น กรกฎาคม, 18, 2567, จาก <https://tradesstrategies.utcc.ac.th/wp-content/uploads/2022/12/10-%E0%B8%98%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B9%88%E0%B8%99-%E0%B8%9B%E0%B8%B5-66final1.pdf>.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2542). การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและโซเท็กซ์.
- Brown, J. D. (2002, February). The Cronbach Alpha Reliability Estimate. JALT Testing & Evaluation SIG Newsletter, 6(1), 17 - 18.

Schiffman, L., & Kanuk, L. (2010). **Consumer Behavior** (10th ed.). Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall.

Slevec, J., & Tiggenmann M. (2020, March). Attitudes Toward Cosmetic Surgery in Middle-aged Women: Body Image, Ageing Anxiety, and The Media. **Psychology of Women Quarterly, 34(1)**, 65 - 74.

Smart Research Thai. (2019). **Reliability Cronbach Alpha**. Retrieved July 18, 2024, from <https://www.smartresearchthai.com/post/reliability-cronbach-alpha>.

การบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการ
กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72
Debt management using the Sufficiency Economy Philosophy of
military officials in 721st Artillery Regiment within the 72nd Artillery Brigade

ภัตตรากวิน เพราะทะ,* วาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์,** และมยุรี รัตนเสริมพงศ์***
Phattarakawin Phraotha, Wasita Kerdphol Prasopsak, and Mayuri Rattanasermpong

Received: March 10, 2024 Revised: April 5, 2024 Accepted: May 25, 2024

บทคัดย่อ

การจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการหนี้สินของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการทหาร และศึกษาระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการทหารในกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 จำนวน 159 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม จำนวน 25 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาลำดับต่ำสุด ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ด้านความมีเหตุผล ด้านความรู้ และด้านมีคุณธรรม ซึ่งแนวทางในการแก้ไขจัดการหนี้สินของข้าราชการในกองพันทหารปืนใหญ่ มี 5 ประการ ได้แก่ หยุดก่อหนี้ สรุปรายการหนี้ทั้งหมด จัดทำรายละเอียดต่าง ๆ หาเงินก่อนมาปิดชำระ โดยเงินที่นำมาชำระต้องมีอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าก่อนที่ต่อการปิดชำระ ไร้แผนชำระหนี้ชำระเป็นก้อนเดียว และวางแผนชำระคืนเงินคงเหลือ พิจารณาจัดลำดับการผ่อนชำระหนี้ คำนวณเวลาใช้หนี้ทั้งหมด การจัดการหนี้ชำระหนี้ หากหนี้มีหลายรายการให้พิจารณาเลือกยอดที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงก่อน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการหนี้สิน, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, หนี้สิน

* นิสิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Abstract

Debt management using the principles of the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) involves applying SEP as a guideline for managing the debts of military personnel in the 721st Artillery Battalion of the 72nd Artillery Regiment. This study aims to examine the level of understanding of the Sufficiency Economy Philosophy among military officers and to assess their debt management practices based on SEP. The research population consisted of 159 military officers from the 721st Artillery Battalion, 72nd Artillery Regiment. The research tool used was a 25-item questionnaire. The data analysis included percentage values, means, and standard deviations.

The results revealed that the military officers of the 721st Artillery Battalion had a high level of understanding of the key concepts of the Sufficiency Economy Philosophy. Additionally, their debt management practices based on SEP were also found to be at a high level. The mean scores, ranked from highest to lowest, were as follows: the dimension of moderation, the dimension of self-resilience, the dimension of rationality, the dimension of knowledge, and the dimension of ethics. The study identified five main strategies for debt management among military officers in the 721st Artillery Battalion: ceasing to incur further debt, summarizing all debt items, preparing detailed plans for debt repayment, obtaining funds with a lower interest rate than the debts being repaid, and refinancing by consolidating debts into a single repayment plan. The debt repayment plan should include prioritizing debts with higher interest rates and calculating the total repayment period, particularly when there are multiple debts involved.

Keywords: Debt Management, Sufficiency Economy Philosophy, Debts

บทนำ

ในสถานการณ์ปัจจุบันการบริหารเงินให้เพียงพอต่อความจำเป็นต่าง ๆ ทำได้ค่อนข้างยาก ซึ่งในประเทศมีความก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ก่อให้เกิดการพัฒนาไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทันสมัยในหลายด้าน เช่น สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องภายใต้กรอบของระบบทุนนิยมส่งผลให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มีการสัมผัสกับวัฒนธรรมสังคมไทยมีวัฒนธรรมหรือคุณค่าในการบริโภคอย่างเสรี การบริโภคฟุ่มเฟือยทำให้ค่าครองชีพรายวันก็เพิ่มขึ้น เมื่อมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น จึงทำให้ต้องดิ้นรนเอาตัวรอดแสวงหาเงินและสิ่งของเพื่อใช้ในชีวิตรและสนองความต้องการของตนเองและครอบครัว เมื่อมีความต้องการมากขึ้นแต่มีเงินไม่เพียงพอที่จะซื้อสิ่งที่ต้องการจะต้องตกเป็นหนี้ด้วยการกู้ยืมเงินที่จะต้องชำระในอนาคตและใช้ในปัจจุบัน (ปิยะณัช เรือนสอน, และ เทิดศักดิ์ ชมโตะสุวรรณ, 2561, หน้า 2) วิธีการกู้ยืมเงิน การกู้ยืมเป็นการทำสัญญาที่มีคู่กรณีสองฝ่ายระหว่างผู้ให้ยืมและผู้ยืม โดยสัญญาดังกล่าวจะมีรายละเอียดระบุว่า ผู้ให้ยืมส่งมอบหรือโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้แก่ผู้ยืมเพื่อใช้สอยทรัพย์สินนั้นและผู้ยืมตกลงว่าจะส่งคืนทรัพย์สินนั้นเมื่อได้ใช้สอยเสร็จแล้ว การก่อหนี้ในปริมาณมากจนไม่สามารถหาเงินมาจ่ายคืนได้ ก็จะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในอนาคตได้เช่นกัน นอกจากนี้การที่ต้องชำระหนี้คืนถือเป็นภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในอนาคต ถ้าหากเกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิดขึ้น (รชต ตั้งนราวิชกิจ, และพิรญาณ รมภาพ, 2565, ย่อหน้า 1) ปัญหาหนี้สินที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ถึงแม้จะเป็นปัญหาระดับครัวเรือน แต่ในที่สุดก็จะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน หากครัวเรือนสะสมหนี้เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับที่สูงแล้วความสามารถในการใช้จ่ายใช้สอยของครัวเรือนก็จะลดลง ส่งผลให้มาตรฐานการครองชีพต่ำลงเกิดปัญหาขาดสภาพคล่องทางการเงิน ผลที่ตามมาคือความเครียด ปัญหาครอบครัว เกิดอาชญากรรมการฆ่าตัวตาย เป็นต้น แนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือนให้ตรงจุดนั้นควรให้ความสำคัญกับกลุ่มครัวเรือนที่มีปัญหา จากปัญหาหนี้สินครัวเรือนที่เกิดขึ้นรัฐบาลทุกรัฐบาลที่ผ่านมาได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาหนี้สินมาโดยตลอด ในแต่ละรัฐบาลจึงได้ออกนโยบายต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนของประชาชน เช่น นโยบายแก้ปัญหาน้ำท่วมระบบ นโยบายการผ่อนชำระหนี้ ตลอดจนนโยบายเพิ่มค่าแรงขั้นต่ำ นโยบายเพิ่มอัตราเงินเดือน และค่าครองชีพแก่ข้าราชการ รัฐบาลจึงชี้แนะให้ครอบครัวปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินและการบริหารจัดการหนี้สิน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต (ธัญชนก ปะวะละ, นราวิชญ์ ศรีเปารยะ, สุพจน์ เกตุดาว, และจันทร์ทิพย์ภาส ธนประดิษฐ์กุล, 2566, หน้า 779)

ปัจจัยการเป็นหนี้ของข้าราชการทหาร ซึ่งอาจเกิดจากภูมิหลังที่แตกต่างกัน ทั้งสถานภาพทางครอบครัว ความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน รวมถึงภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ค่าครองชีพเพิ่มขึ้น สินค้าอุปโภคบริโภคและการบริโภคมีราคาแพงกว่าเมื่อเทียบกับเงินเดือนที่ได้รับ ตลอดจนสภาพสังคมที่มีแรงกระตุ้นอยู่รอบตัว เช่น หนี้ที่เกิดจากการกู้ยืมเงินส่วนใหญ่จะใช้เพื่อการบริโภคในชีวิตประจำวันและการชำระหนี้ โดยจะใช้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์เป็นหลักประกัน แหล่งกู้ยืม ส่วนใหญ่มาจากเพื่อนร่วมงาน (พัชรพรรณ ลังการสิทธิ์, 2560, หน้า 5 - 6) จึงเป็นสาเหตุนำไปสู่การก่อให้เกิดปัญหาหนี้สินของข้าราชการทหาร ปัจจุบันข้าราชการทหารกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 จำนวน 159 คน มีหนี้สินเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีเฉพาะเงินเดือนประจำเท่านั้นไม่ได้มีรายได้จากแหล่งอื่น สาเหตุที่ทำให้ข้าราชการ มีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย เกิดจากปัจจัยความต้องการหลายอย่างในการสนองความต้องการของตนเอง หรือที่เรียกว่า “ใช้เงินเกินตัว” จึงเกิดการกู้หนี้ยืมสิน การกู้ยืมเชื่อ

ส่วนใหญ่เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน และนำไปชำระหนี้ เช่น บัตรเครดิต บัตรกดเงินสด ฯลฯ และส่วนใหญ่ค้าประกันให้เพื่อนร่วมงาน ข้อมูลเกี่ยวกับหนี้สินของข้าราชการ การกู้จะขึ้นอยู่กับฐานเงินเดือนและอายุของการรับราชการ การกู้ของกำลังพลที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์กองพลทหารปืนใหญ่จะกู้ได้ก็ต่อเมื่อเป็นสมาชิกมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี หรือตามนโยบายของผู้บังคับบัญชา ซึ่งจะกู้ได้ 20 - 50 เท่าของเงินเดือนเดือน ซึ่งแหล่งกู้ยืมเงินของข้าราชการนั้น ส่วนมากเป็นสหกรณ์ออมทรัพย์กองพลทหารปืนใหญ่ จำนวน 122 คน แหล่งเงินกู้ของในกองทัพบก จำนวน 30 คน และธนาคารต่าง ๆ จำนวน 7 คน (สหกรณ์ออมทรัพย์กองพลทหารปืนใหญ่, 2560, หน้า 1 - 2)

กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 มีการบริหารจัดการหนี้สินโดยหยุดก่อหนี้ สรุปรายการหนี้ทั้งหมด จัดทำรายละเอียดต่าง ๆ หาเงินก้อนมาปิดชำระ โดยเงินที่นำมาชำระต้องมีอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าก่อนที่ต้องการปิดชำระ รีไฟแนนซ์รวมหนี้ชำระเป็นก้อนเดียว และวางแผนชำระคืนเงินคงเหลือ พิจารณาจัดลำดับการผ่อนชำระหนี้ คำนวณเวลาใช้หนี้ทั้งหมด การจัดการชำระหนี้ หากหนี้มีหลายรายการให้พิจารณาเลือกยอดที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงก่อน (กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72, 2560, หน้า 3) ผู้บังคับบัญชาจึงมีนโยบายให้ข้าราชการนำแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบริหารจัดการหนี้สินนำมาปฏิบัติ เน้นย้ำให้ข้าราชการพัฒนาโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งในการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ยึดหลัก พออยู่ พอกิน พอใช้ ยึดความประหยัด ลดความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีพ “ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง” ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องและสุจริต

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยได้สนใจศึกษาการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 เพื่อให้ทราบถึงระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทราบถึงแนวทางในการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งคาดว่าผลที่ได้รับจากการวิจัยสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งในการบริหารจัดการหนี้สินของข้าราชการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นไปได้อย่างมีระบบ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

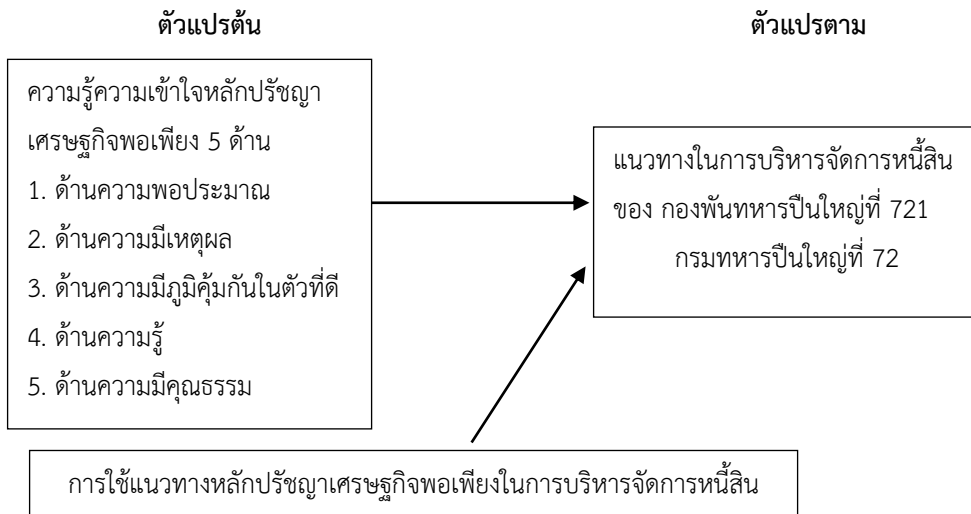
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการ กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72
2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการ กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72

กรอบแนวความคิด

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 โดยใช้แนวคิดการบริหารจัดการหนี้สินของกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 (กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72,

2560) และได้แนะนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2554, หน้า 4 - 5) และสำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2558, หน้า 16 - 17) จากนั้นมาทำการสังเคราะห์จนได้กรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **ประชากร** ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ข้าราชการชั้นประทวนของกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 ตั้งแต่ชั้นยศ สิบตรี - จ่าสิบเอก (พิเศษ) หรือเทียบเท่า จำนวน 159 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา ชั้นยศ ระดับเงินเดือน รายได้เสริม สถานภาพสมรส จำนวนบุตร และรายได้คู่สมรส โดยใช้คำถามเลือกตอบ ซึ่งเป็นแบบตรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อวัดระดับความรู้ความเข้าใจแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, และคณะ อ้างถึงใน รุ่งทิพย์ ถ้ำทอง, 2556, หน้า 26) จำนวน 12 ข้อ เป็นการเลือกตอบ ใช่ หรือ ไม่ใช่ โดยให้คะแนน 1 หมายถึง ตอบถูก และให้คะแนน 0 หมายถึง ตอบผิดหรือไม่ตอบ โดยแบ่งระดับความเข้าใจออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

คะแนนระหว่าง 14 - 20 คะแนน หมายถึง มีความเข้าใจในระดับ มาก

คะแนนระหว่าง 7 - 13 คะแนน หมายถึง มีความเข้าใจในระดับ ปานกลาง

คะแนนระหว่าง 0 - 6 คะแนน หมายถึง มีความเข้าใจในระดับ น้อย

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการในกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 เพื่อวัดระดับการบริหารจัดการหนี้สินทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ด้านความรู้ และด้านความมีคุณธรรม โดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert มี 5 ระดับ

2.2 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

2.2.1 ศึกษาจากเอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการสร้างแบบสอบถามกำหนดขอบเขตของคำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดการวิจัย นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบปรับปรุง แก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ นำแบบสอบถามฉบับร่างที่แก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจ ซึ่งได้ค่า IOC 0.67 ถึง 1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์นี้ ไปทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability)

2.2.2 การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้แก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับข้าราชการในกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 จำนวน 30 คน แล้วนำมาทดสอบความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของ Cronbach's Alpha ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.864 ถือได้ว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไปได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากหมู่ธุรการและกำลังพลเก็บรวบรวมข้อมูลจากกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 จำนวน 159 ชุด โดยการแจกแบบสอบและรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนมาเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และอภิปรายต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 การวิเคราะห์ระดับความรู้ความเข้าใจแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ โดยใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.3 การวิเคราะห์ระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ โดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า ตามแบบของ Likert มี 5 ระดับ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามข้าราชการที่มีความรู้ความเข้าใจแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีจำนวน 137 คน

ตาราง 1 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม ถูก ผิด รายข้อ

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	คนตอบ	คนตอบ
	ใช่/ จำนวน	ไม่ใช่/ จำนวน
1. ความพอเพียงในการดำรงชีวิตเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเองและดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีชีวิตของตนเอง	137	22
2. ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร	157	2
3. การทำบัญชีครัวเรือน ทำให้เห็นถึงสถานการณ์ใช้จ่ายที่ชัดเจน ทำให้ลด ละ เลิกค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นบางส่วนได้	159	-
4. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ยึดหลักทางสายกลาง	159	-
5. ความพอประมาณ ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น	159	-
6. ความมีเหตุผล การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ	159	-
7. ภูมิคุ้มกัน การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น	157	2
8. เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกกระดับ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เป็นแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน	159	-
9. การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับ ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน	141	18
10. หลักเศรษฐกิจพอเพียงและการออมเงิน ซึ่งจะทำให้คุณได้เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ	159	-
11. หลักการออม และการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการยึดหลักประหยัดและตัดทอนค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในทุกด้าน	157	2
12. การสร้างวินัยการออม ควรเริ่มต้นที่ตัวเองจะต้องไม่ฟุ่มเฟือย สิ่งไหนที่ไม่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันก็ควรลดไปบ้างจะได้มีเงินเหลือเก็บ ต้องมีความประหยัด รู้จักคิด รู้จักใช้จ่ายอย่างมีสติ	159	-

จากตาราง 1 พบว่า การศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการ เป็นการเลือกตอบ ใช่ หรือ ไม่ใช่ ข้าราชการที่ตอบใช่ จำนวน 159 คน มี 7 ข้อ คือ 1. การทำบัญชีครัวเรือน ทำให้เห็นถึงสถานการณ์ใช้จ่ายที่ชัดเจน ทำให้ลด ละ เลิก ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นบางส่วนได้ 2. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ยึดหลักทางสายกลาง 3. ความพอประมาณ ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น 4. ความมีเหตุผล การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ 5. เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ให้ดำเนินไปในทางสายกลางเป็นแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน 6. หลักเศรษฐกิจพอเพียงและการออมเงิน ซึ่งจะทำให้เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 7. การสร้างวินัยรักการออม ควรเริ่มต้นที่ตัวเองจะต้องไม่ฟุ่มเฟือย สิ่งไหนที่ไม่จำเป็นต่อชีวิตประจำวันก็ควรลดไปบ้างจะได้มีเงินเหลือเก็บ ต้องมีความประหยัด รู้จักคิดรู้จักใช้จ่ายอย่างมีสติ

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละความรู้ความเข้าใจแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ความรู้เข้าใจแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวนคน	ร้อยละ
มีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก (คะแนนระหว่าง 14 - 20 คะแนน)	137	86.20
มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง (คะแนนระหว่าง 7 - 13 คะแนน)	22	13.80
มีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อย (คะแนนระหว่าง 0 - 6 คะแนน)	0	0
รวม	159	100.00

จากตาราง 2 พบว่า ความรู้ความเข้าใจแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการ กองพันทหารปืนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก มีจำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 86.20 มีความรู้ความเข้าใจแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ใน ระดับปานกลาง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 13.80 และไม่มีผู้มีความรู้ความเข้าใจแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับน้อย

2. ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้ง 5 ด้าน

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้ง 5 ด้าน

ระดับในการบริหารจัดการหนี้สิน โดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับการบริหารจัดการหนี้สิน		การแปลผล
	μ	σ	
1. ด้านความพอประมาณ	4.19	0.46	มาก
2. ด้านความมีเหตุผล	4.01	0.56	มาก
3. ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	4.03	0.74	มาก
4. ด้านความรู้	3.98	0.72	มาก
5. ด้านความมีคุณธรรม	3.94	0.78	มาก
สรุปภาพรวม	4.03	0.78	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.03$, $\sigma = 0.78$) เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความพอประมาณ อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.19$, $\sigma = 0.46$) รองลงมา คือ ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.03$, $\sigma = 0.74$) ด้านความมีเหตุผล อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.01$, $\sigma = 0.56$) ด้านความรู้ อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.98$, $\sigma = 0.72$) และด้านความมีคุณธรรม อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.94$, $\sigma = 0.72$)

ตาราง 4 ระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ

ด้านความพอประมาณ	ระดับแนวทางการบริหารจัดการหนี้สิน		การแปลผล
	μ	σ	
1. ระดับรายได้ที่ท่านได้รับพอเพียงต่อการชำระหนี้สิน	4.18	0.98	มาก
2. รู้จักกิน รู้จักใช้ รวมทั้งใช้จ่ายเงินอย่างไม่ฟุ่มเฟือย จนเกินไป	4.34	0.76	มาก
3. ใช้จ่ายเงินด้วยปัญญาพอเหมาะสมแก่ฐานะรายได้และเศรษฐกิจของครอบครัว ไม่หลงใหลไปตามสื่อโฆษณาชวนเชื่อหรือตามแฟชั่นจนเกินฐานะของตน	4.05	0.76	มาก
รวม	4.19	0.46	มาก

จากตาราง 4 พบว่า ระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.19$,

$\sigma = 0.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เรียงลำดับค่าเฉลี่ย คือ รู้จักกิน รู้จักใช้ รวมทั้งใช้จ่ายเงินอย่างไม่ฟุ่มเฟือย จนเกินไป รองลงมา ระดับรายได้ที่ได้รับพอเพียงต่อการชำระหนี้สิน และข้อที่มีคะแนนต่ำสุด การใช้จ่ายเงินด้วยปัญญา พอเหมาะสมแก่ฐานะรายได้ และเศรษฐกิจของครอบครัว ไม่หลงใหลไปตามสื่อโฆษณาชวนเชื่อ หรือตามแฟชั่นจนเกินฐานะของตน

ตาราง 5 ระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล

ด้านความมีเหตุผล	ระดับแนวทางการบริหารจัดการหนี้		การแปลผล
	μ	σ	
1. ในการตัดสินใจซื้อสินค้าของท่านจะต้องเป็นไปอย่างมี เหตุผล และคำนึงถึงความจำเป็นเป็นลำดับแรก	3.98	0.75	มาก
2. มีการวางแผนเรื่องรายรับรายจ่ายของครอบครัว มีการวางแผน การปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	4.11	0.84	มาก
3. พิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างมีเหตุผล และรอบครอบ ก่อนตัดสินใจใช้จ่ายทุกครั้ง	3.93	0.90	มาก
รวม	4.01	0.56	มาก

จากตาราง 5 พบว่า ระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความ มีเหตุผล ของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.01$, $\sigma = 0.56$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เรียงลำดับค่าเฉลี่ย คือ มีวางแผนเรื่องรายรับรายจ่ายของครอบครัว มีการวางแผนการปฏิบัติในการดำเนินชีวิต รองลงมา การตัดสินใจซื้อสินค้าจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล และ คำนึงถึงความจำเป็นเป็นลำดับแรก และข้อที่มีคะแนนต่ำสุด พิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างมีเหตุผล และ รอบครอบก่อนตัดสินใจใช้จ่ายทุกครั้ง

ตาราง 6 ระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	ระดับแนวทางการบริหารจัดการหนี้		การแปลผล
	μ	σ	
1. มีการจัดสรรปันส่วนรายได้ เช่น เงินฝากออมทรัพย์ สามารถเบิก ถอนมาใช้ได้ภายในระยะเวลาสั้น ๆ	3.98	0.86	มาก
2. ไม่สร้างภาระหนี้สินมากจนเกินรายรับ ซึ่งทำให้ท่านสามารถจะ ชำระหนี้หนี้สินได้ ไม่นำเงินไปลงทุนในรายการที่เสี่ยงต่อการขาดทุน	4.11	0.82	มาก

ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	ระดับแนวทางการบริหารจัดการหนี้		การแปลผล
	μ	σ	
3. มีการวางแผนทำประกันชีวิตกับค่าใช้จ่ายของครอบครัว หรือทำประกันสุขภาพ ประกันอุบัติเหตุเพิ่มเติมจากสวัสดิการ คำรักษาพยาบาลที่เราได้อยู่ เพื่อให้มีความคุ้มครองเพียงพอ หากเกิดเจ็บป่วย หรือเกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันขึ้น	4.00	0.88	มาก
รวม	4.03	0.78	มาก

จากตาราง 6 พบว่า ระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.03$, $\sigma = 0.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เรียงลำดับค่าเฉลี่ย คือ การไม่สร้างภาระหนี้สินมากจนเกินรายรับ ซึ่งทำให้สามารถจะชำระหนี้สินได้ ไม่นำเงินไปลงทุนในรายการที่เสี่ยงต่อการขาดทุน รองลงมา มีการวางแผนทำประกันชีวิตให้มีทุนประกันเพียงพอ กับค่าใช้จ่ายของครอบครัว หรือทำประกันสุขภาพ ประกันอุบัติเหตุเพิ่มเติมจากสวัสดิการคำรักษาพยาบาลที่เราได้อยู่ เพื่อให้มีความคุ้มครองเพียงพอหากเกิดเจ็บป่วย หรือเกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันขึ้น และข้อที่มีคะแนนต่ำสุด มีการจัดสรรปันส่วนรายได้ เช่น เงินฝากออมทรัพย์ สามารถเบิกถอนมาใช้ได้ภายในระยะเวลาสั้น ๆ

ตาราง 7 ระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้

ด้านความรู้	ระดับแนวทางการบริหารจัดการหนี้		การแปลผล
	μ	σ	
1. มีความรู้ในเรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างน้อยเพียงใด	4.05	0.81	มาก
2. ได้นำความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการวางแผนจัดการหนี้สินของท่านให้ลดลง	3.92	0.83	มาก
3. มีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมสร้างความรู้ความเข้าใจ ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ อย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาตนเอง	3.99	0.80	มาก
รวม	3.98	0.72	มาก

จากตาราง 7 พบว่า ระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้ของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.98$, $\sigma = 0.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เรียงลำดับค่าเฉลี่ย คือ มีความรู้ในเรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือน รองลงมา มีการศึกษา

หาความรู้เพิ่มเติมสร้างความรู้ความเข้าใจ ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ต่อเนื่องเพื่อพัฒนาตนเอง และข้อที่มีคะแนนต่ำสุด ได้นำความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการวางแผนจัดการหนี้สินของท่านให้ลดลง

ตาราง 8 ระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีคุณธรรม

ด้านความมีคุณธรรม	ระดับแนวทางการบริหารจัดการหนี้		การแปลผล
	μ	σ	
1. ได้นำหลักศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับใด เช่น ประพฤติดี ละเว้นชั่ว ยึดมั่นในศีลห้า มีสัจจะ และความซื่อสัตย์ในการชำระหนี้สิน	4.01	0.79	มาก
2. รู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้รู้จักอดทนต่อสิ่งชั่วร้าย อันจะนำมาซึ่งการเกิดหนี้สิน	3.88	0.85	มาก
3. มีความเพียร มีวิริยะอุตสาหะ และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่โลภ และไม่คิดเอาทรัพย์สิน ของผู้อื่นมาเป็นของตนเองโดยผิดคุณธรรม	3.95	0.93	มาก
รวม	3.94	0.78	มาก

จากตาราง 8 พบว่า ระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีคุณธรรมของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.94$, $\sigma = 0.78$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เรียงลำดับค่าเฉลี่ย คือ ได้นำหลักศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับใด เช่น ประพฤติดี ละเว้นชั่ว ยึดมั่นในศีลห้า มีสัจจะ และความซื่อสัตย์ในการชำระหนี้สิน รองลงมา มีความเพียร มีวิริยะอุตสาหะ และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่โลภ และไม่คิดเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนเองโดยผิดคุณธรรม และข้อที่มีคะแนนต่ำสุด รู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้รู้จักอดทนต่อสิ่งชั่วร้าย อันจะนำมาซึ่งการเกิดหนี้สิน

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ความรู้ ความเข้าใจแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ข้าราชการส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ มีการทำบัญชีครัวเรือน ทำให้เห็นถึงสถานการณ์ใช้จ่ายที่ชัดเจน ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นบางส่วน มีการสร้างวินัยรักการออม ควรเริ่มต้นที่ตัวเองจะต้องไม่ฟุ่มเฟือยในชีวิตประจำวันก็ควรลดไปบ้างจะได้มีเงินเหลือเก็บ มีความประหยัด รู้จักใช้จ่ายอย่างมีสติ มีความ

พอประมาณความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป ความมีเหตุผลการตัดสินใจระดับความพอเพียงจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล และนำเสนอเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ซึ่งสอดคล้องกับงานการวิจัยของ กฤษ ปัทม (2561) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางในการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย พบว่า ข้าราชการมีความรู้ความเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงข้าราชการส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการแต่ละครอบครัวให้มีการบริหารจัดการอย่างพอดี ประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนต้องรู้จักตนเอง เช่น ข้อมูลรายรับ - รายจ่าย ในครอบครัวของตนเอง สามารถรักษาระดับการใช้จ่ายของตนไม่ให้เกินหนี้ การพัฒนาตนเองให้สามารถ "อยู่ได้อย่างพอเพียง" ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลางให้อยู่ได้อย่างสมดุลจะทำให้มีความสุขที่แท้จริง

2. ระดับการบริหารจัดการหนี้สินของข้าราชการโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปณิดา ธรรมวงศ์, นลินี ทองประเสริฐ, และอัยรดา พรเจริญ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเป็นหนี้ภาคครัวเรือนกับการใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบริหารจัดการหนี้สินของประชาชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบระดับมั่งมีศรีสุข จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ระดับมั่งมีศรีสุข มีพฤติกรรมการเป็นหนี้โดยมีภาระหนี้สิน อยู่ในระดับมาก สามารถอธิบายผลได้ดังนี้

2.1 ด้านความพอประมาณ จากการศึกษาพบว่า ข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือข้าราชการส่วนใหญ่รู้จักกิน รู้จักใช้ รวมทั้งใช้จ่ายเงินอย่างไม่ฟุ่มเฟือยจนเกินไป ระดับรายได้ที่ท่านได้รับพอเพียงต่อการชำระหนี้สิน และใช้จ่ายเงินตามความเหมาะสมแก่ฐานะและรายได้ของครอบครัวและเศรษฐกิจของครอบครัว ไม่หลงใหลไปตามสื่อโฆษณาชวนเชื่อหรือตามแฟชั่นจนเกินฐานะของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษ ปัทม (2561) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางในการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย ด้านหลักความพอประมาณ โดยรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า ข้าราชการรู้จักกิน รู้จักใช้ รวมทั้งใช้จ่ายเงินอย่างไม่ฟุ่มเฟือยจนเกินไป รู้จักใช้จ่ายเงินด้วยปัญญาพอเหมาะสมแก่ฐานะรายได้ และเศรษฐกิจของครอบครัว รายได้ที่ได้รับพอเพียงต่อการชำระหนี้สิน และคิดว่าการกู้เงินจากกิจการสวัสดิการ หรือสถาบันการเงินต่าง ๆ หลาย ๆ แห่งเพื่อนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวันนั้น มีความจำเป็นสำหรับท่านและครอบครัว

2.2 ด้านความมีเหตุผล จากการศึกษาพบว่า ข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ท่านมีการวางแผนเรื่องรายรับรายจ่ายของครอบครัวมีการวางแผนการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเป็นลำดับแรก ท่านมีการตัดสินใจซื้อสินค้าจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงความจำเป็นเป็นลำดับแรก และพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างมีเหตุผลและรอบคอบก่อนตัดสินใจใช้จ่ายทุกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริ ชัยลิมปมนตรี (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันและการทำงานของบริษัทแห่งหนึ่ง ด้านความมีเหตุผล พบว่า มีการใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผลและคุ้มค่า มีการวางแผนการดำเนินชีวิตอย่างเป็นขั้นตอน ใช้เหตุผลในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาด้วยความรอบคอบ คิดและทบทวนอย่างรอบคอบก่อนลงมือกระทำต่าง ๆ เสมอ ใจกว้าง หนักแน่น รับฟังเหตุผลผู้อื่น

2.3 ด้านภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จากการศึกษาพบว่า ข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ท่านไม่สร้างภาระหนี้สินมากจนเกินรายรับ ซึ่งทำให้สามารถจะชำระหนี้สินได้ มีการวางแผนทำประกันชีวิต หรือทำประกันสุขภาพประกันอุบัติเหตุเพิ่มเติมจากสวัสดิการการรักษายาบาลที่เรามีอยู่ เพื่อให้มีความคุ้มครองเพียงพอหากเกิดเจ็บป่วย หรือเกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันขึ้น และมีการจัดสรรปันส่วนรายได้ เช่น เงินฝากออมทรัพย์ สามารถเบิกถอนมาใช้ได้ภายในระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภาวิธ พุ่มพันธ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ในตำบลตุลลาด อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร พบว่า ประชาชนในตำบลตุลลาด อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร ด้านการมีภูมิคุ้มกัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยประชาชนหันฝึกสมาธิให้มั่นคง เที่ยงธรรม และต้องมั่นอยู่ในหลักศีลธรรม มีการปรับตัว และฟื้นฟูด้วยความสามารถ ที่มีอยู่อย่างเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืน มีการวางแผนเตรียมพร้อมไปกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ใช้เวลาว่างในการทำอาชีพเสริมเป็นประจำ พยายามสร้างครอบครัวให้อบอุ่นเสมอ การเตรียมตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

2.4 ด้านความรู้ จากการศึกษาพบว่า ข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวว่า มีความรู้ในเรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือนมากหรือน้อยเพียงใด มีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมสร้างความรู้ความเข้าใจ ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้อย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาตนเอง และได้นำความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการวางแผนจัดการหนี้สินให้ลดลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภาวิธ พุ่มพันธ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ในตำบลตุลลาด อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในตำบลตุลลาด อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร ด้านหลักความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แสวงหาความรู้อยู่เสมอ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาศึกษาพัฒนาต่อยอดให้เกิดเป็นองค์ความรู้ และประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน พยายามเพิ่มพูนความรู้ โดยการติดตามข่าวสารทำให้ท่านรู้เท่าทันสถานการณ์ในปัจจุบัน

2.5 ด้านคุณธรรม จากการศึกษาพบว่า ข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กล่าวว่า ได้นำหลักศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับใด เช่น ประพฤติดี ละเว้นชั่ว ยึดมั่นในศีลห้า มีสัจจะ และความซื่อสัตย์ในการชำระหนี้สิน มีความเพียร มีวิริยะอุตสาหะ และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างต่อเนื่อง มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่โลภ และไม่คิดเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิตพลพิชัย ดุลยชาติ, และมนต์หนา คงแก้ว (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของหัวหน้าครัวเรือนเพื่อยกระดับสู่การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ กรณีศึกษา ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า การปฏิบัติตามหลักเงื่อนไขคุณธรรม โดยยึดหลักความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและต่อผู้อื่นอยู่เสมอ มีความอดทน ขยันประกอบอาชีพและมีความเพียรในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวและสังคม

แนวทางการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 มี 5 ประการ ได้แก่ 1. หยุดก่อหนี้ 2. สรุปรายการหนี้ทั้งหมด จัดทำรายละเอียดต่าง ๆ 3. หาเงินก้อนมาปิดชำระ โดยเงินที่นำมาชำระต้องมีอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าก่อนที่ต้องการปิดชำระ 4. รีไฟแนนซ์รวมหนี้ชำระเป็นก้อนเดียว และ 5. วางแผนชำระคืนเงินคงเหลือ พิจารณาจัดลำดับการผ่อนชำระหนี้ คำนวณเวลาใช้หนี้ทั้งหมด

วางแผนการชำระหนี้ หากหนี้มีหลายรายการให้พิจารณาเลือกยอดที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงก่อน ซึ่งพบว่า ด้านความพอประมาณมีระดับการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก โดยข้าราชการได้นำกฎแห่งการบริหารจัดการหนี้สินมาใช้ มีความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป รู้จักกิน รู้จักใช้ รวมทั้งใช้จ่ายเงินอย่างไม่ฟุ่มเฟือยจนเกินไป มีการบริหารเงินอย่างมีระบบและเป็นระเบียบ วางแผนการใช้จ่ายเงินได้รับเพียงพอต่อการชำระหนี้สิน และใช้จ่ายเงินตามความเหมาะสมแก่ฐานะรายได้และเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ กฤษ ปัทอง (2561) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางในการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการกองบัญชาการกองทัพไทย พบว่า ข้าราชการนำรูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้ ดังนั้น ด้านความพอประมาณ เริ่มต้นจากการประหยัด พร้อมทั้งลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลงฝึกฝนตนเองให้รู้จักกิน รู้จักใช้ และควรใช้จ่ายอย่างพอประมาณไม่เกินตัว กรณีรายจ่ายมาก ตั้งเป้าหมายเพิ่มรายรับ ลดรายจ่าย ก่อนหนี้เมื่อจำเป็น กรณีมีหนี้สินมากควรปรับพฤติกรรมหยุดก่อหนี้เพิ่มและหาที่ปรึกษาทางการเงินหรือหน่วยงานต้นสังกัดต้องเข้ามาช่วยเหลือวางระบบการบริหารจัดการด้านการเงินให้ใหม่ ให้สามารถมีเงินใช้ในครอบครัวทุกเดือนและมีเงินชดเชยหนี้สิน ช่วยเจรจาในการประนอมหนี้ให้ลดน้อยลง และเมื่อปลดหนี้ได้แล้ว ควรปรับเปลี่ยนทัศนคติและวิถีการใช้จ่ายหันมาตรวจสอบสุขภาพทางการเงินด้วยการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่

การบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดปรัชญาของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ชี้ถึงแนวทางในการดำรงชีวิตของประชาชนทุกระดับ เพื่อให้ทุกคนใช้ชีวิตอยู่ในทางสายกลางและความพอเพียงเป็นสิ่งที่สามารถช่วยไม่ไห้กลับไปมีหนี้สินได้ ไม่ใช่เพียงนำไปปรับใช้ในเรื่องหนี้กับเรื่องการเงินเท่านั้น แต่ยังสามารถนำหลักการนี้ไปใช้กับเรื่องอื่น ๆ ในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย

ภาพ 2 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการตรวจสอบ และติดตามภาระหนี้สินของนายทหารประทวนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อที่จะทราบปัญหาและสามารถหาแนวทางช่วยเหลือหนี้สินให้ข้าราชการ และรายงานผลการใช้จ่ายเงินที่กู้ยืมจากสหกรณ์ หรือจากหน่วยงานอื่นให้ผู้บังคับบัญชาทราบ
2. ควรมีการจัดอบรม โดยมีผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการใช้จ่ายเงิน และการบริหารจัดการหนี้สิน การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง การจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้สามารถวางแผนการใช้จ่ายเงิน และการบริหารจัดการหนี้สินของตนเองได้
3. ควรมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมให้แก่ข้าราชการ และครอบครัวเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับข้าราชการ และยังเป็นอาชีพสำรองให้กับข้าราชการเมื่อถึงเวลาเกษียณราชการในอนาคต
4. ควรจัดตั้งคณะกรรมการในการตรวจสอบหนี้สิน รวมทั้งคณะกรรมการเพื่อการศึกษาถึงภาวะหนี้สินของนายทหารชั้นประทวนโดยละเอียด เพื่อให้ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินของนายทหารชั้นประทวนที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อภาวะหนี้สินของข้าราชการในกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72 โดยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก สะท้อนถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดภาวะหนี้สิน
2. การศึกษาการสร้างวินัยทางการเงินที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการหนี้สินของข้าราชการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72

เอกสารอ้างอิง

- กฤษ ปัทอง. (2561). แนวทางในการบริหารจัดการหนี้สินโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการ
กองบัญชาการกองทัพไทย. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72. (2560). การบริหารจัดการหนี้สินข้าราชการกองพันทหาร
ปืนใหญ่ที่ 721 กรมทหารปืนใหญ่ที่ 72. ลพบุรี: ผู้แต่ง.
- ฉันทชนก ปะวะละ, นรวิชัย ศรีเปารยะ, สุพจน์ เกตุดาว, และจันทร์ทัทปาส ธนประดิษฐ์กุล. (2566, พฤษภาคม
– มิถุนายน). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนภายใต้ผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19
สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตำบลแก่งเลิงจาน. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3(3), 779 - 798.
- นิตพลพิชัย ดุลยวาทิต, และมนต์หนา คงแก้ว. (2563, กรกฎาคม – ธันวาคม). การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงสู่การปฏิบัติของหัวหน้าครัวเรือน เพื่อยกระดับสู่การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ
กรณีศึกษาตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. วารสารบริหารธุรกิจ
เทคโนโลยีมหานคร, 17(2), 131 - 154.
- ปิยะณัช เรือนสอน, และเทิดศักดิ์ ชมใต้สุวรรณ. (2561). การวิเคราะห์ภาระหนี้สินสหกรณ์ออมทรัพย์
กองบัญชาการกองทัพไทยจำกัด ของนายทหารชั้นประทวน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา.
- ปณิดา ธรรมวงศ์, นลินี ทองประเสริฐ, และอัยรดา พรเจริญ. (2566, พฤศจิกายน – ธันวาคม). ความสัมพันธ์
ระหว่างพฤติกรรมการเป็นหนี้ครัวเรือน กับการใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบริหาร
จัดการหนี้สินของประชาชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ระดับมั่งมีศรีสุข จังหวัดอุบลราชธานี.
วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 5(6), 49 - 63.
- พัชรพรรณ ลังการสิทธิ์. (2560). ภาระหนี้สินของข้าราชการทหารชั้นประทวน สังกัดกรมรบพิเศษที่ 5
จังหวัดเชียงใหม่ (Unpublished Independent Study). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภาวิช พุฒพันธ์. (2563). การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ในตำบลคูลาด
อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- รชต ตั้งนารัชชกิจ, และพิรญาณ รมณภาพ. (2565). หนี้ครัวเรือน: ปัญหาที่ทุกคนต้องช่วยกันแก้. สืบค้น
มกราคม 25, 2565, จาก <https://today.line.me/th/v2/article/Nv6MRPn>.
- รุ่งทิพย์ ถ้ำทอง. (2556). การใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการหนี้สินของข้าราชการ
ครูประถมศึกษาในอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สหกรณ์ออมทรัพย์กองพลทหารปืนใหญ่. (2560). การกู้ยืมสหกรณ์ออมทรัพย์. ลพบุรี: ผู้แต่ง.

สิริ ชัยลิมปมนตรี. (2561). การใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันและการทำงานของบริษัทแห่งหนึ่ง.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2558). คู่มือการปฏิบัติงาน
โครงการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2554). สารทักษะการดำเนินชีวิตหลักสูตร
การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
กระทรวงศึกษาธิการ.

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการไกล่เกลี่ย
ของกลุ่มงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
An Employment of Restorative Justice Procedure in Mediation of
an Investigation Unit at Si-Thep Provincial Police Station,
Phetchabun Province

ณัฐพล เสนวงษ์,* มยุรี รัตนเสริมพงศ์,** และวราภรณ์ ทรัพย์รวงทอง***

Nutthaphol Senwong, Mayuri Rattanasermpong, and Waraporn Subruangthong

Received: March 13, 2024 Revised: April 18, 2024 Accepted: May 9, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยมุ่งศึกษา 1. สภาพการณ์และปัญหาการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน และ 2. แนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 11 ข้อ และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. การไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ ต้องมีเหตุการณ์แจ้งความร้องทุกข์เกิดขึ้นก่อน โดยมีกระบวนการ 1) ก่อนการไกล่เกลี่ย 2) ระหว่างไกล่เกลี่ย และ 3) หลังการไกล่เกลี่ย และ 2. แนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ย ประกอบด้วย 1) การสร้างความเข้าใจและรับฟังความต้องการของคู่กรณี 2) การจัดฝึกอบรมพัฒนาทักษะการไกล่เกลี่ยให้กับพนักงานสอบสวน และ 3) การจัดหาสถานที่ไกล่เกลี่ยที่สะดวกและเหมาะสม

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, การไกล่เกลี่ย, กลุ่มงานสอบสวน

* นิสิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Abstract

This study aims to: 1. examine the current practices and challenges in the mediation processes of the investigation unit, and 2. propose guidelines for integrating restorative justice principles into mediation practices within the investigation unit of Sri Thep Police Station, Sri Thep District, Phetchabun Province. This qualitative research utilized in-depth interviews with 10 purposively selected participants. The research instrument was a semi-structured interview comprising 11 questions, and the data were analyzed using descriptive content analysis.

The findings revealed that: 1. Mediation in the investigation unit of Sri Thep Police Station typically occurs following a formal complaint. The process involves three stages: 1) pre-mediation, 2) during mediation, and 3) post-mediation. 2 The guidelines for incorporating restorative justice principles into mediation include: 1) fostering mutual understanding and listening to the needs of the disputing parties, 2) organizing training sessions to enhance mediation skills for investigators, and 3) providing accessible and suitable venues for mediation sessions.

Keywords: Restorative Justice Procedures, Mediation, Investigation Unit

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มุ่งเน้นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และชุมชน เน้นการเยียวยาความเสียหายมากกว่าการลงโทษ กระบวนการนี้ได้รับความสนใจและนำมาใช้ในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย โดยเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2543 ในการประชุมเพื่อเสนอยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาลได้มีการใช้คำว่า “การอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เพราะมองว่า “เป้าหมายสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือ ต้องการทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม” ซึ่งในหลักการพื้นฐานแห่งสหประชาชาติ ว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรื่องทางอาญา (Declaration of Basic Principles on the Use of Restorative Justice Programs in Criminal Matters) ว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หมายถึง วิธีการใด ๆ ซึ่งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด รวมถึงในกรณีที่สมควรอาจมีบุคคลอื่น ๆ หรือมีสมาชิกคนอื่น ๆ ของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมนั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมกันอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม โดยทั่วไปแล้วอาจมีการช่วยเหลือโดย “ผู้ประสานงาน” กระบวนการเชิงสมานฉันท์อาจได้แก่ การไกล่เกลี่ย การประนีประนอมข้อพิพาท การประชุมกลุ่ม และการพิพากษาโดยการประชุมล้อมวง “ผลในทางสมานฉันท์” หมายถึง ข้อตกลงที่เป็นผลมาจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผลในทางสมานฉันท์ ได้แก่ การตอบสนองต่อโครงการ เช่น การฟื้นฟู การเยียวยา และการทำงานบริการสังคม โดยมุ่งหมายเพื่อให้ตรงกับความต้องการ ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล และความต้องการความรับผิดชอบร่วมกันของคู่กรณี เพื่อให้บรรลุผลในการทำให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดได้กลับคืนมาสู่ความสัมพันธ์ใหม่ที่ต่อกัน (เพลินตา ตันรังสรรค์, 2553, หน้า 55)

อนึ่ง การนำหลักยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพนักงานสอบสวนนั้น ถือได้ว่าเป็นแนวความคิดใหม่ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวปฏิบัติเดิมกล่าวคือ ในชั้นพนักงานสอบสวนมักจะมีการดำเนินกระบวนการอย่างหนึ่งซึ่งเรียกว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ซึ่งเป็นกระบวนการที่ให้ผู้กรณีสามารถเจรจาตกลงกันและระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยการดำเนินการดังกล่าวอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของพนักงานสอบสวน สำหรับลักษณะในการดำเนินการกระบวนการนั้นก็คือ เมื่อเกิดข้อพิพาทเข้ามาสู่ชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจะพิจารณาลักษณะของข้อพิพาทที่เกิดขึ้นว่ามีลักษณะเช่นใด หากมีลักษณะที่รุนแรง เช่น เหตุการณ์ที่เป็นคดีอาญาและมีอัตราในการรับโทษสูงตามกฎหมาย เจ้าพนักงานสอบสวนก็จะดำเนินการนำข้อพิพาทนั้นเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติ แต่หากพนักงานสอบสวนพิจารณาแล้วเห็นว่าลักษณะของข้อพิพาทกล่าว ไม่มีลักษณะรุนแรง เช่น คดีที่มีลักษณะเป็นคดีละเมิด กล่าวคือ คดีที่ความผิดเล็กน้อย ความผิดที่มีอัตราการรับโทษเบา หรือโทษไม่ร้ายแรง หากดำเนินการนำข้อพิพาทนั้นเข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมตามปกติ ผลเสียที่เกิดขึ้นจะมากกว่าประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายของคู่กรณีหรือทางด้านระบบของกระบวนการยุติธรรมก็ดี เจ้าพนักงานสอบสวนก็จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของพนักงานสอบสวนในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นคือ ความต้องการลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรม (สิทธิกร ศักดิ์แสง, 2559, หน้า 54 - 55)

อย่างไรก็ดีในอดีตปัญหาที่พบจากการดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนก็คือ การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของพนักงานสอบสวน ขาดแนวทางและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการที่จะนำมาปฏิบัติร่วมกัน และปัญหาความไม่แน่นอนจากการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อีกทั้งกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของพนักงานสอบสวนนั้น มีวัตถุประสงค์หลัก คือ การยุติคดีเพื่อให้พ้นจากระบบการยุติธรรม โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการเยียวยาผลกระทบอันเนื่องมาจากการทำความผิดที่เกิดขึ้นต่อผู้ที่ได้รับความเสียหายรวมทั้งชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ไม่ว่าจะเป็นการเยียวยาทั้งในด้านความเสียหายที่คำนวณเป็นตัวเงินได้ รวมทั้งความเสียหายด้านจิตใจและอารมณ์ และแนวทางในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้เสียหาย ตัวผู้กระทำความผิด และชุมชนเท่าที่ควร อีกทั้งยังขาดแนวคิดและกระบวนการในการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ที่จะทำให้เขาเกิดความสำนึกและความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทำความผิดเกิดขึ้นซ้ำซาก รวมถึงขาดโอกาสในการให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้นั้นล้วนแล้วแต่เป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้สังคมเกิดความสมานฉันท์ และเกิดความสงบสุขขึ้น

จะเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนเป็นกระบวนการที่สำคัญในการดำเนินการ เพื่อแก้ไขความขัดแย้งของบุคคลในสังคมให้ได้รับความเป็นธรรม อันเกิดจากระบบที่ต้นความยุติธรรมที่เป็นปรัชญา เพื่อสร้างความสมัครสมานสามัคคีระหว่างเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำความผิดและชุมชนขึ้นใหม่อีกครั้ง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ว่าสถานีตำรวจภูธรศรีเทพมีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นเช่นไร

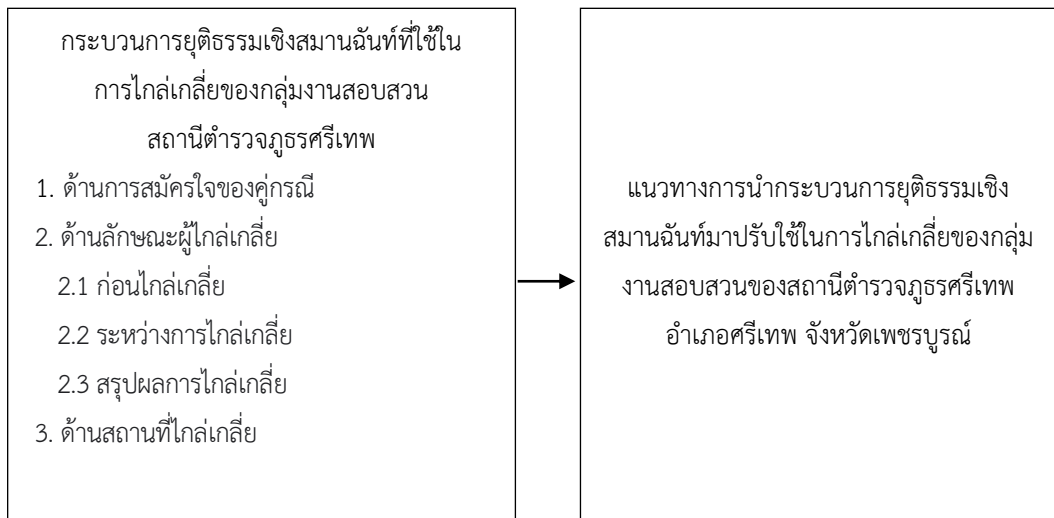
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์และปัญหาการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

การศึกษารั้วนี้ มุ่งศึกษากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2562, หน้า 15) แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และวิธีการดำเนินการ (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2564, หน้า 24 - 43) และทำการสังเคราะห์จึงได้กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรที่ศึกษา

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1. ผู้บริหารสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ ได้แก่ ผู้กำกับการ และ รองผู้กำกับการ จำนวน 2 นาย 2. ข้าราชการตำรวจกลุ่มงานสอบสวน จำนวน 4 นาย ได้แก่ รองผู้กำกับการ (หัวหน้างานสอบสวน), สารวัตรสอบสวนชำนาญการ, และพนักงานสอบสวน 3. ประชาชนผู้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย จำนวน 3 คน และ 4. ทนายความ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 10 ท่าน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ, 2563, หน้า 2 - 3)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ทำการศึกษาโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบไปด้วย

2.1 การค้นคว้า และวิเคราะห์จากเอกสาร (Documentary Analysis)

2.1.1 เอกสารขั้นต้น ได้แก่ เอกสารการประชุม แผนงานของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ รวมถึงบันทึกประจำวันของกลุ่มงานสอบสวน รายงานคดีประจำปี

2.1.2 เอกสารชั้นรอง ได้แก่ บทความวิชาการ วารสาร

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) โดยมีแบบสัมภาษณ์ลักษณะกึ่งโครงสร้างที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิด

2.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) จากผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ ข้าราชการตำรวจ

กลุ่มงานสอบสวน ประชาชนผู้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และทนายความ การสัมภาษณ์มีลักษณะคล้ายกับใช้แบบสอบถาม โดยกำหนดเป็นคำถามปลายเปิด คำถามต่าง ๆ ได้ถูกกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์ขึ้นเพื่อใช้ประกอบการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าแล้ว เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน (Standardized Questionnaire) มีลำดับขั้นตอนเหมือนกัน

2.2.2 ข้อมูลitudinal เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ และสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน เพื่อเป็นแนวทางในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

3. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- 3.1 การศึกษาวิจัยข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
- 3.2 การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
- 3.3 นำแบบสัมภาษณ์ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข
- 3.4 นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและปรับปรุงแก้ไข วิธีใช้ในการตรวจสอบคือการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC) ได้ค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.67 – 1.00
- 3.5 การดำเนินการเพื่อกำหนดแนวทางในการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ยึดหลักจริยธรรมการทำวิจัยในมนุษย์ โดยการขอความยินยอมก่อนให้ข้อมูลอย่างครบถ้วน และผู้ให้สัมภาษณ์ตัดสินใจอย่างอิสระ อีกทั้งได้มีการประเมินความเสี่ยงหรืออันตรายที่อาจเกิดจากการวิจัย ผู้วิจัยจะเก็บรักษาความลับ โดยในแบบบันทึกข้อมูลจะไม่มีการระบุตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 4.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ และข้อมูลitudinalประเภทต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ รวมทั้งนำมาใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย
- 4.2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยดำเนินการบันทึกข้อมูลด้วยวิธีการจดข้อมูลและการบันทึกเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์
- 4.3 ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ ออกโดยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ถึงผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ รวม 10 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษามีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

- 5.1 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาความ
- 5.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีจำแนกข้อมูล และการวิเคราะห์เหตุการณ์แทนอิงทฤษฎี โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง จำแนก และตีความหมาย เชื่อมความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุป เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในการปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. สภาพการณ์และปัญหาการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เริ่มจากการที่กลุ่มงานสอบสวนรับเรื่องร้องทุกข์และสอบข้อเท็จจริง โดยพนักงานสอบสวนสามารถสอบสวนได้ตั้งแต่เมื่อทราบว่ามีกระทำความผิดดังกล่าวก่เกิดขึ้น โดยไม่ต้องมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ แต่หากเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ เช่น ความผิดฐานยักยอกทรัพย์ หรือทำให้เสียทรัพย์แล้ว พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหายตามกฎหมายเสียก่อน ซึ่งส่วนใหญ่ที่พบนั้น เป็นการกระทำความผิดที่ไม่สามารถจะยอมความได้ ทำให้เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งการร้องทุกข์แล้วนั้น ก็จะต้องใช้ดุลพินิจว่ากรณีใดที่สามารถตกลงยอมความกันได้โดยใช้กระบวนการไกล่เกลี่ย โดยเริ่มต้นจาก 1) ก่อนการไกล่เกลี่ย พนักงานสอบสวนจะดำเนินการเตรียมความพร้อม จากการพูดคุยจนรอบถึงรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญในการไกล่เกลี่ย ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่มีรูปแบบที่เป็นทางการหรือรูปแบบตายตัว เพราะคดีความหรือข้อขัดแย้งไม่ได้มีความซับซ้อนหรือร้ายแรงมาก โดยพนักงานสอบสวนจะเชิญผู้ถูกร้องเข้าไปพูดคุยเพื่อให้ได้อธิบายและตระหนักถึงความเดือดร้อนของผู้ร้อง รวมถึงผลได้ผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมา และให้มีส่วนร่วมในการหาทางออกร่วมกันจนกว่าจะได้ข้อสรุปที่ทั้งสองฝ่ายจะยอมรับและตกลงยอมความกันได้ 2) ระหว่างการไกล่เกลี่ย พนักงานสอบสวนจะต้องใช้ดุลพินิจเพื่อพิจารณาว่าเหตุที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้สามารถจะตกลงกันได้หรือไม่โดยที่ไม่ต้องไม่ขัดต่อข้อกฎหมาย ซึ่งกระบวนการในการไกล่เกลี่ยที่พนักงานสอบสวนสามารถจะกระทำได้คือ การให้คู่กรณีในคดีที่เกิดขึ้นนั้น ได้เจรจาตกลงกันเองก่อนเพื่อหาข้อยุติและได้รับความพึงพอใจกันทั้งสองฝ่าย โดยที่พนักงานสอบสวนจะกระทำหน้าที่เป็นคนกลางของทั้งสองฝ่ายเพื่อป้องกันการโต้แย้งที่อาจนำไปเกิดความรุนแรงหรือการเกิดโทสะขึ้น อาจมีการชี้แจงข้อเท็จจริงให้ทั้งสองฝ่ายได้รับทราบในเบื้องต้น แต่ในทางปฏิบัติตามกฎหมายนั้นพนักงานสอบสวนจะไม่สามารถตัดสินให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดถูกหรือผิดได้ และในการไกล่เกลี่ยเกิดประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคู่กรณีทั้งสองฝ่ายไม่มีความพร้อมทั้งสภาพร่างกายและจิตใจที่จะสามารถเจรจาตกลงหาข้อยุติกันได้ทันที ทำให้พนักงานสอบสวนต้องกระทำการในภายหลังส่งผลทำให้การไกล่เกลี่ยไม่สัมฤทธิ์ผลเมื่อเทียบกับการไกล่เกลี่ยทันทีหลังจากที่เกิดเหตุ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพนักงานสอบสวนก็ยังต้องใช้การสังเกตพิจารณาใช้วิจารณญาณบริบทโดยรวมด้วยว่าการไกล่เกลี่ยอาจกระทำได้ทันทีหลังจากที่เกิดเหตุ หรืออาจกระทำในภายหลัง และ 3) การสรุปผลการไกล่เกลี่ย หลังจากการเจรจาไกล่เกลี่ยได้ข้อยุติอันพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายแล้วนั้น พนักงานสอบสวนก็จะจัดทำการบันทึกประจำวันเหตุการณ์ดังกล่าวให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับทราบร่วมกันว่าการไกล่เกลี่ยครั้งนี้ข้อตกลงคืออะไรบ้างที่สถานีตำรวจท้องที่เกิดเหตุ และให้ลงนามในบันทึกเพื่อทำการบันทึกไว้เป็นหลักฐานในการดำเนินการต่อไป แต่เกิดปัญหาที่ว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดผิดไปจากข้อตกลงที่ได้ทำการไกล่เกลี่ยไว้ พนักงานสอบสวนของทางสถานีตำรวจภูธรศรีเทพจะประสานงานติดต่อกับทั้งผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาถึงการดำเนินการตามขั้นตอนของการดำเนินคดี เพื่อให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายต่อไป ซึ่งที่ผ่านมามีปัญหา คือ มีการดำเนินคดีหลังจากได้มีการไกล่เกลี่ยโดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับทราบร่วมกันตามข้อตกลงเนื่องจากผิดไปจากข้อตกลง

ในส่วนสถานที่ใกล้เคียง ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้การใกล้เคียงไม่ประสบความสำเร็จ ด้วยเหตุที่บริเวณภายในอาคารสถานที่ของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพค่อนข้างคับแคบ ไม่เป็นสัดส่วนเมื่อประชาชนเข้ามาปรึกษาหรือร้องทุกข์ในสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ ซึ่งในการพูดคุยหรือในบางเรื่องแบบไม่เปิดเผยก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากบริเวณภายในอาคารของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพไม่ได้ถูกแบ่งกันเป็นสัดส่วนมิดชิด และเมื่อมีคู่กรณีหรือประชาชนมาปรึกษาหารือพร้อมกัน ๆ หลายรายทำให้เกิดความวุ่นวายในสถานีตำรวจเกิดขึ้น

2. แนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการใกล้เคียงของกลุ่มงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย

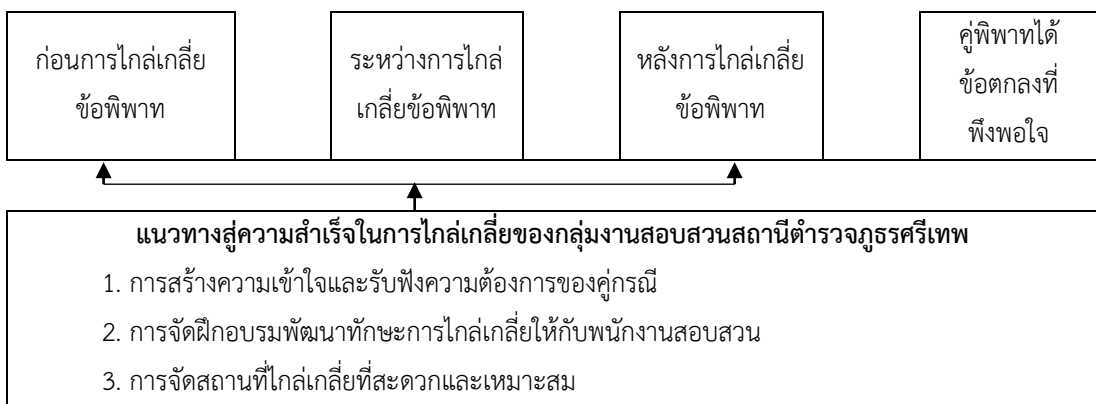
2.1 การสร้างความเข้าใจและรับฟังความต้องการของคู่กรณี จากการศึกษาพบว่าคดีความที่เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์นั้น สามารถใกล้เคียงกันระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิดสำเร็จได้ โดยมีพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ มาช่วยเหลือในการเจรจาของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ไม่ได้เกิดจากการที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายเจรจา ตกลงยอมความกันเองจากความสมัครใจของคู่กรณี หรือมีคนกลางที่ทุกคนในชุมชนอำเภอศรีเทพนั้นเคารพนับถือที่เข้ามาในการยุติไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ดังนั้นหากนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการใกล้เคียงสามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ โดยทั้งสองฝ่ายได้เจรจาทกลงกันเองโดยเกิดจากความสมัครใจของคู่กรณี ในการใกล้เคียงข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรืออาจจะมีคนกลางที่ทุกคนในชุมชนเคารพนับถือเป็นคนกลางที่สามารถเข้ามาแทรกแซงได้ในการยุติไม่ให้ความขัดแย้งบานปลาย โดยเรื่องไม่ต้องไปถึงสถานีตำรวจซึ่งมีเหตุปัจจัยได้แก่ ไม่ต้องการฟ้องร้องกันให้เสียเวลา เสียทรัพย์สิน และเสียประวัติ หรือบางรายรู้ตัวตนเป็นผู้กระทำผิดจึงมีความเกรงกลัวที่จะต้องถูกดำเนินคดีและถูกตัดสินลงโทษ เป็นต้น

2.2 การจัดฝึกอบรมพัฒนาทักษะการใกล้เคียงให้กับพนักงานสอบสวน จากคดีความที่เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ส่วนใหญ่เป็นคดีความที่คู่กรณีไม่สามารถตกลงยอมความกันได้ จึงเป็นเหตุให้ฝ่ายผู้เสียหายไปร้องทุกข์ยังสถานีตำรวจภูธรศรีเทพเพื่อมาระงับเหตุ มีความน่าเชื่อถือ ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางใกล้เคียงคดีก็คือ ตำรวจ ถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่จะทำให้การใกล้เคียงสำเร็จเพราะต้องเป็นผู้ดำเนินกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบ ดังนั้น ผู้ใกล้เคียงเป็นผู้ประสานระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่ายในการหาข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายพอใจ โดยไม่ตัดสินว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดหรือถูก รวมถึงในบางกรณีอาจไม่ต้องชดใช้กันด้วยทรัพย์สินแต่อาจเป็นเพียงคำขอโทษ เพราะถือเป็นการแสดงความสำนึกผิดในการกระทำของตนต่ออีกฝ่าย อีกทั้งผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ใกล้เคียงนั้นจะต้องใจเย็น เป็นผู้มีคุณธรรม มีไหวพริบปฏิภาณในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและต้องมีความอดทนอย่างมาก เพราะในบางกรณีเป็นเรื่องที่รุนแรงมีความขัดแย้งกันมาก ทำให้ต้องใช้ความเข้าใจและเข้าถึงสถานการณ์ความทุกข์ของทั้งสองฝ่าย โดยผู้ใกล้เคียงต้องทำตัวเป็นคนกลางที่มีความเป็นกลางมาก รวมถึงผู้ใกล้เคียงต้องไม่ใช่คำพูดและน้ำเสียงในลักษณะข่มขู่ เพื่อไม่ให้คู่กรณีเกิดความกังวลในการหาทางออกร่วมกันว่าจะถูกเอาเปรียบหรือไม่

2.3 การจัดการสถานที่ใกล้เคียงที่สะดวกและเหมาะสม สถานที่ใกล้เคียงเป็นสิ่งสำคัญเช่นกันในการสร้างบรรยากาศให้กับคู่กรณี ซึ่งส่วนใหญ่นั้นจะเชิญคู่กรณีมาทำการใกล้เคียงที่สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อาจทำให้บรรยากาศเกิดความตึงเครียด อึดอัด และถ้าเป็นเรื่องที่ทำให้คู่กรณีมีความเครียดสูง เมื่อมาเจอกับบรรยากาศที่อึดอัดและร้อน ก็จะทำให้ทุกฝ่ายเกิดความกดดันและเพิ่มความเครียด การแสดงออกทั้งท่าทีและการพูดจา จะยิ่งก้าวร้าว

และรุนแรง เกิดการทะเลาะกัน ซึ่งการสร้างบรรยากาศที่ดีให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายรู้สึกผ่อนคลาย ย่อมทำให้การไกล่เกลี่ยง่ายขึ้น ดังนั้นการไกล่เกลี่ยที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติและคู่กรณีมีความคุ้นเคย เปิดใจไม่ได้จำกัดอยู่ในห้องสี่เหลี่ยม จะเกิดความสำเร็จมากกว่ากรณีที่ต้องดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย ในห้องที่ปิดทึบของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ ทั้งนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยและเจ้าหน้าที่สอบสวนต้องร่วมกันช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดความเป็นกันเอง เหมือนการเข้ามาพูดคุยกันระหว่างเครือญาติ เนื่องจากสถานที่และบรรยากาศในการไกล่เกลี่ยที่เป็นธรรมชาติ จะทำให้จิตใจของคู่กรณีรู้สึกผ่อนคลาย และกดดันน้อยลง ด้วยเหตุนี้การไกล่เกลี่ยจึงถูกผลักดันให้เกิดขึ้นในชุมชนที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติ

ดังนั้นผู้วิจัยขอสรุปขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ ตามภาพดังนี้

ภาพ 2 ขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน

อภิปรายผล

จากการศึกษาการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอสรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้ศึกษาได้พบประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. สภาพการณ์และปัญหาการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอสรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

กระบวนการของการไกล่เกลี่ยคดีความของเจ้าพนักงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพนั้น เมื่อมีเหตุการณ์แจ้งความร้องทุกข์เกิดขึ้น เจ้าพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้พิจารณาว่าเป็นเหตุที่สามารถจะประนีประนอมยอมความกันเองได้หรือไม่ โดยส่วนใหญ่แล้วอาจหาข้อสรุปด้วยการตกลงยินยอมชดใช้ค่าเสียหายหรืออาจไม่เข้าใจในข้อกฎหมายเป็นส่วนมาก ดังนั้นในเบื้องต้นก่อนที่จะเริ่มการไกล่เกลี่ยโดยใช้บุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลางมาช่วยในการไกล่เกลี่ย พนักงานสอบสวนจะให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้พูดคุยกันเพื่อหาข้อตกลงในข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งกันเองก่อนเพื่อหาข้อยุติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ ใจหาญ, ปกป้อง ศรีสนิท, และผ่องศรี เวสรัสซ์ (2553) เรื่อง

กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม โดยสรุปได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการให้คู่กรณีได้มีการเจรจาต่อรองและพูดกล่าวถึงผลเสียของการกระทำผิด หรือเป็นการเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายได้พูดคุยเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน แต่หากว่าทั้งทางผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถตกลงทางออกข้อพิพาทนั้นได้ เจ้าพนักงานสอบสวนก็จะทำการเรียกคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาพบที่สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ เพื่อลดโอกาสที่จะเกิดเหตุรุนแรงบานปลายและเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับคู่กรณี โดยที่พนักงานสอบสวนจะคอยทำการช่วยเหลือในการเจรจาของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย แต่ไม่ใช่ทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินชี้ขาดแต่อย่างใด แต่จะพิจารณาโดยคำนึงถึงว่าจะทำอย่างไรให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายนั้น ได้เจรจาทกลงกันโดยเกิดจากความสมัครใจของคู่กรณี ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้ บางครั้งคู่กรณีก็สามารถตกลงยินยอมยุติข้อพิพาทกันได้หลังจากที่ได้มาพบเจ้าพนักงานสอบสวนเพียงครั้งเดียว ซึ่งสอดคล้องกับ พรหมยง พุฒิมหา, ชิชัย เหล่าฤทธิ์, และสุพินดา ธีระวรวิชัย (2547) ได้กล่าวถึงเรื่องของการไกล่เกลี่ย โดยคนกลางว่ามีจุดสำคัญที่ทำให้ประสิทธิภาพในการเพิ่มพลังความสามารถในการจัดการข้อพิพาท ซึ่งมีความแตกต่างจากวิธีการอื่นที่อาศัยบุคคลที่สามเข้ามาช่วยในการจัดการความขัดแย้ง โดยการยอมรับในตัวคนกลางที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย โดยผู้เจรจาทั้งสองเป็นองค์ประกอบสำคัญของการไกล่เกลี่ย การยอมรับไม่ได้หมายความว่าคู่กรณีจำเป็นอย่างที่จะต้องยอมรับคนกลางและเต็มใจที่จะทำอย่างที่เขาได้บอก แต่หมายถึงว่า คู่เจรจาได้ยอมรับการมาปรากฏตัวของคนกลางและยอมรับฟังและยินดีที่จะพิจารณาอย่างจริงจังในคำแนะนำของคนกลาง ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และดุลพินิจของเจ้าพนักงานสอบสวนว่ามีประสบการณ์ในการทำงานในพื้นที่ของอำเภอศรีเทพมากน้อยเพียงใด โดยภาพรวมแล้วการไกล่เกลี่ยในพื้นที่ของอำเภอศรีเทพมักจะได้ผลลัพธ์ไปในทางที่ดีเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นบางกรณีที่ไม่สามารถไกล่เกลี่ยกันได้ในช่วงตอนของเจ้าพนักงานสอบสวน โดยทางเจ้าพนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินการรับคดีพร้อมทั้งทำสำนวนการสอบสวนคดี เพื่อส่งมอบให้อัยการประจำจังหวัดพิจารณาส่งศาลตามกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายต่อไป แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทัย ปริญาสุทธิพันธ์ (2556) ศึกษาเรื่อง ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของชุมชนควนโส มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษายุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการจัดการความขัดแย้งของชุมชนควนโส ตำบลควนโส อำเภอกวนเจียง จังหวัดสงขลา พบว่า ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นส่วนหนึ่งในแนวคิดพื้นฐานยุติธรรมชุมชน (Community Justice) เป็นการจัดการความขัดแย้งของคนในชุมชน ให้ความสำคัญในการสร้างเครือข่ายเพื่อจัดการความขัดแย้งในชุมชน พร้อมทั้งลดระดับความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ โดยให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนมาจัดการในระบบยุติธรรมซึ่งมีฐานทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งทุนทางสังคมเป็นปัจจัยร่วม

2. แนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยของกลุ่มงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีดังนี้

2.1 การสร้างความเข้าใจและรับฟังความต้องการของคู่กรณี หากนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยสามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ โดยทั้งสองฝ่ายได้เจรจาทกลงกันเอง โดยเกิดจากความสมัครใจของคู่กรณี ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรืออาจจะมีคนกลางที่ทุกคนในชุมชนเคารพนับถือเป็นคนกลางที่สามารถเข้ามาแทรกแซงได้ในการยุติไม่ให้ความขัดแย้งบานปลาย โดยเรื่องไม่ต้องไปถึงสถานีตำรวจ โดยมีเหตุปัจจัย ได้แก่ ไม่ต้องการฟ้องร้องกันให้เสียเวลา เสียทรัพย์สิน และเสียประวัติ หรือบางรายรู้ตัวตนเป็นผู้กระทำผิด จึงมีความเกรงกลัวที่จะต้องถูกดำเนินคดีและถูกตัดสินลงโทษ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรียวรุ่ง

บุญเกิด (2557) ศึกษาเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กรณีศึกษาสำนักงานยุติธรรมจังหวัดมหาสารคาม โดยที่ได้ศึกษาถึงเงื่อนไขความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท พบว่า กรณีพิพาทหรือคดีความที่สามารถไกล่เกลี่ยกันได้สำเร็จนั้น เพราะคู่กรณีมีความยินดีและสมัครใจที่จะเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย เนื่องจากหลายเหตุผลด้วยกัน เช่น ไม่ต้องการขึ้นศาลหรือฟ้องร้องให้เสียเวลา เสียประวัติ และเสียทรัพย์สิน บางรายรู้ตัวตนเป็นผู้กระทำผิดจึงมีความเกรงกลัวที่จะต้องขึ้นศาลและถูกตัดสินโทษ เป็นต้น

2.2 การจัดฝึกอบรมพัฒนาทักษะการไกล่เกลี่ยให้กับพนักงานสอบสวน ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ประสานระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่ายในการหาข้อตกลงร่วมกันเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายพอใจ โดยไม่ตัดสินว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดหรือถูก รวมถึงในบางกรณีอาจไม่ต้องขอใช้กันด้วยทรัพย์สินแต่อาจเป็นเพียงคำขอโทษ เพราะถือเป็นการแสดงความสำนึกผิดในการกระทำของตนต่ออีกฝ่าย อีกทั้งผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้นจะต้องใช้ความใจเย็น เป็นผู้มีคุณธรรม มีไหวพริบ ปฏิภาณในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและต้องมีความอดทนอย่างมาก เพราะในบางกรณี อาจเป็นเรื่องที่รุนแรงมีความขัดแย้งกันมากทำให้ต้องใช้ความเข้าใจและเข้าถึงสถานการณ์ ความทุกข์ของทั้งสองฝ่าย โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องทำตัวเป็นคนกลางที่มีความเป็นกลางมาก รวมถึงผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่ใช้คำพูดและน้ำเสียงในลักษณะข่มขู่ เพื่อไม่ให้คู่กรณีเกิดความกังวลในการหาทางออกร่วมกันว่าจะถูกเอาเปรียบหรือไม่ สอดคล้องกับ พรหมนง พุฒิภาส, และคนอื่น ๆ (2547) ได้สรุปความหมายสำคัญในเรื่องของการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางว่า มีจุดสำคัญที่ทำให้ประสิทธิภาพในการเพิ่มพลังความสามารถในการจัดการข้อพิพาท ซึ่งการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางเป็นวิธีการเจรจาที่จำเป็นต้องรวมเอาบุคคลที่สามซึ่งมีความรู้ในกระบวนการเจรจาอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถช่วยให้คนที่เกี่ยวข้องอยู่ในความขัดแย้งได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและเปิดเผย การยอมรับในตัวคนกลางที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นกลางและไม่เข้ากับฝ่ายใด และสอดคล้องกับ ธวัชชัย สุวรรณพานิช (2546) อธิบายถึง การระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยว่า มีหลักการที่สำคัญคือ เป็นการเจรจาที่มีบุคคลที่สามารถช่วยเหลือในการเจรจา ซึ่งต้องเป็นความสมัครใจของคู่พิพาทและการดำเนินการเป็นความลับ ซึ่งความสำเร็จจะอยู่ที่ประสิทธิภาพของผู้ไกล่เกลี่ย โดยคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย มีดังนี้ ต้องมีความอดทน วิเคราะห์ความต้องการของคู่พิพาทได้ดี แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ตลอดเวลา วางตัวเป็นกลาง ไม่กำหนดความต้องการของคู่พิพาทเอง รวมถึงผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีจรรยาบรรณของผู้ไกล่เกลี่ย เช่น การวางตัวเป็นกลาง การไม่เรียกทรัพย์สินจากคู่พิพาท เป็นต้น

2.3 การจัดการสถานที่ไกล่เกลี่ยที่สะดวกและเหมาะสม การไกล่เกลี่ยที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติและคู่กรณีมีความคุ้นเคย เปิดโล่งไม่ได้จำกัดอยู่ในห้องสี่เหลี่ยมจะเกิดความสำเร็จมากกว่า กรณีที่ต้องดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยในห้องที่ปิดทึบของสถานีตำรวจภูธรศรีเทพ ทั้งนี้ผู้ไกล่เกลี่ยและเจ้าพนักงานสอบสวนต้องร่วมกันช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดความเป็นกันเอง เหมือนการเข้ามาพูดคุยกันระหว่างเครือญาติ เนื่องจากสถานที่และบรรยากาศในการไกล่เกลี่ยที่เป็นธรรมชาติ จะทำให้จิตใจของคู่กรณีรู้สึกผ่อนคลายและกดดันน้อยลง ด้วยเหตุนี้การไกล่เกลี่ยจึงถูกผลักดันให้เกิดขึ้นในชุมชนที่มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรียวรุ่ง บุญเกิด (2557) ศึกษาเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กรณีศึกษาสำนักงานยุติธรรมจังหวัดมหาสารคาม โดยได้ศึกษากรณีไกล่เกลี่ยสำเร็จเมื่อวิเคราะห์ด้านสถานที่ในการไกล่เกลี่ย พบว่า ข้อพิพาทที่ดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยในชุมชนที่มี

บรรยากาศเปิดโล่งจะทำให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าห้องที่ปิดทึบของสำนักงาน บรรยากาศที่อึดอัดและร้อนทำให้ทุกฝ่ายเกิดความกดดันและเพิ่มความเครียด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ อาจจะมีคนกลางที่ทุกคนในชุมชนเคารพนับถือเป็นคนกลางที่สามารถเข้ามาแทรกแซงได้ในการยุติไม่ให้ความขัดแย้งบานปลาย โดยเรื่องไม่ต้องไปถึงสถานีตำรวจ เพื่อลดระดับความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ โดยให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนมาจัดการ

2. จัดอบรมให้กับผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นผู้นำท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องกฎหมายและกระบวนการไกล่เกลี่ย ทักษะในการไกล่เกลี่ย เช่น การพูด การใช้ภาษา การแสดงสีหน้าท่าทาง เป็นต้น เพื่อลดระดับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน

3. สถานที่ไกล่เกลี่ยควรเปิดโล่ง เช่น ศาลาวัด ศาลาประจำหมู่บ้าน ศาลาโรงเรียน เป็นต้น และควรสร้างบรรยากาศให้เกิดความเป็นกันเอง ทำให้เหมือนมาพูดคุยกันระหว่างญาติพี่น้องจะทำให้จิตใจของคู่กรณีรู้สึกผ่อนคลายและกดดันน้อยลง

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการตนเอง

2. ควรศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ ใจหาญ, ปกป้อง ศรีสนิท, และผ่องศรี เวสราธิ. (2553). **กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม**. รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- ธวัชชัย สุวรรณพาณิชย์. (2546). **กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับบทบาทของพนักงานฝ่ายปกครอง**. **คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดนกรมการปกครอง.
- พรรณนง พุฒิกาย, ชัชชัย เหล่าฤทธิ์, และสุพินดา อีระวรวิชัย. (2547). **การปฏิบัติงานของอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน (อ.ก.ช.): ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- เพลินตา ตันรังสรรค์. (2553, พฤษภาคม - มิถุนายน). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน. **จูนิตี**, 7(3), 54 - 62.
- เรียวรุ่ง บุญเกิด. (2557). **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: กรณีศึกษา สำนักงานยุติธรรมจังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตร. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2550). **การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและความขัดแย้งในชุมชน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2564). **คู่มือว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สถานีตำรวจภูธรศรีเทพ. (2563). **แผนงานป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ปี 2563 สถานีตำรวจภูธรศรีเทพอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์**. เพชรบูรณ์: ผู้แต่ง.
- สิทธิกร ศักดิ์แสง. (2559, มกราคม - มีนาคม). ความผิดอาญาที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทชั้นสอบสวน. **สุทธิปริทัศน์**, 30(93), 47 - 61.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2562). **คู่มือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- อุทัย ปริญาสุทธานันท์. (2556). **ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการจัดการความขัดแย้งของชุมชนควนโส**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 Using The Quality Cycle in Managing Educational Information in School Under Lopburi Primary Educational Service Office Area 1

สิทธิชัย แสงสิทธิ์,* ภูวดล จุลสุคนธ์,** และสรชัย ชูชีพ***

Sitichai Sangsit, Phuwadon Chulasukhont, and Sunchai Chucheeep

Received: May 6, 2024 Revised: July 4, 2024 Accepted: July 30, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา และ 2. เปรียบเทียบการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาจำแนกตามเพศ อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน วิทยฐานะ ขนาดของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 126 คน และครู จำนวน 190 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ และสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีการจับฉลาก เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถามจำนวน 42 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเมื่อมีนัยสำคัญทางสถิติจึงเปรียบเทียบรายคู่ โดยใช้การทดสอบเชฟเฟ

ผลการวิจัยพบว่า 1. การใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 2. ผลการเปรียบเทียบการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานและวิทยฐานะ ในภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามเพศอายุ ตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา ภาพรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ข้อมูลสารสนเทศ, วงจรคุณภาพ

* นิสิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

*** อาจารย์ ดร., สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Abstract

The objectives of this study were: 1. to investigate the use of the quality cycle in managing educational information in schools, and 2. to compare the use of the quality cycle in managing educational information across schools based on gender, age, position, work experience, academic qualifications, and school size. The research sample included 126 school administrators and 190 teachers, selected through stratified random sampling and simple random sampling by lottery. The research instrument was a 42-item questionnaire. Data were analyzed using frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance (ANOVA). Where significant differences were found, pairwise comparisons were made using the Scheffé test.

The findings of the study were: 1. The use of the quality cycle in managing educational information in schools under the Lopburi Primary Education Service Area Office 1 was generally at a high level, and 2. When comparing the use of the quality cycle in managing educational information, significant differences were found in relation to work experience and academic qualifications at the 0.05 level. However, when categorized by gender, age, position, and school size, no significant differences were observed.

Keywords: Managing, Educational Information, Quality Cycle

บทนำ

การบริหารและใช้ข้อมูลให้ครอบคลุมส่วนราชการ หน่วยงานรัฐ และสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนที่จัดการศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการวางแผน ตัดสินใจ กำหนดนโยบาย และทิศทางการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งยังสร้างโอกาส ความเสมอภาค ในการเข้าถึงข้อมูลและการบริการทางการศึกษา มีการบูรณาการฐานข้อมูลของส่วนราชการ หน่วยงานและสถานศึกษาเข้าด้วยกันให้เป็นระบบ เพื่อการบริหารราชการแผ่นดินและการบริการประชาชน โดยให้หัวหน้าส่วนราชการ หน่วยงาน สถานศึกษา เป็นผู้สำรวจตรวจสอบให้ผู้จัดเก็บข้อมูลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ปฏิบัติงานให้แล้วเสร็จตามเวลาที่กำหนดให้ถูกต้อง รวดเร็ว ทันสมัย และพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้จัดเก็บข้อมูลให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, หน้า 2 - 3)

สถานศึกษาเป็นแหล่งจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษาจำเป็นจะต้องบริหารจัดการระบบสารสนเทศของตนเองให้มีประสิทธิภาพมิฉะนั้นสถานศึกษาจะประสบปัญหาการใช้ข้อมูลและสารสนเทศในการบริหารและการปฏิบัติงานในสถานศึกษา และจะส่งผลกระทบต่อหน่วยงานที่อยู่ระดับเหนือขึ้นไปหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่นำข้อมูลของสถานศึกษาไปใช้ อาจจะมีผลทำให้การบริหารและการปฏิบัติงานตามภารกิจของหน่วยงานในระดับสูงขาดประสิทธิภาพได้ โดยสถานศึกษามักมีข้อมูลจำนวนมาก กระจัดกระจายอยู่ในส่วนต่าง ๆ ตามภาระหน้าที่ความรับผิดชอบของครู บุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง หากไม่มีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศให้เป็นระบบระเบียบแล้ว จะเกิดความไม่สะดวกหรือเกิดความยุ่งยากในการนำไปใช้ หรือมีข้อมูลสารสนเทศที่ไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้

สภาพและปัญหาการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาจากผลการศึกษาของ ธนพล สีสุข (2559, หน้า 53) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองพบว่า สถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีปัญหาการจัดการระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมแตกต่างกัน จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องบริหารให้มีคุณภาพ สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคุณภาพที่ได้รับการยอมรับของหน่วยงานทั่ว ๆ ไป ได้แก่ การใช้วงจรเดมมิง (Deming) ซึ่งแบ่งขั้นตอนการทำงานออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan: P) ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do: D) ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน (Check: C) ขั้นตอนที่ 4 การแก้ปัญหา (Action: A) (ธัญญลักษณ์ วีระสมบัติ, 2561, หน้า 24) สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 มีขนาดของสถานศึกษา แตกต่างกัน มีจำนวนผู้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน จึงอาจส่งผลต่อการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศ ด้านการศึกษาของสถานศึกษาของตนเอง

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการในสถานศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน

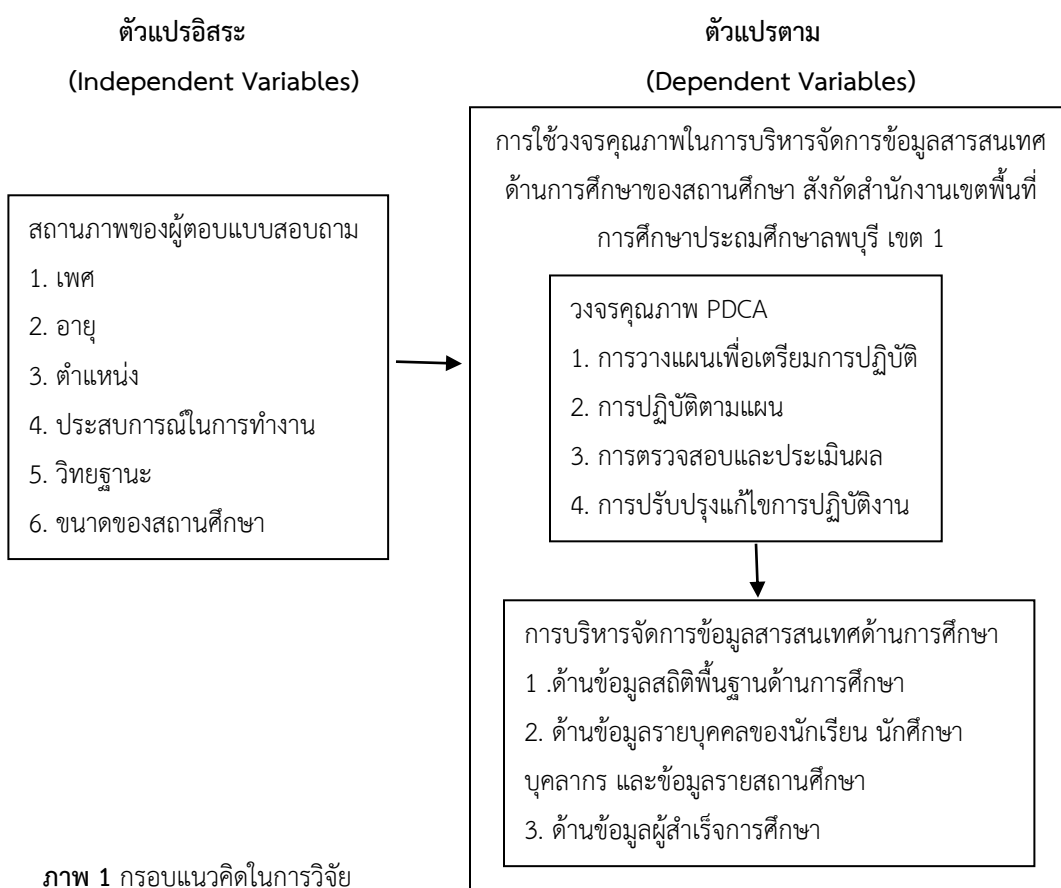
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 เพื่อนำผลการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สามารถนำไปใช้บริหารจัดการด้านต่าง ๆ ในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามเพศ อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน วิทยฐานะ ขนาดของสถานศึกษา

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดของวงจรคุณภาพ (Deming) ของ จาร์ส นองมาก (2544, หน้า 43 - 44) และแนวคิดด้านการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2558, หน้า 12 - 45)

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 1,483 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 157 คน และครู 1,326 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1, 2566, หน้า 10)

1.2 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างและขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างของผู้วิจัยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973, pp. 727 - 728) ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ยอมให้มีความคลาดเคลื่อน .05 ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 316 คน จำแนกตามเพศ อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน วิชยฐานะ ขนาดของสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจึงกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง 40:60 เพื่อให้มีความเป็นตัวแทนประชากรที่ดี โดยเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ร้อยละ 40 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้จำนวน 126 คน และครู ร้อยละ 60 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้จำนวน 190 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษา ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 1 ชุด โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 36 ข้อ แบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ที่มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.901

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขอนหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีถึงผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 สำหรับแนะนำตัวผู้วิจัยและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัย

3.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ใส่รหัสกำกับแล้วพร้อมสำเนาหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย จำนวน 316 ชุด จัดส่งสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เพื่อขอความร่วมมือไปถึงกลุ่มตัวอย่างทุกคน ตอบแบบสอบถามด้วยตนเองและขอรับแบบสอบถามคืนภายใน 1 เดือน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดส่งด้วยตนเอง

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการติดตามเก็บรวบรวมรับแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง นำแบบสอบถามทั้งหมดมาทำการตรวจนับ ตรวจสอบความถูกต้องอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ แยกจัดหมวดหมู่และดำเนินการตามขั้นตอนการศึกษา เพื่อนำไปข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 การใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 วิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลความหมายของระดับค่าเฉลี่ย ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง มีการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาในระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง มีการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาในระดับมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง มีการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาในระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง มีการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาในระดับน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง มีการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ทดสอบสมมติฐานในการวิจัย โดยการเปรียบเทียบการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง วิทยฐานะ และขนาดของสถานศึกษา โดยใช้การทดสอบค่าที (T-test) และเมื่อจำแนกตามอายุ และประสบการณ์ในการทำงาน การทดสอบเอฟ (F-test) แบบวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้วิธีเชฟเฟ (Scheffe's Method)

สรุปผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน (n = 316)	ร้อยละ
1. เพศ		
1) ชาย	195	61.70
2) หญิง	121	38.30
2. อายุ		
1) ต่ำกว่า 30 ปี	0	0.00
2) 30 - 39 ปี	74	23.40
3) 40 - 49 ปี	135	42.70
4) 50 ปีขึ้นไป	107	33.90
3. ตำแหน่ง		
1) ผู้บริหารสถานศึกษา	126	39.90
2) ครู	190	60.10
4. ประสบการณ์ในการทำงาน		
1) ต่ำกว่า 10 ปี	18	5.70
2) 10 - 19 ปี	56	17.70
3) 20 - 29 ปี	135	42.70
4) 30 ปีขึ้นไป	107	33.90
5. วิทยฐานะ		
1) ข้าราชการหรือต่ำกว่า	74	23.40
2) ข้าราชการพิเศษหรือสูงกว่า	242	76.60
6. ขนาดของสถานศึกษา		
1) ขนาดเล็ก (นักเรียน 1 - 120 คน)	126	39.90
2) ขนาดกลางขึ้นไป (นักเรียน 121 คนขึ้นไป)	190	60.10

จากตาราง 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 61.70 อายุระหว่าง 40 - 49 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.70 ผู้ตอบแบบสอบถามมีตำแหน่งเป็นครู คิดเป็นร้อยละ 60.10 ประสบการณ์ในการทำงาน ระหว่าง 20 - 29 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.70 วิทยฐานะข้าราชการพิเศษหรือสูงกว่า คิดเป็นร้อยละ 76.60 ขนาดของสถานศึกษาขนาดกลางขึ้นไป (นักเรียน 121 คนขึ้นไป) คิดเป็นร้อยละ 60.10

ตาราง 2 ระดับการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ในภาพรวม

การใช้วงจรคุณภาพ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการดำเนินงาน
ด้านข้อมูลสถิติพื้นฐานด้านการศึกษา	4.15	0.62	มาก
ด้านข้อมูลรายบุคคลของนักเรียน นักศึกษา บุคลากร และข้อมูลรายสถานศึกษา	4.20	0.62	มาก
ด้านข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษา	4.21	0.60	มาก
รวมเฉลี่ย	4.18	0.59	มาก

จากตาราง 2 พบว่า การใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.18$, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ ด้านข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษา ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.60) ด้านข้อมูลรายบุคคลของนักเรียน นักศึกษา บุคลากร และข้อมูลรายสถานศึกษา ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.62) ด้านข้อมูลสถิติพื้นฐานด้านการศึกษา ($\bar{x} = 4.15$, S.D. = 0.62)

2. ผลการเปรียบเทียบการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามเพศ อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน วิชยฐานะ ขนาดของสถานศึกษา

ตัวแปร	ค่าสถิติ t	p.	ผลการทดสอบ
1. เพศ	1.633	.104	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
2. อายุ	2.701	.069	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
3. ตำแหน่ง	1.165	.245	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
4. ประสบการณ์ในการทำงาน	2.908	.035*	สอดคล้องกับสมมติฐาน
5. วิชยฐานะ	2.011	.047*	สอดคล้องกับสมมติฐาน
6. ขนาดของสถานศึกษา	0.701	.404	ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน

* $p \leq .05$

จากตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 สอดคล้องกับสมมติฐานเมื่อจำแนกตาม

ประสบการณ์ทำงานและวิทยฐานะ และไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน เมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ ตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ผู้วิจัยอภิปรายผล ดังนี้

1. การใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาได้นำวงจรคุณภาพมาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการใช้วงจรคุณภาพอย่างถูกขั้นตอนมีการปฏิบัติตามขั้นตอนของวงจรคุณภาพ ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษามีระบบแบบแผนมากขึ้น ดังที่ ญอญุทธิ วิทยานุรักษ์รักษาศิริ (2556) ได้กล่าวถึง วงจรคุณภาพว่า สามารถประยุกต์ได้กับทุกระบวนการในการดำเนินงานบริหาร การบริการจะถูกขับเคลื่อนผ่านกลไกในการทำงานที่เรียกกันว่าวงจร PDCA ซึ่งมาจากคำว่า Plan (การวางแผน) Do (การลงมือทำ) Check (การตรวจสอบ) และ Act (การปรับปรุง) ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงวงจร PDCA และความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร และเป็นไปตามที่ เทวินทร์ ประสิทธิ์เสรีรัฐ (2556) กล่าวว่า งานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานทั่วไป งานระบบบริหาร ก็จำเป็นต้องมีการจัดลำดับงาน จัดแผนงาน พัฒนาปรับปรุงงานอยู่เสมอจึงจะทำให้งานนั้นสำเร็จด้วยดี และมีประสิทธิภาพ การใช้หลักการดำเนินงานตามวงจรเดมมิง (The Deming Cycle) ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้การจัดการกับงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เกิดขึ้นกับงานซึ่งวงจรเดมมิงจะใช้หลักการปรับปรุงงานแบบต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อติจิต บุญมี (2563) ได้ทำการวิจัย เรื่องแนวทางการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัยของกลุ่มเครือข่ายท่าปลาพญาจริม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัยของกลุ่มเครือข่ายท่าปลาพญาจริม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์เขต 2 โดยภาพรวมพบว่า มีสภาพการดำเนินงานที่ดีอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัยอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. การทดสอบสมมติฐานโดยเปรียบเทียบการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1

2.1 ผลการเปรียบเทียบการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามเพศ โดยรวมพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีการพัฒนาตนเองและถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองทำให้สามารถดำเนินงานโดยใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาได้ดีในระดับหนึ่ง ดังที่ บุญชนะ อัตถากร (2549) กล่าวว่า ข้อมูลและสารสนเทศช่วยในการกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสมกับองค์การ ช่วยในการวางแผนและตัดสินใจ ช่วยจัดและปรับปรุง โครงสร้างขององค์การให้สะดวก ช่วยในการบริหารงานบุคคล ช่วยในการอำนาจการหรือสั่งการ และช่วยในการควบคุมงานให้เป็นไปตามแผน

ที่กำหนดไว้ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ธนพล สีสุข (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการระบบสารสนเทศของผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวม และเป็นรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน ปัญหาการจัดการระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมและเป็นรายด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยทุกด้าน ผู้บริหารที่ต่างเพศกันมีสภาพการจัดการระบบสารสนเทศในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2.2 ผลการเปรียบเทียบการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามอายุ ในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่างานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานทั่วไป งานระบบบริหาร ก็จำเป็นต้องมีการจัดลำดับงาน จัดแผนงาน พัฒนาปรับปรุงงานอยู่เสมอ จึงจะทำให้งานนั้นสำเร็จด้วยดี และมีประสิทธิภาพ เมื่อมีการจัดลำดับงาน การจัดแผนงาน การพัฒนาปรับปรุงงานอยู่เสมอก็จะทำให้อายุของผู้ปฏิบัติงานจึงไม่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ดังที่ เทวินทร์ ประสิทธิ์เสรี (2556) กล่าวว่า งานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานทั่วไป งานระบบบริหาร จำเป็นต้องมีการจัดลำดับงาน จัดแผนงาน พัฒนาปรับปรุงงานอยู่เสมอจึงจะทำให้งานนั้นสำเร็จด้วยดี และมีประสิทธิภาพ ซึ่งวงจรเดิมจะใช้หลักการปรับปรุงงานแบบต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุกรี แวหะมะ (2557) ได้ทำวิจัย เรื่อง การบริหารระบบข้อมูลสารสนเทศสถานศึกษา อำเภอกรงปินัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารระบบข้อมูลสารสนเทศสถานศึกษาอำเภอกรงปินัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 1 ภาพรวม อยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารระบบข้อมูลสารสนเทศสถานศึกษาอำเภอกรงปินัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามอายุในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2.3 ผลการเปรียบเทียบการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง โดยรวมพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านข้อมูลสถิติพื้นฐานด้านการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมเกิดการบริหารจัดการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญใช้ทรัพยากรในการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน มีการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผลและทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ อนันต์ นามทองตน (2553) ได้กล่าวว่า การบริหารตามวงจรคุณภาพ PDCA นั้น แต่ละขั้นตอนจะมีความต่อเนื่องกันตลอดแนว ตั้งแต่ขั้นตอนแรกถึงขั้นตอนสุดท้าย หากผู้บริหารสถานศึกษาได้นำไปใช้ปฏิบัติงานจะทำให้บรรลุผลในการดำเนินงานตามเป้าหมายได้ เนื่องจากจะไม่ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติหรือทีมงานทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงานจะมีระบบสัมพันธ์กันไปอย่างต่อเนื่อง หมุนเวียนเป็นวัฏจักรในการดำเนินงาน ทำให้มั่นใจได้ว่าผลงานที่ดีอยู่แล้วจะได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นได้ โดยการนำผลการปฏิบัติกลับไปทบทวนหรือเริ่มใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศจากขั้นนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานไปเป็นกระบวนการในการแสวงหาแนวทางปรับปรุงพัฒนาหรือวางแผนอีกครั้งหนึ่งต่อไปซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กฤติยา คำเพราะ, ประกาศิต อานภาพแสนยากร, อุดมพันธ์ พิษณุประเสริฐ, และสุรศักดิ์ ศรีกระจำ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบ

สารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาและครูไม่แตกต่างกัน

2.4 ผลการเปรียบเทียบการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประสบการณ์ในการทำงานอาจส่งผลต่อแนวความคิดของบุคคลดังกล่าว การที่ผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูที่มีประสบการณ์น้อยจะมีแนวความคิดและหลักปฏิบัติแตกต่างจากผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูที่มีประสบการณ์มากย่อมเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ซึ่งผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยอาจทำให้การปฏิบัติงานบกพร่องได้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Barrett (2001) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อศึกษาผลกระทบของปัจจัยการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการที่เพิ่มขึ้น มีความสัมพันธ์กับปัจจัยคุณค่าของระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ ซึ่งตอบสนองต่อการรับรู้ในทางบวกเกี่ยวกับด้านประโยชน์ ประสิทธิภาพการทำงานและการเป็นเจ้าของระบบ การใช้ระบบแบบนี้จะบอกลักษณะปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้ว่าการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการมีความซับซ้อนและล่าช้า ถ้าผู้ใช้ระบบสารสนเทศที่เป็นผู้บริหารและมีประสบการณ์ในการใช้ระบบสารสนเทศเป็นเวลานานนัก หากขาดความชำนาญในการเข้าถึงสารสนเทศ ความถูกต้องแม่นยำและความสะดวกสบายในการใช้น้อยกว่าผู้บริหารที่มีการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการบ่อยครั้งกว่าและใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการเป็นเวลาหลายปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการจัด การช่วยในการตัดสินใจ และพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการระหว่างผู้บริหารระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยภาพรวมผู้บริหารมัธยมศึกษาให้ความไว้วางใจในระบบสารสนเทศเพื่อการจัด การและใช้ระบบนี้เพื่อการบริหารจัดการมากกว่า

2.5 การใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 จำแนกตามวิทยฐานะ ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิทยฐานะผู้บริหารสถานศึกษาและครูจะถูกกำหนดด้วยประสบการณ์การทำงาน ซึ่งในการทำวิทยฐานะนั้น ผู้ขอมีหรือขอเลื่อนวิทยฐานะต้องมีประสบการณ์การทำงานตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด รวมถึงต้องหาความรู้เพิ่มเติม จึงทำให้ผู้มีวิทยฐานะสูงกว่ามีองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานมากกว่าจึงทำให้มีแนวคิดที่แตกต่างไปจากผู้ที่มีวิทยฐานะที่ต่ำกว่า ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุกรี แวะหะมะ (2557) ได้ทำวิจัยเรื่องการบริหารระบบข้อมูลสารสนเทศสถานศึกษาอำเภอกรงปินัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารระบบข้อมูลสารสนเทศสถานศึกษาอำเภอกรงปินัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ภาพรวม อยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารระบบข้อมูลสารสนเทศสถานศึกษา

อำเภอกรบินัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามอายุ ประสบการณ์การทำงาน วิทยฐานะ และขนาดของสถานศึกษา ภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2.6 การใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาเป็นระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ และวงจรคุณภาพได้มีการใช้กันอย่างแพร่หลาย จึงทำให้ทุกโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษาพอสมควร จึงส่งผลให้ขนาดของสถานศึกษาไม่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ธนพล สีสุข (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมและเป็นรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน ปัญหาการจัดการระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมและเป็นรายด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยทุกด้าน สถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีสภาพการจัดการระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการใช้วงจรคุณภาพในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ด้านข้อมูลสถิติพื้นฐานด้านการศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ สถานศึกษาได้มีการจัดทำเอกสารสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพื้นฐานด้านการศึกษาของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ควรมีการจัดทำเอกสารสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพื้นฐานด้านการศึกษาของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

2. ด้านข้อมูลรายบุคคลของนักเรียน นักศึกษา บุคลากร และข้อมูลรายสถานศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ สถานศึกษามีการบริหารข้อมูลรายบุคคลของนักเรียน นักศึกษา บุคลากร และข้อมูลรายสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและมีความหลากหลายมากน้อยเพียงใด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ควรมีการบริหารข้อมูลรายบุคคลของนักเรียน นักศึกษา บุคลากร และข้อมูลรายสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและมีความหลากหลาย

3. ด้านข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษาข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ สถานศึกษามีระบบการรวบรวมข้อมูล การแก้ปัญหา การดำเนินงาน การจัดทำข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษาของสถานศึกษามากน้อยเพียงใด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ควรมีการจัดทำระบบการรวบรวมข้อมูล การแก้ปัญหาคาดำเนินงานการจัดทำข้อมูลผู้สำเร็จการศึกษาของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 เพื่อพัฒนาวิธีการในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ให้เกิดประสิทธิภาพในสถานศึกษามากที่สุด
2. ควรมีการศึกษาวิธีการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษา**

พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.

กฤติยา คำเพราะ, ประกาศิต อานุภาพแสนยากร, อุดมพันธุ์ พิษณุประเสริฐ, และสุรศักดิ์ ศรีกระจำง. (2561, มกราคม - เมษายน). ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4. **วารสารวิชาการ**, 12(1), 70 - 83.

จำรัส นอนมาก. (2544). **ปฏิบัติการประกันคุณภาพการศึกษา.** กรุงเทพฯ: Sun Printing.

เทวินทร์ ประสิทธิ์เสรีรัฐ. (2556). **หลักการดำเนินงานตามวงจรเดมिंग (The Deming Cycle) PDCA.** สืบค้น มีนาคม 10, 2566, จาก <http://www.cgpcenter.com/generalknowledges/pdca/pdca.html>.

ธนพล สีสุข. (2559, มกราคม - มิถุนายน). การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการระบบสารสนเทศของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง. **วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**, 3(1), 53 - 65.

ธัญญลักษณ์ วีระสมบัติ. (2561). **เครื่องมือบริหารเพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาล.** นนทบุรี: เอ.พี. กราฟิคดีไซน์ และการพิมพ์.

บุญชนะ อัดถากร. (2549). **แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ** (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: ประชุมการช่าง.

ภูธฤทธิ์ วิทยานุรักษ์รัชชาศิริ. (2556). **การใช้วงจร PDCA กับงานบริการ.** (เอกสารประกอบการบรรยาย). เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1. (2566). **ข้อมูลสารสนเทศ พ.ศ. 2566.** ลพบุรี: ผู้แต่ง. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2558). **แผนยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ.** กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สุกรี แวหะมะ. (2557). **การบริหารระบบข้อมูลสารสนเทศสถานศึกษาอำเภอกรงปินัง สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

อดิชาติ บุญมี. (2563). **แนวทางการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัยของกลุ่มเครือข่าย ท่าปลาพญาจรึม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2.** วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

อนันต์ นามทองตัน. (2553). **การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะการบริหารจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Barrett, S.D. (2001). Factor and Their Effect in The Principals, Utilization of A Management Information System. **Dissertation Abstracts International**, 61(8), n.p.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper & Row Publications.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา
Strategic Leadership Development Model of Small School
Administrators Under the Office of Primary Educational Service Area
in Nakhon Ratchasima Province

รัชวิน โปร่งสูงเนิน,* วินัย ทองภูบาล,** และสฎายุ ธีระวนิชตระกูล***

Ratchawin Prongsungnoen, Winai Thongpuban, and Sadayu Teeravanittrakul

Received: May 26, 2024 Revised: July 11, 2024 Accepted: July 23, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 254 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม จำนวน 67 ข้อ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 5 ข้อ และแบบประเมิน จำนวน 37 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า $PNI_{modified}$ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1. ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยสภาพที่เป็นจริงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่ควรจะเป็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการจำเป็นเรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปค่าน้อยที่สุด ดังนี้ การบริหารทรัพยากร การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ การสนับสนุนวัฒนธรรมองค์กร และคุณธรรมในการปฏิบัติงาน 2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบจากแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ และกระบวนการพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย สภาพแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการพัฒนาตนเอง ผลผลิตและผลย้อนกลับ และ 3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

** อาจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (อาจารย์ที่ปรึกษา)

*** รองศาสตราจารย์ ดร., คณบดี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม)

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์, รูปแบบการพัฒนา, โรงเรียนขนาดเล็ก

Abstract

The purpose of this study was to design and evaluate a model for the development of strategic leadership among school administrators in small schools under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office. The research utilized a mixed-methods approach. The sample group consisted of 254 school administrators, selected through stratified random sampling, and 9 experts, selected purposively. The research instruments included a 67-item questionnaire, a 5-item semi-structured interview, and a 37-item evaluation form. Data were analyzed using mean, standard deviation, $PNI_{modified}$, and content analysis.

The study's findings were as follows: 1. The perceived necessity for strategic leadership among school administrators in small schools under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office was high in terms of the actual situation and very high in terms of the desired situation. The order of priority, from highest to lowest, was: resource management, strategic direction setting, support for organizational culture, and ethical behavior in operations. 2. The model for developing strategic leadership for small school administrators in the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office was based on the systems theory, strategic leadership theory, and the process of self-development. The components of the model include the environment, input factors, self-development process, outputs, and feedback. 3. The evaluation of the model for developing strategic leadership among school administrators in small schools under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office found that it was accurate, feasible, and beneficial. Overall, all aspects of the model were rated at the highest level.

Keywords: Strategic Leadership, Model Development, Small School

บทนำ

ผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งในองค์กรมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องดำเนินไปควบคู่กับปัจจัยต่าง ๆ อย่างรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยในปัจจุบันนั้น ต้องเผชิญกับสถานการณ์ของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและยังส่งผลกระทบต่อองค์การและพลเมืองโลกหลายด้าน เช่น ความผันผวนทางเศรษฐกิจ การเข้าสู่สังคมสูงวัย การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่รวดเร็ว การปรวนแปรของสภาพภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภัยพิบัติทางธรรมชาติของโลกที่มีแนวโน้มจะเกิดความรุนแรงมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558, หน้า 1) ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจแล้วยังส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ที่ต้องเผชิญกับเทคโนโลยีในชีวิตประจำวันมากมาย ทั้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเดินทาง การใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการบริหารและการจัดการการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ การเรียนการสอนในสถานศึกษาและเทคโนโลยีผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่นี้จึงควรเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยี เพื่อให้รู้เท่าทันและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและประเทศ ซึ่งเป็นบทบาทของการบริหารการศึกษาที่ต้องพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีทักษะและความรู้ในเรื่องดังกล่าว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, หน้า 1 - 2)

ภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา การบริหารการศึกษาและจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย มีศักยภาพ ทันต่อสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและตลอดเวลานั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายปัจจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กรที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่เป็นภาวะผู้นำที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรในปัจจุบันที่จะสามารถช่วยผู้บริหารสถานศึกษาสามารถมองเห็นภาพรวม ทั้งสภาพภายในและสภาพภายนอกองค์กรได้ชัดเจน สร้างความเข้าใจระหว่างการทำงานกับบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการตรวจสอบการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์เพื่อให้เกิดความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายขององค์การที่วางไว้ในระยะยาว เน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง พัฒนาทรัพยากรมนุษย์และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน, ปิยพงษ์ สุมตติกุล, และไพฑูรย์ สีนลรัตน์, 2557, หน้า 201 - 211) อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องมีความรอบรู้ มีความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เพื่อที่จะสามารถเลือกใช้กับการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม คุ่มค่าและเพียงพอต่อการใช้งาน (จิณณวัตร ปะโคทั้ง, 2561, หน้า 238) เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมายที่ต้องการท่ามกลางวิกฤติ ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา

ผลกระทบต่อการบริหารจัดการศึกษาของจังหวัดนครราชสีมาที่เกี่ยวข้องกับบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก อาทิ เช่น ความแตกต่างของคุณภาพการจัดการศึกษาในสถานศึกษาแต่ละแห่ง สถานศึกษาขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกลมีปัญหาขาดแคลนทรัพยากร ครูที่มีอยู่มีความรู้ไม่ตรงกับวิชาที่สอนเนื่องจากปัญหาการขาดแคลนครู ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนในทุกช่วงชั้นค่อนข้างต่ำ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมทำให้ขาดความเสมอภาคทางการศึกษา ค่าเฉลี่ยของคะแนน ONET ต่ำกว่าระดับประเทศในทุกระดับ ความหลากหลายของนักเรียนทำให้มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา การจัดสรรงบประมาณรายหัวที่เท่ากัน ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน การกระจุกตัวของสถานศึกษาเฉพาะทาง ความแตกต่างทางด้านฐานะ เศรษฐกิจ และสังคม สภาพครอบครัว ค่านิยมในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน

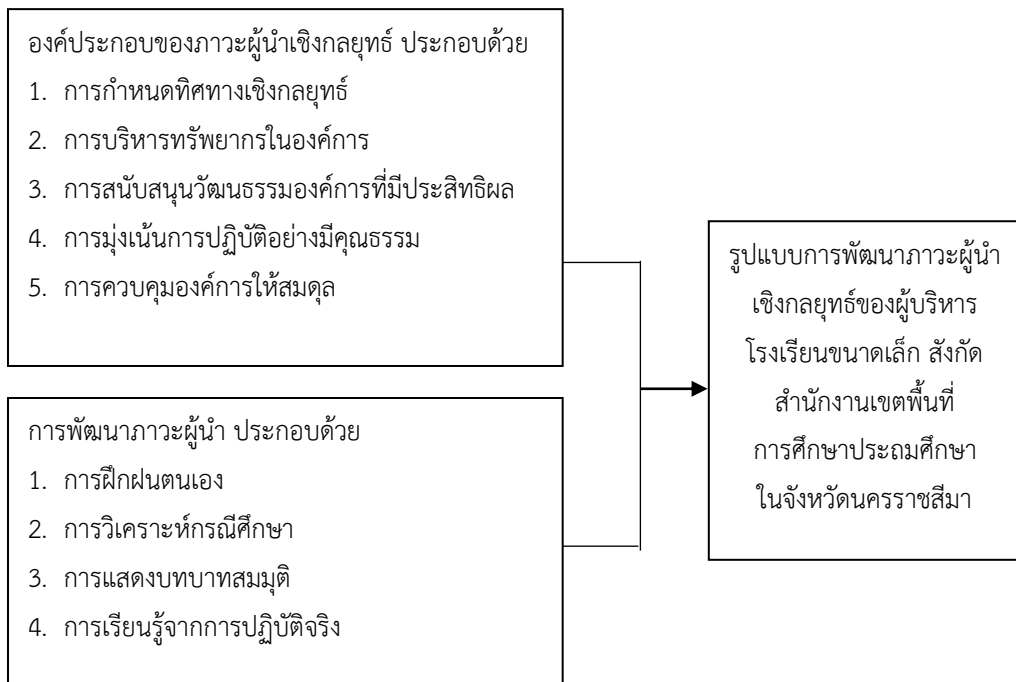
โรงเรียนขนาดเล็กไม่มีอินเทอร์เน็ต หน่วยงาน/สถานศึกษาได้รับงบประมาณที่เป็นงบดำเนินงานและงบลงทุนไม่เพียงพอ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูบางส่วนไม่นำเทคนิควิธีการสอนและภูมิปัญญามาบูรณาการในการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ครูและบุคลากรทางการศึกษาส่วนใหญ่ขาดทักษะในการสื่อสารด้านภาษา โดยเฉพาะภาษาอังกฤษส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ครูมีภาระงานนอกเหนือจากหน้าที่การสอน ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ คิดไตร่ตรอง คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ และความต้องการพิเศษยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ ปัญหาที่กล่าวข้างต้น นับว่าเป็นความท้าทายอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา ในการพัฒนาสถานศึกษาที่มีบริบทสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ แตกต่างจากโรงเรียนขนาดอื่น ๆ

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการพัฒนาระบบผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา โดยข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาระบบผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนได้นำไปปฏิบัติ รวมทั้งยังสามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาระบบผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาเกิดภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล อันจะส่งผลต่อคุณภาพในการบริหารสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาระบบผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาระบบผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เป็นผู้บริหารทางการศึกษา โดยมีประสบการณ์ทางการบริหาร ไม่นต่ำกว่า 10 ปี หรือสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา จำนวน 2 คน เป็นนักวิชาการที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารองค์กร หรือมีความเชี่ยวชาญด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ จำนวน 3 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 254 คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 7 กลุ่มตามเขตพื้นที่การศึกษา และเทียบสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากรในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา การได้มาของผู้ตอบแบบสอบถามได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จากนั้นใช้วิธีการจับสลากตามจำนวนที่กำหนด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured) จำนวน 5 ข้อ และแบบสอบถาม จำนวน 3 ตอน ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 67 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยดำเนินการประสานและเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง รับและส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และทางออนไลน์ จำนวน 254 ฉบับ ได้กลับคืนมา 254 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยค่าความถี่ และค่าร้อยละ, สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นข้อมูลคำถามปลายเปิดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (ผู้ให้ข้อมูลหลัก) คือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ เก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยนำเสนอร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะร่างรูปแบบ และปรับปรุงร่างรูปแบบตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้วิธีจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 254 คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 7 กลุ่มตามเขตพื้นที่การศึกษา และเทียบสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนประชากรในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา การได้มาของผู้ตอบแบบสอบถามได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น จากนั้นใช้วิธีการจับสลากตามจำนวนที่กำหนด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม จำนวน 3 ตอน ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 67 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยดำเนินการประสานและเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง รับและส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และทางออนไลน์ จำนวน 254 ฉบับ ได้กลับคืนมา 254 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ และประเมินความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า

1.1 สภาพที่เป็นจริงของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การแก้ปัญหาและตัดสินใจ รองลงมา คือ การสื่อสาร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์

1.2 สภาพที่ควรจะเป็นของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ คุณธรรมในการปฏิบัติงาน รองลงมาคือ การบริหารทรัพยากร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์

1.3 ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเรียงลำดับด้านจากค่ามากที่สุดไปค่าน้อยที่สุดดังนี้ 1. การบริหารทรัพยากร ($PNI_{modified} = 0.25$) 2. การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ ($PNI_{modified} = 0.23$) 3. การสนับสนุนวัฒนธรรมองค์กร ($PNI_{modified} = 0.22$) 4. คุณธรรมในการปฏิบัติงาน ($PNI_{modified} = 0.21$) 5. การควบคุมองค์กร ($PNI_{modified} = 0.17$) 6. การใช้เทคโนโลยี ($PNI_{modified} = 0.15$) 7. การสื่อสาร และ 8. การแก้ปัญหาและตัดสินใจ ($PNI_{modified} = 0.10$)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ด้วยแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1. สภาพแวดล้อม 2. ปัจจัยนำเข้า 3. กระบวนการพัฒนาตนเอง 4. ผลผลิต และ 5. ผลย้อนกลับ ดังภาพนี้

ภาพ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า

3.1 ความถูกต้องของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า ผลผลิต มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ สภาพแวดล้อม ผลย้อนกลับ ปัจจัยนำเข้า และกระบวนการพัฒนาตนเอง ตามลำดับ

3.2 ความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า ปัจจัยนำเข้ามีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ กระบวนการพัฒนาตนเอง สภาพแวดล้อม ผลย้อนกลับ และผลผลิต ตามลำดับ

3.3 ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาพบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลย้อนกลับ รองลงมาคือ ผลผลิต กระบวนการพัฒนาตนเอง ปัจจัยนำเข้า และสภาพแวดล้อม ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา พบประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ปรากฏผลดังนี้

1.1 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า คุณธรรมในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็นสูงที่สุด อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กให้ความสำคัญในการประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนตามจารีตประเพณีอันดีงามให้แก่ครูและบุคลากรในองค์กร ผู้บริหารโรงเรียนควรบริหารงานด้วยความโปร่งใส ซื่อสัตย์ และสุจริต สามารถตรวจสอบได้ และปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่รัฐบาลกำหนดอย่างเคร่งครัด เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนขนาดเล็กเป็นไปอย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้สอดคล้องกับ MacGilchrist et al. (2004) ที่กล่าวว่า โรงเรียนจะต้องสามารถสร้างภาพลักษณ์ของตนเองต่อสาธารณชนว่าโรงเรียนของเราคือ สถาบันแห่งคุณธรรมและจริยธรรมที่ซึ่งมีผู้บริหารและคณะครูสามารถเป็นต้นแบบของความประพฤติด้านจริยธรรมต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2546) ที่ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารและการจัดการศึกษา ด้านการบริหารงานบุคคลด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

1.2 จากการศึกษาคำดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index: PNI_{modified}) ของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า การบริหารทรัพยากรเป็นด้านที่มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากที่สุด อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก มีความต้องการที่จะพัฒนาการบริหารทรัพยากรในโรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพ มีกลยุทธ์หลักคือ การกำหนดแผนการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก และการวางแผนการจัดสรรงบประมาณเพื่อตอบสนองต่อความ

ต้องการและเป้าหมายของโรงเรียน โดยคำนึงถึงการควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามกฎระเบียบทางราชการ การส่งเสริมครูและบุคลากรให้พัฒนาความรู้ความสามารถตรงกับบริบทของโรงเรียน และมีการจูงใจให้ครูและบุคลากร เห็นความสำคัญของผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้ทุกคนปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ เดียวกัน ถึงแม้ว่าจะมีการวางแผนการดำเนินงานและการบริหารทรัพยากรที่มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ขนาดเล็กแล้ว แต่ก็ยังต้องเน้นความรู้ ความเข้าใจในการบริหารทรัพยากรอย่างเป็นระบบจึงเป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณา และควรได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก สอดคล้องกับแนวคิดของ Hitt, Ireland, & Hoskisson (2005) และ Lynch (2012) ที่กล่าวถึงกลยุทธ์ในการบริหารทรัพยากรในองค์กรทั้งด้านงบประมาณและด้านทรัพยากรบุคคล ต้องมีการสร้างความคิดรวบยอด การพัฒนาบุคลากร การติดตาม และการปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ เพื่อให้ทรัพยากรเหล่านี้เกิดประโยชน์ อันสูงสุด มีความคุ้มค่า คำนึงค่า เกิดการได้เปรียบทางการแข่งขัน และผู้รับบริการได้รับการบริการที่มีคุณภาพ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา (ERAM Model) โดยมีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

2.1 ปัจจัยนำเข้าของรูปแบบ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารทรัพยากร การกำหนดทิศทาง เชิงกลยุทธ์ การสนับสนุนวัฒนธรรมองค์กร และคุณธรรมในการปฏิบัติงาน อาจเนื่องมาจากองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านนี้ เป็นสิ่งสำคัญในการบริหารสู่ความเป็นโรงเรียนอัจฉริยะ ในด้านการเข้าใจและวิเคราะห์ระบบการศึกษา เพื่อปรับปรุง การบริหารและการจัดการศึกษาในสถานศึกษา พิจารณาและวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ของสถานการณ์ สอดคล้องกับ แนวคิดของ Fombrun (1983) ที่กล่าวว่ายุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ (Strategy) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบ ซึ่งเป็นแผนหรือชุดของการดำเนินการที่นำไปสู่การปฏิบัติการขององค์กรในการจัดสรรทรัพยากรซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด และเวลาในการดำเนินการดังกล่าวเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยการค้นหาแนวทางและวิธีการที่เหมาะสม ในการบริหารจัดการสถานศึกษาและดำเนินกิจการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางกลยุทธ์ในระยะยาว

2.2 การบริหารทรัพยากร เป็นด้านที่สำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียน ขนาดเล็ก มีความสำคัญเป็นอันดับแรกอาจเนื่องมาจากในการดำเนินการต่าง ๆ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการกำหนด กลยุทธ์ในการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษาเป็นหลัก วางแผนและจัดสรร งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองต่อความต้องการและเป้าหมายของโรงเรียนขนาดเล็ก ควบคุมการใ้ ใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามกฎระเบียบทางราชการ คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการส่งเสริมครูและบุคลากร ให้พัฒนาความรู้ความสามารถโดยมีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก สอดคล้องกับ ปรีชา คัมภีร์ปรกรณ์ (2549) ที่ได้กล่าวว่า ในการดำเนินงานหรือประกอบภารกิจขององค์กรนั้น มีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ กิจกรรมหรือภารกิจขององค์กร ทรัพยากร และคน ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ทรัพยากรเป็นตัวกลางทำให้เกิด กิจกรรมหรือภารกิจขององค์กรบรรลุเป้าหมายหรือสำเร็จได้

2.3 การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ เป็นด้านที่สำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็กที่มีความสำคัญรองลงมา อาจเนื่องมาจากการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์มีความจำเป็นที่จะต้อง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตามบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อนำมากำหนดวิสัยทัศน์ โดยเน้น การเข้าถึงเป้าหมายและการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดในโรงเรียนขนาดเล็กให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีการกระตุ้น จูงใจ

ให้ครูและบุคลากรปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการและกลยุทธ์ที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ กำหนดแผนกลยุทธ์ให้มีความสอดคล้อง ยืดหยุ่น เป็นไปได้กับบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก การกำหนดวิสัยทัศน์จากผลการประเมินการปฏิบัติงานที่ผ่านมาเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้สอดคล้องกับ เนตร์พัฒนา ยาวีราข (2549) ที่กล่าวว่า การสร้างกลยุทธ์ (Strategy Formulation) เป็นการพิจารณาว่าการที่จะบรรลุตามวิสัยทัศน์นั้น จะต้องใช้วิธีการอย่างไร องค์การที่ประสบความสำเร็จ คือ การแปลงวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติอย่างมีคุณค่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ การสร้างกลยุทธ์เป็นงานที่ยากที่ต้องเป็นไปตามกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ ซึ่งหมายถึง การตัดสินใจที่จะปฏิบัติโดยใช้วิธีการเฉพาะที่จะทำให้บรรลุความสำเร็จเหนือกว่าคู่แข่งโดยสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

2.4 การสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การเป็นด้านที่สำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก เนื่องจากทำให้เข้าใจและรับรู้ถึงความสำคัญของวัฒนธรรมองค์การของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความหลากหลาย หากมีความจำเป็นที่จะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การและค่านิยม ต้องคำนึงถึงบริบทภายในโรงเรียนขนาดเล็กเป็นหลัก ในการเลือกวัฒนธรรมองค์การต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องกับลักษณะนิสัย ความสามารถ ทักษะ และค่านิยมของครูและบุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็ก กำหนดวัฒนธรรมองค์การโดยเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และตัดสินใจ สนับสนุนให้มีความคิดริเริ่มในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาสิ่งใหม่ เพื่อนำมาสู่ความก้าวหน้าของโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนพร พันธุ์เทศ (2560) ที่ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมองค์การเป็นค่านิยม ความเชื่อที่ฝังใจของบุคคลในองค์กรที่ได้เรียนรู้และปฏิบัติตาม จนเกิดเป็นพฤติกรรมขององค์กร ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร และส่งผลให้พนักงานปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 คุณธรรมในการปฏิบัติงาน เป็นด้านที่สำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้บริหารสถานศึกษาต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม อยู่ในศีลธรรมตามจารีตประเพณี อันดีงาม เป็นผู้ในการประพฤติและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ครูและบุคลากร สนับสนุนสิทธิและความเท่าเทียม โดยการปฏิบัติอย่างยุติธรรม ให้เกียรติ เห็นอกเห็นใจ จริงใจ และปฏิบัติต่อครูและบุคลากรทุกคนด้วยความเสมอภาค การบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็กด้วยความโปร่งใส ซื่อสัตย์ และสุจริตสามารถตรวจสอบได้ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่ราชการกำหนดอย่างเคร่งครัด สอดคล้องกับแนวคิดของ MacGilchrist, Reed, & Myers (2004) ที่กล่าวว่า โรงเรียนจะต้องสามารถสร้างภาพลักษณ์ของตนเองต่อสาธารณชนว่าโรงเรียนของเรา คือ สถาบันแห่งคุณธรรมและจริยธรรม ที่มีผู้บริหารและคณะครูสามารถเป็นต้นแบบของความประพฤติด้านจริยธรรมต่อสังคม

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเพราะการพัฒนาแบบต้องเริ่มจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ มีข้อมูลที่จะแสดงให้เห็นเกี่ยวกับปัญหา สภาพที่เป็นจริง รวมถึงความต้องการจำเป็นที่ควรสร้างหรือพัฒนาแบบขึ้น โดยรูปแบบที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นนั้น ต้องได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ สมาน อัครภูมิ (2550) ได้กล่าวถึงวิจัยพัฒนารูปแบบ ได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและแบ่งเอาไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้ คือ 1. การศึกษารูปแบบ เป็นการวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบว่าในสภาพปัจจุบันนั้น

“รูปแบบ” ที่เราต้องการศึกษามีสภาพเป็นอย่างไร 2. การนำเสนอรูปแบบ เป็นการพัฒนางานต่อยอดจากการศึกษารูปแบบ โดยผู้วิจัยอาจจะใช้ข้อมูลที่บุคคลอื่นศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบนั้น ๆ ไว้แล้วมาสังเคราะห์ และออกแบบรูปแบบการดำเนินงานใหม่เสร็จแล้วนำเสนอรูปแบบนั้นในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เสนอต่อการประชุมสัมมนา เสนอต่อกลุ่มผู้ปฏิบัติในลักษณะการทำ Focus Group หรือนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ความเห็นต่อรูปแบบที่นำเสนอเสร็จแล้ว ผู้วิจัยก็นำเสนอผลการออกแบบรูปแบบและผลการนำเสนอรูปแบบ และ 3. การพัฒนารูปแบบเป็นแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบที่ต้องดำเนินการทั้งสองแบบที่กล่าวข้างต้น

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา มีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ จากผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. จากการศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ที่พบว่า การบริหารทรัพยากร เป็นด้านที่มี PNI (Priority Need Index) สูงที่สุด ซึ่งหมายถึง มีความสำคัญและเร่งด่วนต่อผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ควรให้ความสำคัญในการนำด้านการบริหารทรัพยากรไปใช้ในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษา โดยนำไปวางแผนพัฒนาการบริหารทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ชัดเจนและเป็นระยะยาว เพื่อดำเนินกิจกรรมในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. จากผลการศึกษาที่พบว่า คุณธรรมในการปฏิบัติงาน เป็นด้านที่ค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็นสูงที่สุด ซึ่งหมายถึงผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา มีความคาดหวังจะมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ด้านคุณธรรมในการปฏิบัติงาน ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมวินัย คุณธรรม และจริยธรรมสำหรับข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา สร้างความเข้าใจในคุณค่าของจริยธรรมและความซื่อสัตย์ให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้เรียน ให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานและปฏิบัติตน มีการดำเนินงานร่วมกับผู้ปกครองชุมชน เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน มีการบริหารและจัดการโดยยึดหลักการที่เน้นความสำคัญตามค่านิยมทางจริยธรรมของสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่สามารถนำมาใช้ในการ

พัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษามากขึ้น ควรมีการศึกษารูปแบบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาทุกขนาด

2. ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ควรมีการศึกษารูปแบบภาวะผู้นำด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาที่มีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กาญจนาพร พันธุ์เทศ. (2560). **วัฒนธรรมองค์การและคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อพฤติกรรม
การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารภาครัฐ
แห่งหนึ่ง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน, ปิยพงษ์ สุเมตติกุล, และไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2557, พฤษภาคม - สิงหาคม). รูปแบบ
การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา. **วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย**, 4(2), 201 - 211.
- จิณณวัตร ปะโคทั้ง. (2561). **ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ**. อุบลราชธานี:
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2549). **ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เซ็นทรัลเอ็กซ์เชลล์.
- ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์. (2549). **การบริหารทรัพยากรการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมาน อัครภูมิ. (2550, กรกฎาคม - ธันวาคม). การใช้วิจัยรูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก. **วารสาร
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี**, 2(2), 76 - 85.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 12**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579**.
กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- Fombrun, C. J. (1983, Spring - Summer). Corporate Culture, Environment, and Strategy. **Human
Resource Management**, 22(1-2), 139 - 152.
- Hitt, A. M., Ireland, D. R., & Hoskisson, E. R. (2005). **Strategic Management**. Ohio: Thomson.
- MacGilchrist, B., Reed, J., & Myers, K. (2004). **The Intelligent School**. London: Sage.
- Lynch, M. (2012). **A Guide to Effective School Leadership Theory**. New York: Refine Catch
Limited.

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2

Desired Characteristics of Professional Educational Administrators
Under Lopburi Primary Educational Service Office, Area 2

รัฐภูมิ ยวงทอง,* ชูชาติ พยอม,** และภูวadol จุลสุคนธ์***

Rattthaphum Yuangthong, Choochart Phayom, and Phuwadon Chulasukhont

Received: April 14, 2024 Revised: May 31, 2024 Accepted: June 12, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 และ 2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามเพศ สถานภาพตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 296 คน ที่ได้จากการสุ่มโดยกำหนดสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามจำนวน 15 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และ 2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามเพศ สถานภาพตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: คุณลักษณะที่พึงประสงค์, ผู้บริหารสถานศึกษา, มืออาชีพ

* นักศึกษาลัทธิสุตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

** รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (อาจารย์ที่ปรึกษา)

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี (อาจารย์ที่ปรึกษา)

Abstract

The purposes of this study were: 1. to investigate the desirable characteristics of professional school administrators in schools under the Lopburi Primary Educational Service Area Office 2, and 2. to compare the desirable characteristics of professional school administrators in schools under the same office, classified by gender, marital status, position, educational level, and work experience. The sample for this study consisted of 296 school administrators and teachers from schools under the Lopburi Primary Educational Service Area Office 2 for the 2023 academic year. Participants were selected through proportional stratified random sampling. The data collection instrument was a 15-item questionnaire. The statistical methods used for data analysis included mean, standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance (ANOVA).

The results of the study revealed that: 1. The desirable characteristics of professional school administrators in schools under the Lopburi Primary Educational Service Area Office 2 were rated as high both overall and in each specific area, and 2. When comparing the desirable characteristics of professional school administrators by gender, marital status, position, educational level, and work experience, no statistically significant differences were found.

Keywords: Desired Characteristics, Administrators, Professional Educational

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) มาตรา 53 กำหนดให้มืองค์วิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา มีฐานะเป็นองค์กรอิสระภายใต้การบริหารของสภาวิชาชีพในกำกับของกระทรวง มีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออกและเพิกถอนใบประกอบวิชาชีพกำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพครูผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาอื่นทั้งของรัฐและเอกชนต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามที่กฎหมายกำหนด ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์นั้น การบริหารภารกิจใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพจึงจะทำให้การดำเนินการเป็นไปด้วยดีและบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน การบริหาร จัดการศึกษา มีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินการที่จะทำให้การศึกษابرลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550, หน้า 25)

การบริหารและการจัดการศึกษาซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง ถ้าโรงเรียนจัดการศึกษาที่มีคุณภาพก็จะส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่มีคุณภาพด้วย บุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การศึกษามีคุณภาพที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องไม่ใช่เป็นผู้บริหารดังแต่ก่อน แต่ต้องเป็น “ผู้บริหารมืออาชีพ” ด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า “ผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร” จากคำกล่าวนี้นับบอกว่า ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถระดับมืออาชีพ จึงจะสามารถนำพาองค์กรอยู่รอดและมีความเจริญก้าวหน้าเช่นเดียวกับผู้บริหารการศึกษาในยุคสมัยศตวรรษที่ 21 นี้ สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา (2548, หน้า 44 - 45) กล่าวว่า คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ ตามเกณฑ์ของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ผู้บริหารมืออาชีพมี 6 ด้าน คือ 1. ด้านคุณธรรมจริยธรรม 2. ด้านการจัดระบบ 3. ด้านวิชาการ 4. ด้านการบริหารจัดการ 5. ด้านสังคมและชุมชน และ 6. ด้านการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร

จากนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 - 2565 ตามแผนแม่บท ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ด้านที่ 3 ด้านคุณภาพ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นครูยุคใหม่ที่มีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสมรรถนะ มีทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ได้ดี มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีการพัฒนาตนเอง ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีจิตวิญญาณความเป็นครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ศึกษาวิเคราะห์นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพัฒนาการศึกษากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 และแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดลพบุรีได้กำหนดพันธกิจ ข้อที่ 5 พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ ในสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 สถานศึกษาหลายแห่งยังขาดความเป็นมืออาชีพที่ส่งเสริมการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงต้องนำคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในความเป็นมืออาชีพ มาใช้ในการพัฒนามูลฐานภายในสถานศึกษา โดยกำหนดเป็น

พฤติกรรมการทำงานที่สถานศึกษาต้องการ ดังนั้น หากสถานศึกษา มีการจัดสถานศึกษาด้วยโครงสร้างและการบริหารอย่างเป็นระบบก็จะทำให้ผลการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา และหากผู้บริหารมีคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในยุคใหม่ ก็จะมีความสามารถในการบริหารจัดการที่ดี และทำให้บุคลากร มีผลการปฏิบัติงานที่ดีและมีคุณภาพ ส่งผลให้สถานศึกษาบรรลุเป้าประสงค์ และมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลพบุรี เขต 2, 2565, หน้า ก)

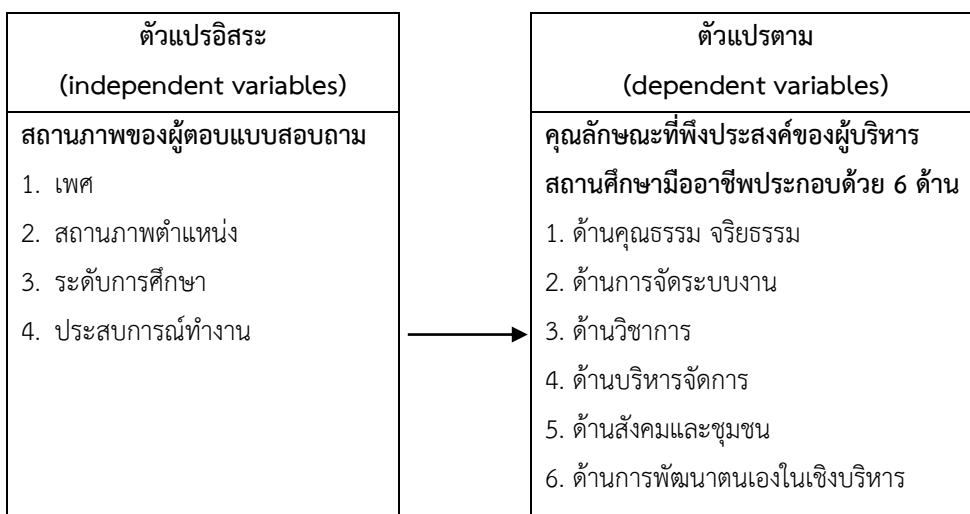
จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น การที่สถานศึกษาจะดำเนินการต่าง ๆ ตามนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ที่ได้กำหนดไว้ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเกิดความสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายผู้บริหารต้องมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารมืออาชีพในสถานศึกษาตามที่กล่าวมาแล้วนั้น มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา จึงจะทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูผู้สอนอยู่ในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารมืออาชีพในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติ บทบาทพฤติกรรม หรือพัฒนาตนเองให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพเป็นต้นแบบให้กับเพื่อนครู บุคลากร ชุมชนนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตาม เพศ สถานภาพตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษา โดยได้แนวคิดของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา (2548ก, หน้า 35 - 36) ซึ่งแบ่งเป็น 6 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม 2. ด้านการจัดระบบงาน 3. ด้านวิชาการ 4. ด้านบริหารจัดการ 5. ด้านสังคมและชุมชน และ 6. ด้านการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร โดยศึกษากับผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 มีความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามเพศ สถานภาพตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 97 คน และครู จำนวน 1,055 คน รวมประชากรทั้งหมดจำนวน 1,152 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2, 2565, ย่อหน้า 2)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ปีการศึกษา 2566 เนื่องจากประชากรมีจำนวนที่แน่นอน โดยทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973, pp. 777 - 778) ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 296 คน ผู้บริหารสถานศึกษามีจำนวนน้อย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง 30:70 โดยประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ร้อยละ 30 จำนวน 89 คน และครู ร้อยละ 70 จำนวน 207 คน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนขนาดของกลุ่มประชากร และการสุ่มอย่างง่าย เพื่อให้ได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูล ครบตามจำนวน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ซึ่งเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert Scale) มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่น 0.993

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ถึงผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 เพื่อออกหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2

3.2 นำหนังสือที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 เห็นชอบและแนบหนังสือที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีขออนุญาตไปยังโรงเรียนโดยตรง ส่งไปยังโรงเรียนในสังกัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และประสานกับผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ในการขอความร่วมมือตอบแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ (Google Form) จำนวนทั้งสิ้น 296 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนแล้วผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและนำข้อมูลไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่และการหาค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 นำมาวิเคราะห์ โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แบ่งเป็นรายด้าน นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง แปลความหมายข้อมูลตามเกณฑ์ที่กำหนด

4.3 เปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามเพศ สถานภาพตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน ด้วยการทดสอบค่าที (T-test) และประสบการณ์ทำงานด้วยการทดสอบค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ปรากฏผล ดังนี้

ตาราง 1 ผลการศึกษาข้อมูลจำนวนและร้อยละเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	
	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
1. ชาย	89	30.10
2. หญิง	207	69.90
รวม	296	100.00
สถานภาพตำแหน่ง		
1. ผู้บริหารสถานศึกษา	89	30.10
2. ครู	207	69.90
รวม	296	100.00
ระดับการศึกษา		
1. ปริญญาตรี/เทียบเท่า	169	57.10
2. สูงกว่าปริญญาตรี	127	42.90
รวม	296	100.00
ประสบการณ์การทำงาน		
1. น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ปี	100	33.80
2. ตั้งแต่ 5-10 ปี	91	30.70
3. มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	105	35.50
รวม	296	100.00

จากตาราง 1 พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 30.10 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 69.90 สถานภาพตำแหน่ง ผู้บริหารสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 30.10 และครู คิดเป็นร้อยละ 69.90 ระดับการศึกษา การศึกษาระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 57.10 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 42.90 เป็นผู้มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.80 มีประสบการณ์ทำงานตั้งแต่ 5 - 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.70 และมีประสบการณ์ทำงาน มากกว่า 10 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 35.50

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ปรากฏผล ดังนี้

ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพในสถานศึกษา	n=296			
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม	4.56	0.49	มากที่สุด	1
2. ด้านการจัดระบบงาน	4.36	0.55	มาก	3
3. ด้านวิชาการ	4.31	0.53	มาก	4
4. ด้านบริหารจัดการ	4.30	0.54	มาก	6
5. ด้านสังคมและชุมชน	4.31	0.51	มาก	5
6. ด้านการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร	4.40	0.54	มาก	2
รวม	4.37	0.47	มาก	

จากตาราง 2 พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.47) และพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็น 3 อันดับแรก คือ 1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม ($\bar{x} = 4.56$, S.D. = 0.49) 2. ด้านการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.54) 3. ด้านการจัดระบบงาน ($\bar{x} = 4.36$, S.D. = 0.55) ตามลำดับสำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านบริหารจัดการ ($\bar{x} = 4.30$, S.D. = 0.54)

ตาราง 3 การทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปร	ค่า (t-test)	ผลการทดสอบ
เพศ	-1.665	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
สถานภาพตำแหน่ง	1.287	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
ระดับการศึกษา	-0.564	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
ประสบการณ์ทำงาน	1.670	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

จากตาราง 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามเพศ สถานภาพตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันระบบการจัดการศึกษาของประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งผลจากการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวส่งผลให้ผู้บริหารต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารงานในสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษาให้เป็นผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วงศ์วะลี ยังยืน (2564) ได้ทำการวิจัย เรื่อง คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ความคิดเห็นของครู จำแนกตามขนาดของโรงเรียน จำนวน 330 คน พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1. ด้านคุณธรรมจริยธรรม 2. ด้านการจัดระบบ 3. ด้านสังคมและชุมชน 4. ด้านวิชาการ 5. ด้านการบริหารจัดการ และ 6. ด้านการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร ตามลำดับและเมื่อเปรียบเทียบกับลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามขนาดของโรงเรียนโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านคุณธรรมจริยธรรม 2. ด้านการจัดระบบ 3. ด้านวิชาการ 4. ด้านการบริหารจัดการ และ 5. ด้านสังคมและชุมชน ส่วนด้านการพัฒนาตนเองในเชิงบริหารไม่แตกต่างกัน และพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 มีดังนี้

1.1 ด้านคุณธรรม จริยธรรม พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม คือ ผู้บริหารใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษา มีมาตรฐานทางจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพในวิชาชีพชั้นสูงและมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนด้านคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ เลิศณรงค์ นามวงศ์ชัย (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารมืออาชีพในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี พบว่า การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารมืออาชีพในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด

1.2 ด้านการจัดระบบงาน พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการจัดระบบงาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านการจัดระบบงาน คือ ผู้บริหารมีการส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของครู นักเรียน และชุมชนอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการจัดลำดับความสำคัญของงานและมอบหมายความรับผิดชอบให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องได้เหมาะสมกับงาน และมีการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัด และคุ้มค่าใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับ คมสันต์ วงษ์ชาติ (2561) ได้ทำ

การวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 พบว่า การศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านวิชาการ พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านวิชาการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านวิชาการ คือ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาในการจัดการเรียนการสอน มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์ และมีการวางแผน ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ พรทิพย์ สุขเอียด (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามทัศนะครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามทัศนะครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการบริหารจัดการ พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการบริหารจัดการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการบริหารจัดการ คือ ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถทันต่อเหตุการณ์และสามารถนำมาบูรณาการกับการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการบริหารอย่างประหยัด คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด และมีความรู้ความสามารถในการปรับปรุง แก้ไขปัญหาและพัฒนางานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ จุฑารัตน์ แก้วแสง (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่า การศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านสังคมและชุมชน พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านสังคมและชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านสังคมและชุมชน คือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้กับผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา มีการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารและกิจกรรมของสถานศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีความรู้และมีความสามารถในการบริหารงานที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ อัมทิพย์ อาจปักษา, และชวน ภารังกุล (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 พบว่า การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี

เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการบริหารจัดการ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านวิชาการ ด้านสังคมและชุมชน ด้านการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร และด้านการจัดระบบ

1.6 ด้านการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร คือ ผู้บริหารนำความรู้ใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ปัจจุบัน เผยแพร่ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับรู้อยู่เสมอ มีการพัฒนาสถานศึกษาและจัดลำดับความสำคัญของภาระงาน มีการกำหนดเป้าหมายในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด และสามารถนำความรู้มาพัฒนาองค์กรได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับ ทัดดาว ฤกษ์กิจ, บรรจง เจริญสุข, และโสภณ เพ็ชรพวง (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะผู้บริหารมีอาชีพตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 14 ในจังหวัดพังงา พบว่า การศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารมีอาชีพตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 14 ในจังหวัดพังงา โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านบุคลิกภาพ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร และด้านสังคมและชุมชนตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามเพศ สถานภาพตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่า

2.1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับ วรณษา ท่วมศิริ (2562) ได้ศึกษาความเป็นผู้บริหารมีอาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ในบริบทการจัดการศึกษาของประชาคมอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความเป็นผู้บริหารมีอาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกเพศไม่แตกต่างกัน

2.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตาม สถานภาพตำแหน่งโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับ สุดารัตน์ สุริยะ (2559) ได้ศึกษาลักษณะของผู้บริหารมีอาชีพตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ผลการศึกษาพบว่าการเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารมีอาชีพตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครู พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารมีอาชีพตามความคิดเห็นของผู้ที่มีสถานภาพตำแหน่งที่ต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

2.3 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับ นรเศรษฐ์ ชุมวงศ์, ทศนีย์ ทิพย์คงคา, และเอก เกิดเต็มภูมิ (2564) ได้ศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ของครูในโรงเรียนเขตอำเภอสามโคก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ของครูในโรงเรียนเขตอำเภอสามโคก โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.4 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงานโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นด้านคุณธรรม จริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับคมสันต์ วงษ์ขาลี (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 พบว่า จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผู้บริหารควรกำหนดทิศทางการจัดทำระบบประเมินผลงานอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะมอบหมายงานให้ตรงตามทักษะ ความรู้ความสามารถ และเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ จัดระบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเป็นแบบการผสมผสาน การรวมกลุ่มโรงเรียนที่มีขนาดใกล้เคียงกันอยู่ในเขตพื้นที่เดียวกัน หรือมีบริบทคล้ายคลึงกัน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กำหนดนโยบายและเป้าหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการวิจัยในสถานศึกษา มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาการเรียนการสอน การจัดการกำหนดตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินผลการวิจัย สร้างวัฒนธรรมการวิจัยภายในสถานศึกษา เผยแพร่ผลงานวิจัยให้เป็นที่รู้จักผ่านเว็บไซต์หรือวารสารของสถานศึกษา

2. ผู้บริหารควรกำหนดทิศทางที่สถานศึกษาต้องการมุ่งไปโดยเน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนความสำเร็จของสถานศึกษาสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างต่อความคิดใหม่ ๆ นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมารักษาความปลอดภัยของข้อมูล และพัฒนาแอปพลิเคชันเฉพาะสำหรับสถานศึกษา เพื่อเป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารที่ครบวงจร และผู้บริหารนำความรู้มาแลกเปลี่ยนให้บุคลากรในสถานศึกษา สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ และจะช่วยพัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถของบุคลากร เพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษา และระบบของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป จากผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผู้วิจัยขอเสนอแนะสำหรับผู้สนใจจะทำการศึกษาวิจัยต่อไป ดังนี้

1. ผู้วิจัยควรศึกษาแนวการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ
2. ผู้วิจัยควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพกับผลลัพธ์ของสถานศึกษา เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- คมสันต์ วงษ์ชาลี. (2561). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพตามความคิดเห็นของครูผู้สอน
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชลบุรีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 18.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จุฑารัตน์ แก้วแสง. (2561). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สุราษฎร์ธานี.
- ทัตดาว ถนุดิจ, บรรจง เจริญสุข, และโสภณ เพ็ชรพวง. (2561, มกราคม - เมษายน). คุณลักษณะของผู้บริหาร
มีอาชีพตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 14 ในจังหวัดพังงา.
วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 12(1), 109 – 117.
- นเรศเรษฐ์ ชุมวงศ์, ทศนีย์ ทิพย์คงคา, และเอก เกิดเต็มภูมิ. (2564, กุมภาพันธ์). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา
ที่พึงประสงค์ของครูในโรงเรียนเขตอำเภอสามโคก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ปทุมธานี เขต 1. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(2), 173 – 188.
- พรทิพย์ สุขเอียด. (2562). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- เลิศณรงค์ นามวงศ์ชัย. (2562). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารมีอาชีพในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร.
- วงศ์วุฒิ ยิ่งยืน. (2564, มกราคม - เมษายน). คุณลักษณะผู้บริหารมีอาชีพของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 5(1),
15 – 27.
- วรรณษา ท้วมศิริ. (2562, มกราคม - มิถุนายน). ความเป็นผู้บริหารมีอาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ในบริบทการจัดการศึกษาของประชาคม
อาเซียน. วารสารบริหารการศึกษา มศว., 16(30), 150 - 162.
- สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา. (2548). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพของสถาบันพัฒนา
ผู้บริหารการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในการบริหารการศึกษา: นักบริหารมีอาชีพ. นนทบุรี:
พินิจพันธ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. (2565ก). วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์
ข้อมูลสารสนเทศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. สืบค้น กรกฎาคม 11,
2566, จาก <http://lopburi2.go.th/lbr2/>.

_____. (2565ข). ข้อมูลสารสนเทศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. สืบค้น
มิถุนายน 11, 2566, จาก <http://lopburi2.go.th/lbr2/>.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการ
การศึกษา. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุดารัตน์ สุริเย. (2559). **คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
บุรีรัมย์ เขต 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

อัมทิพย์ อาจปักษา, และชวน ภารังกุล. (2564, มกราคม - มิถุนายน). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร
สถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**,
4(1), 6 – 15.

Yamane, T. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis** (3rd ed.). New York: Harper & Row
Publications.

การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และ 2
A Study of Social Consciousness of Senior High School Students Under
The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 1 and 2

อิมจิตร หมวดแร่,* และชัยรัตน์ โตศิลา**

Aimjit Muadrae, and Chairat Tosila

Received: October 6, 2023 Revised: December 11, 2023 Accepted: January 15, 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2. ศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และเขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 473 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 43 ข้อ และแบบสอบถามจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 71 ข้อ สถิติที่ใช้คือ ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้ 1. จิตสำนึกทางสังคมมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีจิตสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: จิตสำนึกทางสังคม, นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย, สังคมศึกษา

* สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

This study aimed to: 1. analyze the alignment between social consciousness and the indicators of the Social Studies, Religion, and Culture curriculum for secondary education, and 2. examine the social consciousness of high school students. The sample consisted of 7 experts and 473 high school students from schools under the Bangkok Metropolitan Secondary Educational Service Area Offices 1 and 2, during the first semester of the 2023 academic year. The research instruments included a 43-item evaluation form to assess the alignment between social consciousness and the curriculum indicators, and a 71-item questionnaire on the social consciousness of senior secondary students. The statistical methods used for data analysis included median, mode, mean, and standard deviation.

The findings of the study were as follows: 1. Social consciousness was highly aligned with the indicators of the Social Studies, Religion, and Culture curriculum for senior secondary education, and 2. Senior secondary students exhibited a high level of social consciousness.

Keywords: Social Consciousness, Senior High School Students, Social Studies

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา ส่งผลให้ประเทศมีการพัฒนาในทุกมิติ จนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ รวมไปถึงด้านทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญในการพัฒนาชาติ ดังนั้นจึงมีการสร้างแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาที่สำคัญคือ การพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ จากเป้าหมายจะสะท้อนให้เห็นความสำคัญด้านทรัพยากรมนุษย์ในการขับเคลื่อนความมั่นคงของชาติตั้งข้อความส่วนหนึ่งที่มีการระบุไว้ว่า “การจะให้สังคมมีความเข้มแข็ง เอื้อเพื่อพ่อแม่ ต้องเกิดการตระหนักในสังคม เข้าใจปัญหา และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน” (สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561, หน้า 12) เป้าหมายดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดจิตสำนึกทางสังคม (Social Consciousness) ที่ระบุว่า หากในสังคมเหล่านั้นมีการปลูกฝังจิตสำนึกทางสังคมที่ดีจะทำให้ในระดับบุคคลจะรับรู้ถึงความตระหนักถึงความเกี่ยวข้องกับผู้อื่นหรือขอบเขตที่พวกเขาได้รับผลกระทบหรือส่งผลกระทบต่อผู้อื่นอย่างชัดเจน ระดับสังคมที่มีขนาดใหญ่ขึ้นจะพบได้ว่าผู้คน เมื่อตระหนักถึงการพึ่งพาอาศัยกันอย่างชัดเจนแล้ว ในส่วนอื่น ๆ จะส่งผลให้เกิดอิทธิพลและพวกเขาจะได้รับอิทธิพลจากสังคมและทำให้โลกทัศน์เปลี่ยนจากโหมดที่มีตนเองเป็นศูนย์กลางมาเป็นโหมดที่ตนเองมีประสบการณ์แล้วส่งเสริมและแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจ มุ่งเน้นการบริการมากขึ้น พร้อมทั้งสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนหรือเป็นกระบอกเสียงที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกภายในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง (Vieten, Amorok, & Schlitz, 2006, p. 917)

จิตสำนึกทางสังคมไม่สามารถที่จะปฏิบัติเพียงเฉพาะกลุ่มหรือเป็นหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ทุกคนล้วนมีส่วนร่วมเพราะเป็นสิ่งที่คนในสังคมพึงกระทำ ซึ่งในปัจจุบันการพัฒนาสังคมในระบอบประชาธิปไตยแสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความตระหนักมากยิ่งขึ้นจากการเข้าถึงของสื่อและหน่วยงาน ทำให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงทัศนะและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน อีกทั้งจะทำให้ปัญหากับความต้องการของประชาชนได้รับการตอบสนองด้วย (สุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, 2564, หน้า 3) โดยในต่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับจิตสำนึกทางสังคมในคนรุ่นใหม่เป็นอย่างมาก เนื่องจากพบว่า ปัจจัยภายนอกจากสื่อสังคมออนไลน์ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ซึมซับและเรียนรู้จากสิ่งเหล่านั้น ซึ่งส่งผลต่อการเลี้ยงดูภายในครอบครัว รวมไปถึงแนวคิดในการอยู่ร่วมกัน ทำให้การปรับตัว การตระหนักถึงปัญหาของเยาวชนลดลง ถึงแม้คนรุ่นใหม่จะรับรู้ถึงปัญหาแต่การเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขกลับลดน้อยลง ซึ่งผู้คนมักจะสนใจปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับตนเองมากกว่าแต่ไม่ใส่ใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคม (Jacob, 2023, p. 215)

กรุงเทพมหานครเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อนเชิงโครงสร้าง การจัดระเบียบสังคม (Social Organization) และการมีส่วนร่วมในสังคม การควบคุมทางสังคม ตลอดจนการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกทางสังคมมีความหลากหลายและความหนาแน่นของประชากรสูง ทำให้กรุงเทพมหานครมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดสถานการณ์ปัญหาด้านสังคมต่าง ๆ ตามมา (ธัญญาลักษณ์ ใจเที่ยง, 2563, หน้า 86) ดังนั้นการจะศึกษาจิตสำนึกทางสังคมในพื้นที่ดังกล่าวจึงมีความเหมาะสมในแง่ของมิติความหลากหลายทางสังคม กอปรกับ

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นช่วงวัยที่มีความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อชุมชน ศาสนา และประเทศชาติ ซึ่งการรับผิดชอบต่อสังคมนั้นต้องได้รับการพัฒนามาตั้งแต่ช่วงวัยเด็กเล็กและความตระหนักในด้านความรับผิดชอบต่อตนเองจะค่อย ๆ ขยายขอบเขตความรับผิดชอบต่อในระดับชั้นเรียน โรงเรียน ชุมชน และสังคม ในที่สุด (สมชาย รัตนทองคำ, 2556, หน้า 4) สอดคล้องกับ ทิพย์พาพร ตันติสุนทร (2556, หน้า 68 - 70) ที่กล่าวว่า วัยของผู้เรียนที่มีอายุ 16 - 18 ปี มีความเข้าใจต่อบริบททางสังคม การเมือง และประเทศซึ่งในวัยนี้มีความซับซ้อนเกี่ยวกับกระบวนการคิดที่เชื่อมโยงในด้านต่าง ๆ ดังนั้นผู้เรียนจึงควรได้รับการพัฒนาและปลูกฝังให้มีจิตสำนึกทางสังคมมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้ รวมไปถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจในทัศนะที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาการทางความคิดที่จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกถึงการเป็นส่วนหนึ่งและร่วมรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะพลเมืองร่วมกัน

หากจิตสำนึกทางสังคมของคนในสังคมอยู่ในระดับที่เหมาะสมจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ รวมทั้งการไตร่ตรองถึงมุมมองที่หลากหลายในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันจนนำไปสู่การมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนความคิด การหาแนวทางแก้ไขปัญหาและการทำงานร่วมกัน การมีจิตสำนึกทางสังคมยังสามารถเป็นตัวแทนเพื่อจุดประกายการเปลี่ยนแปลงในสังคม งานวิจัยจึงนำกรอบแนวคิดจิตสำนึกทางสังคมของ Schlitz, Vieten, & Miller (2010, pp. 18 - 36) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ การฝังตัว (Embedded Social Consciousness) การสะท้อนตนเอง (Self-reflexive Social Consciousness) การมีส่วนร่วม (Engaged Social Consciousness) การร่วมมือ (Collaborative Consciousness) การเป็นกระบอกเสียง (Resonant Consciousness) มาใช้เป็นกรอบในการสำรวจจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเนื่องจากจิตสำนึกทางสังคมตามแนวคิด Schlitz Vieten และ Miller ทั้ง 5 ระดับมีความสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามนโยบายยุทธศาสตร์ 20 ปี อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐในการกำหนดนโยบายส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมและเป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาสามารถนำความรู้เกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคมไปจัดทำแผนพัฒนาหรือนโยบายที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคมของประชาชนในพื้นที่ รวมไปถึงครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคมให้นักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตสำนึกทางสังคมและหรือผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตหรือมีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่ระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป เป็นครูหรือศึกษานิเทศก์ที่มีวิทยฐานะตั้งแต่ชำนาญการพิเศษขึ้นไป จำนวน 7 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

1.2 การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ

1.2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และ เขต 2 จำนวน 111,485 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565, ย่อหน้า 3)

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และเขต 2 โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ผู้วิจัยทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ ศิริชัย กาญจนวาสี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์, และดิเรก ศรีสุข (2551, หน้า 132) และคาดการณ์ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คาดว่าจะหายไป ร้อยละ 20 ตามแนวคิดของ Lemeshow, Hosmer, & Lwanga (1990, p. 63) ดังนั้นขนาดตัวอย่างจึงเท่ากับ 480 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 43 ข้อ ทำการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า Rating Scale ไว้ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับมาก

3 คะแนน หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับน้อย

1 คะแนน หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2.2 แบบสอบถามจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 71 ข้อ โดยผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดจิตสำนึกทางสังคมแบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศและโรงเรียน เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และกรอกรายละเอียดข้อมูล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มี 5 ระดับ คือ 1) การฝังตัว 2) การสะท้อนตนเอง 3) การมีส่วนร่วม 4) การร่วมมือ 5) การเป็นกระบอกเสียง ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ระดับการปฏิบัติตนตามจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง สอดคล้องกับพฤติกรรมหรือแนวคิดของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง สอดคล้องกับพฤติกรรมหรือแนวคิดของนักเรียนอยู่ในระดับมาก

3 คะแนน หมายถึง สอดคล้องกับพฤติกรรมหรือแนวคิดของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง สอดคล้องกับพฤติกรรมหรือแนวคิดของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย

1 คะแนน หมายถึง สอดคล้องกับพฤติกรรมหรือแนวคิดของนักเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) คำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objectives Congruence: IOC) ได้ค่าระหว่าง 0.80 – 1.00 จากนั้นนำไป Tryout กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และเขต 2 ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.91

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

3.1 รวบรวมแบบประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.1.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและแบบประเมินส่งไปให้กับผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยแจ้งวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1.2 ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบประเมินทั้งหมดจากผู้เชี่ยวชาญจากนั้นทำการปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและนำไปพัฒนาเป็นแบบสอบถามจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.2 รวบรวมแบบสอบถามจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.2.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและแบบสอบถามส่งไปโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อส่งถึงผู้บริหารโรงเรียนโดยแจ้งวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.2 ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการรวบรวมแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 3 สัปดาห์ จากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและดำเนินการสรุปจำนวนแบบสอบถามที่ได้รับการตอบรับแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นถัดไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้ค่ามัธยฐาน (Median) และฐานนิยม (Mode) ในการคำนวณ โดยแปลความหมายคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในระดับมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในระดับมาก

3 คะแนน หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในระดับปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในระดับน้อย

1 คะแนน หมายถึง จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในระดับน้อยที่สุด

4.2 วิเคราะห์แบบสอบถามจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยแปลความหมายคะแนนเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 103)

คะแนน 4.51 – 5.00 หมายถึง นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมมากที่สุด

คะแนน 3.51 – 4.50 หมายถึง นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมมาก

คะแนน 2.51 – 3.50 หมายถึง นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมปานกลาง

คะแนน 1.51 – 2.50 หมายถึง นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมน้อย

คะแนน 1.00 – 1.50 หมายถึง นักเรียนมีจิตสำนึกทางสังคมน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 1 ค่าฐานนิยมและค่ามัธยฐานของการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่ม
สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

จิตสำนึกทางสังคมที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	ฐานนิยม	มัธยฐาน	ระดับความ สอดคล้อง
1) การฝังตัว (Embedded Social Consciousness)	5	5	มากที่สุด
2) การสะท้อนตัวเอง (Self-reflexive Social Consciousness)	5	5	มากที่สุด
3) การมีส่วนร่วม (Engaged Social Consciousness)	5	5	มากที่สุด
4) การร่วมมือ (Collaborative Consciousness)	5	5	มากที่สุด
5) การเป็นกระบอกเสียง (Resonant Consciousness)	5	5	มากที่สุด
ภาพรวม	5	5	มากที่สุด

จากตาราง 1 พบว่า จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ฐานนิยม = 5, มัธยฐาน = 5)

2. ผลการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

จิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	$\bar{x}$	S.D	ระดับ	ลำดับที่
1) การฝังตัว (Embedded Social Consciousness)	3.87	0.84	มาก	1
2) การสะท้อนตัวเอง (Self-reflexive Social Consciousness)	3.86	0.83	มาก	2
3) การมีส่วนร่วม (Engaged Social Consciousness)	3.53	0.83	มาก	3
4) การร่วมมือ (Collaborative Consciousness)	3.37	0.83	ปานกลาง	5
5) การเป็นกระบอกเสียง (Resonant Consciousness)	3.40	0.82	ปานกลาง	4
ภาพรวม	3.61	0.83	มาก	

จากตาราง 2 พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีจิตสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.61$, S.D.= 0.83) เมื่อพิจารณาตามระดับจิตสำนึกทางสังคมพบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีจิตสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับมากสามระดับ ได้แก่ การฝังตัว ($\bar{x} = 3.87$, S.D.= 0.84) การสะท้อนตัวเอง ($\bar{x} = 3.86$, S.D.= 0.83) การมีส่วนร่วม ($\bar{x} = 3.53$, S.D.= 0.83) ตามลำดับและมีจิตสำนึกทางสังคมสองระดับอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเป็นกระบอกเสียง ($\bar{x} = 3.40$, S.D.= 0.82) และการร่วมมือ ($\bar{x} = 3.37$, S.D.= 0.83) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างจิตสำนึกทางสังคมกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า มีความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่า จิตสำนึกทางสังคมสอดคล้องกับตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 อันมีจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะบุคคลและการอยู่ร่วมกันในกลุ่มสังคม สามารถปรับตัวตามสภาพแวดล้อม และจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่ามากที่สุด นอกจากนี้ วิชาสังคมศึกษายังมีการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย เวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ นำไปสู่การเกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความอดทน อดกลั้น มีคุณธรรม ยอมรับความแตกต่างในสังคม สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและเป็นพลเมืองดีของชาติและสังคมโลก

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลาง พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระบุคุณภาพผู้เรียนไว้ว่า หลังจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายผู้เรียนจะมีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลกอย่างลึกซึ้ง และกว้างขวางยิ่งขึ้นส่งผลให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถเลือกปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ มีค่านิยมอันพึงประสงค์โดยที่ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข อีกทั้งผู้เรียนมีศักยภาพเพื่อนำไปใช้ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นตามความประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะมีความรู้ในด้านภูมิปัญญาไทย ภูมิใจในความเป็นคนไทย และประวัติศาสตร์ของชาติไทย ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เลือกและตัดสินใจในการบริโภคได้อย่างเหมาะสม มีนิสัยที่ดีในการบริโภคทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมไทย และสิ่งแวดล้อม มีความรักท้องถิ่นและประเทศชาติมุ่งสร้างประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม มีความรู้ความสามารถในการชี้แนะตนเอง แสวงหาความรู้ และจัดการเรียนรู้ของตนเองได้ตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และจุดเน้นของการพัฒนาพลเมืองไทยที่ระบุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) อันเป็นที่มาของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังคงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญอันจำเป็นเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนและแก้ไขจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรม มีความรอบรู้อย่างเท่าทัน พัฒนาร่างกาย สติปัญญา ศิลธรรม และอารมณ์ให้พลเมืองรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่สังคมที่มีความรอบรู้รอบด้าน โดยแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ต้องการให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นมีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ สามารถพัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อสร้างสมรรถนะในการใช้ทักษะชีวิตซึ่งอันเป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างบุคคลจนนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ผู้เรียนสามารถนำ

ทักษะที่ได้รับจากการเรียนรู้นั้นไปแก้ไขปัญหา รวมไปถึงการจัดการความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ทำให้เยาวชนสามารถปรับตัวให้ทันกับกระแสโลกาภิวัตน์และสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ผู้เรียนสามารถหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งเป็นการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในวิชาสังคมศึกษา

2. ผลการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีจิตสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีที่ได้ทำการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญคือ การพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติในด้านความมั่นคงมีใจความสำคัญอยู่ตอนหนึ่งที่ระบุไว้ว่า “สังคมต้องมีความเข้มแข็ง สามัคคีปรองดองและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน พร้อมทั้งจะร่วมแก้ไขปัญหาของชาติ มีความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ มีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เข้าใจปัญหาสำคัญของสังคม มีความรัก ความสามัคคี ทรชนก และเห็นความสำคัญกับความมั่นคงของชาติ พร้อมเข้ามีส่วนร่วมแก้ไขปัญาและพัฒนาประเทศ” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) นักเรียนจึงได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกทางสังคมในการอยู่ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย รัตนทองคำ (2550) ที่กล่าวไว้ว่า เยาวชนตั้งแต่อายุ 12 ปี จนถึงอายุ 18 ปีส่วนใหญ่จะมีการพัฒนาทั้งด้านกายและอารมณ์จนถึงขั้นสูงสุด สิ่งที่ได้เรียนรู้มากที่สุดในช่วงวัยรุ่นนี้ก็คือ ทางด้านอารมณ์และสังคมไม่ใช่ทางสติปัญญา นับว่าเป็นความสนใจที่มีมากเป็นพิเศษสำหรับเด็กวัยนี้ ซึ่งการพัฒนาของเด็กวัยนี้ในด้านความต้องการและความรับผิดชอบในสังคมจะเป็นในลักษณะในด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อชุมชน ศาสนา และประเทศชาติ โดยในทางจิตวิทยานั้นถือว่า การรับผิดชอบต่อสังคมนั้นได้มีการพัฒนา มาตั้งแต่เด็กเล็ก โดยเด็กจะมีความตระหนักในความรับผิดชอบต่อบ้านตนเองจากนั้นค่อย ๆ ขยายขอบเขตความรับผิดชอบต่อชั้นเรียน โรงเรียน ชุมชน และสังคมในที่สุด ครั้นพอถึงวัยรุ่นตอนปลายนั้นความรู้สึกรับผิดชอบต่อจะขยายขอบเขตไปจนถึงประเทศชาติ ตัวอย่างเช่น การรวมพลังของนักเรียนนิสิตนักศึกษาต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติ เป็นต้น ซึ่งการจัดการศึกษาโรงเรียนอาจมีส่วนร่วมสร้างพัฒนาการด้านความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมได้ อาทิ เปิดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตนเอง ให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ฝึกอบรมให้มีความรักในชุมชน สังคม และประเทศชาติ เป็นต้น จึงทำให้เยาวชนมีจิตสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับมาก

จากการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า จิตสำนึกทางสังคมระดับการร่วมมือตามการรับรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเป็นลำดับสุดท้าย ถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมสำคัญในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมร่วมกัน โดยพฤติกรรมที่ระบุว่าฉันทัดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน เป็นต้น เพื่อติดตามแนวทางการแก้ไขปัญหาของรัฐที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อาจเกิดจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้จิตสำนึกทางสังคมอยู่ในระดับการร่วมมือปานกลาง ซึ่งงานวิจัยของ รัฐศิริรินทร์ วังกานนท์ (2554) พบว่า เยาวชนบางส่วนที่เข้าร่วมกิจกรรมชาตจิตอาสาหรือจิตสาธารณะ ขาดความรับผิดชอบต่อการทำงานไม่จริงจัง ขาดความต่อเนื่อง สาเหตุมาจากเยาวชนไม่มีเวลาทำกิจกรรมหรือไม่เห็นความสำคัญของการเข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งครอบครัวยังไม่สนับสนุนให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจาก

ต้องการให้เยาวชนมุ่งเน้นด้านการเรียนเป็นหลัก ไม่ต้องการให้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งในและนอกเวลาเรียน ทำให้เยาวชนขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรม ขาดโอกาสในการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองและไม่ได้รับการสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ อ้อมฤดี วีระกะลัส, และธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน (2555) ที่พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เพราะเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเยาวชนที่ถูกคุมประพฤติ ซึ่งอาจมีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตน้อยอาจแก้ไขปัญหาโดยไม่มีการประเมินถึงสาเหตุและผลกระทบของปัญหาอย่างรอบคอบไม่สามารถที่จะหาวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาได้เพราะขาดความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา เมื่อเกิดปัญหาพร้อมกันหลายอย่างจึงไม่สามารถที่จะเลือกจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ด้านการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมดังกล่าว มีความสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนให้มีจิตสำนึกทางสังคม การส่งเสริมและเตรียมความพร้อมนักเรียนไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดี จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้ประเทศชาติพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย เรื่อง การศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะ 3 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร ข้อเสนอแนะสำหรับครู และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปตามลำดับ ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1. ผู้บริหารสามารถนำผลการวิจัยนาร่องนี้ไปพัฒนาต่อยอดในการจัดอบรม สัมมนา หรือแลกเปลี่ยนกับครูผู้สอนในรายวิชาสังคมศึกษาและรายวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจในการจัดการเรียนการสอนเพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนเกิดจิตสำนึกทางสังคม
2. ผู้บริหารสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายที่เสริมสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคมร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือชุมชนเพื่อให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรง

ข้อเสนอแนะสำหรับครู

จากผลการศึกษาจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีจิตสำนึกทางสังคมในระดับการร่วมมือและระดับการเป็นกระบอกเสียงน้อยกว่าจิตสำนึกทางสังคมในระดับอื่น ดังนั้นครูจึงควรออกแบบการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นต่อไป เช่น การนำประเด็นทางสังคมที่มาให้นักเรียนร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขและสร้างพฤติกรรมด้านการเป็นต้นแบบเพื่อพัฒนานักเรียนไปสู่การเป็นกระบอกเสียงในสังคม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาค้นคว้าจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดหน่วยงานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาใช้ในการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมให้แก่ นักเรียนต่อไป

2. จากผลการวิจัยพบว่า จิตสำนึกทางสังคมระดับการร่วมมือและระดับการเป็นกระบอกเสียงอยู่ในระดับปานกลาง จึงควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่อาจส่งผลต่อจิตสำนึกทางสังคมทั้งสองระดับ เพื่อหาความสอดคล้องของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อระดับจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. ควรมีการศึกษาค้นคว้าพัฒนารูปแบบการสอน วิธีสอน และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมที่จะช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อันจะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังและพัฒนาจิตสำนึกทางสังคมให้กับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด.
- ทิพย์พพร ดันติสุนทร. (2556). **การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ธัญญลักษณ์ ใจเที่ยง. (2563). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ต่อการพัฒนาทักษะเยาวชนไทย 4.0**. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). **การพัฒนาการทำวิทยานิพนธ์**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- รัฐศิรินทร์ วงศ์กานนท์. (2554). **รายงานการศึกษาแนวทางการสร้างเสริมสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน**. กรุงเทพฯ: สำนักแผนพัฒนาการเมือง สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า.
- ศิริชัย กาญจนวาลี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์, และดิเรก ศรีสุโข. (2551). **การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554)**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สมชาย รัตนทองคำ. (2550). **เอกสารประกอบการสอน 475 759 การสอนทางกายภาพบำบัด**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). **ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา**. สืบค้น มกราคม 21, 2566, จาก <https://portal.bopp-obec.info/obec65/publicstat/report?AreaCode=00100001>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). **ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). **แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2564). **การมีส่วนร่วมของประชาชนกับหลักประชาธิปไตยในสังคม**. กรุงเทพฯ: สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. สืบค้น มิถุนายน 8, 2565, จาก <https://www.constitutionalcourt.or.th/=1476>.
- อ้อมฤดี วีระกะลัส, และธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน. (2555). **ต้นทุนชีวิต ทักษะทางสังคม การมองโลกในแง่ดี และความเข้มแข็งในการมองโลกของเยาวชนชายที่ถูกคุมประพฤติของสำนักงานคุมประพฤติในสังกัด กรุงเทพมหานคร. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 38(2), 179 - 195.**
- Jacob, K. (2023). **What Does It Mean To Have A Social Conscience Vs. Being Socially Conscious**. Retrieved January 21, 2023, from <https://theconsciousvibe.com/what-does-it-mean-to-have-a-social-conscience-vs-being-socially-conscious/>.

Lemeshow, S., Howmer, D.W., Klar, J., & Lwanga, S.K. (1990). **Adequacy of Sample Size in Health Studies**. West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.

Schlitz, M., Vieten, C., & Miller, M. (2010, Autumn). Worldview Transformation and the Development of Social Consciousness. **Journal of Consciousness Studies**, 17(7 - 8), 18 – 36. Retrieved May 22, 2022, from <http://www.marjadevries.nl/artikelen/WorldviewTransformation.pdf>.

Vieten, C., Amorok, T., & Schlitz, M. (2006, December). I To We: The Role of Consciousness Transformation in Compassion and Altruism. **Journal of Religion and Science**, 41(4), 917 – 931.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง การสถาปนา
กรุงธนบุรี โดยใช้เทคนิคการสอนด้วยเกมเป็นฐาน (Game-based Learning)
ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2/3 โรงเรียนหนองแขงวิทยา
Developing Academic Achievement in the Course of History on
Thon Buri Establishment by using Game-based Learning for Mathayom
2 Room 3 Students, Nongsaeng Wittaya School

ปนัดดา พาณิชนพรัตน์,* อภิสิต เบ็ญระเหม,** และสุธิมา เกิดทอง***
Panadda Panichaypan, Aphisit Benrahem, and Suthima kerdthong

Received: December 27, 2023 Revised: February 9, 2024 Accepted: February 16, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานเรื่องการสถาปนากรุงธนบุรี เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้เทคนิคการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน และเพื่อศึกษาความพึงพอใจทางการเรียนหลังการใช้เทคนิคการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 โรงเรียนหนองแขงวิทยา ภาคเรียนที่ 1/2566 จำนวน 39 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 12 แผน แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบปรนัย จำนวน 30 ข้อ และแบบวัดความพึงพอใจเป็นมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 20 ข้อ สถิติที่ใช้ในวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test แบบ Dependent

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการพัฒนาแผนการเรียนรู้ จำนวน 12 แผน 2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ($\bar{X}$ = 18.40, S.D.= 1.44) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 12.50, S.D.=2.14) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 และ 3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนหลังการใช้เทคนิควิธีการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจหลังการใช้เทคนิคเกมเป็นฐานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.50, S.D= 1.55)

คำสำคัญ: เทคนิควิธีการสอนใช้เกมเป็นฐาน, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, รายวิชาประวัติศาสตร์

* สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

** สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

*** สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Abstract

This study aimed to develop a learning activity plan based on game-based learning about the establishment of Thonburi as the capital, to examine students' academic achievement after using the game-based learning technique, and to assess students' satisfaction with the game-based learning technique. The sample group consisted of 39 eight graders, section 3 (Matthayom 2/3) from Nong Saeng Wittaya School, in the first semester of the 2023 academic year, selected through cluster random sampling. The research instruments included 12 learning activity plans, a 30-item multiple-choice academic achievement test, and a 20-item satisfaction scale. The statistical methods used in the study were mean, standard deviation, and dependent t-test.

The results of the study were as follows: 1. A total of 12 learning activity plans were developed, 2. A comparison of academic achievement revealed that students' post-test achievement ($\bar{X} = 18.40$, S.D. = 1.44) was significantly higher than their pre-test achievement ($\bar{X} = 12.50$, S.D. = 2.14) at the 0.05 level, and 3. Students' satisfaction with the game-based learning technique was high ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 1.55).

Keywords: Game-based Learning, Academic Achievement, History Course

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุงปี พ.ศ. 2560) ได้กล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า “สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 132 - 133) วิชาสังคมศึกษามีอยู่ 5 สาระการเรียนรู้ ซึ่งรายวิชาประวัติศาสตร์เป็นสาระหนึ่งในรายวิชาสังคมศึกษาที่จะต้องศึกษาเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีตเกี่ยวเรื่อง เหตุการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ประเพณีที่มนุษย์ได้คิดได้สร้างไว้ถือเป็นความเจริญรุ่งเรืองที่เป็นรากฐานของความเจริญสมัยต่อ ๆ มา สิ่งสำคัญที่ได้จากการศึกษาประวัติศาสตร์คือ การฝึกฝนทักษะเพื่อให้มีพัฒนาการทางความคิดอย่างเป็นระบบ วิธีคิดที่มีเหตุผลบนพื้นฐานของข้อมูลหลักฐานที่ปรากฏ เคารพในข้อเท็จจริงและเหตุผลเพื่อให้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งมีความเข้าใจในพฤติกรรมของมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัย (กวีวิ ตั้งจรัสวงศ์, 2565, ย่อหน้า 4) สอดคล้องกับ ศศิพัชร จำปา (2559, หน้า 160) ได้กล่าวถึงรายวิชาประวัติศาสตร์ว่าผู้เรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในแนวคิด สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ในอดีตและอนาคตจนสามารถปรับใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์นั้นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกันเป็นความสัมพันธ์มากมายอันสลับซับซ้อนทั้งความสัมพันธ์ของผู้คนกับสังคม ความสัมพันธ์ในมิติการเมือง และความสัมพันธ์ในมิติเวลาที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจอันนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์อย่างมากมาย ปัญหาหลักในการจัดการศึกษาในวิชาสังคมศึกษามีอยู่ทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการใช้หลักสูตร ทำให้การใช้สื่อมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษา โดยเฉพาะเมื่อสื่อต่าง ๆ ขาดการพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนรวมถึงความทันสมัย โดยเฉพาะรายวิชาประวัติศาสตร์กลายเป็นการจัดการเรียนรู้แบบท่องจำ ทำให้เกิดความน่าเบื่อและทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจเนื้อหา ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ จึงต้องสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน โดยบูรณาการการสอนให้มีความสุขสนุกสนาน ตื่นเต้น ควบคู่ไปกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้การเรียนวิชาประวัติศาสตร์นั้นมีความน่าสนใจและมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น ซึ่งกฤตภากร สีหรี (2561, หน้า 480) กล่าวว่า นวัตกรรมอย่างหนึ่งที่นำมาจัดกิจกรรมเพื่อสามารถสร้างแรงจูงใจและความสนุกสนานให้กับผู้เรียน คือ การใช้เกมเป็นสื่อการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อกระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้และได้รับการส่งเสริมทักษะตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้รวมถึงได้รับการส่งเสริมทักษะไปพร้อม ๆ กับการได้รับความบันเทิง ซึ่งเกมเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด ทำให้พัฒนาการทางด้านร่างกายและการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดกิจกรรมการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน (Game-based Learning) เป็นเทคนิคการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ลงมือเล่น และฝึกปฏิบัติในการเรียนรู้ด้วยตนเองภายใต้บรรยากาศที่ทำนายและสนุกสนาน (อนุสร หงส์ขุนทด, 2566, ย่อหน้า 2) นอกจากนี้ Homer, & Kinzer (2015, p. 11) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยเกมเป็นฐาน เป็นการเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วม ซึ่งประเภทของเกมต้องสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการคิดของตนเอง และพรชูลี ลังกา (2564, หน้า 112-123)

กล่าวว่า เทคนิคเกมเป็นฐานผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ง่ายจากคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์เคลื่อนที่ ตอบสนองตามความต้องการของผู้เรียนอย่างเหมาะสม โดยสอดแทรกเนื้อหาบทเรียนลงไปในเกมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ได้รับทักษะและความรู้จากเนื้อหาบทเรียนกับความเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กัน และชักจูงให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการ การเรียนรู้ ญาณานาคะสันต์, และชวนัฐ ญาณานาคะสันต์ (2559, หน้า 159 - 182) กล่าวว่า ขั้นตอนการจัดการเรียน การสอนผ่านเกมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทุกขั้นของการสอนโดยระบุไว้ ในแผนการจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่ 1) ขั้นการนำ เข้าสู่บทเรียน โดยสามารถประยุกต์ใช้เกมกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนก่อนเข้าบทเรียน 2) ขั้นการสอน โดยประยุกต์ ใช้เกมเป็นสื่อในการนำความรู้ให้กับผู้เรียน 3) ขั้นขยายความรู้ โดยนำเกมมาประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ ของผู้เรียน และ 4) ขั้นสรุปสามารถนำเกมมาประยุกต์ ใช้ในการสรุปเนื้อหาพร้อมกับผู้เรียน การจัดกิจกรรมการสอนดังกล่าวจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหา เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองภายใต้บรรยากาศที่ท้าทายและสนุกสนาน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิไลวรรณ วิไลรัตน์ (2565, หน้า 109 - 117) ได้ทำวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมออนไลน์ภูมิศาสตร์ Seterra ร่วมกับ e-Learning ของนักศึกษาวิชา ภูมิศาสตร์ภูมิภาคโลก ผลการวิจัยพบว่า ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนด้วยเกมเป็นฐาน ส่งผลให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รวมถึง พรชูลี ลังกา (2564, หน้า 153) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิชา การศึกษาปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า หลังการจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐานนักศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของรายวิชาการศึกษาปฐมวัยสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลอง คือ 9.24 คะแนน และคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลอง คือ 17.86 คะแนน และจากการศึกษาบทความของ ยุพิน พันธุ์ดิษฐ์, นิลมนี พัททะ, และสิทธิพล อาจอินทร์ (2554, หน้า 110 - 116) ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการใช้สื่อในรายวิชาประวัติศาสตร์สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญของสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชา ประวัติศาสตร์ ซึ่งสื่อที่ใช้ในชั้นเรียนและสร้างความน่าเบื่อ ไม่กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอน รายวิชาประวัติศาสตร์สามารถพัฒนาศักยภาพของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งสภาพแวดล้อมและสภาพสังคม ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การเรียนการสอนต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นในฐานะผู้สอนจึงต้องพยายามหาวิธีและแนวทางการแก้ไขปัญหา ด้วยการดึงดูดผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการเรียน ให้มากขึ้น สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เกิดความสนุกสนานพร้อมกับสอดแทรกเนื้อหาด้วยเทคนิคนำเกมเป็นฐาน เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความสนใจและกระตุ้นแรงจูงใจให้กับผู้เรียนในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น การจัดกิจกรรมการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรี ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 โรงเรียนหนองแขงวิทยา ผู้วิจัยพบว่า ผู้เรียนขาดความเข้าใจในเนื้อหา ไม่มีความกระตือรือร้นและความร่วมมือในกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงแสดงอาการที่บ่งบอกถึงความรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ทำให้การสอนของผู้สอนไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นผู้วิจัย จึงมีความสนใจพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน เนื่องจากสามารถ

สร้างแรงดึงดูดให้กับผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ เกิดการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การได้รับทักษะและความรู้จากเนื้อหาบทเรียนพร้อม ๆ กับความสนุกและเพลิดเพลิน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานเรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรี
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้เทคนิคการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรี
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจทางการเรียนหลังการใช้เทคนิคการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแผนการวิจัยแบบ One Group Pretest–Posttest Design (ล้วน สายยศ, อังคณา สายยศ, 2553, หน้า 249) กลุ่มทดลองกลุ่มเดียว มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาบทเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) รายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 เรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหนองแขงวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 168 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 โรงเรียนหนองแขงวิทยา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียน 39 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จากห้องเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยต่ำที่สุด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยออกแบบตามแนวคิดของ ญัณญา นาคะสันต์, ชวนัฐ นาคะสันต์ (2559) มีทั้งหมด 4 ขั้นตอนประกอบด้วย 1) ขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน 2) ขั้นการสอน 3) ขั้นขยายความรู้ และ 4) ขั้นสรุป รวมจำนวน 12 แผน 12 ชั่วโมง แล้วนำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม (IOC) ได้ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งได้รับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวัดและการประเมินผล ผู้สอนควรต้องออกแบบการวัดและประเมินผลที่สามารถตรวจสอบได้ว่าผู้เรียนได้เรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ รวมถึงการออกกิจกรรมเกมให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนและความสอดคล้องกับเนื้อหาบทเรียน จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ

3.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 เป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นเสนอ

ต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 จากนั้นนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดลองใช้กับผู้เรียนโรงเรียนสาให้วิมลวิทยานุกูล ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 34 คน และนำผลมาวิเคราะห์หาค่าความยาก - ย่างได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.39 - 0.80 ค่าอำนาจจำแนก (B-index) อยู่ระหว่าง 0.20 - 0.60 และนำมาหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร KR - 20 ของ Kuder - Richardson (1937) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .86

3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยกำหนดองค์ประกอบของการประเมินความพึงพอใจตามแนวคิดของ Melo, & Munoz (2017, p. 252) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความพึงพอใจด้านกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ความพึงพอใจด้านการวัดและประเมินผล 3) ความพึงพอใจต่อการนำไปใช้ จำนวน 20 ข้อ นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาให้วิมลวิทยานุกูล จำนวน 34 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเพื่อหาค่าอำนาจจำแนกโดย วิธี Item Total Correlation ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (r_{xy}) พบว่า แบบสอบถามมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.22 - 0.68 และหาค่าความเชื่อมั่นด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient, 1990, p. 124) พบว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 โดยกำหนดเกณฑ์คะแนนตามวิธีของ Likert (1967, pp. 90 - 95) ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง ความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง ความพึงพอใจในระดับมาก

3 คะแนน หมายถึง ความพึงพอใจในระดับปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง ความพึงพอใจในระดับน้อย

1 คะแนน หมายถึง ความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 เตรียมเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรีด้วยเทคนิคเกมเป็นฐาน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งจัดเตรียมสื่อ อุปกรณ์ เอกสารที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4.2 ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4.3 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรีด้วยเทคนิคเกมเป็นฐานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง โดยใช้เวลาจัดกิจกรรมรวม 12 ชั่วโมง ในภาคเรียนที่ 1 การศึกษา 2566

4.4 เมื่อดำเนินการจัดกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) กับกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.5 เมื่อดำเนินการจัดกิจกรรมเสร็จสิ้น ผู้วิจัยทำการวัดความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4.6 นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติเพื่อสรุปผลการทดลองตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนำมาหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบแบบกลุ่มตัวอย่างไม่อิสระจากกัน (T-test) แบบ Dependent กำหนดความมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 (บุญชม ศรีสะอาด, และคณะ, 2555, หน้า 211)

5.2 คะแนนที่ได้จากการสอบถามความพึงพอใจนำมาหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนเกณฑ์ในการแปลผลค่าเฉลี่ยผู้วิจัยปรับใช้เกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด, (2545, หน้า 103) ดังนี้

แปลความหมาย	4.51 – 5.00	ความพึงพอใจมากที่สุด
	3.51 – 4.50	ความพึงพอใจมาก
	2.51 – 3.50	ความพึงพอใจปานกลาง
	1.51 – 2.50	ความพึงพอใจน้อย
	1.00 – 1.50	ความพึงพอใจน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรี โดยใช้เทคนิคการสอนด้วยเกมเป็นฐาน (Game - Based Learning) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 โรงเรียนหนองแขงวิทยาสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาแผนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานเรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรี ปรากฏผลดังนี้

ผู้วิจัยได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 12 แผน ประกอบด้วย

ตาราง 1 แผนการจัดการเรียนรู้, เรื่อง, ชื่อเกม, ประเภท และเวลา

แผนที่	เรื่อง	ชื่อเกม	ประเภท	ระยะเวลา
1	การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี	ป้ายสีนำโชค	เกมจับคู่	1 ชั่วโมง
2	พัฒนาการด้านการเมืองการปกครอง	เกมจับคู่การปกครองอาณาจักรธนบุรี	Kahoot	1 ชั่วโมง
3	พัฒนาการด้านเศรษฐกิจ	เกมตะลุยสังคมไทยสมัยธนบุรี	บอร์ดเกม	1 ชั่วโมง
4	พัฒนาการด้านสังคม	เกมตะลุยสังคมไทยสมัยธนบุรี	บอร์ดเกม	1 ชั่วโมง

ตาราง 1 แผนการจัดการเรียนรู้, เรื่อง, ชื่อเกม, ประเภท และเวลา (ต่อ)

แผนที่	เรื่อง	ชื่อเกม	ประเภท	ระยะเวลา
5	พัฒนาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรใกล้เคียง	เกมผจญภัยรัฐใกล้เคียง อาณาจักรธนบุรี	เกมเศรษฐกิจ	1 ชั่วโมง
6	พัฒนาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างชาติตะวันตก	เกมตะลุยความสัมพันธ์ ชาติตะวันตกสมัยธนบุรี	บอร์ดเกม	1 ชั่วโมง
7	การเสื่อมอำนาจของอาณาจักรธนบุรี	เกมเปิดป้ายหาปัญหา	บัตรคำ	1 ชั่วโมง
8	ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในการพิจารณาทำเลที่ตั้งของราชธานี	เกมปริศนาที่ตั้งราชธานี	จิ๊กซอว์	1 ชั่วโมง
9	ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิต	เกมจำลองสถานการณ์การดำรงชีวิต	สถานการณ์จำลอง	1 ชั่วโมง
10	ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในการปรับตัวเข้ากับชาวต่างชาติ	เกมจำลองสถานการณ์การดำรงชีวิต	สถานการณ์จำลอง	1 ชั่วโมง
11	ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในด้านศิลปกรรม	เกมจับคู่ศิลปกรรมสมัยอยุธยาและธนบุรี	เกมจับคู่	1 ชั่วโมง
12	ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในการปลูกฝังศิลปกรรมให้กับสังคม	เกมปลูกฝังศิลปกรรมอันดี	Kahoot	1 ชั่วโมง

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างอธิบายจำนวน 1 แผนดังนี้

แผนที่ 1 เรื่องการสถาปนาอาณาจักรธนบุรี ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับเทคนิควิธีการสอน โดยใช้เกมเป็นฐานตามขั้นตอนของ ญัตติฯ นาคะสันต์, และชวณัฐ นาคะสันต์ (2559) ดังนี้

ก่อนเริ่มการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้สอนให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรี จำนวน 30 ข้อ และดำเนินการสอนตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน

ผู้สอนชี้แจงเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ดังนี้

1. นักเรียนสามารถอธิบายการสถาปนากรุงธนบุรีได้ (K)
2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ปัจจัยการสถาปนากรุงธนบุรีได้ (P)
- และ 3. นักเรียนตระหนักและเห็นความสำคัญของการสถาปนากรุงธนบุรี (A) ผู้สอนแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการเล่นและกติกาที่ได้จัดเตรียมไว้เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการสอน

ผู้สอนเริ่มดำเนินการสอนตามแผนการสอน พร้อมให้ความสะดวกในการเรียนรู้ ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และการทำงานเป็นทีม โดยมีการเตรียมคำแนะนำ แหล่งข้อมูล และสื่ออื่น ๆ รวมถึงสื่อการสอนเพิ่มเติม เพื่อสนับสนุนกิจกรรม โดยมีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมดังนี้

2.1 ผู้สอนแบ่งผู้เรียนออกเป็น 3 ทีม ๆ ละ 13 คน รวม 39 คน เมื่อผู้เรียนพร้อมเพียงกันทุกคน แล้วผู้สอนแจกแผ่นสี ทีมละ 3 สี โดยแต่ละสีแทนคำดังนี้ สีแดง = ประวัติของพระเจ้าตาก, สีเขียว = ปัจจัยการสถาปนาธนบุรี, สีเหลือง = ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเจริญรุ่งเรืองสมัยธนบุรี

2.2 ผู้สอนมีเนื้อหาให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์และศึกษาหาคำตอบภายในทีมว่า เนื้อหาข้างต้นสอดคล้องกับแผ่นสีอะไร โดยมีเวลากำหนดในการตอบข้อละ 10 วินาที โดยให้ผู้เรียนแต่ละทีมแข่งขันตอบคำถามกำหนดกติกาการตอบดังนี้

2.2.1 แต่ละทีมให้ตัวแทนชูแผ่นสี เพื่อตอบคำตอบ

2.2.2 แต่ละข้อทั้ง 3 ทีม สามารถชูแผ่นสีซ้ำกันได้เพียง 2 ทีมเท่านั้น

2.2.3 ทีมที่ชูแผ่นสีซ้ำที่สุดไม่สามารถเลือกตอบสีที่ซ้ำได้

2.3 ระหว่างการแข่งขันผู้สอนอธิบายเนื้อหาประกอบการจัดกิจกรรม เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมผู้สอนสรุปแต้มสะสม และมอบรางวัล

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นขยายความรู้

ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปอภิปรายกิจกรรมการสอน เรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรี ตามประเด็นดังนี้ 1. ประวัติของพระเจ้าตาก 2. ปัจจัยการสถาปนาธนบุรี และ 3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเจริญรุ่งเรืองสมัยธนบุรี โดยผู้สอนได้อธิบายเนื้อหาในประเด็นที่ผู้เรียนสงสัยและต้องการเนื้อหาเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นสรุป

ผู้สอนให้ผู้เรียนได้ตรงประเด็นประสบการณ์จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงให้ข้อเสนอแนะเพื่อทบทวนกิจกรรม และผู้สอนประเมินผู้เรียนจากวัตถุประสงค์การเรียนรู้โดยใช้แบบทดสอบหลังเรียน 30 ข้อ

เมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว ผู้สอนให้ผู้เรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิควิธีการสอนแบบเกมเป็นฐาน

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยเทคนิคการใช้เกมเป็นฐาน ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้เทคนิคการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรี

n = (39)

การทดสอบ	คะแนน	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	30	12.50	2.14	27.66*	.00
หลังเรียน	30	18.40	1.44		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ($\bar{X}$ = 18.40, S.D. = 1.44) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 12.50, S.D. = 2.14) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 หลังการใช้เทคนิคการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 หลังการใช้เทคนิคการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน

ด้าน	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านเนื้อหา	1. มีวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน	4.50	1.50	มาก
	2. มีการบูรณาการกับวิชาอื่น	4.00	1.00	มาก
	3. ผู้สอนมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี	4.35	1.25	มาก
	4. การเรียนการสอนเป็นไปตามแผนการสอน	4.34	1.25	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้การสอน	5. รายวิชานี้ น่าสนใจ/ท้าทายให้มีความอยากรู้ต่อไป	4.87	1.55	มากที่สุด
	6. ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนานระหว่างจัดกิจกรรม	4.88	1.65	มากที่สุด
	7. ความพร้อมของเอกสารประกอบ/อุปกรณ์การเรียนรู้	4.25	1.40	มาก
	ได้เรียนรู้/พบสิ่งที่มีประโยชน์จากการเรียนวิชานี้			
	8. หลังกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระ	4.50	1.52	มาก
	9. ผู้สอน สอนอย่างตั้งใจและกระตือรือร้น	4.32	1.68	มาก
	10. สอนตามขั้นตอนที่กำหนดไว้	4.22	1.58	มาก
	11. วิธีการสอนกระตุ้นการคิด วิเคราะห์ และการแก้ปัญหา	4.22	1.66	มาก
	12. การใช้สื่อประกอบการสอนอย่างเหมาะสม	4.32	1.55	มาก
	13. การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับลักษณะวิชา และ	4.12	1.55	มาก
	วัตถุประสงค์การเรียนรู้			
	14. ข้อสอบเหมาะสมไม่ยากและง่ายเกินไป	4.50	1.85	มาก
และการประเมินผล	15. วิธีการประเมินผลการเรียนยุติธรรม	4.85	1.58	มากที่สุด
	16. การประยุกต์ใช้เกมร่วมกับการสอนทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหา	4.85	1.65	มากที่สุด
	17. การวัดและการประเมินมีเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสม	4.96	1.75	มากที่สุด
	18. การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้	4.68	1.63	มากที่สุด
	19. นักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการสมวัย	4.77	1.78	มากที่สุด
	ทรงคุณค่ามากขึ้น			

ตาราง 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 หลังการใช้เทคนิคการเรียนรู้
โดยใช้เกมเป็นฐาน (ต่อ)

ด้าน	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
	20. นักเรียนเห็นความสำคัญของพัฒนาการกรุงธนบุรี	4.68	1.75	มากที่สุด
	รวม	4.50	1.55	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจหลังการใช้เทคนิคเกมเป็นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
ในภาพรวม ($\bar{X}$ = 4.50, S.D = 1.55) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อนักเรียน มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด
ได้แก่ ($\bar{X}$ = 4.96, S.D. = 1.75) การประยุกต์ใช้เกมทำให้เนื้อหา มีความน่าสนใจ รองลงมาได้แก่ ($\bar{X}$ = 4.85,
S.D. = 1.65) ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนานระหว่างจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด และนักเรียนมีความพึงพอใจน้อยที่สุด
ได้แก่ มีการบูรณาการกับวิชาอื่น ($\bar{X}$ = 4.00, S.D = 1.00) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรกรุงธนบุรีด้วยเทคนิคเกมเป็นฐาน
สามารถนำผลมาอภิปรายได้ดังนี้

ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง พัฒนาการอาณาจักรกรุงธนบุรีด้วยเทคนิคเกมเป็นฐาน
ได้แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 12 แผน ผู้วิจัยออกแบบแผนการจัดการกิจกรรมการสอนตามแนวความคิดของ ฌ็องฌู
นาเคสันต์, และชวณัฐ นาเคสันต์ (2559) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนผ่านเกมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทุกขั้น
ของการสอนโดยระบุไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่ 1) ขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน 2) ขั้นการสอน 3) ขั้นขยายความรู้
และ 4) ขั้นสรุป ซึ่งเทคนิคการสอนเกมเป็นฐานสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจการเรียนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการ
เรียนรู้ ลงมือเล่น และฝึกปฏิบัติในการเรียนรู้ด้วยตนเองภายใต้บรรยากาศที่ท้าทายและสนุกสนาน โดยนำเกมเป็น
สื่อกลางในการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องหรือสอดแทรกเนื้อหาที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ อีกทั้งการใช้เทคนิคเกม
เป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจ เกิดความผูกพันในการเรียนรู้ ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ในการแก้ปัญหาและการทำงานร่วมกัน รวมถึงสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ผู้เรียนได้ซึมซับเนื้อหาไป
โดยธรรมชาติ ผ่านกระบวนการของเกมที่ถูกกำหนดโดยกฎและกติกา รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหา
กับเพื่อนในห้องเรียนระหว่างการทำกิจกรรม ผู้เรียนจึงได้ฝึกฝนทักษะในการคิดวิเคราะห์ มีความกระตือรือร้นในการ
เรียนรู้ สร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน ทำให้ผู้เรียนมีความสุขลดความน่าเบื่อระหว่างการจัดการเรียนรู้ รวมถึง
เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ดังนั้นการนำเทคนิควิธีการสอนด้วยเกมเป็นฐานมาจัดกิจกรรมการสอน
ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญวรา วงศ์คำ, จารุณี ทิพยมณฑล, และ
ชรินทร์ มั่งคั่ง (2564) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมคุณธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้ได้แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 20 แผน มีผลประเมินความ
สอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับ 0.79 – 0.87 ซึ่งมีความเหมาะสมมาก และเดือนเพ็ญ สังข์งาม (2562) ได้ทำ

การวิจัยการพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยกลุ่มร่วมมือแบบ TGT เรื่องวัฒนธรรมของไทย และวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้ได้แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 4 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมจำนวน 8 ชั่วโมง มีผลประเมินความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับ 0.75 – 0.81 ซึ่งมีความเหมาะสมมาก

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถนำผลมาอภิปรายได้ดังนี้

การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคเกมเป็นฐานทำให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ภายใต้บรรยากาศการเรียนที่ท้าทายและสนุกสนาน ซึ่งเกมที่ผู้สอนนำมาเป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้มีการสอดแทรกเนื้อหาที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรวมอยู่ด้วย ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับความเพลิดเพลิน สนุกสนาน และท้าทาย ผู้เรียนรู้สึกผูกพันกับเนื้อหา ได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ เช่น เกมป้ายสีนาฬิกาที่ผู้สอนให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการสถาปนากรุงธนบุรี ผ่านเกมการแข่งขันกระบวนการของเกมของผู้สอนสร้างสถานการณ์ขึ้นให้ผู้เรียนเล่นด้วยตัวเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาที่กำหนด ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะในการคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงเนื้อหาการทำงานเป็นทีม ควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหาที่ผู้สอนได้สอดแทรก ตามแนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี (2560) กล่าวว่า เกมการศึกษาคือกระบวนการที่ผู้สอนใช้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการให้ผู้เรียนเล่นตามกติกา เนื้อหาและข้อมูลของเกม พฤติกรรมการเล่น วิธีการเล่น และผลของการเล่นเกมของผู้เรียนมาใช้ในการอภิปรายเพื่อสรุปการเรียนรู้ ดังนั้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านเกม จึงช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและศักยภาพด้วยตนเอง ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และความสนใจของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรวัดน์ สุขไสย, ศิริประภา พุทธิกุล, และปริญา ทองสอน (2564) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้เกมตามแนวการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการสอนโดยใช้เกมตามแนวการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และปานวาด สุวรรณคม, สุพจน์ เกิดสุวรรณ, และทองปาน บุญกุล (2564) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์สาระภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับการใช้เกม ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภูมิศาสตร์และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับการใช้เกม เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ค่าที่ได้มีค่าเทียบเท่ากับเกณฑ์ที่กำหนดอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียน สามารถนำผลมาอภิปรายได้ดังนี้

ผลการศึกษาความพึงพอใจ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจหลังการใช้เทคนิคเกมเป็นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อผู้เรียนมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ได้แก่ การประยุกต์ใช้เกมทำให้อาหารมีความน่าสนใจ อาจเป็นเพราะการนำเกมมาเป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมการสอนสามารถสร้างแรงดึงดูดผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ลงมือเล่นและฝึกปฏิบัติในการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยในขณะที่ลงมือเล่นจะได้รับทักษะและความรู้จากเนื้อหาบทเรียนไปด้วยทำให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และผู้เรียนมีความพึงพอใจ

น้อยที่สุด ได้แก่ มีการบูรณาการกับวิชาอื่นอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้สอนไม่มีการสอดแทรกเนื้อหาในรายวิชาอื่นร่วมด้วย ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถบูรณาการเนื้อหาที่เรียนกับรายวิชาอื่นได้ โดยรวมแล้ววิธีการสอนด้วยเกมเป็นฐานออกแบบมาเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนุกสนาน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ช่วยเพิ่มทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา และการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่มีความหมายกับผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐานยังสามารถกระตุ้นความสนุกสนานให้กับการเรียนรู้ สร้างแรงดึงดูด เกิดความสนใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานต้องผสมผสานศาสตร์วิชาอื่นร่วมด้วย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาในบทเรียนกับเนื้อหาอื่น ๆ จะทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในเนื้อหาควบคู่กับความท้าทายและเฟลิดเฟลีน จดจำเรื่องที่เรียนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงทิพย์ ฝิโลภรณ์ (2565) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ผลการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์โดยใช้เกมการระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กรณีศึกษาการใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมธยม) ผลการวิจัยพบว่า การใช้เกมการ์ดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์เพิ่มมากขึ้น และพรชูลี ลังกา (2564) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารายวิชาการศึกษาศาสตร์ปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐานอยู่ในระดับมากที่สุด ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย 4.54

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง การสถาปนากรุงธนบุรี โดยใช้เทคนิคการสอนด้วยเกมเป็นฐาน (Game - Based Learning) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 โรงเรียนหนองแขงวิทยา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้สอนควรศึกษาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมเป็นฐานอย่างละเอียด เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้สอนสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดเชื่อมโยงความรู้เดิมไปสู่ความรู้ใหม่
2. ควรแจ้งให้ผู้เรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเล่นเกมแต่ละเกม และให้ผู้เรียนเตรียมตัวในการทำควมเข้าใจกับเนื้อหา ก่อนการเล่นเกม
3. ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับสื่อเกมที่น่าสนใจในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบที่เหมาะสมที่จัดการเรียนรู้ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป เช่น สื่อเกมกระดาน ซึ่งที่มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. วิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมเป็นฐาน สามารถนำไปปรับปรุงพัฒนาต่อยอดให้มีความหลากหลาย และควรมีการส่งเสริมให้นำวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมเป็นฐานไปใช้ในรายวิชาอื่น ๆ ที่มีความต้องการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน

2. ควรศึกษาการพัฒนาทักษะของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้เกมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ควรมีการวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมเป็นฐานกับการเรียนการสอนรายวิชา สังคมศึกษาในสาระการเรียนรู้อื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กวิฏ ตั้งจรัสวงศ์. (2565). **ความหมายและความสำคัญของประวัติศาสตร์**. สืบค้น มกราคม 27, 2553, จาก <https://shorturl.asia/xbvrn>.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางสถานศึกษา พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุงปี 2560)**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กฤดาภรณ์ สีหารี. (2561, เมษายน - มิถุนายน). มุมมองวิศวกรรมซอฟต์แวร์ต่อการเรียนรู้ด้วยเกมดิจิทัล สำหรับการศึกษาประเทศไทย 4.0. **วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ**, 28(2), 477 – 488.
- ขวัญวรา วงศ์คำ, จารุณี ทิพยมณฑล, และชรินทร์ มั่งคั่ง. (2565, มีนาคม - เมษายน). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เกมคุณธรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้นประถมศึกษา. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์**, (10)2, 737 - 749.
- จิรวัดน์ สุขไสย, ศิรประภา พฤทธิกุล, และปริญญา ทองสอน. (2564, กรกฎาคม - กันยายน). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้เกมตามแนวการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**, 23(3), 92 - 102.
- ชนาพร ยอดทองเลิศ, ชรินทร์ มั่งคั่ง, และจารุณี มณีกุล. (2562, กรกฎาคม - กันยายน). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมการเล่นชาติพันธุ์ เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักเรียน. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**, 21(3), 48 - 60.
- ณัฐญา นาคะสันต์, และชวณัฐ นาคะสันต์. (2559, กันยายน - ธันวาคม). เกม: นวัตกรรมเพื่อการศึกษาเชิงสร้างสรรค์. **วารสารร่มพญักษ์ มหาวิทยาลัยเกริก**, 34(3), 159 - 182.
- ดวงทิพย์ ฝิโลปกรณ์. (2565, มกราคม - มิถุนายน). ผลการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์โดยใช้เกมการตรระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กรณีศึกษาการใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม). **วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาสาน**, 11(1), 230 - 244.
- เดือนเพ็ญ สังข์งาม. (2562). **การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยกลุ่มร่วมมือแบบ TGT เรื่องวัฒนธรรมของไทยและวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**. สืบค้น พฤศจิกายน 15, 2566, จาก <https://shorturl.asia/gYq2B>.
- ทศนา แหมมณี. (2560). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด, และคณะ. (2555). **การวิจัยเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- ปานวาด สุวรรณคาม, สุพจน์ เกิดสุวรรณ, และทองปาน บุญกุล. (2564, มกราคม - มิถุนายน). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สาระภูมิศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับการใช้เกม. **วารสารการวัดผลการศึกษา, 38(103), 45 - 53.**
- พรชูลี ลังกา. (2564, มกราคม - มิถุนายน). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารายวิชาการศึกษาปฐมวัย. **วารสารวิจัยทางการศึกษา, 6(1), 112 - 123.**
- ยุพิน พันธุ์ดิษฐ์, นิลมณี พิทักษ์, และสิทธิพล อาจอินทร์. (2554, มกราคม). สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น. **วารสารศึกษาศาสตร์ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 5(1), 110 - 116.**
- วิไลวรรณ วิไลรัตน์. (2565, กันยายน - ธันวาคม). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมออนไลน์ภูมิศาสตร์ Seterra ร่วมกับ e-Learning ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติของนักศึกษา วิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาคโลก. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 17(3), 109 - 117.**
- ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ. (2553). **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ศศิพัชร จำปา. (2559). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.**
- อนุสร หงษ์ขุนทด. (2566). **แนวทางการออกแบบการสอนโดยใช้เกมเป็นฐาน. สืบค้น** พฤศจิกายน 25, 2566, จาก <https://shorturl.asia/5qesT>.
- Cronbach, L. J. (1990). **Essentials of Psychological Testing** (5th ed.). New York: Harper Collins Publishers.
- Homer, B., D., & Kinzer, C. K. (2561). Applying Game Mechanics and Student-generated Questions to An Online Puzzle-based Game Learning System to Promote Algorithmic Thinking Skills. **Chih-Chao Hsu, 121(5), 10 - 12.**
- Melo, A., J., Hernandez-Maestro, R., M., & Munoz-Gallego, P., A. (2017, February). Service Quality Perception, Online Visibility, and Business Performance in Rural Lodging Establishments. **Journal of Travel Research, 56(2), 250 - 262.**
- Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale. In Reading in Fishbein, M (Ed.), **Attitude Theory and Measurement** (pp. 90-95). New York: Wiley & Son.
- Kuder, G., F., & Richardson, M., W. (1937, September). The Theory of The Estimation of Test Reliability. **Psychometrika, 2(3), 151 - 160.**

การกระชับอำนาจของสยามในพื้นที่อีสาน

หลังเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369

An Analysis of Siamese Power Consolidation in the Isan Region after the Anouvong's Rebellion 1826

ประวิทย์ สายสงวนวงศ์*

Prawit Saisanguanwong

Received: May 11, 2024 Revised: July 4, 2024 Accepted: July 15, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาความสำคัญของกบฏเจ้าอนุวงศ์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมืองของสยามในพื้นที่อีสาน และ 2. เพื่อศึกษาการดำเนินการขยายอำนาจของสยามในพื้นที่อีสานหลังเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369 โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และการวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

ผลการวิจัยพบว่า เหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ทำให้สยามตระหนักถึงปัญหาความอ่อนแอของอำนาจการปกครองเหนือพื้นที่อีสาน อันเนื่องมาจากโครงสร้างการเมืองที่เปราะบางและการขาดเสถียรภาพที่มั่นคง โดยเฉพาะปัญหาความเป็นอิสระของกลุ่มอำนาจท้องถิ่น ความขัดแย้งในด้านเหตุผลส่วนตัวและการแย่งชิงผลประโยชน์ นำมาซึ่งความอ่อนแอของระบบการบังคับบัญชาของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นและการป้องกันตนเองเมื่อเกิดภาวะคับขัน ทำให้สยามปรับเปลี่ยนนโยบายการปกครองเพื่อกระชับอำนาจด้วยการแทรกแซงและควบคุมพื้นที่อีสานอย่างเข้มงวดมากขึ้น ทั้งในด้านการจัดการด้านพื้นที่ เช่น การปรับปรุงขอบเขตอำนาจของเมืองต่าง ๆ การจัดการควบคุมการตั้งเมืองโดยตรง การสร้างดุลอำนาจในพื้นที่อีสาน รวมถึงการจัดการด้านกลไกการปกครอง เช่น การส่งขุนนางจากส่วนกลางเข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่ การตรวจสอบกำลังคน และการจัดการกับระบบส่วย การกระชับอำนาจดังกล่าวเป็นพื้นฐานที่จะปูทางไปสู่การผนวกพื้นที่อีสานเป็นส่วนหนึ่งของรัฐสมัยใหม่ในช่วงเวลาต่อมา

คำสำคัญ: กบฏเจ้าอนุวงศ์, การกระชับอำนาจ, อีสาน

* อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

This research article aims to: 1. examine the significance of the Chao Anouvong Rebellion and its impact on the political policy changes of Siam in the Isaan region, and 2. explore Siam's actions to expand its power in the Isaan region following the Chao Anouvong Rebellion of 1826. The study employs a historical approach and documentary research methodology.

The research findings reveal that the Chao Anouvong Rebellion made Siam aware of the weaknesses in its control over the Isaan region, due to a fragile political structure and a lack of stable governance. Specifically, issues related to the autonomy of local power groups, personal conflicts, and the struggle for resources led to a weakened system of local governance and self-defense when crises arose. This, in turn, prompted Siam to revise its administrative policies to consolidate power by more rigorously intervening in and controlling the Isaan region. The changes involved territorial management, such as adjusting the authority boundaries of various cities, direct control over city establishments, and the creation of a balance of power within the region. Siam also implemented governance mechanisms, including sending central officials to work in the region, monitoring manpower, and addressing the tribute system. These measures formed the foundation for Siam's subsequent annexation of the Isaan region as part of the modern state.

Keywords: Anouvong's Rebellion, Power Consolidation, Isan

บทนำ

ชัยชนะเด็ดขาดของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีในสงครามระหว่างอาณาจักรธนบุรีกับอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ เมื่อ พ.ศ. 2321 เป็นจุดเริ่มต้นที่ปูทางไปสู่การแทรกแซงกิจการภายในของอาณาจักรล้านช้าง นับตั้งแต่มีส่วนในการตัดสินใจเรื่องการสืบสันตติวงศ์ การอัญเชิญเสด็จเจ้านายหลายพระองค์มาเป็นองค์ประกัน ไปจนถึงการกวาดต้อนครัวชาวลาวจำนวนมากเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยา ไม่เพียงเท่านั้น ยังทำให้ “พื้นที่อีสาน” ซึ่งเดิมมีสถานะเป็นเสมือนพื้นที่กันชนระหว่างอาณาจักรล้านช้างและอาณาจักรอยุธยา (Keyes, 2556, p. 19) ด้วยทั้งสองอาณาจักรต่างไม่ได้มีอิทธิพลครอบคลุมเหนือพื้นที่อีสานทั้งหมด กลายเป็นเขตอิทธิพลทางการเมืองภายใต้ปริมณฑลแห่งอำนาจของธนบุรีและกรุงเทพฯ ตามลำดับ ซึ่งกลุ่มอำนาจท้องถิ่นต่างมีพันธะในการให้คำสัตย์สาบานว่าจะจงรักภักดี การส่งส่วย และการให้กำลังคนยามที่มีการร้องขอตามลักษณะรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางอำนาจกับกลุ่มอำนาจท้องถิ่นในแบบรัฐจารีตที่ยึดโยงกันอย่างหลวม ๆ โดยเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในต่าง ๆ น้อยมาก นับเป็นอาณาบริเวณที่มีความสัมพันธ์อันดีและได้รับความไว้วางใจให้มีอิสระค่อนข้างมาก แม้จะเป็นหัวเมืองที่ตั้งอยู่ห่างไกลก็ตาม

อย่างไรก็ตาม หลังเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369 นอกจากสยามได้ดำเนินมาตรการขั้นเด็ดขาดกับเวียงจันทน์โดยการเผาทำลายเมืองจนย่อยยับ รวมทั้งทำให้การสืบสันตติวงศ์ของเวียงจันทน์สิ้นสุดลงแล้ว ความเชื่อมั่นของสยามที่มีต่อกลุ่มอำนาจท้องถิ่นในพื้นที่อีสานยังแปรเปลี่ยนเป็นความไม่ไว้วางใจด้วย นำมาซึ่งนโยบายการแทรกแซงและควบคุมพื้นที่อีสานอย่างเข้มงวดมากขึ้น นับเป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมืองครั้งสำคัญและเป็นความพยายามทำให้อำนาจของสยามที่แต่เดิมมีอยู่หลวม ๆ นั้นกระชับมั่นคงขึ้นเป็นครั้งแรก ในช่วงเวลาอันเป็นรอยต่อของการวางรากฐานอำนาจทางการเมืองก่อนการปฏิรูปการปกครองเพื่อสถาปนา “รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์” ในทศวรรษ 2430 ต่อมา

ทบทวนวรรณกรรม

งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ พบว่า มีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน ส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การศึกษาปัจจัยผลักดันที่ก่อให้เกิดการต่อต้านอำนาจของสยามหรือศึกษาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกบฏเจ้าอนุวงศ์ โดยเน้นกรอบความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางอำนาจทั้งสองแห่ง คือ สยามและเวียงจันทน์ เช่น พรรษา สินสวัสดิ์ (2521) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพฯ กับเมืองเวียงจันทน์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์เบื้องหลังความขัดแย้งทางการเมืองซึ่งนำไปสู่การเกิดสงคราม ประทีป ชุมพล (2525) มุ่งวิเคราะห์เหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ผ่านมุมมองจากเอกสารพื้นเวียง วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน โดยเผยให้เห็นความรู้สึกที่เพิ่มขึ้นของผู้คนในอาณาบริเวณลุ่มน้ำโขงที่ต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองที่กดขี่ขูดรีดจากสยาม กระทั่งนำไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านสยามในที่สุด มะยูรี เห่งสำวัน, และเผยพัน เห่งสำวัน (2531) ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ โดยเสนอว่า การปกครองที่กดขี่ขูดรีด รวมถึงนโยบายกีดกันชาติของสยามที่มีต่อลาวเป็นสาเหตุของการลุกฮือของชาวลาวเพื่อกอบกู้อิสรภาพ ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ (2537) มุ่งวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เจ้าอนุวงศ์เคลื่อนไหวต่อต้านสยาม ทั้งในด้านการปกครองที่ถูกกดขี่ ความขัดแย้งระหว่างเจ้าเมืองนครราชสีมาและ

เวียงจันทน์ รวมไปถึงความขัดแย้งส่วนพระองค์ของเจ้าอนุวงศ์ต่อผู้ปกครองสยาม ขณะที่สุวิทย์ อิศาศวัต (2557) วิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เจ้าอนุวงศ์พ่ายแพ้แก่กองทัพของสยาม

งานศึกษาข้างต้นส่วนใหญ่มองเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์โดยเน้นกรอบความสัมพันธ์ระหว่างสยามและเวียงจันทน์ ซึ่งอาจมิได้เปิดพื้นที่ให้เห็นบทบาทของกลุ่มอำนาจท้องถิ่น หนึ่งในตัวแปรสำคัญและเป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริงเหนือพื้นที่อีสานมากนัก อย่างไรก็ตาม งานของสายพิน แก้วงามประเสริฐ (2538) เปิดมิติใหม่ที่น่าสนใจเกี่ยวกับการศึกษาเบื้องหลังของวีรกรรมและอนุสาวรีย์ของท้าวสุรนารี โดยเสนอว่า วีรกรรมของท้าวสุรนารีในเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ถูกสร้างขึ้นมากในยุคหลังเพื่อรองรับอุดมการณ์ชาตินิยมและท้องถิ่นนิยม งานของอุศนา นาศรีเคน (2548) มุ่งศึกษาการรับรู้และทัศนะของผู้ปกครองกรุงเทพฯ ที่มีต่อพื้นที่อีสานตั้งแต่หลังกบฏเจ้าอนุวงศ์จนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยเสนอว่าหลังเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ กรุงเทพฯ พยายามที่จะแสวงหาการรับรู้เกี่ยวกับอาณาบริเวณนี้มากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังเปลี่ยนทัศนะจากเดิมที่มองว่าผู้ปกครองในบริเวณนี้ไม่มีปัญหากลายเป็นความไม่ไว้วางใจ ความรับรู้และทัศนะของผู้ปกครองกรุงเทพฯ ยังเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งคลี่คลายต่อมาเป็นภาพลักษณ์ความเป็นอีสานในปัจจุบัน ขณะที่งานของธงชัย วินิจจะกุล (2556) แม้มิได้ศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์โดยตรง แต่ได้ชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสยามกับอาณาบริเวณรอบนอกก่อนการเกิดขึ้นของชุดความรู้แบบภูมิศาสตร์และแผนที่สมัยใหม่เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะหลวม ๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลบางเมืองขึ้นกับศูนย์อำนาจหลายแห่งในเวลาเดียวกันหรืออาจสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกัน

จากงานของอุศนา นาศรีเคน ที่ให้ความสำคัญกับเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ในฐานะจุดเปลี่ยนการรับรู้ของผู้ปกครองกรุงเทพฯ ที่มีต่อพื้นที่อีสาน และข้อเสนอของ ธงชัย วินิจจะกุล (2556) นำมาสู่การอภิปรายในบทความนี้ว่าเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์สะท้อนให้เห็นปัญหาอะไร สยามถึงเปลี่ยนแปลงทัศนะที่มีต่อพื้นที่อีสาน โดยเปิดพื้นที่ให้เห็นบทบาทของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นในฐานะเจ้าของอำนาจที่แท้จริง ไม่ใช่เพียงการพิจารณาเพียงกรอบความสัมพันธ์ระหว่างสยามและเวียงจันทน์เท่านั้น เพื่อทำความเข้าใจต่อไปว่าปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การดำเนินการของสยามอะไรบ้างเพื่อจัดการกับปัญหาและทำให้อำนาจที่มีแต่เดิมอย่างหลวม ๆ นั้นกระชับมั่นคงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำคัญของกบฏเจ้าอนุวงศ์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางการเมืองของสยามในพื้นที่อีสาน
2. เพื่อศึกษาการดำเนินการขยายอำนาจของสยามในพื้นที่อีสานหลังเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369

วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ทั้งจากหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) เช่น จดหมายเหตุ พงศาวดาร บันทึกการเดินทาง และหลักฐานชั้นรอง (Secondary Sources) เช่น หนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และบทความวิชาการ มาใช้เป็นเครื่องมือใน

การศึกษา โดยนำข้อมูลที่ได้มาตีความ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียบเรียง เพื่อนำเสนอในแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

บทความวิจัยนี้ต้องการนำเสนอใน 2 ประเด็น ได้แก่

1. กฎเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369: จุดพลิกผันการเปลี่ยนแปลงนโยบายการปกครองในพื้นที่อีสาน

เหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์เมื่อ พ.ศ. 2369 เผยให้เห็นว่า อำนาจที่แท้จริงของสยามเหนือรัฐบริวารในดินแดนลุ่มน้ำโขงกำลังมีปัญหาอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะโครงสร้างการเมืองซึ่งเต็มไปด้วยความเปราะบางและการขาดเสถียรภาพที่มั่นคง นำมาซึ่งความล้มเหลวของระบบป้องกันตนเองในภาวะคับขัน ดังจะเห็นว่า เมื่อเจ้าอนุวงศ์เริ่มระดมไพร่พลและเคลื่อนทัพใหญ่ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2369 เป็นต้นมา เมืองต่าง ๆ ในพื้นที่อีสานซึ่งควรต้องทำหน้าที่เป็นปราการด่านแรกในการต่อสู้และคอยรายงานสถานการณ์ให้กับกรุงเทพฯ กลับปรากฏการต่อต้านรายทางไม่มากนัก ทั้งยังไม่มีกรมการเมืองใดนึกเฉื่อยใจถึงความผิดปกติและส่งข่าวให้กับสยามด้วย เป็นเหตุให้ทัพเจ้าอนุวงศ์สามารถเคลื่อนพลเข้าโจมตีพื้นที่อีสานได้พร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ทัพเจ้าราชบุตร (โย่) เจ้าเมืองจำปาศักดิ์ เข้าตีทางเมืองอุบลราชธานี ทัพเจ้าอุปราชเวียงจันทน์ (ตีสสะ) คุมกำลังไปกวาดต้อนครัวทางเมืองกาฬสินธุ์ และทัพเจ้าอนุวงศ์คุมกำลังเข้าโจมตีเมืองนครราชสีมา (ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์, 2537, หน้า 43) ฐานอำนาจที่สำคัญที่สุดของสยามในพื้นที่อีสาน กระทั่งสามารถเข้ายึดเมืองได้สำเร็จในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2370 และเคลื่อนทัพต่อไปได้จนถึงเมืองสระบุรี ซึ่งห่างจากกรุงเทพฯ เพียงระยะเดินทัพ 3 - 4 วันเท่านั้น พร้อมกันนั้นยังได้กวาดต้อนครัวจากเมืองรายทางไปเป็นจำนวนมากถึง 54,320 - 95,216 คน ตามไปด้วย รวมระยะเวลานับแต่เจ้าอนุวงศ์เริ่มปฏิบัติการนานเกือบ 5 เดือน กรุงเทพฯ ถึงเพิ่งทราบข่าวการก่อกบฏ (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2567, ย่อหน้า 24 - 25)

เมื่อพิจารณาการเคลื่อนไหวของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นในช่วงเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์จะเห็นได้ว่า กลุ่มอำนาจท้องถิ่นต่างมีเป้าหมายและเลือกที่จะรับมือกับสถานการณ์ด้วยยุทธวิธีและเหตุผลที่แตกต่างกัน ทั้งเพื่อความอยู่รอด ความขัดแย้งส่วนตัว และเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง โดย ขจิริตัน ไอราวัดวันน์ ได้แบ่งกลุ่มการเคลื่อนไหวของกลุ่มเมืองต่าง ๆ ไว้ (ขจิริตัน ไอราวัดวันน์, 2532, หน้า 215 - 216) ดังนี้

1.1 กลุ่มที่ไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าอนุวงศ์ เช่น เมืองกาฬสินธุ์ เมืองเขมราฐ เมืองชัยภูมิ และเมืองภูเขียว เป็นต้น เมืองเหล่านี้ล้วนแต่เคยมีความขัดแย้งหรือมีภูมิหลังเป็น “ศัตรู” กับเวียงจันทน์ทั้งสิ้น ซึ่งน่าจะเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจไม่เข้าร่วมกับเจ้าอนุวงศ์ ด้วยไม่ต้องการจะกลับไปอยู่ภายใต้การควบคุมของเวียงจันทน์อีกครั้งหนึ่ง เช่น เมืองกาฬสินธุ์ มีภูมิหลังเดิมมาจากการอพยพของกลุ่มเจ้าผ้าขาว-เจ้าโสมพะมิตร ซึ่งหนีภัยคุกคามจากราชสำนักเวียงจันทน์เมื่อคราวเดียวกับกลุ่มพระวอพระตา ผู้สร้างเมืองหนองบัวลำภูและเมืองอุบลราชธานี ต่อมาได้ขอขึ้นกับกรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. 2336 ในสมัยรัชกาลที่ 1 (เดิม วิชาญพจนกิจ, 2557, หน้า 197 - 198) เช่นเดียวกับเมืองเขมราฐ เจ้าเมืองคนแรก คือ พระเทพวงศาหรืออุปฮาด (เก่า) เมืองอุบลราชธานี เชื้อสายของกลุ่มพระวอพระตา (เดิม วิชาญพจนกิจ, 2557, หน้า 103) ที่เคยมีความขัดแย้งกับพระเจ้าสิริบุญสาร พระราชบิดาของเจ้าอนุวงศ์ ขณะที่เมืองชัยภูมิและเมืองภูเขียว จัดเป็นเมืองในสังกัดของเมืองนครราชสีมา ซึ่งถือเป็นคู่ขัดแย้ง

โดยตรงกับเจ้าอนุวงศ์ โดยพระยาภักดีชุมพล (ท้าวแล) เจ้าเมืองชัยภูมิ และพระไกรสิงหนาท เจ้าเมืองภูเขียว พยายามขัดขืนและช่วยเหลือฝ่ายกองทัพสยามทำให้ถูกเจ้าอนุวงศ์สังหารชีวิตในที่สุดเพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่เมืองอื่น

1.2 กลุ่มที่เปลี่ยนแปลงท่าทีตามสถานการณ์ เช่น กลุ่มหัวเมืองเขมรป่าดง (ยกเว้นเมืองขุขันธ์) เมืองขอนแก่น เมืองยโสธร เมืองสุวรรณภูมิ เมืองร้อยเอ็ด เมืองอุบลราชธานี และเมืองชนบท เป็นต้น กลุ่มนี้ถือได้ว่ามีจำนวนมากที่สุด โดยในช่วงแรกของการก่อกบฏเมืองเหล่านี้ตัดสินใจเข้าร่วมกับฝ่ายเจ้าอนุวงศ์ แต่เมื่อสถานการณ์พลิกผันทำให้สยามเป็นฝ่ายได้เปรียบเมืองเหล่านี้ก็เปลี่ยนท่าทีหันมาเข้าร่วมกับกรุงเทพฯ น่าสนใจว่า เมืองที่เปลี่ยนแปลงท่าทีตามสถานการณ์เช่นนี้ ไม่เพียงแต่พวกเมืองเล็ก ๆ ที่ต้องเอาตัวรอดเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงเมืองใหญ่ ๆ และที่สำคัญ คือ เป็นเมืองที่ได้รับการส่งเสริมการตั้งเมืองและเครือข่ายเมืองบริวารของเมืองนั้น ๆ จากสยามด้วย โดยเฉพาะกลุ่มหัวเมืองเขมรป่าดง ได้แก่ เมืองสุรินทร์ เมืองสังขะ และเมืองรัตนบุรี รวมทั้งเมืองอุบลราชธานี ซึ่งถือเป็นเมืองที่ได้รับความไว้วางใจค่อนข้างมากและมีท่าทีสนับสนุนการปกครองของสยามมาโดยตลอด แต่เมื่อเกิดเหตุคับขันขึ้นก็ไม่มีหลักประกันใด ๆ ยืนยันได้ว่าเมืองเหล่านี้จะร่วมหัวจมท้ายกับสยามอย่างเต็มที่ และพร้อมจะเปลี่ยนท่าทีเสมอเมื่อประเมินสถานการณ์แล้วว่าฝ่ายตนจะได้ประโยชน์

1.3 กลุ่มที่ให้ความร่วมมือกับเจ้าอนุวงศ์ เช่น เมืองขุขันธ์ เมืองสี่มุม (จักรีรส) และเมืองปักธงชัย โดยทั้งสามเมืองข้างต้นมีภูมิหลังที่เป็นปฏิปักษ์กับเจ้าเมืองนครราชสีมามาก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ โดยเฉพาะพระยาไกร เจ้าเมืองขุขันธ์ เอกสารพื้นเวียงระบุว่าได้เคยเกิดเหตุวิวาทแย่งชิงพวกราชกับเจ้าพระยานครราชสีมา (ทองอินทร์ ณ ราชสีมา) ตั้งแต่เมื่อครั้งเป็นหลวงยกกระบัตร ถึงขั้นต้องฟ้องร้องไปยังกรุงเทพฯ ซึ่งเอกสารดังกล่าวยังมีน้ำเสียงกล่าวถึงความโหดร้ายทารุณของเจ้าพระยานครราชสีมาในการกวาดต้อนพวกเข้ามาเป็นทาสเชลย ความว่า “...มันก็ แข็งข่มแพ้ว หัวเมืองทั้งแปด จักเข้า เป็นบ่าวแก้ว ดีข้าหมู่ละแด คนก็ ตายมอดเมี้ยน มีหลายอนันต์ต่อเนกจริงแล้ว...” ทำให้ “...พระยาไกรเจ้า ภูขันธ์ [ขุขันธ์-วงเล็บโดยผู้เขียน] ตนอาจ เจ้าก็ คืดเคียดฮ้าย ไทยคว้างข่มเหง เจ้าก็ ตีตราฟ้อง ไปเลิงบางกอก...” แต่ก็ไม่สามารถทำอะไรเจ้าพระยานครราชสีมาได้ (ประทีป ชุมพล, 2525, หน้า 76) ความขัดแย้งดังกล่าวน่าจะเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้พระยาไกรตัดสินใจร่วมมือกับเจ้าอนุวงศ์วางแผนสร้างสถานการณ์ในเมืองขุขันธ์เพื่อหลอกล่อให้เจ้าพระยานครราชสีมายกกำลังออกจากเมือง เปิดช่องให้กองทัพเวียงจันทน์สามารถเข้ายึดเมืองนครราชสีมาได้สำเร็จ (ขจีรัตน์ ไอรำวัฒน์, 2532, หน้า 216)

จะเห็นได้ว่า เหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369 เผยให้เห็นสภาพที่แท้จริงของโครงสร้างทางการเมืองในพื้นที่อีสาน ซึ่งเต็มไปด้วยความเปราะบางและการขาดเสถียรภาพที่มั่นคง ภายใต้นโยบายเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับพื้นที่อีสานในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ด้วยการสนับสนุนการตั้งเมืองทำให้เกิดเขตอิทธิพลและเครือข่ายของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ซึ่งล้วนแต่มีอิสระในการปกครองตนเองค่อนข้างมาก กอปรกับความขัดแย้งทั้งจากปัญหาส่วนตัวและการแย่งชิงผลประโยชน์นำมาซึ่งความอ่อนแอของระบบราชการ ดังจะเห็นว่าเมื่อเกิดเหตุคับขันการบังคับบัญชาจากศูนย์กลาง คือ กรุงเทพฯ สู่ นครราชสีมา ไปจนถึงกลุ่มอำนาจท้องถิ่นต่าง ๆ ล้วนเกิดความชะงักงันจนไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มอำนาจท้องถิ่นจึงเป็นเสมือนหนึ่งใน “ผู้แข่งขัน” แย่งชิงอำนาจในอาณาบริเวณลุ่มน้ำโขงแห่งนี้ ซึ่งพร้อมจะเปลี่ยนท่าทีได้เสมอตามแต่สถานการณ์และเป้าหมายส่วนตน ดังกรณีของเจ้าเมืองขุขันธ์ที่ร่วมมือกับเจ้าอนุวงศ์แสดงให้เห็นความพยายามของกลุ่มอำนาจ

ท้องถิ่นที่อาศัยสถานการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองตั้งอำนาจจากภายนอกเข้ามาสะสมเหตุผลส่วนตัว นำไปสู่อีกเป้าหมายสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจให้พลิกขั้วเปลี่ยนข้างจากสยามมาเป็นฝ่ายเวียงจันทน์ - จำปาศักดิ์ ทั้งนี้ หากสยามตกเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำด้วยแล้ว เป็นได้ว่ากลุ่มอำนาจท้องถิ่นจำนวนไม่น้อยอาจจะร่วมมือกับเจ้าอนุวงศ์ ข้างเดิมจนสยามอาจต้องสูญเสียอิทธิพลในพื้นที่อีสานไปในที่สุด ยิ่งไปกว่านั้น สถานการณ์อาจเลวร้ายมากขึ้นถ้าอำนาจจากภายนอกอย่างญวนและอังกฤษที่กำลังรุกคืบเข้ามา ณ ขณะนั้น ตัดสินใจเข้าแทรกแซง ก็ยิ่งทำให้ความมั่นคงของสยามตกอยู่ในภยันตรายได้อย่างใหญ่หลวง¹ จึงไม่น่าแปลกใจว่าเหตุใดเมื่อสถานการณ์สงบลงสยามจึงได้ดำเนินการขึ้นเด็ดขาดกับเวียงจันทน์ พร้อมกับกวาดต้อนชาวลาวนับหมื่นคนมายังพื้นที่อีสานและบริเวณมณฑลขึ้นในเพื่อสกัดกันไม่ให้เวียงจันทน์สามารถตั้งตัวได้อีกต่อไป (ดูเพิ่มเติมใน บังอร ปิยะพันธุ์, 2529, หน้า 54 - 63) ไม่เพียงเท่านั้น ยังดำเนินการเปลี่ยนแปลงนโยบายการปกครองในพื้นที่อีสานด้วยการแทรกแซงและควบคุมกลุ่มอำนาจท้องถิ่นอย่างเข้มงวดมากขึ้น นับเป็นความพยายามอย่างเป็นรูปธรรมในการกระชับอำนาจเหนือพื้นที่อีสานเป็นครั้งแรก

2. การดำเนินการกระชับอำนาจของสยามในพื้นที่อีสาน

การอภิปรายที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่าเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369 สุ่มเสี่ยงอย่างไรต่อความมั่นคงของสยาม การตอบโต้ที่รุนแรงและเด็ดขาดเป็นสัญญาณว่า ต่อไปนี้กรุงเทพฯ จะไม่ให้ภัยต่อการท้าทายใด ๆ ที่กล้าเหิมเกริมต่ออำนาจของสยาม ไม่เพียงเท่านั้นความเชื่อมั่นที่มีต่อกลุ่มอำนาจท้องถิ่นก็แปรเปลี่ยนเป็นความไม่ไว้วางใจด้วย (อุศนา นาศรีเคน, 2548, หน้า 55) ดังจะเห็นได้จากการที่สยามส่งคนเข้าไปสืบสวนหลังจากที่เหตุการณ์สงบลงแล้ว (ดูคำให้การต่าง ๆ ใน พระยาสาทลกิจประมวญ, 2473, หน้า 105 - 136) และทำให้สยามตระหนักถึงความอ่อนแอในอำนาจที่แท้จริงเหนือพื้นที่อีสาน นำมาซึ่งการดำเนินการเพื่อกระชับอำนาจด้วยการแทรกแซงและควบคุมอย่างเข้มงวดขึ้น เพื่อไม่ให้พื้นที่อีสานปัญหาของสยามอีกต่อไปและเป็นจุดเริ่มต้นที่ปูทางไปสู่การบูรณาการรัฐในช่วงเวลาต่อมา ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าว อาจวิเคราะห์ได้ใน 2 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ การจัดการด้านพื้นที่และการจัดการกับกลไกการปกครอง

2.1 การจัดการด้านพื้นที่ ขอบเขตพื้นที่ที่มีความหมายโดยตรงต่อขอบเขตอำนาจของผู้นำท้องถิ่น ซึ่งสัมพันธ์กับการคุมกำลังคนและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากพื้นที่นั้น ๆ สยามจึงให้ความสำคัญกับการจัดระบบพื้นที่เสียใหม่ โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเด็นหลัก ๆ คือ

2.1.1 การปรับปรุงขอบเขตอำนาจของเมืองต่าง ๆ เมืองเวียงจันทน์ - จำปาศักดิ์ถูกลดสถานะจากเมืองเจ้าประเทศราชเป็นเพียงหัวเมืองชั้นนอก ขึ้นกับกรุงเทพฯ โดยตรง ยิ่งไปกว่านั้นเมืองเวียงจันทน์ยังถูก

¹ การที่เจ้าอนุวงศ์ตัดสินใจเคลื่อนไหวต่อต้านอำนาจของสยาม ณ ช่วงเวลานั้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะต้องการอาศัยสถานการณ์ที่ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับอังกฤษกำลังอยู่ในภาวะตึงเครียด ด้วยมีข่าวลือแพร่สะพัดว่าอังกฤษจะนำทัพเรือเข้ามาตีกรุงเทพฯ ยังมีการวิเคราะห์ด้วยว่า ช่วงที่เจ้าอนุวงศ์เข้ามาพำนักอยู่ในกรุงเทพฯ ได้มีการลอบติดต่อกับ John Crawford ตัวแทนของอังกฤษที่เข้ามาเจรจาการค้าในสยาม เพื่อจะประเมินสถานการณ์หรืออาจขอความช่วยเหลือจากอังกฤษด้วย (สุเจน กรรพฤทธิ์, 2555, หน้า 73 - 74) ขณะที่ฝ่ายญวนก็ถือเป็นหนึ่งในศัตรูสำคัญที่กำลังแผ่ขยายอิทธิพลเหนือดินแดนเขมรและล้านช้าง ณ ขณะนั้น โดยเวียงจันทน์ถือเป็น “เมืองสองฝ่ายฟ้า” ที่ไม่เพียงแต่ส่งเครื่องราชบรรณาการให้กับสยามแต่ยังส่งให้กับจักรพรรดิญวนที่กรุงเว้ด้วย จึงเป็นไปได้ที่เจ้าอนุวงศ์อาจคาดการณ์ว่า เมื่อเกิดสงครามระหว่างเวียงจันทน์กับสยามแล้ว ฝ่ายญวนจะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ ทำให้ตนเป็นฝ่ายได้เปรียบมากขึ้น

กองทัพสยามเข้าทำลายอย่างย่อยยับ ดังที่รัชกาลที่ 3 มีรับสั่งในเรื่องนี้ว่า “ไม่ควรเอาไว้เป็นบ้านเมืองให้อยู่สืบไป ให้กลับไปทำลายล้างเสียให้สิ้น อย่าให้ตั้งตติอยู่ได้” (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2506, หน้า 74) เมื่อศูนย์กลางอย่างเมืองเวียงจันทน์ถูกทำลาย เมืองต่าง ๆ ที่เคยขึ้นกับเวียงจันทน์ เช่น เมืองนครพนมและโยธราชฯ จึงถูกโอนมาสังกัดกับกรุงเทพฯ และผลักดันให้เมืองหนองคาย ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงขึ้นมาเป็นศูนย์กลางแทน ขณะที่เมืองจำปาศักดิ์แม้จะไม่ได้โดนทำลายเช่นเดียวกับเวียงจันทน์แต่ขอบเขตอำนาจที่มีอยู่ก็ถูกจำกัดให้ลดน้อยลง เช่น เมืองโขงและเมืองเสมียนที่เคยสังกัดกับจำปาศักดิ์ถูกแยกมาขึ้นกับเมืองเขมราฐ เป็นต้น (เดิม วิชาญพนกิจ, 2557, หน้า 66)

สำหรับเมืองที่ให้ความร่วมมือกับสยามทั้งที่เข้าร่วมตั้งแต่แรกและเมืองที่เข้าร่วมในภายหลังแต่ปรากฏว่าทำควมดีความชอบก็ได้รับการปรับปรุงและขยายขอบเขตพื้นที่เมืองให้มากขึ้น เช่น เมืองเขมราฐ กาฬสินธุ์ โยธรา อุบลราชธานี เป็นต้น (ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์, 2537, หน้า 46) พร้อมกันนั้นยังได้สนับสนุนให้ผู้นำหรือเชื้อสายของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นที่สยามไว้วางใจขึ้นมาถืออิทธิพลตามจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เช่น เมืองเขมราฐ แต่งตั้งให้ท้าวบุญจันทร์ บุตรพระเพทวงศ์ (กำ) อดีตเจ้าเมืองเขมราฐ ซึ่งถูกเจ้าอนุวงศ์ส่งประหารชีวิต ขึ้นเป็นเจ้าเมืองสืบต่อจากบิดา (เดิม วิชาญพนกิจ, 2557, หน้า 106) ฝ่ายเมืองกาฬสินธุ์ ท้าววรบุตร (เจียม) หลานพระยาไชยสุนทร (หมาแพง) อดีตเจ้าเมืองที่ถูกประหารเช่นเดียวกันก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองสืบต่อไป (เดิม วิชาญพนกิจ, 2557, หน้า 199) ทางเจ้าเมืองสังขะ ซึ่งให้ความร่วมมือกับสยามได้รับการแต่งตั้งให้ปกครองเมืองขุขันธ์ ซึ่งเป็นเมืองที่เคยเข้าร่วมกับฝ่ายกบฏและมีขอบเขตอำนาจมากกว่า แล้วให้บุตรชายของพระยาสังขะขึ้นเป็นเจ้าเมืองสังขะแทนบิดาของตน (ขจีรัตน์ ไอรวิวัฒน์, 2532, หน้า 270) ส่วนเมืองโยธราและเมืองนครพนม สยามแต่งตั้งให้ท้าวบุตร เชื้อสายของกลุ่มพระวอพระตาเป็นผู้ปกครอง และให้ท้าวสุวอธรรมา อัครหาตเมืองโยธรา หลานของพระตาเป็นเจ้าเมืองหนองคาย (เดิม วิชาญพนกิจ, 2557, หน้า 105) ซึ่งเป็นเมืองที่สยามสนับสนุนให้มีบทบาทในการควบคุมเมืองบริวารเดิมของเวียงจันทน์

นอกจากนี้ยังมีกรณีที่สยามส่งกลุ่มอำนาจท้องถิ่นที่ไม่ไว้วางใจให้ไปตั้งถิ่นฐานยังมณฑลขึ้นใหม่เพื่อการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด เช่น พ.ศ. 2371 มีคำสั่งให้ราชวงศ์ (พวง) เมืองกาฬสินธุ์ ซึ่งสมัครใจไปเข้ากับเจ้าอนุวงศ์พาครอบครัวไปตั้งอยู่ที่ตำบลอ่างศิลา แขวงเมืองชลบุรี (กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร, 2545, หน้า 321) และ พ.ศ. 2372 ครัวชายหญิงกว่า 800 คน จากเมืองนครพนม ซึ่งถูกมองว่าเข้าร่วมกับฝ่ายเจ้าอนุวงศ์ ถูกส่งไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่วัดโบสถ์ และวัดหลวง แขวงเมืองฉะเชิงเทรา เป็นต้น (อุศนา นาศรีเคน, 2548, หน้า 87)

2.1.2 การเสริมสร้างความมั่นคงให้กับพื้นที่อีสาน หลังเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์สยามยังคงส่งเสริมการตั้งเมืองใหม่ แต่มีความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างไปจากเดิมที่น่าสนใจ

สำหรับการตั้งเมืองใหม่ สมัยรัชกาลที่ 3 เพียงรัชกาลเดียวมีเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่ทั้งบริเวณฝั่งซ้ายและฝั่งขวาแม่น้ำโขงรวมแล้วกว่า 37 เมือง เพิ่มมากขึ้นกว่าเท่าตัวจากรัชกาลก่อน ๆ ² ไม่เพียงแต่จำนวนที่เพิ่ม

² สมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2325 - 2352) มีการตั้งเมืองใหม่จำนวน 17 เมือง สมัยรัชกาลที่ 2 (พ.ศ. 2352 - 2367) จำนวน 6 เมือง สมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2367 - 2394) จำนวน 37 เมือง สมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394 - 2411) จำนวน 23 เมือง และสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 - 2453) จำนวน 30 เมือง รวมทั้งสิ้น 113 เมือง (ดูเพิ่มเติมใน ชลิต วิทณะพร, 2529, หน้า 135 - 137)

มากขึ้นเท่านั้น แต่เป้าหมายของการตั้งเมืองก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย สยามเริ่มเข้าไปจัดการควบคุมการตั้งเมืองด้วยตนเองมากขึ้นเพื่อรองรับนโยบายจากกรุงเทพฯ โดยตรง แตกต่างจากเดิมที่การตั้งเมืองโดยมากแล้ว กลุ่มอำนาจท้องถิ่นจะเป็นฝ่ายเสนอขึ้นไป ดังที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงตั้งข้อสังเกตไว้ว่า “...พวกหัวหน้าที่อยากจะเป็นเจ้าของมากขึ้น...ก็โปรดฯ ให้เป็นเจ้าของ และตั้งเมืองอื่นๆ ขึ้นอีกต่อไป...พวกท้าวพระยาในเมืองที่ตั้งใหม่อาจจะได้เป็นเจ้าบ้านเจ้าเมือง ขอคุมสมัครพรรคพวกของตัวเองไปตั้งเมืองอื่นอีก จึงได้ตั้งเมืองใหม่” (สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2538, หน้า 114 - 115) อย่างไรก็ดี หลังสิ้นสุดเหตุการณ์กบฏ การตั้งเมืองใหม่หลายแห่ง เช่น เมืองวานรนิวาส เมืองเรณูนคร เมืองกุฉินารายณ์ ฯลฯ เกิดขึ้นเพื่อรองรับครัวจำนวนมากจากพื้นที่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงซึ่งถูกกวาดต้อนมาภายหลังสงคราม เพื่อลดทอนอิทธิพลของล้านช้างและญวน (ขจีรัตน์ โอระวัฒน์, 2532, หน้า 271) นอกจากนี้ ยังมีการตั้งเมืองตามกลยุทธ์ศาสตร์สำคัญเพื่ออุดช่องว่างทางอำนาจและเสริมสร้างให้พื้นที่อีสานเป็นปราการทางตะวันออกที่มั่นคง โดยระหว่าง พ.ศ. 2370 - 2373 มีการตั้งเมืองใหม่ถึง 13 เมือง เรียงรายไปตามแนวเขตการขยายอำนาจทางตะวันตกของญวน ได้แก่ เมืองคำพองน้อย เมืองพลาน เมืองพอง เมืองพานพร้าว เมืองพิน เมืองคำทองใหญ่ เมืองสาละวัน เมืองสีทันดร เมืองคำทองน้อย เมืองชัยบุรี เมืองท่าอุเทน เมืองบริคณฺฑนิคม และเมืองโพธิสัย ต่อมาช่วงสงครามอาณานิคมสยามยุทธ ใน พ.ศ. 2388 พบว่า มีการตั้งเมืองเพิ่มขึ้นอีก 7 เมือง ได้แก่ เมืองคำเชื่อนแก้ว เมืองเซลำเภา เมืองเดชอุดม เมืองโพธิทอง เมืองมโนไพร เมืองรามราช และเมืองลำเนาหนองปรือ (อุศนา นาศรีเคน, 2549, หน้า 89) เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับการขยายอิทธิพลของญวน ซึ่งถือว่าดินแดนลุ่มน้ำโขงเป็นส่วนหนึ่งในปริณิถนแห่งอำนาจของตนเช่นเดียวกัน

2.1.3 การสร้างดุลอำนาจในพื้นที่อีสาน แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ การสร้างดุลอำนาจระหว่างสยามและกลุ่มอำนาจท้องถิ่น สยามเพิ่มบทบาทในการควบคุมเมืองสำคัญโดยตรงมากขึ้น ดังปรากฏว่าเมืองที่สังกัดกับกรุงเทพฯ มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งที่เป็นเมืองซึ่งตั้งขึ้นใหม่ เช่น เมืองหนองคาย เมืองภูแล่นช้าง เมืองสีทันดร เมืองสาละวัน เมืองบริคณฺฑนิคม เมืองคำทองใหญ่ เป็นต้น และเมืองที่มีสังกัดอยู่เดิมแต่มีคำสั่งให้มาขึ้นกับกรุงเทพฯ เช่น เมืองสกลนครเดิมขึ้นกับนครพนม เมืองกมลาไสยเดิมขึ้นกับกาฬสินธุ์ และเมืองกาฬสินธุ์เดิมขึ้นกับเมืองร้อยเอ็ด เป็นต้น เพื่อความสะดวกในการบังคับบัญชาและการจัดเก็บผลประโยชน์โดยไม่ต้องผ่านเมืองใหญ่ต่อกันมาเป็นทอด ๆ น่าสังเกตว่าเมืองเหล่านี้ส่วนใหญ่ตั้งเรียงรายตามแนวแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในเขตอิทธิพลเดิมของล้านช้างและยังเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการขยายอำนาจของญวนด้วย การควบคุมเมืองเหล่านี้โดยตรงจึงทำให้สยามสามารถระงับอำนาจเหนือพื้นที่ซึ่งตนเองไม่มั่นใจ ขณะเดียวกันก็ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการแข่งขันแย่งชิงความเป็นใหญ่ในอาณาบริเวณลุ่มน้ำโขงด้วยตนเอง

ลักษณะต่อมา คือ การสร้างดุลอำนาจระหว่างกลุ่มอำนาจท้องถิ่นด้วยกันเอง โดยกระจายอำนาจให้แก่กลุ่มอำนาจท้องถิ่นที่มีอิทธิพลในระดับใกล้เคียงกัน ด้วยการแยกเมืองขนาดเล็กหรือตั้งเมืองขึ้นใหม่ให้แก่เมืองใหญ่อย่างทั่วถึง เพื่อไม่ให้เมืองใดเมืองหนึ่งมีอำนาจมากเกินไป เช่น ให้เมืองภูเวียง เมืองพลขึ้นต่อเมืองขอนแก่น ให้เมืองพรรณานิคม เมืองกุสุมาลย์ขึ้นต่อเมืองขอนแก่น ให้เมืองคำเกิด คำม่วน เมืองไชยบุรีขึ้นต่อนครพนม ให้เมืองพอง เมืองพลาน เมืองสองคอนดอนคั้งขึ้นกับเมืองมุกดาหาร เป็นต้น (อุราลักษณ์ สิทธิบุตร, 2526, หน้า 37)

การจัดการด้านพื้นที่ของสยามในพื้นที่อีสานชี้ให้เห็นความพยายามในการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง การเมืองและการพยายามกระชับอำนาจของศูนย์กลางเหนือกลุ่มอำนาจท้องถิ่น ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้ดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงเข้มแข็งกว่าฝั่งซ้ายเท่านั้น แต่ยังทำให้อำนาจของสยามในพื้นที่อีสานมั่นคงขึ้นกว่าเดิมด้วย

2.2 การจัดการกับกลไกการปกครอง แบ่งรูปแบบการจัดการเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่

2.2.1 การส่งขุนนางจากส่วนกลางเข้ามาในพื้นที่ เพื่อจัดการระบบการคุมกำลังคนและระบบการบังคับบัญชาระหว่างเมืองซึ่งอยู่ในภาวะชะงักงันตั้งแต่วิกฤตการณ์เจ้าอนุวงศ์ ดังปรากฏว่าใน พ.ศ. 2370 กรุงเทพฯ “ให้พระยาราชสุภาวดีประจำอยู่แรมปี จัดแจงเมืองจำปาศักดิ์และเมืองลาวเมืองเขมรปาดง ทางเมืองหล่มสักก็ เมืองหล่มเลยเล่า จะให้พระยาเพชรพิไชย พระยาสมบัติวิบาลเป็นผู้ไปจัด...” (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2506, หน้า 64) นอกจากนี้ ยังพบว่าก่อนการปฏิรูปการปกครองในทศวรรษ 2430 สยามได้ส่งขุนนางจากกรุงเทพฯ เข้ามาจัดราชการและดำเนินการต่าง ๆ ในพื้นที่อีสานอย่างต่อเนื่องนับสิบครั้ง เช่น พ.ศ. 2374 ขุนภักดีสงคราม ขุนรามภักดี ขุนพิทักษ์ณรงค์ได้รับมอบหมายให้ไปตรวจสอบเรื่องจำนวนลูกในเมืองจำปาศักดิ์ และจัดการความไม่สงบในเมืองคำทองใหญ่ พ.ศ. 2381 หมื่นชารเพชภักดีขึ้นมาสักเลกและชำระคดีความ พ.ศ. 2395 หลวงอนุรักษ์ภูเบศร์ และหลวงศักดิ์เสนีเป็นข้าหลวงมาจัดราชการ โกล่เลี้ยซื้อพิพาท และเร่งรัดส่วย ณ เมืองจำปาศักดิ์ เป็นต้น (อุศนา นาศรีเคน, 2548, หน้า 287 - 289) ทั้งนี้ ก่อนเกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์สยามมีการส่งคนจากส่วนกลางเข้ามาดำเนินการต่าง ๆ ในพื้นที่อีสานอยู่บ้าง แต่ภายหลังที่เกิดกบฏดังกล่าว จำนวนครั้งของขุนนางจากส่วนกลางที่เข้ามาก็เพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด รวมถึงสถานะของขุนนางก็มีชั้นยศสูงขึ้นจนถึงระดับเจ้านายของราชสำนักในทศวรรษ 2430 แสดงให้เห็นว่าสยามให้ความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ในการกระชับอำนาจเหนืออาณาบริเวณนี้ เนื่องจากการที่ขุนนางจากส่วนกลางเข้ามาปฏิบัติการในพื้นที่นอกจากจะสร้างความยำเกรงให้กับกลุ่มอำนาจท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นการสะสางปัญหาและกระตุ้นการดำเนินการต่าง ๆ ในท้องถิ่นอีกด้วย เช่น การแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างเมือง การเร่งรัดส่วย เป็นต้น และยังทำให้กรุงเทพฯ สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือสภาพการณ์ต่าง ๆ ของท้องถิ่นได้โดยตรง ต่างจากเดิมที่ต้องพึ่งแต่รายงานจากกลุ่มอำนาจท้องถิ่น ซึ่งมักจะบิดบังข้อมูลและรายงานเฉพาะบางเรื่องที่ไม่ทำให้เกิดปัญหากับตน

2.2.2 การตรวจสอบกำลังคน ทำให้สยามสามารถรับรู้จำนวนของไพร่ในแต่ละเมืองได้แน่นอนขึ้น ทั้งยังทราบรายละเอียดว่ามีไพร่จำนวนทั้งหมดเท่าไร แหว่งจำหนายจากบัญชีเนื่องจากตาย ชราภาพ บวช หรือหนีไปจำนวนเท่าใด ซึ่งมีความสำคัญมากเวลาเรียกเกณฑ์แรงงานและเป็นหนึ่งในเกณฑ์ที่ใช้กำหนดปริมาณของส่วยจากกลุ่มอำนาจท้องถิ่นต่าง ๆ โดยก่อนหน้าที่จะเกิดเหตุกบฏเจ้าอนุวงศ์ พบว่า สยามดำเนินการตรวจสอบกำลังคนในพื้นที่อีสานเพียง 2 ครั้งเท่านั้น คือ สมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2336 และสมัยรัชกาลที่ 2 เมื่อมีการออกประกาศพระราชกำหนดสักเลก พ.ศ. 2353 การตรวจสอบกำลังคนทั้งสองครั้งนี้น่าจะเป็นการปฏิบัติตามธรรมเนียมเมื่อครั้งเปลี่ยนรัชกาลมากกว่าเหตุผลด้านความมั่นคงหรือความจำเป็นในการบังคับใช้อำนาจ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ระบบการคุมกำลังคนของสยามที่ควบคุมผ่านกลุ่มอำนาจท้องถิ่นอีกต่อหนึ่งต้องหยุดชะงัก จำนวนไพร่ในบัญชีของแต่ละเมืองเกิดความสับสนวุ่นวายเนื่องจากการบาดเจ็บล้มตาย การโยกย้ายถิ่นฐาน และการหลบหนีของไพร่เป็นจำนวนมากในระหว่างสงคราม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทราบกำลังคนที่แน่นอนเนื่องจากพื้นที่อีสานเป็นบริเวณที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งกับญวนในสงครามอาณามสยามยุทธ ไพร่ใน

บริเวณนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะกำลังรบของสยามด้วย ดังปรากฏว่าในสมัยรัชกาลที่ 3 มีไพร่จากพื้นที่อีสานถูกเกณฑ์ไปทำสงครามในเขมรและบริเวณฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมากถึง 8 ครั้งด้วยกัน (อุศนา นาศรีเคน, 2548, หน้า 291 - 293) ดังนั้น การตรวจสอบกำลังคนภายหลังวิกฤตการณ์ พ.ศ. 2369 จึงไม่ได้เป็นเพียงการตรวจสอบเมื่อเปลี่ยนรัชกาลเท่านั้น แต่มีความสำคัญต่อความมั่นคงและการแสดงอำนาจเหนือกลุ่มอำนาจท้องถิ่น ซึ่งมักจะปกปิดจำนวนของไพร่ที่แท้จริงเพื่อโอกาสในการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ของตนที่เพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาจำนวนครั้งที่สยามส่งขุนนางเข้ามาทำการสักเลกก็พบว่า ในสมัยรัชกาลที่ 3 มีความต่อเนื่องและมีจำนวนมากที่สุดกว่าในสมัยใด โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 4 ครั้งด้วยกัน คือ พ.ศ. 2369 พ.ศ. 2370 พ.ศ. 2379 และ พ.ศ. 2390 (อุศนา นาศรีเคน, 2548, หน้า 294 - 297) เฉลี่ยแล้วประมาณ 10 ปีต่อครั้งหนึ่ง และยังมีประกาศบทลงโทษอย่างรุนแรงแก่ไพร่ที่ไม่ได้รับการสักเลกด้วย (วีระพงศ์ ยศบุญเรือง, 2546, หน้า 64) สะท้อนให้เห็นว่าภายหลังเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์สยามหันมาให้ความสำคัญอย่างมากต่อการตรวจสอบกำลังคนในพื้นที่อีสานซึ่งแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดจากที่ผ่านมา

2.2.3 การจัดการกับระบบส่วย แม้ว่าที่ผ่านมาบ้านเมืองในพื้นที่อีสานจะมีพันธะในการส่งส่วยให้กับสยามตามหน้าที่ของเมืองขึ้นก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติก็มักปรากฏว่าเมืองต่าง ๆ มีการค้างส่วยเกิดขึ้นเป็นปกติ เช่น เมืองสาละวันพบว่า มีการค้างส่วยนานถึง 19 ปีเต็ม (อุศนา นาศรีเคน, 2548, หน้า 67) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะก่อนหน้าเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์สยามยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบกำลังคนที่แน่นอนมากนัก อีกทั้งยังไม่ได้มีการเร่งรัดผลประโยชน์ใด ๆ และไม่บีบบังคับกลุ่มอำนาจท้องถิ่นที่ไม่สามารถส่งส่วยให้ครบตามที่สยามกำหนดได้ ทำให้ผู้นำท้องถิ่นในแต่ละเมืองเป็นเพียงกลุ่มอำนาจเดียวที่สามารถดักดวงผลประโยชน์จากไพร่ในพื้นที่ของตนเองได้อย่างเต็มที่ โดยที่สยามไม่ได้เข้ามาจัดการหรือแสดงอำนาจเหนือท้องถิ่นในเรื่องนี้แต่อย่างใด นโยบายหนึ่งก็บ่งชี้ถึงอำนาจที่แท้จริงของสยามในบริเวณนี้เป็นไปอย่างเบาบางเท่านั้น

การส่งส่วยของท้องถิ่นให้กับสยามที่ผ่านมาจึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของการเป็นเมืองขึ้นในปริณทลแห่งอำนาจมากกว่าการหวังผลทางเศรษฐกิจอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย อย่างไรก็ตาม เมื่อการค้าส่งออกของสยามทวีความสำคัญขึ้น ประกอบกับวิกฤตการณ์การเมืองเมื่อ พ.ศ. 2369 พันธะการส่งส่วยจึงเริ่มมีความหมายในเชิงเศรษฐกิจและในเชิงการแสดงอำนาจของศูนย์กลางต่อกลุ่มอำนาจท้องถิ่น สยามเริ่มใช้อำนาจเข้าไปจัดการและแก้ปัญหาระบบการส่งส่วยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาอย่างสืบเนื่อง บันทึกของ Aymonier Etienne นักสำรวจชาวฝรั่งเศส ซึ่งเดินทางเก็บข้อมูลเกี่ยวกับศิลาจารึกในเขตพื้นที่อีสานในช่วงประมาณ พ.ศ. 2426 - 2427 ให้ข้อมูลว่า สยามดำเนินการเก็บภาษีเมืองที่เข้าร่วมกับเจ้าอนุวงศ์อย่างหนักเพื่อเป็นการลงโทษ (Etienne, 2539, หน้า 194) การเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการระบบส่วยของสยามเริ่มตั้งแต่การให้ความสำคัญกับข้อมูลมากขึ้นดังพบว่า รายการเกี่ยวกับส่วยเป็นเอกสารที่มีจำนวนมากที่สุดในบรรดาเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อระหว่างกรุงเทพฯ กับเมืองในพื้นที่อีสาน และยังเป็นรายงานที่มีข้อมูลละเอียดมาก กรณีของส่วย เช่น ประเภท ปริมาณ จำนวนที่ต้องส่ง จำนวนที่ขาด ฯลฯ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับระบบการส่งส่วย เมืองที่ส่งส่วย ผู้ที่นำส่วยมาส่ง เวลาที่ออกจากเมือง เส้นทางคมนาคม จุดพักระหว่างทาง และเวลาที่มาถึง เป็นต้น (อุศนา นาศรีเคน, 2548, หน้า 66 - 67) โดยตลอดเส้นทางก็จะมีด่านต่าง ๆ คอยตรวจสอบ ชั่งน้ำหนัก คิดภาษีและรายงานไปทางกรุงเทพฯ เป็นระยะ ๆ ข้อมูลทั้งหมด

จะเป็นประโยชน์กับสยามในการพิจารณาแนวทางเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากท้องถิ่นให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยมากที่สุด อีกทั้งยังมีส่วนต่อการประเมินความจงรักภักดีของท้องถิ่นด้วย

สยามยังเริ่มเรียกร้องส่วยจากเมืองในพื้นที่อีสานเป็นประจำทุกปีโดยกำหนดอัตราต่อคนไว้ชัดเจน และเร่งรัดให้กลุ่มอำนาจท้องถิ่นต้องส่งส่วยให้ครบตามที่กำหนด ดังกรณีส่วยทองคำของเมืองอัตตะปือที่ค้างมาตั้งแต่ พ.ศ. 2365-2370 รัชกาลที่ 3 มีรับสั่งว่า “...ให้พระราชวงศ์ท้าวเพี้ยจัดแจงเอาทองคำส่วยซึ่งขาดค้างมะเมีย มะแม วอก ระกา จอ กุญ ส่งลงให้ครบจำนวน อย่าให้ทองคำส่วย ส่วยของหลวงขาดค้างลงงวดปืออยู่เมืองแต่ก่อนเป็นอันขาด...” (กรมศิลปากร, 2530, หน้า 35) ไม่เพียงเท่านั้น ยังส่งข้าหลวงขึ้นมาดำเนินการเร่งรัดส่วยที่ค้างค้างอยู่เป็นการเฉพาะ จากเดิมที่อาศัยกลุ่มอำนาจท้องถิ่นจัดการเพียงฝ่ายเดียวและปล่อยให้บุญชีส่วยทบค้างกันหลายปีเช่นที่ผ่านมา เมืองใดที่มีส่วยค้างค้างมากและหรือมีปัญหาในเรื่องต่างๆ ข้าหลวงก็จะเข้ามาสอบสวน เช่น พ.ศ. 2384 ขุนภักดีสงครามและขุนรามภักดีเดินทางมาเร่งรัดส่วยที่ค้างค้างของเมืองจำปาศักดิ์ เลกไพรได้รายงานแก่ข้าหลวงว่ากรมการเมืองได้มาเก็บส่วยพวกตนอยู่ทุกปีไม่เคยขาด ข้าหลวงจึงสอบถามไปยังกรมการเมืองก็พบว่าจริง จึงจัดการเร่งรัดให้กรมการเมืองส่งส่วยให้ครบตามจำนวน (อุศนา นาคริเคน, 2548, หน้า 97) บางครั้งข้าหลวงยังใช้อำนาจลงโทษแก่กลุ่มอำนาจท้องถิ่นด้วย เช่น ให้มีการกักบริเวณ หรือส่งไปสอบสวนที่กรุงเทพฯ และให้กรมการเมืองทั้งหลายหาส่วยมาให้ครบตามจำนวน (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2550, หน้า 116) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการเข้มงวดในการส่งส่วยมากขึ้น แต่ปัญหาเรื่องส่วยที่ค้างค้างก็ยังคงมีอย่างต่อเนื่อง สยามมีการประเมินและพยายามปรับเปลี่ยนรูปแบบการส่งส่วยตามสถานการณ์มาตลอด ซึ่งส่วนหนึ่งก็สอดคล้องกับความต้องการของสยามเองด้วย เช่น เมื่อสภาพเศรษฐกิจของสยามเริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบเป็นเศรษฐกิจแบบเงินตรา สยามก็กำหนดให้กลุ่มอำนาจท้องถิ่นสามารถส่งส่วยเป็นเงินตราแทนทรัพย์สินธรรมชาติในพื้นที่ได้ หรือเมื่อครั้งของปายยังเป็นที่ต้องการของตลาด ได้อนุญาตให้กลุ่มอำนาจท้องถิ่นสามารถจัดส่งงาช้างและนอแรดแทนผลเร็วได้ถ้าหากไม่สามารถจัดหาผลเร็วให้ครบได้ตามที่กำหนด (ธีรชัย บุญมาธรรม, 2526, หน้า 159) นอกจากนี้ สยามยังพยายามลดความตึงเครียดและประนีประนอมกับกลุ่มอำนาจท้องถิ่นด้วยการออกมาตรการจัดสรรประโยชน์ระหว่างกันที่ชัดเจน เช่น ให้กำหนด “เลขยก” คือ ผลประโยชน์จากเลขจำนวนหนึ่งในสามของเลขทั้งหมดในเมืองนั้น ๆ จะเป็นของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นโดยชอบธรรม ส่วนอีกสองส่วนจะเป็นผลประโยชน์ของสยาม หรือการยกเลิกส่วยที่ค้างค้างให้กับบางเมืองและให้เริ่มต้นบัญชีใหม่ และการลดอัตราการเก็บส่วยลงมาเกือบเท่าตัว เป็นต้น (วีระพงศ์ ยศบุญเรือง, 2549, หน้า 80 - 81)

อย่างไรก็ตาม แม้ไม่อาจแก้ปัญหาการค้างส่วยได้ทั้งหมด แต่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าสยามมีความพยายามอย่างยิ่งในการกระชับอำนาจเหนือกลุ่มอำนาจท้องถิ่นผ่านระบบบรรณาการ ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ การส่งส่วยของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นต่อสยามจึงไม่ใช่การแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์แต่เพียงอย่างเดียวเหมือนเช่นที่ผ่านมา แต่ยังมีความหมายในทางเศรษฐกิจและเป็นการย้ำเตือนให้กลุ่มอำนาจท้องถิ่นตระหนักถึงสถานะของตน ซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามพันธะของเมืองขึ้นอย่างเคร่งครัดด้วย

สรุปและอภิปรายผล

เหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369 เป็นวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่สั่นสะเทือนอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของสยามในพื้นที่อีสาน ส่งผลให้ความเชื่อมั่นของสยามที่มีต่อกลุ่มอำนาจท้องถิ่นแปรเปลี่ยนเป็นความไม่ไว้วางใจ ขณะเดียวกันก็ทำให้สยามตระหนักถึงความจำเป็นในการแทรกแซงเพื่อควบคุมพื้นที่อีสานให้เข้มงวดขึ้น นำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนนโยบายจากเดิมที่ค่อนข้างให้อิสระกับกลุ่มอำนาจท้องถิ่นมาเป็นการกระชับอำนาจ การดำเนินการดังกล่าวแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. การจัดการด้านพื้นที่ ได้แก่ การปรับปรุงขอบเขตอำนาจของเมืองต่าง ๆ การจัดการควบคุมการตั้งเมืองโดยตรง การสร้างดุลอำนาจในพื้นที่อีสาน ด้วยการควบคุมเมืองที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ การกระจายอำนาจให้แก่กลุ่มอำนาจท้องถิ่นเพื่อไม่ให้เมืองใดเมืองหนึ่งมีอำนาจมากเกินไป 2. การจัดการด้านกลไกการปกครอง ได้แก่ การส่งขุนนางจากส่วนกลางเข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่ การตรวจสอบกำลังคน การจัดการกับระบบส่วยให้มีมาตรฐาน และเร่งรัดให้กลุ่มอำนาจท้องถิ่นต้องส่งส่วยให้ครบตามที่กำหนด รวมถึงการกำหนดบทลงโทษแก่กลุ่มอำนาจท้องถิ่นที่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ อย่างไรก็ตาม การกระชับอำนาจดังกล่าวยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานของจารีตที่ซึ่งอำนาจท้องถิ่นยังคงมีความสำคัญในฐานะกลไกในการคุมกำลังคนและการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ เนื่องจากยังไม่อาจพัฒนากลไกการปกครองที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการใด ๆ ในท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง ดังความตอนหนึ่งที่สมเด็จพระราชวังบวรสถานมงคลถวายรายงานแก่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “การซึ่งจะจัดบ้านเมืองครั้งนี้ เปี่ยมปัญญาเต็มที่เป็นที่ยาก...จะตีเมืองเวียงจันทน์ถวายสัก 2 เมือง 3 เมือง เห็นจะง่ายกว่าจัดนี้ จะต้องผ่อนปรนไปตามการ...ไปมาถึงกันระยะทางไกล กว่าจะได้รู้ราชการช้านัก เทศกาลก็เป็นฤดูฝนจะเดินไปมาหากันจะหาใครได้ไม่...” (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2506, หน้า 63 - 64)

ทั้งนี้ หลังจากทศวรรษ 2430 เป็นต้นไป การกระชับอำนาจต่างไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง อำนาจของสยามมาพร้อมกับการสร้างระบบราชการสมัยใหม่ที่มีศักยภาพในการบูรณาการอำนาจท้องถิ่น ผู้คน และพื้นที่อีสานให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของ “รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์” อันเป็นรากฐานสืบต่อมาของประเทศไทยในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หลังเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369 จนถึงก่อนการปฏิรูปการปกครองในทศวรรษ 2430 นับเป็นช่วงเวลาสำคัญ ซึ่งเป็นรอยต่อการวางรากฐานอำนาจทางการเมืองของสยามในพื้นที่อีสานภายใต้บริบทแวดล้อมในสมัยจารีตที่กำลังเปลี่ยนผ่านไปสู่การก่อตัวของรัฐสมัยใหม่ การดำเนินการต่าง ๆ ของสยามเพื่อกระชับอำนาจจึงเป็นเสมือนบันไดขั้นแรกที่จะปูทางไปสู่การผนวกพื้นที่อีสานให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยได้อย่างสมบูรณ์ ในเวลาต่อมา การทำความเข้าใจกับช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นการขยายองค์ความรู้และทำให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพื้นที่อีสานกับสยามในลักษณะที่เป็นพลวัตได้ชัดเจนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจว่าการดำเนินการกระชับอำนาจทั้งการจัดการด้านพื้นที่และการจัดการกับกลไกการปกครองมีความเชื่อมโยงหรือพัฒนาไปสู่การรวมศูนย์อำนาจการปกครองสู่ศูนย์กลางในทศวรรษ 2430 อย่างไรบ้าง

2. ควรเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันเพิ่มเติม อาทิ การก่อกบฏของหัวเมืองมลายูในสมัยรัชกาลที่ 3 เพื่อให้เข้าใจภาพรวมและสามารถวิเคราะห์ได้ลุ่มลึกมากขึ้น เช่น หลังเหตุการณ์ความไม่สงบมีการดำเนินการกระชับอำนาจเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร และกระชับอำนาจดังกล่าวส่งผลต่อมาอย่างไรบ้าง เป็นต้น ทั้งนี้ การเปรียบเทียบเพื่อศึกษาในประเด็นข้างต้นจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของบริบทแวดล้อมหรือเงื่อนไขที่มีลักษณะเฉพาะของพื้นที่นั้น ๆ ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2530). **จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 เล่ม 3**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร. (2545). **ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 9**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- ขจิรัตน์ ไอรำวัฒนะ. (2532). **ความสำคัญทางการเมืองของเมืองนครราชสีมา: บทบาทของเจ้าเมืองตระกูล ณ ราชสีมา ระหว่าง พ.ศ. 2325 - 2388**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชลิต วิพทนะพร. (2529). **การอพยพย้ายถิ่นในดินแดนอีสาน ระหว่างปี พ.ศ. 2321 - 2453**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดาร์รัตน์ เมตตาริกานนท์. (2537, พฤศจิกายน - 2538, เมษายน). กบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369 (การกู้อิสระภาพของลาว). **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 12(2), 37 - 49.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จฯ กรมพระยา. (2538). **จดหมายเหตุพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพเสด็จไปตรวจราชการมณฑลนครราชสีมาและมณฑลอุดรอีสาน**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเจ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ และหม่อมเจ้าจงจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดา.
- เดิม วิชาญพจนกิจ. (2557). **ประวัติศาสตร์อีสาน (พิมพ์ครั้งที่ 5)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. (2506). **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2556). **กำเนิดสยามจากแผนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิกายาของชาติ**. กรุงเทพฯ: อ่าน.
- ธีรชัย บุญมาธรรม. (2526, ธันวาคม). การเก็บส่วยในหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกในช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์. **วารสารธรรมศาสตร์**, 12(4), 155 - 167.
- บังอร ปิยะพันธุ์. (2529). **ประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวลาวในหัวเมืองชั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประทีป ชุมพล. (2525). **พื้นเวียง: วรรณกรรมแห่งการกตัญญู**. กรุงเทพฯ: อติต.
- พรรษา สิ้นสวัสดิ์. (2521). **ความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพฯ กับเมืองเวียงจันทน์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2367-2370**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มะยูรี เห่งสำวัน, และเผยแพร่ เห่งสำวัน. (2531, กันยายน). เจ้าอนุฯ: เรื่องเก่าปัญหาใหม่. **ศิลปวัฒนธรรม**, 9(11), 58 - 74.

วีระพงศ์ ยศบุญเรือง. (2546). การจัดเก็บภาษีในหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก พ.ศ. 2367 - 2433.

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

_____. (2549, กรกฎาคม - ธันวาคม). การจัดเก็บภาษีในหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก พ.ศ. 2367 - 2433.

วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2(2), 67 - 96.

สากกลกิจปรมวณ, พระยา. (2473). ประชุมจดหมายเหตุเรื่องปราบกบฏเวียงจันทน์. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

สายพิน แก้วงามประเสริฐ. (2538). การเมืองในอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.

สุเจน กรรพฤทธิ์. (2555). ตามรอยเจ้าอนุวงศ์: คลิปประวัติศาสตร์ไทย-ลาว. กรุงเทพฯ: สารคดี.

สุวิทย์ ธีรศาสด. (2550). ปัญหาการเก็บส่วยในภาคอีสานก่อนสมัยปฏิรูปการปกครองในรัชกาลที่ 5.

วารสารสมาคมประวัติศาสตร์, 29, 106 - 119.

_____. (2567). ศึกษาเจ้าอนุวงศ์ สงครามปลดแอกชาดิลาว. สืบค้น เมษายน 6, 2567, จาก

https://www.silpa-mag.com/history/article_115537.

อุราลักษณ์ สิริบุต. (2526). มณฑลอีสานและความสำคัญในทางประวัติศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุศนา นาศรีเคน. (2548). อีสานในการรับรู้และทัศนะของผู้ปกครองกรุงเทพฯ ตั้งแต่หลังกบฏเจ้าอนุวงศ์ พ.ศ. 2369 ถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____. (2549, กรกฎาคม - กันยายน). การรับรู้เกี่ยวกับ "พื้นที่" อีสานกับการขยายอำนาจของกรุงเทพฯ.

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 25(3), 83 - 101.

Etienne, A. (2539). บันทึกการเดินทางในลาว ภาคหนึ่ง พ. ศ. 2438. (แปลจาก Voyage Dans Le Laos,

Tome Premier 1895 โดย ทองสมุทร โดเร, และสมหมาย เปรมจิตต์). เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Keyes, C., F. (2556). อีสานนิยม: ท้องถิ่นนิยมในสยามประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). (แปลจาก ISAN:

Regionalism in Northeastern Thailand โดย รัตนา โตสกุล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

โคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย: การทบทวนเรื่องผู้แต่ง จุดประสงค์ในการแต่ง
และการศึกษาเส้นทางที่ปรากฏในนิราศ

Klong Niras of Prince Abhai: A Review of The Author
Purpose of Writing and Study of The Path That Appears in Niras

ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ*

Natawut Klaisuwan

Received: May 21, 2024 Revised: July 4, 2024 Accepted: August 2, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการ ได้แก่ 1. ทบทวนเรื่องผู้แต่ง 2. ทบทวนเรื่องจุดประสงค์ในการแต่ง และ 3. ศึกษาตัวบทโคลงนิราศเพื่อจัดเรียงลำดับใหม่ ผลการศึกษาพบว่า เจ้าฟ้าอภัยพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระเป็นผู้นิพนธ์โคลงนิราศ โดยมีจุดประสงค์ในการแต่งเพื่อพรรณนาอารมณ์เศร้าจากการคิดถึงนาง และพรรณนาการเดินทางไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เขาสมอคอน จากการศึกษาตัวบทโคลงนิราศโดยการเรียงลำดับโคลงใหม่ พบว่า เส้นทางในการเดินทางเริ่มจากพระนครศรีอยุธยา เดินทางขึ้นเหนือไปตามลำน้ำลพบุรี ผ่านสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ โพธิ์สามต้น เจ้าปลุก เมืองลพบุรี เขาสมอคอน เดินทางต่อไปยังพระพุทธบาทสระบุรี แล้วกลับลงมาทางใต้เข้าสู่บางโขมด บ้านโพแดง บางไทร เกาะพระ เกาะเรียน จากนั้นจึงถึงพระนครศรีอยุธยา โดยการเดินทางครั้งนี้เจ้าฟ้าอภัยอาจเดินทางเพื่อสำรวจเส้นทางสำหรับเตรียมการรบที่อาจเกิดขึ้นระหว่างพระองค์ กับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พระเจ้าอา) ที่ดำรงตำแหน่งพระมหาอุปราชา

คำสำคัญ: การทบทวน, โคลงนิราศ, เจ้าฟ้าอภัย, ผู้แต่ง, จุดประสงค์ในการแต่ง, เส้นทาง

* อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Abstract

This academic article aims to achieve three objectives: 1. to review the author of the text, 2. to review the purpose of the composition, and 3. to study Niras poems and reorganize its sequence. The study finds that Prince Aphaï, the son of King Taisa, is the author of the Niras poems. The purpose of the composition was to express the sorrow of separation and longing for his lover, and to describe the journey to venerate sacred objects at Khao Samokhon. Upon analyzing the text and reordering the verses, the study reveals that the journey described in the poem starts from Phra Nakhon Si Ayutthaya, proceeding north along the Lopburi River, passing through various locations, including Pho Sam Ton, Chao Pluk, Lopburi, Khao Samokhon, and then continuing to Phra Phutthabat Saraburi. The journey then heads south to Bang Khamod, Ban Pho Taeng, Bang Sai, Ko Phra, and Ko Rian, before returning to Phra Nakhon Si Ayutthaya. It is suggested that Prince Aphaï may have undertaken this journey to explore the route in preparation for potential military action that could arise between him and King Boromakot, his uncle, who held the position of Chao Phaya Uparat (Crown Prince).

Keywords: Review, Klong Niras, Prince Abhai, Purpose of Writing, Author, Path

บทนำ

เป็นที่ทราบกันดีในกลุ่มผู้ศึกษาวรรณคดีไทยว่า วรรณคดีสมัยอยุธยาบางเรื่อง ยังเป็นที่ถกเถียงกันว่าผู้แต่งคือใคร แต่งในสมัยใด และจุดประสงค์ในการแต่งคืออะไร ซึ่งโคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัยก็เป็นหนึ่งในวรรณคดีสมัยอยุธยาที่ยังมีปัญหา

ข้อมูลจากหนังสือ นามานุกรมวรรณคดีไทย ชุดที่ 1 ชื่อวรรณคดี กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของโคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัยว่า สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวถึงที่มาของนิราศ เรื่องนี้ว่า ได้ฉบับมาแต่พระราชวังบวรฯ เป็นของพระเจ้าราชวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าวงจันทร์ ประทานแก่อหพระสมุฯ และยังทรงกล่าวต่อไปว่าพระยาตรัง (พระยาตรังคภูมิบาล - ผู้เขียน) ได้รวบรวมถวายสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ (สุปานี พัดทอง, 2550, หน้า 107) ทั้งยังมีความเชื่อว่าเป็นพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าอภัย พระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ

แม้จะมีข้อมูลທີ່เชื่อถือกันว่า โคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัยเป็นพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าอภัย พระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ แต่ก็ยังมีผู้ศึกษาวรรณคดีบางท่าน มีความเห็นที่แตกต่างไปจากนี้ กล่าวคือ มีความเชื่อว่า โคลงนิราศเรื่องนี้เป็นพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าอภัยทศ ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ผู้ศึกษาวรรณคดีที่ไม่เชื่อว่าเป็นพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าอภัย พระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ คือ ขวัญดี อัตวาวุฒิชัย (2534, หน้า 22) เพราะเชื่อว่าผู้แต่งโคลงนิราศเรื่องนี้ คือ เจ้าฟ้าอภัยทศในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยให้เหตุผลว่า ความตอนหนึ่งจากโคลงนิราศได้กล่าวถึงความรุ่งเรืองของเมืองลพบุรี ซึ่งเจ้าฟ้าอภัยทศในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีพระชนมายุทันเห็นความเจริญรุ่งเรืองต่าง ๆ ของลพบุรี แต่เจ้าฟ้าอภัย พระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระไม่มีโอกาสได้เห็นแน่นอน เพราะประสูติในช่วงเวลาที่เมืองลพบุรีสิ้นความสำคัญต่อกรุงศรีอยุธยาไปแล้ว แต่ผู้เขียนบทความกลับมีความเห็นว่าเจ้าฟ้าอภัย พระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระเป็นผู้แต่งโคลงนิราศเรื่องนี้ ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของผู้ศึกษาวรรณคดี ตามที่รับรู้กันอยู่ในปัจจุบัน

สำหรับจุดประสงค์ในการแต่งโคลงนิราศเรื่องนี้ ปริญญา สุวรรณรงค์ (2542, หน้า 280) กล่าวว่า เจ้าฟ้าอภัย พระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ทรงนิพนธ์ในคราวที่เสด็จหลบหนีราชภัย เมื่อครั้งเกิดการแย่งชิงราชสมบัติกับพระเจ้าน้องยา คือ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แต่ผู้เขียนบทความไม่เชื่อตามที่ ปริญญา สุวรรณรงค์ กล่าว เนื่องจากไม่มีข้อความตอนใดของนิราศเรื่องนี้บอกไว้ ดังนั้นเรื่องจุดประสงค์ในการแต่งจึงต้องศึกษากันใหม่อีกครั้ง

ในส่วนของการลำดับเนื้อความนั้น ขวัญดี อัตวาวุฒิชัย (2534, หน้า 26) กล่าวว่า การเรียงลำดับโคลงจะต้องผิดพลาดอย่างแน่นอน นอกจากนี้ สมทรง กฤตมโนรถ (2544, หน้า 9) ก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า การเรียงลำดับโคลงยังไม่ถูกต้อง เพราะชื่อสถานที่ยังสับสน ไม่เรียงตามการเดินทาง กล่าวถึงชื่อสถานที่ในอยุธยาบ้าง ลพบุรีบ้าง ปนกันไป ซึ่งผู้เขียนก็มีความเห็นตามนักวิชาการทั้ง 2 ท่านที่ได้เอ่ยนามมา

จากข้อสงสัยดังกล่าว จึงนำมาสู่การศึกษาในประเด็นเรื่อง “โคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย: การทบทวนเรื่องผู้แต่ง จุดประสงค์ในการแต่ง และการศึกษาเส้นทางที่ปรากฏในนิราศ” ซึ่งผู้เขียนบทความจะศึกษาและนำเสนอผลการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

1. เจ้าฟ้าอภัยทศหรือเจ้าฟ้าอภัยใครคือผู้แต่งโคลงนิราศ
2. จุดประสงค์ในการแต่งโคลงนิราศ
3. การศึกษาเส้นทางเพื่อเรียงลำดับโคลงนิราศใหม่

เจ้าฟ้าอภัยทศหรือเจ้าฟ้าอภัยใครคือผู้แต่งโคลงนิราศ

ผู้เขียนบทความได้อ่านตัวบทโคลงนิราศอย่างละเอียด มีความเห็นว่ากวีที่แต่งโคลงนิราศเรื่องนี้ คือ เจ้าฟ้าอภัย พระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ เหตุที่เห็นความเห็นดังกล่าว เนื่องจากความในโคลงบทหนึ่ง ได้กล่าวถึงสภาพของเมืองลพบุรีที่ถูกทิ้งร้าง นอกจากนี้ยังปรากฏคำที่แสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาที่ผ่านมาอย่างยาวนาน ดังนี้

นพบุรีบุเรศเจ้า	กรุงอยุธยา- ยาแะ
นารายณ์พิษณุภูษ	สืบสร้าง
เรียมร่ำก็ร่ำสุด	แรงพี แล้วแะ
เมืองก็ร้างเจ้าร้าง	พี่ร้างมานอน
แปดค้าย่ำรุ่งแล้ว	คลามา
นพบุรีรมยา	ท่านยัง
แสนสนุกนี้จะหา	หายาก
น้องก็ยอมแฉ่งครั้ง	ก่อนโพนมีมา

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 109)

ความจากโคลงทั้ง 2 บทข้างต้น ช่วยยืนยันว่า เจ้าฟ้าอภัยพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ เป็นผู้แต่ง ไม่ใช่เจ้าฟ้าอภัยทศในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพราะความจากโคลงบทที่ 1 ให้ข้อมูลว่า สภาพของเมืองลพบุรีที่ปรากฏในโคลงนิราศเรื่องนี้เป็นเมืองร้าง และยังมีสภาพเป็นป่า ดังที่ ปรากฏในโคลงอีกบทหนึ่งว่า *วังราชฤมาแปร เป็นป่า* (กรมศิลปากร, 2545, หน้า 109) ทั้งยังไม่ใช่ที่ประทับของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เหมือนดังแต่ก่อน จึงเป็นไปได้ที่เจ้าฟ้าอภัยทศในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจะเป็นผู้แต่ง เพราะสมัยนั้น สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเสด็จจากกรุงศรีอยุธยามาประทับ ณ เมืองลพบุรี แล้วเมืองลพบุรีจะมีสภาพเป็นเมืองร้างได้อย่างไร นอกจากนี้ความในโคลงบทที่ 2 ยังช่วยยืนยันถึงช่วงระยะเวลาว่า เป็นเวลาที่ผ่านมานานมากแล้ว เพราะกวีพรรณนาว่า *น้องก็ยอมแฉ่งครั้ง ก่อนโพนมีมา* ซึ่งคำว่า *โพน* ความหมายว่า *ไกลออกไป* (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556, หน้า 56) จึงแสดงให้เห็นว่าระยะเวลาที่กวีกล่าว ผ่านมานานมากแล้ว ดังนั้น เจ้าฟ้าอภัยทศในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงไม่ได้แต่งโคลงนิราศเรื่องนี้ เพราะพระองค์มีพระชนมายุร่วมสมัยกับการเสด็จมาประทับที่เมืองลพบุรีของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และพระองค์ย่อมทรงได้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของเมืองลพบุรีอย่างแน่นอน จึงสรุปได้ว่าผู้แต่งโคลงนิราศเรื่องนี้ คือ เจ้าฟ้าอภัย พระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ

จุดประสงค์ในการแต่งโคลงนิราศ

ดังได้กล่าวไว้ตั้งแต่ต้นว่าปริญญญา สุวรรณรงค์ เชื่อว่าโคลงนิราศเรื่องนี้ แต่งขึ้นเมื่อครั้งที่เจ้าฟ้าอภัย พระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ เสด็จหนีราชภัยจากพระเจ้าอา คือ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากพระองค์ทรงทำสงครามกับพระเจ้าอาเพื่อชิงราชสมบัติ ในตอนแรกเจ้าฟ้าอภัยได้รับการช่วยเหลือจากเจ้าฟ้าพรเมศวร พระอนุชา ทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากเสนาบดี และยังมีขุนทหารฝีมือดี คือ พระธนบุรีอาสาช่วยรบ จึงทำให้เป็นฝ่ายได้เปรียบและกำลังจะได้รับชัยชนะ แต่แล้วเจ้าฟ้าอภัยกลับเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำ จึงต้องเสด็จหนีราชภัยไปพร้อมกับเจ้าฟ้าพรเมศวร พระอนุชา

ผู้เขียนบทความได้พิจารณาเนื้อหาที่ปรากฏในโคลงนิราศแล้วมีความเห็นว่า การเดินทางของกวีในครั้งนี้เดินทางอย่างค่อยเป็นค่อยไปและไม่รีบร้อน หากเสด็จหนีราชภัยจริงก็ต้องเดินทางอย่างเร่งรีบ เพื่อรักษาชีวิต นอกจากนี้ความในโคลงนิราศบทหนึ่งได้กล่าวว่า ก่อนที่กวีจะออกเดินทางได้มีการตรวจพลในขบวนเสด็จ ตลอดจนมีการประโคมดนตรี ซึ่งน่าจะมีเสียงอันดัง ทำให้เห็นว่าการเดินทางของกวีไม่ใช่การเสด็จหนีราชภัย ดังความว่า

แก้ค่าย่ำรุ่งรัน	เรื่องแสง
พลแห่พัตราแลง	เถือกถ้ำ
ฆ้องศึกบันดาลเสียง	เสียงปี่
หน้าพิตรจกัณหน้า	ขาดหน้านางเดียว

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 109)

เมื่อตีความจากโคลงที่ยกมาข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ก่อนที่กวีจะออกเดินทางได้มีการตรวจพลในขบวนแห่ และการตรวจพลของกวีนั้นเป็นการตรวจพลอย่างละเอียด เพราะกวีบอกไว้ว่า ตรวจพลจนครบทุกคน ดังนี้ *หน้าพิตรจกัณหน้า* (กรมศิลปากร, 2545, หน้า 109) นอกจากนี้ในขบวนของกวีก็มีการตีกลอง เป่าปี่ และความจากโคลงอีกบทหนึ่งยังบอกให้ทราบว่ามีการเป่าสังข์ด้วย ดังนี้ *กาหลหรรทิกแล่ เสียงสังข์* (กรมศิลปากร, 2545, หน้า 109) ซึ่งย่อมเกิดเสียงอันดังก้อง จึงเป็นไปได้แน่นอนที่กวีจะเดินทางเพื่อหนีราชภัย ทั้งนี้เมื่อตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารประวัติศาสตร์ คือ คำให้การขุนหลวงหาวัด แม้จะปรากฏว่าเจ้าฟ้าอภัยเสด็จหนีราชภัยจริง แต่เส้นทางที่เสด็จหนีไม่ได้อยู่ในเส้นทางของการเดินทางครั้งนี้ เพราะความในคำให้การขุนหลวงหาวัดได้บอกว่า เจ้าฟ้าอภัยกับเจ้าฟ้าพรเมศวร พระอนุชา เสด็จหนีราชภัยไปทางป่าโมก และถูกจับกุมตัวได้ที่บ้านเอกราช ดังความว่า

ฝ่ายพระราชบุตรทั้งสองพระองค์คือเจ้าฟ้าอภัย และเจ้าฟ้าพรเมศวรเห็นพลทหาร
ปราชัยมาเป็นหลายครั้ง สะดุ้งตกพระทัยกลัว ให้เก็บเอาซึ่งพระราชทรัพย์ต่างๆ เป็นอันมาก
ลงเรือพระที่นั่งลำเดียวกันหนีไปในราตรีกาลโดยทางป่าโมก...จนรุ่งขึ้นเช้า เร้นอยู่ในป่าอ้อ
ป่าพงแซมอันรกใกล้บ้านเอกราช

(คำให้การขุนหลวงหาวัด, 2553, หน้า 475)

ผู้เขียนบทความตรวจสอบดูแล้วพบว่า บ้านเอกราชอยู่ในเขตอำเภอป่าโมกข์ จังหวัดอ่างทองในปัจจุบัน ซึ่งอยู่นอกเส้นทางที่กวีระบุไว้ในนิราศ ครั้นพิจารณาเรื่องกลวิธีการแต่ง พบว่า มีการใช้โวหารเปรียบเทียบการเล่นคำ การเล่นเสียง ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายช่วงหลายตอน หากเสด็จหนีราชภัยจริง กวีคงไม่อาจสร้างสรรค์ความที่ไพเราะได้ ทั้งนี้ขอยกตัวอย่างกลวิธีการแต่งของกวี ประกอบการพิจารณา ดังนี้

1. การใช้โวหารเปรียบเทียบ

พิศโพธิ์สามต้นเดิบ	ตายสอง
ยังแต่เดียวคูหมอง	หม่นเศร้า
อกเรียมก็ปูนปอง	ปานเปรียบ โพธิ์แม่
กลพีจากเจ้าเกล้า	คู่คล้ายโพธิ์คะเนิง

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 109)

ความจากโคลงข้างต้น จะเห็นได้ว่าการใช้โวหารเปรียบเทียบ โดยกวีเปรียบเทียบต้นโพธิ์ที่ตายไปแล้ว 2 ต้น และเหลือเพียง 1 ต้น ว่าดูหม่นหมอง ซึ่งเหมือนกับตัวของกวีในเวลานี้ที่ต้องจากนางอันเป็นที่รักมาอยู่เพียงลำพัง

2. การเล่นคำ

เดินดัดลัดทุ่งบ้าน	สมอคอน
เรียมก็คอนทุกซ์สมร	ใช้น้อย
วังราชบ่นอนนอน	เนินป่า
บ้านป่าผาแฝกห้อย	ร่างไร้รูปร่าง

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 109)

ความจากโคลงข้างต้น กวีเล่นคำว่า *คอน* ที่สื่อให้เห็นความหมายอย่างชัดเจน ทั้งนี้คำว่า *คอน* ในคำที่หนึ่ง หมายถึง ชื่อภูเขาที่มีชื่อว่า *สมอคอน* ส่วนคำว่า *คอน* ในคำที่สอง มีความหมายว่า *การแบกความทุกข์ที่เกิดจากการคิดถึงนาง* นอกจากนี้กวียังเล่นคำว่า *นอน* เพื่อสื่อความหมาย 2 ประการ คือ *การไม่ยอมนอนในวัง* และ *การที่กวีต้องมานอนในป่า*

3. การเล่นเสียง

แคล้อยช้อยชำคล้า	ยางคาง
วัลว่าขานางซาง	หน่อป้อ
ปริงปริงทูกวางปราง	ปรังเปราะ
ลางลิงจิงจ้อค้อ	ชำคล้าตระกองคลอง

(กรมศิลปากร, 2545, หน้า 109)

ความจากโคลงข้างต้น มีการเล่นเสียง ซึ่งมีทั้งเสียงสระและเสียงพยัญชนะ การเล่นเสียงสระปรากฏในคำว่า ฝอย-ข่อย, ข่า-คล้า, ยาง-คาง, ว่า-ชา, นาง-ชาง, หน่อ-ป้อ, ปฐ-ทุ, กวาง-ปราง, ลิง-จิง, จ้อ-ค้อ, คอง-คลอง ส่วนการเล่นเสียงพยัญชนะ ปรากฏในคำว่า ข่อย-ขล้า-คล้า-คาง, วัล-ว่า, ปริง-ปฐ-ปราง-ปรง-เปราะ, ลาง-ลิง, จิง-จ้อ

จากการพิจารณากลวิธีการแต่งตามทีกล่าวนำข้างต้น ทำให้เห็นว่ากวีมีความพิถีพิถันในการแต่งโคลงนิราศเรื่องนี้เป็นอย่างมาก มีการเลือกสรรคำเพื่อดำเนินความอย่างสละสลวย ดังนั้นในขณะที่กวีกำลังแต่งโคลงนิราศเรื่องนี้ น่าจะมีอารมณ์สุนทรีย์ จึงพรรณนาออกมาได้อย่างจับใจ แต่ในทางตรงกันข้าม หากกวีต้องหนีราชภัยจริง อารมณ์สุนทรีย์ก็ไม้อาจเกิดขึ้นได้ เพราะต้องพะวงอยู่กับการเอาชีวิตรอด

เมื่อโคลงนิราศเรื่องนี้ ไม่ได้แต่งขึ้นเพราะการเสด็จหนีราชภัยของกวี แล้วโคลงนิราศเรื่องนี้แต่งขึ้น โดยมีจุดประสงค์ใดเป็นสิ่งที่น่าขบคิดกันต่อ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาที่ปรากฏทำให้เห็นว่า เจ้าฟ้าอภัย น่าจะแต่งโคลงนิราศเรื่องนี้ด้วยจุดประสงค์ 2 ประการ คือ

1. พรรณนาอารมณ์และความรู้สึกอันเนื่องมาจากคิดถึงนางอันเป็นที่รัก
2. พรรณนาการเดินทางเมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ เขาสมอคอน เมืองลพบุรี และไปไหว้พระพุทธรูปที่สระบุรี

การศึกษาเส้นทางเพื่อเรียงลำดับโคลงนิราศใหม่

ผู้ศึกษาวรรณคดีต่างรับรู้กันว่าโคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย พรรณนาการเดินทางจากกรุงศรีอยุธยาไปลพบุรี โดยผ่านสถานที่ต่าง ๆ ตามที่ปรากฏในโคลงนิราศ ดังนี้ 1. เกาะพระ 2. เจ้าปลุก 3. บางโขมด 4. บางไทร 5. ลพบุรี 6. โพธิ์สามต้น 7. โพนแดง 8. เกาะเรียน 9. สมอคอน แต่จากการตรวจสอบเส้นทางการเดินทางที่ปรากฏในโคลงนิราศ พบว่า เส้นทางการเดินทางมีความสับสน วกวน ไม่เป็นไปตามลำดับที่ควรเป็น กล่าวคือ บางเส้นทางที่ควรจะเดินทางผ่านก่อนก็กล่าวเอาไว้ทีหลัง

เมื่อพบปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนบทความจึงตรวจสอบเส้นทางการเดินทางจากแผนที่ทางหลวงปัจจุบัน ประกอบกับเส้นทางที่ปรากฏในนิราศพระบาทกับนิราศวัดเจ้าฟ้าของสุนทรภู่จนพบว่า เส้นทางที่ปรากฏในโคลงนิราศ เรียงลำดับจากทางใต้ขึ้นสู่ทางเหนือ ดังนี้ 1. บ้านโพนแดง 2. บางไทร 3. เกาะพระ 4. เกาะเรียน 5. พระนครศรีอยุธยา 6. โพธิ์สามต้น 7. เจ้าปลุก 8. เมืองลพบุรี 9. เขาสมอคอน 10. บางโขมด ทั้งนี้เมื่อเส้นทางเปลี่ยนใหม่ การจัดเรียงลำดับโคลงนิราศจึงควรเปลี่ยนแปลงใหม่ด้วย ดังนี้

(1)	แก้คำย่อรุ่งรัน	เรื่องแสง
	พลแห่งพัตราแสง	เถือกถ้ำ
	ห้องศึกบันดาลแสง	เสียงปี่
	หน้าที่ตรวจถ้วนหน้า	ขาดหน้านางเดียว

(2)	กาหลหรรทิกแล้
เรียมบ่ฟังเลยฟัง
ฮ่องคักบันดาลหวัง
เสนห์มารุมรังข้อง	เสียงสังข์
ขวาน้อง
เสียงเสนห์
ขุนข้องอารมณ์
(3)	พิศโพธิ์สามต้นเติบโต
ยังแต่เดียวดูหมอง
อกเรียมก็ปูนปอง
กลพีจากเจ้าเคล้า	ตายสอง
หม่นเศร้า
ปานเปรียบ โพธิ์แม่
คู่คล้ายโพธิ์คะนึ่ง
(4)	มาถึงเจ้าปลุกปล้ำ
ด้วยบวรองค์อ็ค
เจ้าปลุกยิ่งปลุกรัก
จากแม่เปล่าอ้าว้าง	ใจน้ก
เรศสร้าง
เรียมจาก
วุ่นว้างอารมณ์
(5)	แปดคำย่ารู้แล้ว
นพบุรีรมยา
แสนสนุนนี้จะหา
น้องก็ยอมแจ้งครั้ง	คลามา
ท่านยัง
หายาก
ก่อนโพนมีมา
(6)	นพบุรีบุเรศเจ้า
นารายณ์พิชณุช
เรียมร่ำก็ร่ำสุด
เมืองก็ร้างเจ้าร้าง	กรุงอุยทุธ- ยาเย
สืบสร้าง
แรงพี แล้วเย
พีร้างมานอน
(7)	เห็นวังวาริสร้าง
พระนครหลวงแล
วังราชฤมาแปร
เกรงจะแปรใจเจ้า	ริมแคว น้ำนา
เปล่าเศร้า
เป็นป่า
ห่างแล้วลืมเรียม
(8)	เดินดัดลัดทุ่งบ้าน
เรียมก็คอนทุกซ์สมร
วังราชบ่นอนนอน
บ้านป่าผาแฝกห้อย	สมอคอน
ใช้น้อย
เนินป่า
ร้างไร้รุ่งรัง
(9)	แคล้อยช้อยข้าคล้า
วิลว่าขานางชาว
ปริงปรุทกวางปราง
लगललजलजल	ยางคาง
หน่อป้อ
ปรงเปราะ
ข้าคล้าตระกองคลอง

(10)	ระกำแกมจากต้น
ต้นตระบูนแกมตา
จากครีอยุธยา
วังบ่เห็นเห็นไม้	เคยหนา
ตุ้มไ้
ลิวโลด ใจแธ
ม่วงพรวัวแกมสลา
(11)	มะลิวัลย์รวแนบไว้
ซับซาบรเรียมเซย
ขจรกลิ่นรสรำเพย
เอณูขมาด้วย	วางเขนย
ไปม้วย
ผายสวาดิ
แข่งเว้เวียนหนี
(12)	ขອງเสร็จแก้วพี
ทันกลับคืนพลันสม
ความสนุนิจเล่นรมย์
ขອງปู่เจ้าฉั่วย	กายกลม
เสนห์ด้วย
หลายท่า
เสร็จแล้วเรียนถวย
(13)	เจรวัดประดิษฐ์แก้ง
ฉัตรและธงเฉลาเปลา
มาลาเลวเสา-
หอมตระการรลเพี้ยน	เกลาเพรา
ปลอดเสียน
วคนธ์กลิ่น ขจรแธ
ผิดไม้ไพรสมนธ์
(14)	ปู่เจ้าเขาท่าทอง
ปู่เจ้าถ้ำธารพน-
ปู่เจ้าฮ่วยหนองหน
มารับสังเวชชี	ไพรสมนธ์
เวคนี้
ไคแห่ง น้ินา
ซึ่งชี้เชิญถวย
(15)	เทพาพฤษชาติเรือง
อารักษ์รักษาสถาน
อากาศเทวาวน
ภูมิเทวาชี้	รำบาย
ที่นี่
เมตรภาพ เรียมนา
ช่วยให้นางเห็น
(16)	ขອງเสร็จกลับได้
เรียมจะพลันจงถวย
พวงเงินพวงทองบาย-
ไล่ศาลเพียงตาตั้ง	ดวงสาย สวาทนา
เกือบกั้
ศรีมาศ
แต่งให้สมบุรณ์
(17)	ข้าโรงข้าศาลนั้น
กลแต่เอียงไทริน
ฉีกกั้มัจฉมางษ์กิน
จอบจิบหยิบแก้มพร้อม	อย่าถวิล
เล่าล้อม
แกมจอก
เพรคิ้วพลางเผย

(18)	<p>เหล่าเข้มไหใหญ่ตั้ง
หมูเปิดปากทองวาง
แกะแพะชุมพามางษ์
เต่างหนูปลาทั้ง</p>	<p>เดิมกลาง
เตียบตั้ง
แกมไก่อ
กบกุ้งปูหอย</p>
(19)	<p>เก๋าทเพื่อนยากนี้
ย่อมตกตามกันไป
ดงรังทะเลไกล
เห็นก็สุดแต่เก๋า</p>	<p>ตกโดน
ทัวเท่า
กลางป่า ก็ดี
บทนี้แนมนอน</p>
(20)	<p>อัครรรยบารนี้หน้า
กาฤทำรงกา
ฉัตรไชยไชพฤษา
เป็นนิมิตเทพแลสร้าง</p>	<p>โหรา
ที่แจ้ง
กาไช
ส่งให้ศุภผล</p>
(21)	<p>สุรียนลีเลื่อนไกล
พอพีถับถึงบาง
แซ่เสียงนิกรนาง
เรียมค่านึงถึงเจ้า</p>	<p>อักษางค์
โขมดเข้า
นาริศ
จากเจ้าจำไกล</p>
(22)	<p>มาดลคำบบ้านท่าย
แต่งบ่แดงเลยแดง
ข้าใจทูลาแลง
จากแม่ไปหน้าข้า</p>	<p>โพแดง
ออกข้า
ลัวจาก
เร่งข้าทรวงถวิล</p>
(23)	<p>มาถึงประเทศไท
ทางทูลศสถานใจ
สมรเดียวยิ่งมาโคล
กงดั่งกงจักรกัน</p>	<p>บางไพร
สุดชั้น
คลาจาก กงนา
กิดกันกันสมร</p>
(24)	<p>มาเห็นเกาะพระแล้ว
เสี่ยงซึ่งความรันทด
เห็นไม้ไม่ปรากฏ
ไรคบเปียนน้องไซ้</p>	<p>ลาลด
ทอดไม้
คินแม่ มานา
พี่ไซ้ใจถึง</p>
(25)	<p>มาถึงประเทศท่าย
ใจตระหวิดตระเขวียนเวียน
เวรานูเวรเวียน
จักนิราทุกซ์เท่า</p>	<p>เกาะเรียน
วุ่นเข้า
บำราศ แล้วแฮ
ตราบสิ้นกรรมเรียม</p>

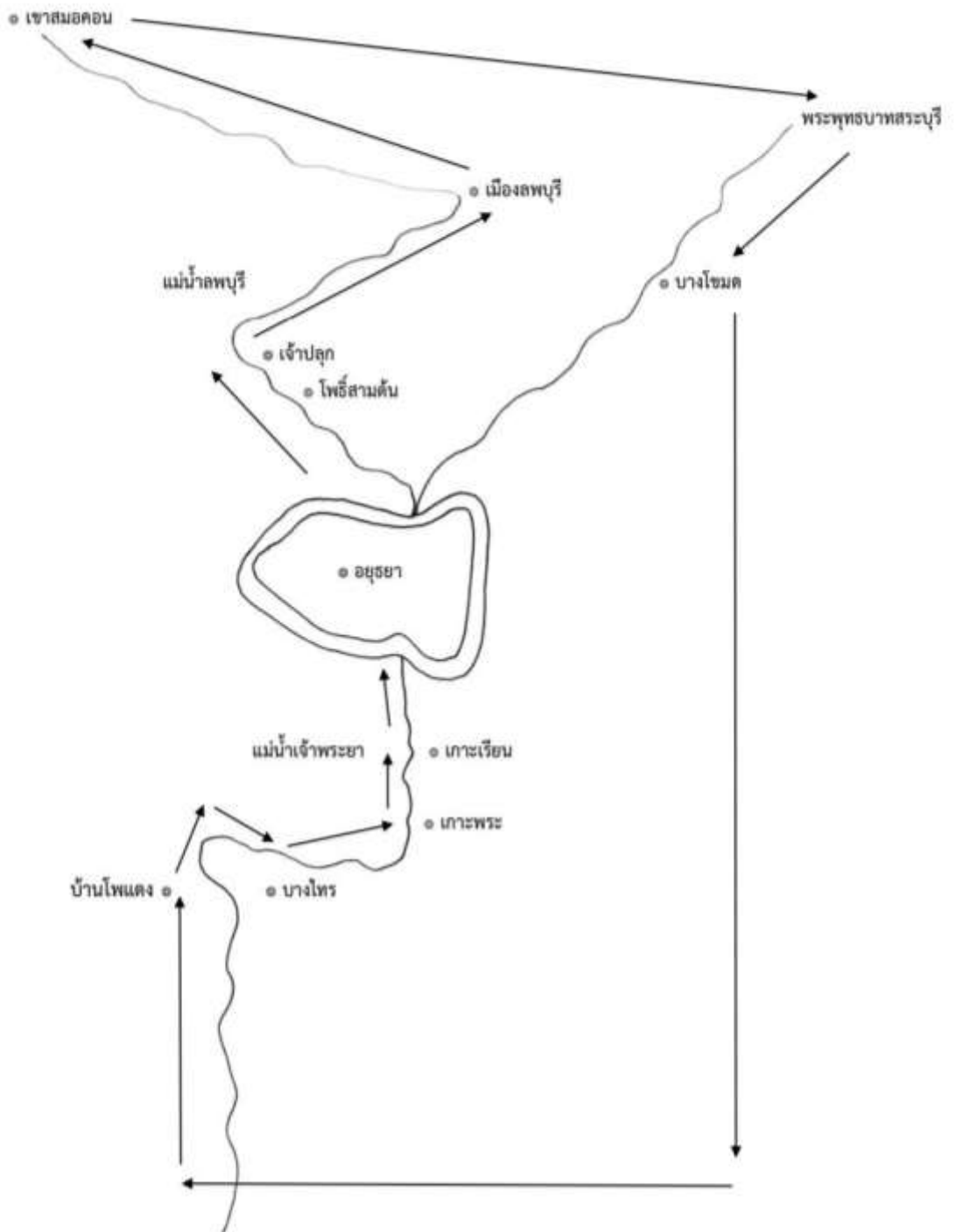
เมื่อจัดลำดับโคลงนิราศใหม่ ประกอบกับการศึกษาเส้นทางจากแผนที่ทางหลวง และเส้นทางที่ปรากฏในนิราศพระบาทกับนิราศวัดเจ้าฟ้าของสุนทรภู่ ทำให้เห็นเส้นทางในการเดินทางของเจ้าฟ้าอภัยว่า เดินทางออกจากพระนครศรีอยุธยาในวันเก้าค่ำ โดยมีการตรวจพลในขบวนเสด็จก่อนออกเดินทาง จากนั้นจึงเดินทางขึ้นเหนือไปตามลำน้ำลพบุรี ผ่านตำบลโพธิ์สามต้น ณ ที่แห่งนี้เจ้าฟ้าอภัยทรงคร่ำครวญถึงนางอันเป็นที่รัก โดยเปรียบเทียบกับชีวิตของพระองค์ที่เศร้าหมองเพราะต้องจากนางเหมือนกับต้นโพธิ์ต้นหนึ่งที่ดูหมองเศร้า เนื่องจากต้นโพธิ์สองต้นที่เหลือได้แห้งเหี่ยวตาย

ครั้นเจ้าฟ้าอภัยเดินทางมาถึงตำบลเจ้าปลุก ซึ่งนางอันเป็นที่รักของพระองค์อาจเคยมาปลูกสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้เป็นอนุสรณ์ ทำให้พระองค์ครวญถึงนางว่าสถานที่แห่งนี้ เหมือนปลูกความรักของพระองค์ที่มีต่อนางให้ต้นขึ้น จากนั้นทรงเดินทางต่อไปจนถึงเมืองลพบุรี ซึ่งเป็นเมืองที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงสร้างขึ้น และเคยมีความรุ่งเรืองดังเมืองสวรรค์ มีความสนุกสนาน แต่บัดนี้กลับกลายเป็นเมืองร้าง ซึ่งก็เหมือนกับพระองค์ในตอนนี้อย่างไร นางอันเป็นที่รักมาค้างแรมกลางป่า

จากนั้นเจ้าฟ้าอภัยทรงเดินทางต่อไปยังเขาสมอคอน และได้ประทับ ณ ที่แห่งนี้นานที่สุด ดังจะเห็นได้จากจำนวนโคลงที่ทรงแต่ง มีถึง 13 บท โดยเจ้าฟ้าอภัยได้คร่ำครวญถึงนางอันเป็นที่รัก ทั้งยังทรงพรรณนาให้เห็นสภาพธรรมชาติ พร้อมกับบนบานเทพยดาอารักขาให้กวีกับนางอันเป็นที่รักได้กลับมาพบกันอีกครั้ง ทั้งนี้เจ้าฟ้าอภัยทรงให้สัญญาว่าจะถวายเครื่องเซ่นสังเวย และสร้างศาลเพียงตาให้

ความตอนต่อจากนี้เป็นข้อสันนิษฐานของผู้เขียน กล่าวคือ หลังจากที่เจ้าฟ้าอภัยทรงกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เขาสมอคอนเรียบร้อยแล้ว อาจเดินทางต่อไปยังพระพุทธรูปที่สระบุรี เข้านมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากนั้นจึงเดินทางย้อนลงมาทางใต้เข้าสู่บางโขมด แล้วเดินทางลงมาเรื่อย ๆ จนถึงบ้านโพแดง บางไทร เกาะพระ เกาะเรียน โดยระหว่างทางก็ทรงพรรณนาคร่ำครวญถึงนางอันเป็นที่รัก

ผู้เขียนบทความมีความเห็นว่า การเดินทางของเจ้าฟ้าอภัยตามที่ปรากฏในโคลงนิราศนั้น เริ่มเดินทางจากพระนครศรีอยุธยา ขึ้นเหนือไปตามลำน้ำลพบุรี เข้าสู่เมืองลพบุรี จากนั้นจึงเดินทางย้อนขึ้นไปทางตะวันตกเฉียงเหนือเพื่อไปยังเขาสมอคอน ครั้นเสร็จธุระจากเขาสมอคอนแล้ว จึงวกกลับมาทางตะวันออกเพื่อไปพระพุทธรูปที่สระบุรี แล้วเดินทางลงใต้เข้าสู่บางโขมด บ้านโพแดง บางไทร เกาะพระ เกาะเรียน แล้วจึงกลับเข้าสู่พระนครศรีอยุธยา ดังแผนที่จำลองเส้นทางในนิราศ

ภาพ 1 แผนที่จำลองเส้นทางในโคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัย ดัดแปลงจาก ขวัญดี อัจฉรวาณิชชัย (2534, หน้า 29)
โดย ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ

เมื่อพิจารณาเส้นทางการเดินทางตามที่ปรากฏในโคลงนิราศ ผู้เขียนบทความจึงสันนิษฐานว่าเหตุที่เจ้าฟ้าอภัยไปลพบุรีนั้น เนื่องจากทรงไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เขาสมอคอน เพื่อขอพรให้พระองค์กับนางอันเป็นที่รักอย่าได้พลัดพรากจากกัน เหตุที่เจ้าฟ้าอภัยกล่าวเช่นนี้ อาจเป็นเพราะทรงกำลังเตรียมการรับศึกภายในที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตจากการรบกับพระเจ้าอา (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ) ซึ่งดำรงตำแหน่งพระมหาอุปราชในขณะนั้น เพื่อชิงราชสมบัติ ดังนั้นพระองค์จึงต้องเดินทางไปขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เขาสมอคอน เพื่อขอให้พระองค์ทำการใหญ่สำเร็จ ส่วนสาเหตุที่เจ้าฟ้าอภัยไม่ตรงเข้าพระนครศรีอยุธยาในตอนเสด็จกลับ แต่กลับเดินทางไปยังทิศตะวันออก (ซึ่งอาจไปนมัสการพระพุทธบาท) จากนั้นจึงเสด็จลงมาทางใต้เข้าสู่บางโขมด บ้านโพแดง บางไทร เกาะพระ เกาะเรียน นั้น ผู้เขียนบทความสันนิษฐานว่า อาจเป็นการสำรวจจุดยุทธศาสตร์ เพื่อหาแนวทางในการบัญชาการกองทัพ หากเกิดศึกกับพระมหาอุปราช จะได้มีการตั้งรับได้อย่างทันท่วงที

สรุป

การศึกษาโคลงนิราศเจ้าฟ้าอภัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อทบทวนเรื่องผู้แต่ง จุดประสงค์ในการแต่ง และการศึกษาเส้นทางที่ปรากฏในนิราศ โดยสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้ เจ้าฟ้าอภัยพระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระเป็นผู้นิพนธ์โคลงนิราศ มิใช่เจ้าฟ้าอภัยทศในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จุดประสงค์ที่เจ้าฟ้าอภัยทรงนิพนธ์โคลงนิราศ มี 2 ประการ คือ 1. พรรณนาอารมณ์และความรู้สึกอันเนื่องมาจากความคิดถึงนางอันเป็นที่รัก 2. พรรณนาการเดินทางเมื่อครั้งที่พระองค์เสด็จไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ณ เขาสมอคอนเมืองลพบุรี และไปนมัสการพระพุทธบาทสระบุรี ทั้งนี้จากการเรียงลำดับโคลงนิราศใหม่ทำให้พบว่า เส้นทางในการเดินทางเริ่มจากพระนครศรีอยุธยา แล้วเดินทางขึ้นไปตามลำน้ำลพบุรี ผ่านสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ โพธิ์สามต้น เจ้าปลุก เข้าเมืองลพบุรี แล้วมุ่งหน้าไปยังเขาสมอคอน จากนั้นเดินทางมายังทิศตะวันออกเพื่อไปนมัสการพระพุทธบาท สระบุรี แล้วเดินทางลงใต้เข้าสู่บางโขมด บ้านโพแดง บางไทร เกาะพระ เกาะเรียน แล้วจึงกลับเข้าสู่พระนครศรีอยุธยา โดยการเดินทางของเจ้าฟ้าอภัยในครั้งนี้ อาจเดินทางเพื่อสำรวจจุดยุทธศาสตร์ ในการบัญชาการกองทัพ หากเกิดศึกกับพระมหาอุปราช (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ) จะได้ตั้งรับอย่างทันท่วงที

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2545). **วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 3** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ขวัญดี อัตวาวุฒิชัย. (2534). เจ้าฟ้าอภัยโปลพบูรี. ใน **จากประวัติศาสตร์สู่วรรณกรรม**. สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คำให้การขุนหลวงหาวัด. (2553). ใน **ประชุมคำให้การกรุงศรีอยุธยา รวม 3 เรื่อง**. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ปริญญ์ สุวรรณรงค์. (2542). **วรรณคดีไทยสมัยอยุธยา**. ลำปาง: สถาบันราชภัฏลำปาง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สมทรง กฤตมโนรถ. (2544). **ประชุมนิราศลพบุรี**. กรุงเทพฯ: สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- สุปานี พัดทอง. (2550). นิราศเจ้าฟ้าอภัย. ใน **นามานุกรมวรรณคดีไทย ชุดที่ 1 ชื่อวรรณคดี**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ.

สังคมไทยในมุมมองของปรัชญาจารวาก

Thai Society In Perspective Of The Carvaka Philosophy

พระมหาธีรวิรุฬห์ พันธุ์ศรี*, และละออองดาว ชาทองยศ**

Phramaha Teerawee Punsri, and Laongdao Chatongyots

Received: May 8, 2024 Revised: June 21, 2024 Accepted: July 23, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สังคมไทยในปรัชญาจารวาก สะท้อนลักษณะสังคมไทย ที่แตกต่าง
เต็มไปด้ด้วยการทำงานอย่างรีบเร่ง สนุกสนาน มีสถานบันเทิงแหล่งอบายมุข การศึกษาที่ไม่มีคุณภาพ การเมืองมีแต่
ผลประโยชน์พวกพ้อง และวัฒนธรรมประเพณีเป็นแค่เปลือกไม่มีความหมายเชิงคุณค่า เน้นเพียงวัตถุตามแนวคิด
ของปรัชญากลุ่มจารวาก หรือปรัชญาวัตถุนิยม ทำปัจจุบันให้อึดหนา ส่วนตายไปแล้วหาไม่มีการเกิดอีก ไม่มีชาติหน้า
จึงกิน จงดื่ม และจงหาความสุขให้พอในชาตินี้ เพราะชาติหน้าไม่รู้อาจจะมีหรือไม่ ดังนั้น ปรัชญาจารวากจึงเน้นการ
แสวงหาความสุขในปัจจุบันด้วยการกินดื่ม และเสพกาม เพื่อตอบสนองความสุขทางด้านร่างกายโดยไม่คำนึงถึงหลัก
ศีลธรรม ทำให้เกิดแนวคิด เช่น วัตถุนิยม การเสพกาม การปรนเปรอร่างกายให้มีความสุขหรือสุขนิยม พวกประโยชน์
นิยมหรือมองถึงประโยชน์ทางวัตถุที่จะได้จากอาชีพของตน เป็นต้น มุ่งเน้นการทำปัจจุบันให้มีความสุขโดยไม่สนใจ
ชีวิตหลังความตายเพราะไม่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ในปัจจุบันตายแล้วก็จบ มุ่งเน้นเพียงวัตถุมากกว่าจิตใจ ทำความทุกข์
ให้เบาบางสร้างสุขให้มากเท่านั้น

คำสำคัญ: ปรัชญาจารวาก, วัตถุนิยม, สังคมไทย

* อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

This article aims to analyze Thai society through the lens of the Charvaka philosophy, reflecting the characteristics of Thai society that are marked by haste, enjoyment, entertainment, and indulgence. It highlights issues such as poor-quality education, politics driven by self-interest, and a superficial cultural tradition devoid of true value, focusing solely on materialism. According to the Charvaka philosophy, the present is to be lived fully, with no concern for an afterlife or future reincarnation. It advocates for indulgence in sensory pleasures, emphasizing eating, drinking, and seeking happiness in this life because the afterlife is uncertain. The Charvaka philosophy, or materialistic philosophy, promotes the pursuit of immediate gratification by satisfying bodily desires without regard for moral principles. This results in concepts such as materialism, hedonism, and the pursuit of bodily pleasures. It leads people to focus on enjoying the present without concern for life after death, as there is no influence on current existence—once death comes, it is the end. The philosophy prioritizes material possessions over the mind, advocating for reducing suffering and increasing just happiness.

Keywords: Carvaka Philosophy, Materialism, Thai Society

บทนำ

สังคมไทยมีลักษณะเป็นทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบท ทั้งสองสังคมจะมีความเชื่อมโยงทางกายภาพ สังคมเมืองจะมีความพร้อม ความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าสังคมชนบท การเข้าถึงการคมนาคม การสื่อสาร การประกอบอาชีพทำมาหากิน รวมทั้งการหารายได้ก็ดีกว่าสังคมชนบท สภาพเช่นนี้จึงมีความชัดเจนมากในปัจจุบัน แต่ในปัจจุบันคนที่ทำงานอยู่ในเมืองก็เริ่มมีการอพยพย้ายถิ่นเข้าไปทำมาหากินตามค่านิยมของสังคมชนบท ส่งผลทำให้สังคมไทยมีลักษณะดังนี้ คือ นับถือเรื่องกรรมเก่า บุญวาสนา เชื่อถือโชคกลาง ยกย่องและนับถือผู้มีคุณงามความดี เกรงใจคนอื่น ไม่ได้แย่ง เห็นแก่หน้า ชอบสันโดษ นิยมเครื่องประดับประเภทเพชรนิลจินดา ทอง ชอบเสี่ยงโชค นิยมทำบุญตักบาตรและพิธีการต่าง ๆ เกินกำลัง นิยมช่วยเหลือ พี่พวาค้ายซึ่งกันและกันก่อนหวังผลประโยชน์ เช่น สนใจเฉพาะผลผลิตปีนี้โดยไม่นึกถึงอนาคตข้างหน้า (ประเวศ อินทองปาน, 2553, หน้า 37) ในขณะที่ค่านิยมของสังคมเมือง มีลักษณะดังนี้คือ ไม่เชื่อเรื่องที่พิสูจน์ไม่ได้ มีเหตุผลในการตัดสินใจ มีการแข่งขันกันสูง ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยติดความหรูหรา เห็นแก่ตัว ไม่ช่วยเหลือกัน นิยมใช้สินค้าตะวันตก เช่น การแต่งกาย มีการกำหนดเวลาที่ชัดเจนและแน่นอน สังคมไทยประเทศเดียวกันแต่มีความหลากหลายแตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าลักษณะของสังคมเมืองและสังคมชนบทดังกล่าว สะท้อนให้เห็นแนวความคิดที่แตกต่างกัน แต่พิธีการยังคงรักษาไว้ไม่เปลี่ยนแปลง

ปรัชญาจรรยาวัจ เกิดมาจากสาเหตุคือ ความไม่พอใจพิธีกรรมทางศาสนา เพราะในยุคนี้พวกพราหมณ์เน้นพิธีกรรมทางศาสนามาก โดยปราศจากเหตุผล (สนั่น ไขยานุกุล, 2519, หน้า 95) จึงทำให้คนเบื่อหน่ายต่อพิธีกรรมนั้น พิธีกรรมของสังคมไทยรับอิทธิพลมาจากพราหมณ์ทุกขั้นตอน ตั้งแต่เกิดจนตายล้วนมีพิธีกรรมตลอด ในขณะที่พิธีกรรมในมิติปรัชญาจรรยาวัจจะปล้ำกว่าสังคมไทย เพราะทุกขั้นตอนของพิธีกรรมของสังคมล้วนมีคติเป็นเครื่องชูโรง ไม่ใช่ปราศจากเหตุผล เมื่อมองพิธีกรรมของแต่ละภาคของสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นภาคเหนือ อีสาน กลาง และใต้ จะมีความคล้ายกันในความหมาย แต่กระบวนการจัดทำต่างกัน และยังมีพิธีกรรมของสำนักพระราชวังเรียกว่า พิธีหลวง มีลักษณะการแบ่งตามลักษณะของชนชั้นสูง ในปรัชญาจรรยาวัจมีสาเหตุมาจากแนวคิดปรัชญาวัตถุนิยมของพวกดราวิเดียนที่พวกเขาคิดปรัชญาวัตถุนิยมขึ้นมา เพื่อการคัดค้านปรัชญาจิตนิยมของอารยันซึ่งเป็นผู้ปกครอง ในขณะที่สังคมไทยพยายามเน้นให้คนเข้าถึงแก่นสาระของพิธีกรรมของตนเอง โดยเน้นไปที่จิตใจเหมือนจรรยาวัจ แต่ในขณะเดียวกันก็ลืมนึกถึงชีวิตที่เป็นจริงของสามัญชน จึงก่อให้เกิดแรงต้านทาน เช่น มีบางสำนักที่ให้นับพิธีกรรมด้วยการเสียสละให้ทานเพื่อจะได้มีจิตใจงดงาม จนลืมนึกไปว่าบางคนให้จนไม่มีอะไรจะให้ก็มีจนทำให้เกิดการต่อต้านจนถึงทุกวันนี้ สังคมไทยยังเป็นสังคมที่ชอบความรื่นเริงบันเทิง สนุกสนาน มีแหล่งอบายมุข เช่น คลับ คาเฟ่ เฮค สำหรับวัยรุ่นหนุ่มสาวท่องเที่ยวในยามราตรี ทำให้ระยะหลังมีการจัดระเบียบสังคมใหม่ ห้ามไม่ให้เยาวชนอายุ 15 ปีเข้าสถานบันเทิง เกิดปัญหาเสพยาเสพติดมากขึ้น รวมไปถึงนักร้องดาราที่เป็นเหยื่อของยาเสพติด เช่น ในช่วงที่ปรากฏตัวตรวจจรภาค 5 แลงการกวาดล้างยาเสพติด “ในระยะเวลาเพียงครึ่งเดือนยึดของกลางได้จำนวนมาก ทั้งยาบ้า-ไอซ์-เฮโรอีน-ฝิ่น รับสถานการณ์ ‘เฮโรอีน’ หวนบุกชุมชนเมือง” (ไทยรัฐ ออนไลน์, 2559, ย่อหน้า 3) จะเห็นได้ว่าปัญหาเสพติดปัจจุบันมีพื้นฐานที่เกิดจากปัญหาครอบครัว แต่ก็มีหลายคนเคยตั้งคำถามว่า ทำไมปริมาณของยาเสพติดถึงเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำไมคนถึงต้องใช้ยาเสพติด ถ้ามองอีกมุมหนึ่งก็อาจจะบอกได้ว่าเป็นเครื่องช่วยให้พ้นทุกข์ของผู้เสพ เพราะคนเหล่านี้ต้องการดับทุกข์ ในระยะแรกก็อาจจะเป็นการดับทุกข์เพียงชั่วคราว ต่อไปก็เปลี่ยนเป็นติดจนเป็นนิสัย ในทางปรัชญา

จารวากมีความประสงค์ให้เพียงแต่จติม จงเที่ยว ทำตัวเองให้เป็นสุข ไม่ได้ทำจนกลายเป็นทุกข์แล้วทำให้คนอื่นเดือดร้อน สังคมไทยโดยภาพรวมจึงค่อนข้างสอดคล้องกับปรัชญาจารวาก ดังเช่น ที่เกิดขึ้นในสังคมอินเดียยุคนั้น ซึ่งถือเป็นปรากฏการณ์แปลกประหลาดมากสำหรับสังคมสมัยนั้น

สรุปความว่า ปรัชญาจารวากหรือโลกายัต เป็นแนวคิดที่สะท้อนถึงการเน้นไปที่การบำเรอปรนเปรอให้ตนเอง ไม่ต้องเป็นทุกข์สร้างความสุขให้กับชีวิตไม่ต้องย้อนอดีตไม่ต้องคิดถึงอนาคต แต่จงทำชีวิตวันนี้ให้มีความสุขทำทุกข์ให้เบาบางดังปรากฏอภิปรัชญาที่รับรองไว้ว่า “วัตถุเท่านั้นเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้แน่นอน ส่วนสิ่งอื่นนอกจากนี้แล้วเป็นเรื่องลม ๆ แล้ง ๆ ทั้งสิ้น” (สนั่น ไชยานุกุล, 2519, หน้า 100) และยืนยันถึงจิตและความรู้เป็นผลผลิตมาจากวัตถุทั้งนั้น เน้นการกระทำที่ว่า จงกิน จงดื่ม และจงหาความสุขในชาตินี้ ชาติหน้าไม่มี สะท้อนมุมมองจากปรัชญานี้ต่อสังคมไทยที่มีแหล่งท่องเที่ยวสถาบันเชิงเพิ่มขึ้น และคนในสังคมไทยจึงเน้นวิถีการสนุกสนานรื่นเริงบันเทิงมากกว่าการค้นหาความจริงแห่งชีวิตนั่นเอง

ภูมิหลังปรัชญาจารวาก

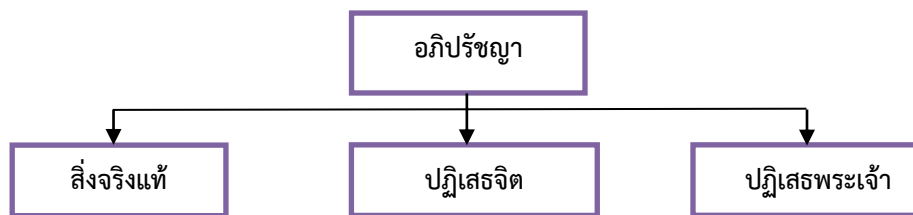
ปรัชญาจารวากเป็นแนวความคิดของฤๅษีพฤทท์สบัติ หรือท้าวสทิมบตีพรหมเป็นปราชญ์ชาวอินเดียคนแรก ที่กล่าวว่า สสารเท่านั้นคือ สภาวะแท้จริงสูงสุด สสารเป็นอันตมสังจะ ความเชื่อเช่นนี้ทำให้ชาวชมพูทวีปในยุคนั้นมองปรัชญาจารวากไปในแง่ขบขันน่าหัวเราะ เพราะขัดกับหลักความเชื่อเดิมในปรัชญาพระเวทอย่างตรงกันข้าม (สุวัฒน์ จันทรจำนง, 2540, หน้า 113) โดยปรัชญาอินเดียแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1. กลุ่มปรัชญาฮินดู มี 6 สำนัก ได้แก่ นยายะ ไวเชชิกะ สาขะ ยะคะ มีมางสา และเวทานตะ ถือความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวท เรียกว่า ปรัชญาฝ่ายพระเวทหรือปรัชญาอาสติกะ และ 2. กลุ่มที่ไม่ใช่ปรัชญาฮินดู มี 3 สำนัก คือ จารวาก เซน และพุทธ เป็นกลุ่มที่ไม่เชื่อถือความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวท เรียกว่าเป็น ปรัชญา ที่ไม่ใช่ฝ่ายพระเวทหรือเรียกว่า ปรัชญา นาสติกะ (สุวัฒน์ จันทรจำนง, 2540, หน้า 86) ปรัชญาจารวากถือเป็นกลุ่มปรัชญาที่เก่าแก่มากรัชชาหนึ่งในบรรดาปรัชญาอินเดีย และอยู่ในกลุ่มปรัชญาที่ไม่เชื่อความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวท (นาสติกะ) (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2546, หน้า 16) เป็นปรัชญาฝ่ายที่ไม่เชื่อถือในพระเจ้าหรือฝ่ายอเทวนิยม (Atheistic) แม้ว่าปรัชญาจารวากจะไม่ปรากฏนามผู้ก่อตั้ง แต่ปรัชญาจารวากก็ถูกยกขึ้นมากล่าวอ้างอยู่เสมอ เพราะเป็นลัทธิ แนวความคิดที่มีอิทธิพลต่อชีวิตคน ในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต (พระมหาทวัน สิริธมโม, 2532, หน้า 219) ปรัชญาของสำนักนี้คือ ความเป็นปรัชญาวัตถุนิยมจัดหรือวัตถุนิยมแบบสุดโต่ง ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงยกลัทธินี้ขึ้นอ้าง เพื่อแสดงให้เห็นข้อบกพร่องของลัทธินี้ เช่น ในธรรมจักรได้ทรงตรัสถึงกลุ่มแนวคิดกามสุขัลลิกานุโยค เป็นต้น (สนั่น ไชยานุกุล, 2519, หน้า 95) เพราะเหตุที่ปรัชญาวัตถุนิยมหรือที่เรียกกันอีกนัยหนึ่งว่า กามสุขัลลิกานุโยคนี้ มีความนิยมหนักไปในทางวัตถุนิยมเกินควร ดังนั้น ปรัชญาจารวากจึงเป็นปรัชญานำไปสู่ความสุดโต่งสายหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นมาเพราะสาเหตุนี้ คือ 1. ความไม่พอใจในพิธีกรรมทางศาสนา เพราะในยุคนั้นฝ่ายศาสนาพราหมณ์เน้นพิธีกรรมทางศาสนามากโดยปราศจากเหตุผลจึงทำให้คนเบื่อหน่ายต่อพิธีกรรมนั้น 2. นักปราชญ์บางท่านสันนิษฐานว่า ปรัชญาจารวากเป็นปรัชญาของพวกดราวิเดียน ซึ่งพวกเขาคิดปรัชญาวัตถุนิยมขึ้นมาเพื่อคัดค้านปรัชญาจิตนิยมของพวกอารยันซึ่งเป็นผู้ปกครอง 3. ในยุคต่อมาปรัชญาอุปัชฌาย์ก็สอนเน้นหนักไปทางจิต คำสอนนี้ลึมนึกถึงชีวิตไม่ได้ให้ความสำคัญของการดำรงอยู่ของวัตถุเน้นเพียงจิตใจเท่านั้น

อภิปรายของปรัชญารวาก มีพื้นฐานมาจากญาณวิทยาของเขา เมื่อเขาถือว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถรับรู้ได้ทางประสาทสัมผัส สิ่งนั้นที่ไม่มีจริง ความจริง คือ สิ่งสัมผัสไม่ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 เท่านั้น ดังนั้น ญาณ บาบ ญู สวรรค์ นร โลกหน้า พระเจ้า พระนิพพาน เป็นต้น สัมผัสไม่ได้ สิ่งเหล่านี้จึงไม่มี สิ่งสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 เท่านั้นคืออยู่จริง ด้วยเหตุผลนี้ การค้นหาความจริงแท้ (Ultimate Reality) ของปรัชญารวาก จึงตั้งอยู่บนฐานของญาณวิทยาโดยแท้จริง (รุ่งทิพย์ พุ่มดนตรี, 2538, หน้า 20) สามารถแยกกล่าวได้ดังนี้

1. สิ่งจริงแท้ คือ ธาตุ 4 ปรัชญารวากยอมรับเฉพาะธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ เท่านั้นว่าเป็นสาเหตุให้เกิดสรรพสิ่งขึ้นมาในโลกพร้อมทั้งโลกด้วย ไม่ยอมรับอากาศธาตุว่าเป็นสาเหตุด้วยอันหนึ่ง เพราะเขาถือว่า อากาศธาตุ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะสัมผัสได้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ส่วน ที่เราคิดว่า มีอากาศธาตุ ก็เพราะเรานูมานเอาเท่านั้น ดังนั้น ปรัชญารวากจึงไม่ยอมรับความรู้ที่เกิดจากการอนุมาน และถือว่าเมื่อธาตุทั้ง 4 ประกอบกันเข้าในอัตราส่วนที่พอเหมาะ จะกลายเป็นสิ่งต่าง ๆ เช่น พืช สัตว์ มนุษย์ เป็นต้น ธาตุทั้ง 4 ประการนี้เป็นอมตะ มีอยู่นิรันดร์ แต่สิ่งที่เกิดจากการประกอบกันของธาตุทั้ง 4 นี้ ไม่อมตะ มีการเกิด มีการตาย ไม่อมตะเหมือนดังธาตุดั้งเดิมทั้ง 4 นั้น

2. ปฏิเสธจิตหรือวิญญาณ เชื่อว่าจิตหรือวิญญาณเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง ที่เรียกว่า จิตหรือวิญญาณเป็น เพราะมีความเข้าใจผิดคิดว่า ร่างกายของคนและสัตว์ที่เคลื่อนไหวได้ มีจิตวิญญาณอยู่ภายใน แท้จริงแล้ววิญญาณหรือจิตไม่มี การเคลื่อนไหวของร่างกายเกิดขึ้นเพราะการรวมตัวกันของธาตุทั้ง 4 ในอัตราส่วนที่พอเหมาะสมควรในสิ่งที่จะเป็น ก็เคลื่อนไหว มิใช่จิตหรือวิญญาณผลักดันให้เคลื่อนไหว การเคลื่อนไหว คือ ผลผลิตเหมือนรถยนต์ ที่ประกอบด้วยอะไหล่ทุกอย่างครบพร้อมทั้งน้ำมัน เมื่อสตาร์ทเครื่องก็สามารถเคลื่อนที่ได้ การเคลื่อนที่ของรถยนต์ มิใช่รถยนต์มีจิต แต่เคลื่อนที่เพราะมีองค์ประกอบทุกอย่างที่พอเหมาะตามภาวะ และที่รถยนต์มีการสตาร์ทเครื่อง ก็เพราะอะไหล่มีความละเอียดน้อยมากไม่เหมือนอะไหล่ของคนที่มีความละเอียดมากกว่า ถ้าเมื่อใดอะไหล่รถยนต์มีความละเอียดซับซ้อนมากเท่าอะไหล่ของคน รถยนต์ก็อาจจะทำทุกอย่างเองได้เหมือนคน ทุกอย่างปรากฏเพราะประกอบด้วยธาตุ 4 รวมกัน ในอัตราที่เหมาะสมกับสิ่งนั้น ๆ ยกตัวอย่าง สีแดงเกิดจากการเคี้ยวหมาก พลุ ปืนขาว และสีเสียด ความจริงสีแดงไม่ได้มีอยู่ในสิ่งเหล่านี้ แต่มีสีแดงเกิดขึ้น เพราะการเคี้ยวรวมกันของวัตถุทั้ง 4 อย่างนี้ วิญญาณก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน

3. ปฏิเสธพระเจ้า ศาสนาฮินดูยืนยันความมีอยู่ของพระเจ้า ถือว่าพระเจ้าคือ ความจริงสูงสุดและเป็นบ่อเกิดของสรรพสิ่งในจักรวาล ปรัชญารวากปฏิเสธว่า พระเจ้าไม่มีอยู่จริง เพราะพระเจ้าไม่สามารถสัมผัสด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ถ้าพระเจ้าก็ต้องสัมผัสได้ แต่ที่อ้างว่ามีพระเจ้าแต่ไม่สามารถสัมผัสได้ จะยืนยันอย่างไรว่ามีพระเจ้า และศาสนาฮินดูสอนว่า สรรพสิ่งเกิดจากเหตุ ไม่มีอะไรเกิดขึ้นมาลอย ๆ เพราะฉะนั้นผลทุกอย่างต้องมาจากเหตุ ปรัชญารวากกล่าวว่า ถ้าผลทุกอย่างมาจากเหตุ พระเจ้าก็เป็นผลอย่างหนึ่ง ดังนั้นพระเจ้าก็ต้องมีเหตุของพระองค์เหมือนกัน แต่ศาสนาฮินดูสอนว่าพระเจ้าไม่มีเหตุพระองค์มีเอง เป็นเอง ซึ่งศาสนาฮินดูมีคำสอนที่ขัดแย้งกับความข้างต้น ที่บอกว่า สรรพสิ่งเกิดมาจากเหตุ ในเมื่อพระเจ้ามีเอง เป็นเอง ได้อย่างที่ฮินดูสอนทำไมโลกนี้จะมีเอง เป็นเอง มิได้บ้าง เพราะจริง ๆ แล้ว โลกนี้ก็คือ จตุรวมของธาตุทั้ง 4 นั่นเอง สรุปย่อได้ดังนี้

ภาพ 1 จุดรวมของธาตุทั้ง 4

ที่มา: ประยงค์ แสนบุราณ, 2547, หน้า 26

สรุป พระพุทธเจ้าได้ทรงยกหลักฐานนี้ขึ้นมาแสดงให้เห็นว่า ปรัชญาจารย์ในแนวคิดวัตถุนิยมเน้นการแสวงหาความสุขในปัจจุบันผ่านการกิน ดื่ม และเสพกาม (สนั่น ไซยานุกุล, 2519, หน้า 95) โดยไม่คำนึงถึงหลักศีลธรรมและพิธีกรรม เพราะพิธีกรรมถือว่าเป็นเป้าหมาย แนวคิดนี้เชื่อว่า ความสุขมาจากการพึงพาวัตถุมากกว่าความสุขทางจิตใจ ดังนั้น วิธีการแก้ไขทุกข์ คือ การแสวงหาความสุขและทำลายความทุกข์นั้น โดยการเพิ่มความสุขในชีวิต เช่น การสร้างกระบวนการทางสังคมที่เน้นเศรษฐกิจทุนนิยม การเมืองที่ให้ผลประโยชน์ กระบวนการการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง และวัฒนธรรมที่เน้นความรื่นเริงและความสุขของมนุษย์ เป็นต้น

เศรษฐกิจไทยในมุมมองของปรัชญาจารย์

เศรษฐกิจของไทยผ่านปรัชญาจารย์สามารถบอกได้ว่า ปรัชญาจารย์เป็นวัตถุนิยม โดยทางเศรษฐกิจก็จะกล่าวถึงรายได้ของประเทศ รายได้ส่วนใหญ่จะได้อาจจากการค้าขายทั้งในและต่างประเทศ ปัจจุบันเศรษฐกิจไทยน่าวิตกเป็นอย่างยิ่ง เพราะปัญหาความขัดแย้งทางเมืองของไทย ส่งผลให้กลุ่มผู้ผลิตรายใหญ่ของต่างประเทศย้ายฐานการผลิตไปต่างประเทศ (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2559, หน้า 97) และในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาเงินบาทแข็งค่า กระทรวงพาณิชย์ได้สนับสนุนผู้ประกอบการไทยออกไปลงทุนในต่างประเทศ (Internationalization) หลังพบว่า การส่งออกของไทยสู่ประเทศคู่แข่งไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของธนาคารแห่งประเทศไทย ที่แนะนำให้ผู้ประกอบการย้ายฐานการผลิตออกสู่ต่างประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน และเป็นแนวทางแก้ปัญหาลดผลกระทบจากเงินบาทแข็งค่าในระยะยาว จากการสำรวจของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พบว่า ผู้ประกอบการไทยกำลังเตรียมย้ายฐานการผลิตบางส่วนออกไปยังประเทศที่มีต้นทุนต่ำ หรือถูกกระทบจากแนวโน้มการอ่อนค่าของเงินดอลลาร์น้อยกว่าประเทศไทย เช่น เวียดนาม ลาว กัมพูชา โดยในปัจจุบัน มีบริษัทคนไทยไปดำเนินธุรกิจในต่างประเทศจำนวน 680 บริษัท มีตัวแทนและร่วมทุนในลักษณะของการเปิดสาขา จำนวน 1,332 สาขา (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2550) กระทรวงพาณิชย์จึงตั้งเป้าหมายที่จะมีตัวแทนและการร่วมทุนในต่างประเทศทั่วโลก จำนวน 3,000 สาขาภายใน 5 ปี ปัจจัยที่อาจทำให้การย้ายฐานการลงทุนและฐานการผลิตของไทยขาดประสิทธิภาพ ปัจจัยแรกคือ ข้อจำกัดในการเปลี่ยนผ่านสู่ธุรกิจและอุตสาหกรรมที่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มสูง หากรัฐบาลส่งเสริมให้ผู้ประกอบการย้ายฐานการผลิตสู่ต่างประเทศ โดยไม่มีการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมภายในประเทศ หรือขยายไปสู่อุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มสูง จะทำให้การพัฒนาขาดความสมดุล และส่งผลกระทบต่อต้นทุนของอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ปัจจัย

ที่สองคือ แรงงานในประเทศยังไม่ได้การพัฒนาทักษะ เพื่อรองรับภาคการผลิตที่ต้องใช้ทักษะสูงขึ้น เมื่อเร่งรีบ ผลักดันผู้ประกอบการย้ายฐานการผลิตสู่ประเทศที่มีต้นทุนแรงงานต่ำกว่า แรงงานไร้ทักษะต้องสูญเสียการจ้างงานเป็นจำนวนมาก หากการย้ายฐานการผลิต การพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูง และการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน ไม่สามารถเดินหน้าสอดคล้องไปพร้อมกันได้ อาจสร้างปัญหาต่อภาคการผลิตและแรงงานทั้งระบบ ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจได้ จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย ถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยต้องมาพิจารณาถึงการย้ายฐานการผลิตและการลงทุนสู่ต่างประเทศจะต้องดำเนินการอย่างไร (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2550, ย่อหน้า 5) การผลักดันการย้ายฐานการลงทุนการผลิตควรอยู่ในกรอบระยะกลางหรือระยะยาว ไม่ควรเร่งดำเนินการโดยปราศจากยุทธศาสตร์รองรับ แต่ควรมีการวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาภาคการผลิตในภาพรวม อย่างเป็นระบบเสียก่อน เนื่องจากภาคการผลิตต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันในฐานะที่เป็นปัจจัยการผลิตของกันและกัน ในลักษณะเป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำ ปลายน้ำ หรือมีปัจจัยการผลิตขั้นต้นร่วมกัน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรมหนึ่ง ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอื่น ๆ ต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ ดังนั้นการดำเนินนโยบายการพัฒนาในภาคการผลิตหนึ่ง ๆ จำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อภาคการผลิตอื่น ๆ ด้วย ภาครัฐจึงควรวางแผนพัฒนาภาคการผลิตเพื่อค้นหายุทธศาสตร์แต่ละสาขา โดยนำผลการศึกษาไปจัดลำดับความสำคัญของภาคการผลิต นำไปสู่การจัดทำยุทธศาสตร์ปรับโครงสร้างภาคอุตสาหกรรมที่สอดคล้องกับเงื่อนไขการจ้างงานและการแข่งขันของประเทศและข้อควรคำนึงก่อนการย้ายฐานการลงทุนและการผลิตสู่ต่างประเทศ

สรุป ภาครัฐควรคำนึงถึงความแตกต่างของขนาดทางธุรกิจและเข้าใจความต้องการของผู้ประกอบการไทย เพื่อปรับโครงสร้างภาคการผลิตภายในประเทศให้เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของผู้ประกอบการไทย การย้ายฐานการผลิตไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องระมัดระวัง เนื่องจากโครงสร้างการผลิตในปัจจุบันอาจทำให้ขีดความสามารถทางการแข่งขันของไทยอ่อนแอ การดำเนินการที่จะปรับโครงสร้างภาคการผลิตภายในประเทศก่อนอาจเป็นทางเลือกที่ดี เพราะจะช่วยให้ภาคการผลิตไทยพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ควรให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนร่วมกันคำนึงถึงนโยบายที่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลอย่างแท้จริง

วิเคราะห์เศรษฐกิจไทยในมุมมองของปรัชญาจรรยาวั

จากปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้นในระยะ 9 ปี ทำให้เกิดสภาวะเศรษฐกิจของประเทศส่งผลให้ราคาสินค้าต่าง ๆ มีราคาสูงขึ้น ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางที่กดราคาพืชผลต่างๆ (เกษมสันต์ จันทรทิม, 2560, หน้า 61 - 65) เศรษฐกิจไทยในมุมมองของปรัชญาจรรยาวัอาจมองไม่ค่อยชัดเจน แต่ถ้ามองลึกลงไปจะเห็นถึงปรัชญาจรรยาวัที่มีต่อเศรษฐกิจ เพราะถ้าเศรษฐกิจดีประชาชนก็มีรายได้เพิ่ม เมื่อมีรายได้เพิ่มก็มีความสุขในการใช้จ่ายเลี้ยงชีพ อยากได้อะไรก็ซื้อบนเปรี๊ยะความอยากของตนเอง เช่น ซื้อรถยนต์ ซื้อบ้าน ซื้อเครื่องประดับ และซื้อบริการต่าง ๆ เพื่อทำให้ตัวเองสะดวกสบายขึ้น รายได้ที่ได้มาจึงเป็นเครื่องซื้อความสะดวกสบาย กินอัมเหี้ยวสนุก เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ส่งผลต่อความเป็นอยู่ยากลำบากมากขึ้น ในขณะที่รายได้ยังถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่พวกเขาต้องใช้เพื่อเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต ไม่มีก็ต้องดิ้นรนให้มากขึ้นขยันให้มากขึ้นเพียงเพื่อต้องการความสะดวกสบายเท่านั้น รายได้หรือทุนจึงเป็นคุณพระเจ้าในการซื้อเป็นชีวิตของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี ดังสุภาษิตไทย

ที่ว่า “มีเงินเขาก็นับเป็นน้อง มีทองเขาก็นับเป็นพี่” แต่ถ้าไม่มีทั้งเงินและทองเขาก็ไม่นับญาติ ทำให้คนต้องดิ้นรน มาหากินเพื่อหาเงินให้ได้มากขึ้น โดยไม่สนใจว่าการกระทำนั้นจะผิดหรือถูก จะหามาได้ด้วยวิธีการใด เพราะเขาไม่ได้เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เชื่อว่าไม่มีโลกหน้า ไม่มีสวรรค์ ไม่ต้องกลัวบาป เพราะบาปไม่มี การสอนเรื่องบาปเรื่องกรรม เป็นเรื่องหลอกลวงให้คนเสียสละ แต่พวกตนเองเป็นผู้รับผลประโยชน์และความสุขของตนเองเท่านั้น (ประยงค์ แสนบุราณ, 2547, หน้า 21 - 23)

การเมืองไทยในมุมมองของปรัชญาจรรยา

ระบบการเมืองไทยเป็นแบบผสมผสานระหว่างประชาธิปไตยกับเผด็จการบวกับสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพราะเนื่องจากการปฏิวัติรัฐประหารสืบเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ สังคมการเมืองไทยจึงมีกลุ่มที่นิยมการเมืองแตกต่างกัน (เกษียร เตชะพีระ, 2537, หน้า 14 - 15) คนที่ชอบแบบประชาธิปไตยก็จะบอกว่า เป็นการเมืองที่ทันสมัยเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน คนที่นิยมรัฐประหารก็บอกว่า การเมืองไทยยังไม่พร้อมที่จะเป็นประชาธิปไตย จึงไม่สามารถบอกได้ว่าการเมืองไทยควรจะเป็นไปในทิศทางใดถึงจะเป็นที่น่าพอใจของคนทั้งหมด จนมีวาทะของผู้นำประเทศที่บอกว่า จะให้ประเทศไทยใส่เสื้อเหมือนต่างประเทศ (ประชาธิปไตย) คงเป็นไปได้ไม่ได้ พรรคชนะของคนบางกลุ่มเห็นว่า ประชาธิปไตยเป็นระบบที่มีการทุจริตคอร์รัปชันมากที่สุด ผู้แทนทุกคนล้วนมีปัญหาทุจริตทับซ้อนกับผลประโยชน์ รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งล้วนมีปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตทั้งสิ้น ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เปิดเผยออกมาจากสื่อต่าง ๆ การเมืองกลายเป็นที่พอกคนไม่ดี คนที่มีอำนาจบารมี เคยเป็นผู้มีอิทธิพล เวลาได้รับการเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่แทนประชาชนก็ใช้ทุกวิถีทางในการนำตัวเข้าไป เพื่อแสดงให้เห็นว่าตัวเองเป็นตัวแทนประชาชนอย่างแท้จริง การเมืองไทยจึงเต็มไปด้วยผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นมากขึ้น การพัฒนาการเมืองเป็นไปอย่างไม่สะอาด ไม่โปร่งใสอย่างที่คาดหวัง เพราะความคาดหวังต่อคำว่าผู้แทนมักจะเป็นไปเพื่อเป็นสะพานแสวงหาผลประโยชน์จากงบประมาณที่กระจายไปยังท้องถิ่น กฎหมายที่เป็นหลักสัจธรรมของบ้านเมืองก็ไม่มียุติธรรมอย่างที่คิดไว้ การลงโทษตามกฎหมายไม่มีความเสมอภาค คนที่มีอิทธิพลรอดพ้นจากคุกตาราง ซึ่งจะมีไว้สำหรับคนยากจนเท่านั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นสภาพหรือต้นตอความขัดแย้งของคนในสังคมไทยที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พฤติกรรมพื้นฐานของบุคคลเหล่านี้เป็นไปเพื่ออำนาจความสุขสบายด้วยการเหยียบขาคศของคนที่ไม่มีอำนาจต่อรองมาเป็นบันไดในการก้าวไปสู่อำนาจที่สูงขึ้น ปรัชญาจรรยาภูมิแนวคิดที่ทำให้คนไม่เชื่อในรศ สวรรค์ ปฏิเสธอาตมัน ไม่สนใจเรื่องวรรณะ 4 ในพระเวท (ประเวศ อินทองปาน, 2553, หน้า 37) ไม่สนใจต่อการบวงสรวง ปฏิเสธพระผู้เป็นเจ้า ปฏิเสธพิธีกรรมต่าง ๆ ในศาสนาพราหมณ์โดยสิ้นเชิง และได้ประณามว่า การทำพิธีกรรมหรือการบูชาอัญญของพวกพราหมณ์นั้นคือ อาชีพของพวกพราหมณ์ มิใช่เป็นบุญกุศลอะไร เป็นวิธีการของพวกคนฉลาดที่สอนให้คนอื่นเสียสละ แต่พวกตนเป็นผู้รับผลประโยชน์และคำนึงถึงความสุขของพวกตนเองเท่านั้น ดังนั้น ประเด็นของศาสนาพราหมณ์หนึ่งในวรรณะ 4 สะท้อนให้เห็นนักการเมืองไทย ที่ปากก็อ้างว่าทำเพื่อประชาชน จะไม่ทิ้งประชาชน ไปเป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชน รับอาสาช่วยเหลือประชาชนในเวลาเดือนร้อน ซึ่งมักจะเป็นคำพูดที่ขอใช้ในกระบวนการหาเสียงมาโดยตลอด แต่เมื่อได้รับการเลือกตั้งเข้าไปเป็นตัวแทนของประชาชนแล้ว ทุกอย่างที่ทำเสียงไว้ก็จะหายไป บางคนก็ไม่ได้กลับมาดูแลประชาชน อาชีพนักการเมืองตามปรัชญาจรรยาภูมิผู้เขียนมีการเห็นคล้ายกับอาชีพของพราหมณ์

ที่อ้างเอาพิธีกรรมมาเป็นเครื่องบังหน้า โดยชนอาสาเข้ามารับใช้ประชาชน โดยแนะนำประชาชนให้เสียสละทำเพื่อชาติ ในขณะที่ตนเองมีผลประโยชน์ทับซ้อนจำนวนมาก สอดคล้องกับงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบคอร์รัปชัน ของนักวิชาการหลายท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.สังศิต พิริยะรังสรรค์ อดีตสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) คณบดีวิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยรังสิต, ศาสตราจารย์วิชา มหาคุณ อดีตกรรมการ ป.ป.ช. และคณบดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, นางดาววัลย์ จันทรหัสดี อดีตแกนนำประชาชนตำบลคลองด่าน, นายประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ ผู้อำนวยการบริหารสถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย และ ดร.ภาส ภาสสัทธา สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการสำนักงาน ป.ป.ช. จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันกัดกินสังคมไทยอย่างฝังรากลึกมายาวนาน ไม่ว่าจะผ่านมาก็รัฐบาล การเลือกตั้งกี่ครั้งหรือ การทำรัฐประหารกี่หน ปัญหาดังกล่าวก็ยิ่งรุมเร้าอยู่เสมอ (สำนักข่าวอิศรา, 2559, ย่อหน้า 4) ทั้งการเมืองระดับท้องถิ่น ระดับชาติก็ไม่แตกต่างกัน จะเห็นว่ากลุ่มนักการเมืองจะมากในคาบของนักบุญแต่มีน้อยเป็นโจร

สรุปความว่า ปรัชญาจรรวากหรือโลกายัต ที่มีแนวคิดเรื่องการทำตนเองให้มีความสุขให้ทุกชนล้นอยู่ลง การทำตัวเองไม่ให้ลำบาก ไม่ต้องคำนึงถึงหลักศีลธรรม แต่เสพเต็มกินในปัจจุบันเท่านั้น เมื่อมองสะท้อนต่อการเมืองไทย ทั้งตัวนักการเมืองที่มีภูมิหลังและปัจจุบันแสวงหาความสุขร่ำรวยเสพเต็มกินจนกลายเป็นนิสัย สร้างแนวทางการเมือง ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและพรรคพวกมากกว่าประโยชน์ส่วนร่วม เกิดมีกลุ่มผลประโยชน์ที่แสวงหาความร่ำรวยมั่งคั่งด้วยการไม่สนใจหลักศีลธรรม ผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้เกิดทุจริตคอร์รัปชัน ดังนั้น ปรัชญาจรรวากสะท้อนการเมืองไทยที่เน้นความมั่งคั่งทางวัตถุแสวงหาความมั่งคั่งในปัจจุบันเฉพาะตน กลุ่มตนพวกตนมากกว่าผลประโยชน์ของประเทศชาตินั่นเอง

การศึกษาไทยในปรัชญาจรรวาก

ปรัชญาจรรวากนั้น มีการปฏิเสธความรู้ที่ได้มาโดยวิธีการอื่น ๆ ทั้งหมดว่า เป็นความรู้ที่ไม่ถูกต้อง เช่น ความรู้ที่เกิดจากอนุมาน เป็นต้น และยังเห็นว่าเป็นความรู้ที่เชื่อถือไม่ได้ เพราะไม่ใช่ความรู้โดยตรงและไม่ได้สัมผัสกับความรู้ด้วยตัวเราเอง เพียงแต่คาดการณ์จากสิ่งอื่น ๆ เท่านั้น บางทีสื่อนั้น ๆ อาจโกหกเราก็ได้ ยกตัวอย่าง เราเคยเชื่อว่าที่ใดมีควันทันนั้นย่อมมีไฟ ประสบการณ์บอกเราอย่างนี้ เราก็มีความเชื่อตามประสบการณ์ อยู่มาวันหนึ่ง ตอนกลางวันแดดจัดมาก แต่พอบ่าย 3-4 โมงเย็น ฝนตกลงมาอย่างหนัก หลังจากฝนตกแล้วเรามองดูภูเขาสูงหนึ่ง อยู่ห่างประมาณ 10 กิโลเมตร เราจะเห็นควนเต็มภูเขาสูงนั้น ที่แท้ควนเกิดขึ้นเพราะความร้อนกระทบความเย็นต่างหาก ไม่ใช่ควนที่เกิดจากเปลวไฟ นี่เองคือ เหตุผลที่ปรัชญาจรรวากบอกแก่เราว่า ความรู้ที่ผ่านจากสื่ออื่น ๆ นั้นยอมรับไม่ได้ ต้องผ่านจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 เท่านั้น (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2532, หน้า 18 - 19) จึงยอมรับว่าเป็นความรู้แท้ และความรู้ที่เกิดจากศัพท์ประมาณ (ประมาณทางศัพท์) อุปมาประมาณ (การเปรียบเทียบสิ่งที่คล้ายคลึงกัน) อรรถาปatti ประมาณ (ความรู้สิ่งที่ไม่ประจักษ์ โดยอาศัยข้อเท็จจริง 2 อย่างที่ขัดแย้งกัน) และอนุลัทธิประมาณ (ความรู้สิ่งที่ไม่ประจักษ์) ปรัชญาจรรวากก็ไม่ยอมรับโดยมีนัยอย่างเดียวกัน (ประยงค์ แสงบุราณ, 2547, หน้า 24)

ระบบการศึกษาของไทยยังจัดเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในการจัดระบบการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติฉบับนี้ จะไม่พิจารณาแบ่งแยกการศึกษาในระบบออกจากการศึกษา

นอกระบบ แต่จะถือว่าการศึกษาระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นเพียงวิธีการเรียนการสอน หรือรูปแบบของการเรียนการสอนที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า "Modes of Learning" เท่านั้น ฉะนั้นแนวทางการจัดการศึกษาใหม่ คือ สถานศึกษาสามารถจัดได้ทั้ง 3 รูปแบบ และให้มีระบบเทียบโอนการเรียนรู้ทั้ง 3 รูปแบบ โดยพระราชบัญญัติ การศึกษา มาตรา 15 กล่าวว่า การจัดการศึกษา มีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษา ตามอัธยาศัย คือ

1. **การศึกษาในระบบ** เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการ การศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

2. **การศึกษานอกระบบ** เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัด การศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหา และหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

3. **การศึกษาตามอัธยาศัย** เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

จากที่กล่าวมา เพื่อให้เข้าใจระบบการศึกษาไทยที่มีการแบ่งอย่างชัดเจน ซึ่งดูเหมือนจะเป็นระบบที่มี คุณภาพ มีฐานการศึกษา จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลทางการศึกษา เป็นส่วนประกอบ แต่ในความเป็นจริง พบว่า ด้วยปัจจัยหลายประการทำให้การศึกษาไทยยังมีปัญหาอยู่พอสมควร ซึ่งสามารถสรุปประเด็นปัญหาที่พบได้ดังนี้ (มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 8, 10, 12, 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551)

1. **คุณภาพการศึกษาพื้นฐานตกต่ำ** ความจำเป็นที่ต้องปฏิรูปการเรียนรู้ มีหลักฐานต่าง ๆ สะท้อนให้ สังคมไทยเห็นมาอย่างต่อเนื่องถึงคุณภาพการศึกษาของไทยที่ตกต่ำ ทั้งที่เป็นการสำรวจโดยองค์กรระหว่างประเทศ และการประเมินโดยองค์กรภายในประเทศ เช่น สมศ. หรือผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติ (NT) ซึ่งต่างก็พบ ภาพซ้ำ ๆ กันว่า นักเรียนไทยส่วนใหญ่มีความรู้ต่ำกว่ามาตรฐาน ความรู้ที่ว่ำนนี้หมายถึงวิชาที่สำคัญต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การคิดเชิงวิเคราะห์ ภาษา ซึ่งรวมถึงภาษาไทย นักเรียนที่จัดว่ามีความรู้จริงที่พอมีอยู่บ้าง ก็มีจำนวนน้อย เด็กไทยร้อยละ 74 อ่านภาษาไทยไม่รู้เรื่อง คือ มีตั้งแต่อ่านไม่ออก อ่านแล้วตีความไม่ได้ วิเคราะห์ ความหมายไม่ถูก หรือแม้แต่ใช้ภาษาให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิชาอื่น ๆ ไม่ได้ คุณภาพที่ตกต่ำย่อม หมายถึง วิชาการ และองค์ความรู้ที่เราอยู่ในระบบการศึกษาไทยต่ำกว่ามาตรฐาน หมายถึง ระบบการถ่ายทอดความรู้ รวมทั้ง ครูผู้สอนมีความรู้ต่ำกว่ามาตรฐาน หมายถึง ความด้อยคุณภาพของระบบสนับสนุนการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ เป็นต้น ซึ่งในที่สุดย่อมส่งผลให้ผู้เรียนส่งผลให้เกิด ความรู้ต่ำกว่ามาตรฐาน แต่ที่วิกฤตที่สุดเหนือวิกฤตทั้งหลายคือ สภาพเหล่านี้ได้กลายเป็นความเคยชิน และชีวิตประจำวัน ของระบบการศึกษาไทย

2. **ปัญหาของการปฏิรูปโครงสร้าง** กฎหมายที่กำหนดการปฏิรูปการศึกษาของไทย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ของกระทรวงศึกษาธิการครั้งใหญ่ กรมต่าง ๆ ถูกยุบไป มีการรวมเอาทบวงมหาวิทยาลัยและสภาการศึกษาแห่งชาติเข้ามา ไว้ในกระทรวงศึกษาธิการกลายเป็นโครงสร้างใหม่ ในระดับปฏิบัติ หลักการให้มีการกระจายอำนาจการบริหาร การศึกษา โดยกำหนดให้มีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอยู่ในทุกจังหวัด มีจำนวนเขตมากน้อย ตามขนาดของประชากร

และวางหลักไว้ว่า ในที่สุดโรงเรียนต่าง ๆ จะถูกถ่ายโอนจากโครงสร้างรูปแบบกรมแบบเดิม ไปสังกัดเขตพื้นที่ แต่จากวันนั้นมาถึงวันนี้ กลับพบปัญหาอันเกิดจากสูตรที่ไม่สำเร็จของการปฏิรูปโครงสร้างทบถมวิฑูณ จนปรากฏออกมาในรูปของข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ และข้อเรียกร้องต่าง ๆ ดังมีตัวอย่าง เช่น การถ่ายโอนสถานศึกษาไปสังกัดเขตพื้นที่ที่ยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้ มีข้อเรียกร้องให้กลับมาตั้งกรมต่าง ๆ ขึ้นในสำนักงานปลัดกระทรวง มีข้อเรียกร้องให้ตั้งทบวงการศึกษาระดับพื้นฐาน รวมทั้งมีการชี้ประเด็นว่าการรวมเอาทบวงมหาวิทยาลัยเข้ามาไว้ในกระทรวงเดียวกันเป็นการบั่นทอนพัฒนาการของอุดมศึกษา ปัญหาที่เกิดจากการปรับโครงสร้างเหล่านี้ ชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างใหม่น่าจะมีความไม่เหมาะสมจนมีข้อเรียกร้องให้ทบทวน หรือปรับปรุงเกิดขึ้นตลอดเวลา

3. ปัญหาของครู ในประเทศฟินแลนด์ ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่คุณภาพการศึกษาที่ดีที่สุดในโลก วิชาชีพที่ประชาชนนิยม และให้การยอมรับนับถือมากที่สุดคือ วิชาชีพครู แต่ในประเทศไทย สังคมกลับเห็นว่าในปัจจุบันวิชาชีพนี้ตกต่ำ จนองค์กรวิชาชีพครู เช่น ครูสภา ต้องวางยุทธศาสตร์การพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อให้กลับมาเป็นวิชาชีพชั้นสูงเหมือนในอดีต โดยมีมาตรการอันหนึ่งคือ การปรับปรุงกระบวนการผลิตครูโดยเพิ่มหลักสูตรจาก 4 ปี เป็น 5 ปี แต่ปัญหาของวิชาชีพครูอาจจะไม่สามารถแก้ไขได้เพียงการเพิ่มเวลาเรียนเท่านั้น การเรียนเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งปี อาจเห็นข้อดีได้ชัดเจน คือ ช่วยสร้างประสบการณ์ในวิชาชีพให้มากขึ้นในระหว่างเรียน เพื่อให้ครูรุ่นใหม่พร้อมที่จะออกมาทำงานในสภาพจริง แต่วัตถุประสงค์ของครูสภาที่จะให้เงื่อนไขของการเพิ่มเวลาเรียนมาเป็นฐานในการเพิ่มเงินเดือนและความก้าวหน้าในการรับราชการ บัณฑิตครูที่จบออกมาใหม่จะมีการต่งงานเบื้องต้นเกือบหนึ่งหมื่นคน สถานการณ์เช่นนี้ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลถึงภาพพจน์และความนิยมในการเข้าศึกษาในสาขาวิชานี้ ที่ไม่ดึงดูดให้นักเรียนที่เรียนเก่งและมีโอกาสเลือกสาขาได้มากให้ตัดสินใจเข้ามาเรียนครู ปัญหาของครูก็ยังมีเรื่องอื่น ๆ อีกมาก เช่น ในภาพรวมประเทศไทยยังนับว่าขาดแคลนครู แต่นโยบายจำกัดกำลังคนภาครัฐก็เป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหานี้ ยังพบว่าเราขาดแคลนครูในสาขาวิชาสำคัญ ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา เป็นต้น ยังพบอีกว่า ไม่มีความชัดเจนทางนโยบายในการที่จะสนับสนุนให้ผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาที่ตรงกับเนื้อหาสาระมากกว่า เช่น บัณฑิตทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษา หันกลับมาวิชาชีพครู ในทางตรงกันข้ามยังกลับพบมาตรการในเชิงกีดกันอีกด้วย เช่น การกำหนดให้ผู้ที่จะรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูได้ต้องไปเรียนเพิ่มเติมอีกอย่างน้อยหนึ่งปี เป็นต้น ปัญหาที่เป็นอมตะของครูไทยเห็นจะหนีไม่พ้นเรื่องนี้สินครู แนวทางแก้ไขสำหรับครูรุ่นใหม่ทางหนึ่งควรจะเป็นการปรับโครงสร้างเงินเดือนเสียใหม่ โดยเพิ่มเงินเดือนเมื่อแรกบรรจุให้มากขึ้น ครูก็จะมีทัศนคติในการดำรงชีพน้อยลงหันมาสนใจในหน้าที่การงานมากขึ้น

4. ปัญหาของอาชีวศึกษา นอกจากความนิยมที่ตกต่ำ ทำให้มีผู้สนใจเข้าศึกษาน้อยลงดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว อาชีวศึกษาก็ยังประสบปัญหาด้านคุณภาพเช่นเดียวกับสายวิชาอื่น ๆ อาชีวศึกษาไทยยังมีวัฒนธรรมแปลก ๆ ที่ดูเหมือนจะไม่พบในที่ใด ๆ ในโลก คือ การยกพวกตีกัน แรกๆ ก็ดูเหมือนจะเป็นแค่เด็กชกต่อยกันธรรมดา แต่ต่อมาปัจจุบันได้พัฒนาไปถึงขั้นเอากันถึงเลือดถึงชีวิต เหตุเพียงเพราะอยู่ต่างสถาบันกัน การดึงดูดให้คนเข้าเรียนอาชีวศึกษาให้มากขึ้น และได้รับการพัฒนาทักษะอย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งการเพิ่มสาขาวิชาที่ยังขาดแคลน หรือยังไม่มีการผลิตในประเทศ เป็นโจทย์ที่จะต้องแก้ไขให้ได้ แต่ความพยายามบางอย่าง เช่น การที่เปิดโอกาสให้อาชีวศึกษาจัดการศึกษาได้ถึงขั้นปริญญาเหมือนกับมหาวิทยาลัย กำลังเป็นที่ถูกจับตามอง และเป็นข้อวิพากษ์เป็นการแก้ปัญหา

ที่ถูกทางหรือไม่ ในอดีต นับตั้งแต่การควบคุมคุณภาพการศึกษา ไปจนถึงปัญหาการหาคนเข้าเรียนไม่ได้ตามเป้า จนปรากฏชัดเจนว่าในปัจจุบัน ประเทศไทยมีอุปทานด้านอุดมศึกษามากกว่าอุปสงค์ ขณะนี้กำลังจะมี "สถาบัน อาชีวศึกษา" ในสถานภาพของอุดมศึกษาเต็มรูปแบบเกิดขึ้นอีกจำนวนหนึ่ง ในขณะที่โจทย์เรื่อง อุปสงค์-อุปทาน ด้านอุดมศึกษานั้นหนักหนาอยู่แล้ว ในอนาคตจะไม่เป็นที่น่าแปลกใจที่เราจะต้องมาดำเนินตามรอยเดิม คือ การยก ระดับสถาบันเหล่านี้ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยเหมือนดังที่เคยทำมาแล้ว

5. วิทยาลัยชุมชน เกิดขึ้นมาจากแผนการปฏิรูปการศึกษาระดับดั้งเดิม (พ.ศ. 2542) ต่อมามีการเปลี่ยนแปลง แผนหลัก แต่กลับไม่ได้ปรับในรายละเอียดของกิจกรรม "วิทยาลัยชุมชน" จึงได้เกิดขึ้น และคงอยู่ในสภาพที่ อิทธิพลเหลือ ความเดิมของเรื่องนี้คือ เมื่อแรกที่จะมีการปฏิรูปครั้งใหญ่ ตามพิมพ์เขียวของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้น ได้มีแนวคิดที่จะผนวกเอาอาชีวศึกษาขั้นต้นเข้าไว้เป็นส่วนของการศึกษาขั้นพื้นฐาน และให้อาชีวศึกษา ขั้นสูงรวมเข้าเป็นส่วนของอุดมศึกษา พุดง่าย ๆ คือ ไม่ต้องมีแท่งอาชีวะ และเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้แก่บุคคลที่อาจมี ปัญหาในการเข้าสู่ระบบการศึกษาปกติ จึงได้มีแนวคิดในการตั้งวิทยาลัยชุมชนขึ้นมา คล้ายกับที่มีในต่างประเทศ และ ให้อวิทยาลัยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบอุดมศึกษา ซึ่งหวังว่าจะกลายเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่บุคคลอาจได้รับการ ศึกษาชั้นอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา และอาจเป็นช่องทางให้ได้ศึกษาต่อถึงขั้นปริญญาได้ในที่สุด มีหลักการ วางไว้ว่าวิทยาลัยชุมชนจะต้องได้รับการสนับสนุนจากท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นด้านอาคารสถานที่ งบประมาณบางส่วน และบุคลากร สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาต้องใช้ความพยายามระคับประคองอย่างมากเพื่อไม่ให้วิทยาลัย ชุมชนดำเนินไปโดยผิดจากปรัชญาเดิม รวมทั้งความพยายามอีกด้านหนึ่งที่ดูจะมีผลเป็นรูปธรรมค่อนข้างน้อย

6. คุณภาพอุดมศึกษา/ปริญญาเพื่อ ในการประมวลปัญหาเพื่อจัดทำกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2550 - 2565) โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้สรุปปัญหาของอุดมศึกษาไทยว่า เป็นระบบที่ “ไร้ทิศทาง ขาดข้อมูล ขาดคุณภาพ และขาดประสิทธิภาพ” เปิดมหาวิทยาลัยขึ้นมาอีกเป็นจำนวนมาก จากมหาวิทยาลัยของรัฐเดิมที่มีเพียง 20 แห่ง ได้ขยายจำนวนเป็น 78 แห่ง รวมกับมหาวิทยาลัยเอกชน วิทยาลัย ชุมชน และสถาบันในสังกัดอื่นแล้ว มีสถาบันอุดมศึกษาประมาณ 255 แห่ง อุดมศึกษาไทยจึงมีอุปทานมากกว่า อุปสงค์ มหาวิทยาลัยหลายแห่งเริ่มมีปัญหาเรื่องหาคนเข้าเรียน ทำให้ประสบปัญหาเรื่องความคั่งคั่ง นำไปสู่ความ จำเป็นที่ต้องดำเนินการด้านการตลาดทุกวิถีทาง และมุ่งเปิดสอนแต่สาขาวิชาที่ทำได้ง่าย ต้นทุนต่ำ และได้เงินเร็ว ซึ่งระบาดไปทุกระดับชั้นปริญญา เรามีบัณฑิตล้านงานในหลายสาขา แต่ขณะเดียวกันก็มีการขาดแคลนในสาขาวิชา ที่ยาก ๆ มหาวิทยาลัยจำนวนมากมุ่งหาเงินจนเป็นระบบการศึกษาเชิงปริมาณ ความจำเป็นที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด เช่นนี้ ปัญหาของการทุจริตทางการศึกษาตั้งแต่ลอกข้อสอบถึงจ้างทำวิทยานิพนธ์ พบจนเป็นสภาพปกติ อาจารย์ มหาวิทยาลัยไทยในภาพรวมจัดว่ามีคุณวุฒิต่ำ

7. การขาดวิจัยและพัฒนา ขาดนวัตกรรม และปัญหาความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรม ในปี 2548 อาจารย์อุดมศึกษาไทยรวมประมาณ 50,000 คน ตีพิมพ์ผลงานวิจัยเพียง ประมาณ 2,000 ฉบับ ในจำนวนนี้ ร้อยละ 9 เกิดมาจากมหาวิทยาลัยเพียง 8 แห่ง ซึ่งหมายความว่า มหาวิทยาลัยที่เหลืออีกร้อยละมหาวิทยาลัยตีพิมพ์เพียง ร้อยละ 10 เท่านั้นเอง มหาวิทยาลัยที่ตีพิมพ์มากที่สุดรวม 8 แห่งนี้ เมื่อเฉลี่ยตามจำนวนอาจารย์แล้ว มีการตีพิมพ์ เพียงคนละ 0.12 บทความเท่านั้นเอง ถ้าเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ อาจารย์ของเขาจะตีพิมพ์คนละไม่ต่ำกว่า 2 ฉบับ

ต่อปี มากกว่าที่ดีที่สุดถึง 20 เท่าในภาพรวมการตีพิมพ์ของอาจารย์ในสหรัฐอเมริกา ประมาณปีละ 200,000 ฉบับ ญี่ปุ่น 500,000 ฉบับ สหราชอาณาจักร 40,000 ฉบับ จีน 12,000 ฉบับ อินเดีย เกาหลี สิงคโปร์ ประมาณ 10,000 ฉบับ เป็นต้น ข้อมูลชัดเจนว่ามหาวิทยาลัยอ่อนด้อยในด้านการวิจัย

8. การปฏิรูปการเงินเพื่อการอุดมศึกษาด้านเหตุของความอ่อนแอของอุดมศึกษา ประการหนึ่ง มาจากระบบการเงินของอุดมศึกษาที่ล้าสมัย เมื่อ พ.ศ. 2548 เมื่อกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏเริ่มเข้ามารวมอยู่ในสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เราพบความแตกต่างของงบประมาณที่รัฐจัดให้มหาวิทยาลัยแบบฟ้ากับดิน มหาวิทยาลัยที่ไต่งบประมาณน้อยที่สุดได้น้อยกว่า 50 ล้านบาท ในขณะที่มหาวิทยาลัยที่ได้มากที่สุด ได้เกิน 5,000 ล้านบาท อธิบายได้ว่า เพราะมหาวิทยาลัยเหล่านี้มีขนาด และภาระหน้าที่ต่างกัน จึงไต่งบประมาณต่างกัน ซึ่งก็พอฟังได้ แต่แท้ที่จริงแล้ว เราไม่มีระบบการวิเคราะห์งบประมาณที่เหมาะสมที่จะส่งผลต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยตามศักยภาพ การได้มาซึ่งงบประมาณเป็นการที่แต่ละมหาวิทยาลัยติดต่อประสานตรงกับสำนักงบประมาณ การเพิ่มของงบประมาณแต่ละปีอยู่บนฐานของตัวเลขในปีที่ผ่านมาๆ ยังพบว่ามีความต่างกันมากระหว่างมหาวิทยาลัยของรัฐ และของเอกชน ภาระที่ตกต่อผู้เรียนจึงไม่เป็นธรรม เด็กที่เรียนดีที่มีจะมาจากรอบครัวที่พอมีอันจะกิน หรือร่ำรวย มีโอกาสเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยของรัฐชั้นดีได้มากกว่า ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายต่ำกว่า ในขณะที่เด็กเรียนไม่ค่อยดี ซึ่งมักจะมาจากรอบครัวที่ด้อยฐานะ มักต้องพึ่งมหาวิทยาลัยเอกชนที่เก็บค่าใช้จ่ายสูงกว่า หรือต้องไปเรียนในโครงการพิเศษในมหาวิทยาลัยของรัฐที่เก็บค่าเล่าเรียนสูงกว่าโครงการปกติโดยหาเหตุผลอธิบายได้ไม่ชัดเจน มีกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ยังตอบสนองความต้องการไม่ได้ทั้งหมด และมีระบบการจัดเก็บหนี้ที่ด้อยประสิทธิภาพ ภายใต้ข้อจำกัดของงบประมาณและเงื่อนไขเหล่านี้

9. เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาประเทศไทยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการศึกษา พบว่า เรามีการใช้คอมพิวเตอร์เพียง 43 เครื่องต่อประชากร 1,000 คน ในขณะที่ญี่ปุ่นใช้ 477 เครื่อง เกาหลีใต้ 324 เครื่อง ไต้หวัน 314 เครื่อง และมาเลเซีย 137 เครื่อง ตามลำดับ ในสหรัฐอเมริกา มีโครงการ “หนึ่งนักเรียน หนึ่งเครื่องคอมพิวเตอร์” หรือ One Laptop Per Child (OLPC) ในประเทศไทย เครื่องคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนโดยทั่วไปยังขาดแคลน หรือแม้จะมีบ้าง แต่ก็ยังมีความขาดแคลนแหล่งเรียนรู้โดยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ หลาย ๆ ประเทศจัดให้เรื่อง การเรียนแบบอิเล็กทรอนิกส์ หรืออีเลิร์นนิง (E-Learning) เป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งไม่จำกัดอยู่เฉพาะการศึกษาในระบบเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะได้มีการพิสูจน์แล้วว่า อีเลิร์นนิง เป็นระบบการเรียนที่มีประสิทธิภาพสูง เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่อาจมีศักยภาพต่าง ๆ กัน ให้มีโอกาสเรียนรู้เท่าเทียมกันได้ ในที่สุด เป็นระบบที่ต้นทุนในภาพรวมต่ำ เพราะสามารถขยายผลไปถึงผู้เรียนได้เป็นจำนวนมาก อีเลิร์นนิงยังช่วยให้ระบบการจัดการความรู้ของสังคมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และยังเอื้อต่อการศึกษตลอดชีวิตของประชากรอีกด้วย ที่สำคัญที่สุด คือเป็นระบบที่จะช่วยให้การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของระบบการเรียนรู้ ที่เน้นการเรียนมากกว่าการสอน หรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการเรียนตามกระบวนทัศน์ใหม่นี้จะเหมาะสมกับโลกยุคเทคโนโลยีสารสนเทศที่ต่อเนื่องมาเป็นยุคสังคมฐานความรู้ ที่ความรู้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว มีการขยายตัวของฐานความรู้อย่างมหาศาล หากระบบจัดการความรู้ไม่มีประสิทธิภาพ

สรุป ปัญหาระบบการศึกษาไทยสะท้อนปรัชญาจรรวากโดยภาพรวมผิดฝั่งผิดฝาพอสมควร ปรัชญาของจรรวากสั่งสมให้คนไม่ควรเชื่อสิ่งที่เป็นามธรรม ให้เชื่อสิ่งที่เป็รูปธรรมมากกว่า สามารถยืนยันได้จริง ระบบการศึกษาทั้งประถมศึกษาและมัธยมศึกษามีอะไรที่ซับซ้อนซ่อนเงื่อนไว้ อาชีพครูเป็นอาชีพที่หนักแน่นและเสียสละ ไม่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ แต่ในยุคศตวรรษที่ 21 ครูมีค่าตอบแทนที่สูงขึ้นและมีเงินตำแหน่งวิทยฐานะประจำตำแหน่งสูงขึ้น ในขณะที่ค่าตอบแทนสูงขึ้นแต่ระบบคุณภาพการศึกษากลับต่ำลงไปแสดงให้เห็นถึงความต้องการรายได้สูง แต่ต้องปรับปรุงคุณภาพการศึกษา เกิดปัญหาอะไรขึ้น ความสะดวกสบายมีแต่คุณภาพการศึกษาล้มเหลว เป็นไปตามปรัชญาจรรวาก คือ ความอึด ความสุขจากการมีเงินรายได้เพิ่ม ไม่สนใจเรื่องการมีหนี้ สนใจปัจจุบันจะมีหนี้มีตาเหมือนกับอาชีพอื่น ๆ ตายไปก็จบสิ้นไป ระบบการศึกษาสะท้อนปรัชญาจรรวากได้ดีที่สุดรวมถึงประเด็นอื่น ๆ เช่น เทคโนโลยีที่อ้างเป็ปัญหา ในปัจจุบันเฉลี่ยคนไทยมีโทรศัพท์คนละ 2 เครื่อง มีการใช้สื่อทั้งออนไลน์ และสังคมออนไลน์มากกว่าประเทศเอเชียอื่น ๆ เสียด้วยซ้ำ แต่ส่วนใหญ่นำไปใช้ในการบันเทิงรื่นรมย์ กิจกรรมทางเพศ แต่ใช้เพื่อการสร้างสรรค่น้อยมาก ที่ร้ายกว่านั้นคือ เกิดผลข้างเคียงที่ตามมาคือปัญหาครอบครัวแตกแยกนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมมากขึ้น สะท้อนถึงความล้มเหลวด้านปรัชญาจรรวากที่เกิดผลข้างเคียงเพราะวลีที่ว่า “จงกิน จงดื่ม และจงหาความสุขให้พอในชาตินี้ เพราะชาติหน้าเราไม่รู้ว่าจะมีหรือไม่” จนทำให้เกิดผลตามมาที่ตีน้อย แต่ที่เสียมีมากกว่าแน่นอน

วัฒนธรรมไทยในปรัชญาจรรวาก

สังคมไทยมีวัฒนธรรมจำนวนมากที่เกิดขึ้นล้วนแต่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่กระทำกัน เช่น ในภาคเหนือจะมีวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับผีปู่ ย่า ตา ยายและการต่อชะตา การทำบุญอุทิศต่าง ๆ ส่วนภาคอีสานจะเรียกว่า ฮีต 12 ครอง 14 ถือเป็ประเพณีของคนอีสาน ภาคกลางก็จะมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับบรรพบุรุษ เช่น วันสารทไทย เป็นต้น ส่วนภาคใต้จะเป็นวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับการอุทิศให้กับเปตพลี เช่น พิธีชิงเปรตหรือบุญเดือนสิบ เป็นต้น ซึ่งที่กล่าวมาล้วนเป็วัฒนธรรมประเพณีของไทย (ปัญญา บริสุทธิ, 2529, หน้า 29 - 40) แต่ปรัชญาจรรวาก ไม่เห็นด้วยถือเป็การไร้สาระ เพราะเขาปฏิเสธนรก สวรรค์ ปฏิเสธพระนิพพาน การทำบุญไม่มีผลอะไร การอ้อนวอน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ล้วนเป็เรื่องมดเท็จทั้งนั้น ในเรื่องความดี ปรัชญาจรรวากมีความเห็นว่าดีคือ ได้ความสุข ความสุขคือ ความดี การได้รับความสุขจะได้มาโดยวิธีการใดก็ได้ และคำว่า “ความสุข” หมายถึง ความสุขทางเนื้อหนังหรือที่เกิดจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 เท่านั้น เพราะคติชีวิตของปรัชญาจรรวากที่ว่า “จงกิน จงดื่ม และรื่นเริงสำราญ” ในโลกนี้ ตายแล้วขาดสูญ ดังนั้น ทรัพย์สินสมบัติที่มีอยู่จะไร้ค่าทันที หากไม่นำทรัพย์สินภัตินั้นมาส่งเสริมให้เกิดความสุข อย่างไรก็ตาม ความสุขตามทรรศนะของจรรวากเป็ความสุขที่ได้มาจากทางสายกลาง ถ้าการได้ความสุขแล้วมีความสุขทุกข์มากเกิดตามมาก็ไม่ควรแสวงหาความสุข เช่นนั้น หรือถ้าความสุขและความทุกข์เจือปนกันอยู่ ก็ให้เราก็กกลบหนี้ออกจากกัน หากความสุขมีจำนวนมากกว่า ก็ควรแสวงหาความสุขเช่นนั้น แต่ถ้าความทุกข์มีจำนวนมากกว่าก็ให้เลิกหาความสุขเช่นนั้นเสีย ดังคำที่ว่า “จุดมุ่งหมายเพียงอย่างเดียวของมนุษย์คือ การได้ความสุขทางประสาทสัมผัสจนพอใจ ท่านไม่ควรกล่าวว่า ความสุขไร้ความหมาย เพราะมีความสุขทุกข์เจือปนอยู่ เราน่าจะฉลาดเพียงพอที่จะหาความสุขที่บริสุทธิ์เท่าที่จะหาได้และหลีกเลี่ยงความทุกข์ที่จะตามมา จุดดั่งคนที่อยากกินปลา

ก็ต้องนำปามาทั้งตัวพร้อมทั้งครีบก้างแล้วเลือกกินในส่วนที่พอใจ หรือดูคนที่อยากกินข้าวก็ต้องนำข้าวมาทั้งรวงและฟาง เลือกสรรส่วนที่กินได้จนพอใจ จงอย่าให้การกลัวมาขัดขวางการหาความสุข” จากข้อความแสดงให้เห็นว่า สุขและทุกข์ เจือปนกันอยู่ ต้องฉลาดรอบคอบในการเลือกสรรและต้องเลือกสิ่งที่ทำให้มีความสุขมากที่สุดเท่านั้น เช่นเดียวกับคำว่า “ชั่ว” ก็หมายถึง ความทุกข์ อะไรก็ตามที่ก่อให้เกิดความทุกข์สิ่งนั้นคือ ความชั่ว ไม่ว่าความทุกข์นั้นจะเกิดจากการบำเพ็ญเพียร โรคร้ายไข้เจ็บหรืออื่น ๆ ถือว่าเป็นความชั่วทั้งนั้น ดังนั้นจะทำอะไรก็อย่าให้มี ความทุกข์ หรือถ้าจะมีก็ให้น้อยที่สุดก็ถือว่าเราทำความดีแล้ว

สรุป วัฒนธรรมไทยมุมมองของปรัชญาจรรยาภว จะมีลักษณะที่สนุกสนานต็มกินมากกว่าที่เป็นไม่ใช่เป้าหมายเหมือนในอดีตที่สร้างความรักสมัครสมานสามัคคี ปัจจุบันวัฒนธรรมไทยที่เน้นวัตถุมากกว่าจิตใจ การแปรความวัฒนธรรมที่เน้นความสนุกสนานรื่นเริงบันเทิงกาย ยกตัวอย่างประเพณีสงกรานต์ที่ต้องการให้ลูกหลานได้แสดงออกถึงความกตัญญูต่เวที แต่กลับมาแต่เป็นประเพณีที่เน้นการเสพ การดื่ม การปรนเปรอรื่นเริง การเต้นรำ เน้นทางวัตถุมากกว่าจิตใจเสียด้วยซ้ำ ดังนั้น วัฒนธรรมไทยมองผ่านปรัชญาจรรยาภวในปัจจุบันมีความเหมือนมากที่สุด ที่สะท้อนให้พิธีกรรมทางด้านจิตใจด้อยค่ามากกว่าทางด้านวัตถุดังปรากฏให้เห็นในปัจจุบันนั่นเอง

องค์ความรู้ที่ได้รับ

สังคมไทยในมุมมองของปรัชญาจรรยาภว บนฐานทางสภาวะทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรมประเพณี เมื่อนำปรัชญาจรรยาภวมาสะท้อนมุมมองทำให้เห็นชัดขึ้นทั้งด้านสภาวะทางสังคมที่เกิดภาพความเลื่อมล้ำสถานะทางสังคมที่สูงขึ้น โอกาสของคนในการเลื่อนสถานะน้อยลงโดยกลุ่มคนที่มีอำนาจจะกอบโกยโอกาสของคนส่วนใหญ่มากกว่าหลักมนุษยธรรม การเมืองที่มีการแสวงหาความร่ำรวยจากการเป็นนักการเมือง ภาพการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง พวกพ้องยังคงมีให้เห็นและเพิ่มมากขึ้น การนำเอาหลักการศีลธรรมมาส่งเสริมมอมเมาประชาชนมากกว่าจะแก้ปัญหา เช่น การผลิตน้ำเมาเพื่อจำหน่ายในชุมชน กัญชาเสรี เป็นต้น เศรษฐกิจก็ส่งเสริมให้แสวงหากำไรโดยไม่สนใจหลักศีลธรรมดังคำที่ว่า “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” เน้นวัตถุมากกว่าด้านจิตใจ การศึกษาพัฒนาให้คนกลายเป็นทุนแข่งขันหารายได้เพื่อเสพต็มกินกว่าการพัฒนาการมีปัญญาแบบยั่งยืน จนกลายเป็นทาสวัตถุมากยิ่งขึ้น ส่วนวัฒนธรรมประเพณีก็เป็นเพียงสัญลักษณ์มากกว่าจะเป็นวิถีประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความรักสามัคคี แต่เป็นเพียงความสนุกสนานต็มเสพกินทำให้ชีวิตมีความสุขมากกว่าจะมีทุกข์ อย่าไปคำนึงถึงชีวิตหลังความตาย เพราะไม่รู้ว่าจะมีหรือไม่ พิสูจน์ไม่ได้ ที่พิสูจน์ได้คือ การทำชีวิตไม่ให้ทุกข์ มีความสุข จงต็มกิน เสพสิ่งที่สวยงาม สวรรค์ไม่มี นรกไม่มี ดังนั้นสังคมไทยในมุมมองของปรัชญาจรรยาภวมองปัจจุบันมากกว่าสิ่งที่เพื่อฝัน สังคมไทยทำอะไรก็ได้ที่ตนเองชอบ (ชอบใจ) มากกว่าสิ่งที่ถูกต้อง (กฎหมาย) เหมือนกับแนวคิดทางปรัชญาจรรยาภวในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2550). **การย้ายฐานการผลิตและลงทุนสู่ต่างประเทศ**. สืบค้น กุมภาพันธ์ 16, 2567, จาก <https://www.kriengsak.com/node/463>.
- เกษียร เตชะพีระ. (2537, มกราคม – เมษายน). การเมืองวัฒนธรรมว่าด้วยประชาธิปไตย: บทนำเปรียบเทียบ
เชิงทฤษฎี. **รัฐศาสตร์สาร**, 19(1), 6 – 23.
- เกษมสันต์ จันทรพิมพ์. (2560, มกราคม – เมษายน). การสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อนโยบายด้านเศรษฐกิจ
ของรัฐบาล คสช. **วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 1(1), 59 – 67.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2559, ตุลาคม 17). **แค่ครึ่งเดือน ยึดเพียบทั้งยาบ้า-ไอซ์ ภาค 5 จัดชุดถอนรากกลุ่ม
“เล้าดำ”**. สืบค้น กุมภาพันธ์ 16, 2567, จาก <http://www.thairath.co.th/content/756630>.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2559). ความสำคัญของการส่งต่อการผลิตและการรับช่วงการผลิต.
วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 56(1), 95 – 108.
- ประเวศ อินทองปาน. (2553). **พุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประยงค์ แสงบุราณ. (2547). **ปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์.
- ปัญญา บริสุทธิ. (2529). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์วัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325 - 2394)**.
กรุงเทพฯ: ประกายพริก.
- ภาวิธ ทองโรจน์. (2551, 8 พฤศจิกายน). คุณภาพการศึกษาพื้นฐานเกรดต่ำ. **มติชนรายวัน**.
_____. (2551, 10 พฤศจิกายน). ปัญหาของการปฏิรูปโครงสร้าง. **มติชนรายวัน**.
_____. (2551, 12 พฤศจิกายน). การปฏิรูปการเงินเพื่อการอุดมศึกษา. **มติชนรายวัน**.
_____. (2551, 13 พฤศจิกายน). เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา. **มติชนรายวัน**.
- รุ่งทิพย์ พุ่มดนตรี. (2538). **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- พระมหาตวัน สิริธมโม. (2532). **ปรัชญาจรวาก**. ใน มหาจุฬาฯ วิชาการ ปรัชญาบูรพทิศ. ทรงวิทย
แก้วศรี, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- สนั่น ไชยานุกุล. (2519). **ปรัชญาอินเดีย** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ จันทรจำนง. (2540). **ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา**. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- สุนทร ณ รัชชี. (2545). **ปรัชญาอินเดียประวัติและลัทธิ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักข่าวอิศรา. (2559, มีนาคม 25). **นักการเมืองไทยโกงมากสุดในโลก! เสวนา ป.ป.ช. สรุบบทเรียน -
ก้าวข้ามอย่างไร?**. สืบค้น มกราคม 28, 2567, จาก <https://www.isranews.org/isranews-scoop/item/45791-nacc98eiz.html>.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2532). **ปรัชญาอินเดีย** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
_____. (2546). **ปรัชญาอินเดีย** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อดิศักดิ์ ทองบุญ (กนกบุญ). (2557). จดหมายเปิดผนึกเล่าเรื่องปรัชญาอินเดีย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

“การวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบ”: กลไกทางวากยสัมพันธ์บางประการที่ผลักดันกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ในภาษาไทย

"Reanalysis and Analogy": Some Syntactic Mechanisms Influencing the Grammaticalization Process in the Thai Language

สุวัณชัย คชเพต,* ปัทมพล สติตพงษ์,** และสุรศักดิ์ เขียวน้อย***

Suwatchai Khotchaphet, Pattamaphon Sathitphong, and Surasak Kaewnoi

Received: April 23, 2024 Revised: June 12, 2024 Accepted: June 29, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึงกลไกทางวากยสัมพันธ์ที่นำไปสู่กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ซึ่งมีสองกลไกที่สำคัญ ได้แก่ การวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบการวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดโครงสร้างใหม่แทนที่โครงสร้างเก่า เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดจากการวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับลึกที่เราไม่เห็น หรือเรียกว่าการเปลี่ยนแปลงแบบ “ซุ่มเงียบ” ส่วนการเทียบแบบเป็นการเปลี่ยนแปลงของรูปภาษาหนึ่งที่ยืดยาวหรือเป็นแบบอย่าง ทำให้เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับผิวของภาษาที่เห็นได้ชัดเจน จึงเรียกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ “ปรากฏชัด” ทั้งนี้ การกลายเป็นรูปไวยากรณ์จะต้องมีการวิเคราะห์ใหม่ของคำเนื้อหา ได้แก่ คำนามและคำกริยา และมีการวิเคราะห์ใหม่ของหน่วยสร้างผลของการวิเคราะห์ใหม่ คือ คำเนื้อหากลายเป็นคำไวยากรณ์ และคำไวยากรณ์จะต้องสามารถเกิดร่วมกับคำประเภทต่าง ๆ ได้มากกว่าตอนที่ทำหน้าที่เป็นคำเนื้อหา ดังนั้น กลไกที่ทำให้คำไวยากรณ์สามารถเกิดร่วมกับคำอื่นได้ก็คือ การเทียบแบบ

คำสำคัญ: การกลายเป็นรูปไวยากรณ์, การเทียบแบบ, การวิเคราะห์ใหม่, กลไกทางวากยสัมพันธ์

* อาจารย์ ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

** นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

*** นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Abstract

This article discusses the syntactic mechanisms that lead to the process of grammaticalization, focusing on two key mechanisms: reanalysis and analogy. Reanalysis refers to changes that result in the creation of new structures, replacing the old ones. These changes, which occur at a deep, often invisible level, are referred to as "covert" changes. On the other hand, analogy involves the transformation of one linguistic form based on another, resulting in changes at the surface level of language, which are more apparent and thus termed "overt" changes. The grammaticalization process requires the reanalysis of content words, such as nouns and verbs, as well as the reanalysis of syntactic units. The outcome of this reanalysis is that content words become grammatical words. These grammatical words are then able to combine with various other words, a flexibility not present when they function solely as content words. Therefore, the mechanism that allows grammatical words to combine with other words is analogy.

Keywords: Grammaticalization, Analogy, Reanalysis, Syntactic Mechanisms

บทนำ

“การกลายเป็นรูปไวยากรณ์” (Grammaticalization) เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาซึ่งถูกใช้ในสองความหมาย ความหมายแรกเป็นการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำต้นแหล่งตามกาลเวลา ซึ่งอาจเรียกว่าได้ว่าเป็น “การเปลี่ยนแปลงหน้าที่ข้ามสมัย” (Diachronic Change) ส่วนความหมายที่สองเป็นการขยายหน้าที่ทางไวยากรณ์และความหมายของคำต้นแหล่ง ณ จุดใดจุดหนึ่งของกาลเวลา ซึ่งอาจเรียกเป็น “การขยายหน้าที่เฉพาะสมัย” (Synchronic Extension) (กิงกาญจน์ เทพกาญจนา, 2559, หน้า 41) ในทำนองเดียวกัน Kurylowicz (1965, p. 69) กล่าวว่า การกลายเป็นรูปไวยากรณ์แท้จริงแล้ว คือ “ลักษณะของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดขึ้นจากการที่หน่วยคำหนึ่ง ๆ ซึ่งทำหน้าที่เป็นคำหลักกลายเป็นคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์หรืออาจมีหน้าที่ทางไวยากรณ์อยู่บ้างแล้ว กลายมาทำหน้าที่ทางไวยากรณ์ที่ชัดเจนมากขึ้น” ขณะที่ Heine, & Reh (1984, p. 120) แสดงความเห็นว่าการกลายเป็นรูปไวยากรณ์เป็นวิวัฒนาการที่หน่วยภาษาได้สูญเสียลักษณะความหลากหลายทางความหมาย ความโดดเด่นทางการใช้ภาษา อิสรภาพทางวากยสัมพันธ์ และลักษณะของเสียงไป จึงกล่าวได้ว่า การกลายเป็นรูปไวยากรณ์ คือ กระบวนการที่ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1. ลักษณะที่คำหลักหรือคำที่มีความหมายบอกเนื้อหาหลักของประโยค ได้แก่ คำนามและคำกริยา ซึ่งเป็นหน่วยคำอิสระสามารถปรากฏตามลำพังได้ในประโยคและมีความหมายประจำคำจนกระทั่งได้เปลี่ยนไปเป็นคำไวยากรณ์แสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์และมีความหมายทางไวยากรณ์ใหม่ และ 2. ลักษณะคำที่แสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์และบอกความหมายทางไวยากรณ์ในระดับน้อยได้เปลี่ยนไปแสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์และบอกความหมายทางไวยากรณ์ในระดับสูงขึ้นกว่าหน่วยคำเดิม ทั้งนี้งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ในภาษาไทยส่วนใหญ่เป็นงานที่ศึกษาในแนวการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ข้ามสมัย

ทั้งนี้ผู้เขียนเกิดข้อคำถามว่ากลไกทางวากยสัมพันธ์ใดที่ส่งผลให้เกิดกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ในฐานะที่เป็นการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ข้ามสมัยจากรูปแบบหนึ่งสู่อีกรูปแบบหนึ่ง โดยเฉพาะเมื่อเกิดขึ้นในภาษาไทย ซึ่งเป็นกระบวนการที่โครงสร้างของรูปภาษาเปลี่ยนจากรูปแบบหนึ่งไปเป็นอีกแบบหนึ่งทำได้อย่างไร จึงเป็นที่น่าสังเกตว่ากลไกทางวากยสัมพันธ์บางประการส่งผลต่อกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์และย่อมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น ในขณะที่ผู้พูดกำลังใช้ภาษาหนึ่ง ๆ อยู่หรือไม่ แม้จะเป็นผู้พูดที่มีอายุต่างรุ่นกันก็ตาม Heine, Claudi, & Hünemeyer (1991, p. 27) ได้กล่าวว่า ในการสื่อสารผู้ใช้ภาษาอาจมีเรื่องราว ความรู้ความคิดใหม่ ๆ ที่ยังไม่รู้ภาษาแสดง มโนทัศน์นั้น ๆ ผู้ใช้ภาษาจึงพยายามหาคำมาเรียกมโนทัศน์ใหม่ ซึ่งเกิดเป็นกระบวนการแก้ปัญหาดังกล่าวโดยอาศัยกลวิธีทั้งหมด 5 กลวิธี ได้แก่ 1. กลวิธีที่สร้างคำใหม่เพื่อเรียกมโนทัศน์ใหม่ 2. กลวิธีที่ยืมคำจากภาษาอื่น ๆ หรือภาษาถิ่นอื่น ๆ เพื่อเรียกมโนทัศน์ใหม่ 3. กลวิธีที่สร้างรูปสัญลักษณ์ใหม่ เช่น สร้างคำเลียนเสียง 4. กลวิธีที่ดัดแปลงรูปคำเดิมที่มีอยู่แล้วซึ่งอาจเป็นทั้งคำเนื้อหาและคำไวยากรณ์เพื่อสร้างรูปคำใหม่ และ 5. กลวิธีที่ขยายความหมายของรูปคำเก่าหรือการใช้รูปคำเก่าที่มีใช้อยู่แล้วในภาษาเพื่อใช้เป็นชื่อเรียกมโนทัศน์ใหม่ เช่น การวิเคราะห์ใหม่ (Reanalysis) และการเทียบแบบ (Analogy) ในจำนวนกลวิธีการหาคำมาเรียกมโนทัศน์ใหม่ที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นกลวิธีที่ 5 มีความโดดเด่นที่สุดเพราะเป็นกลไกหลักในการสร้างคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ ดังนั้น รูปภาษาที่เป็นผลที่ได้จากกลวิธีที่ 5 นี้ จึงเป็นผลผลิตของการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ สอดคล้องกับ พิรุฬห์ ปิยมพงศ์ (2561, หน้า 438) ที่กล่าวเสริมว่า กลไก

ทางวากยสัมพันธ์ (Syntactic Mechanism) บางประการที่นำไปสู่กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์มีทั้งหมด 2 กลไกที่จำเป็น ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ใหม่ และ 2. การเทียบแบบกลไกทางวากยสัมพันธ์ทั้งสองนี้แสดงนัยสำคัญที่แตกต่างกันเพราะการวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างลึกหรือเรียกว่าการเปลี่ยนแปลงแบบ “ซุ่มเงียบ” (Covert) ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างในระดับผิว กลไกดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่ผู้รับสารวิเคราะห์โครงสร้างของรูปภาษาและเข้าใจความหมายของโครงสร้างดังกล่าวในแบบที่แตกต่างกันจากผู้ส่งสาร หากพิจารณาร่วมกับความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางภาษาตามการนำเสนอของนักภาษาศาสตร์โครงสร้างนิยม จะพบว่า การวิเคราะห์ใหม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Syntagmatic Relation) ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่มุมต่าง ๆ ได้แก่ 1. การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์แบบหน่วยประกอบ 2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแบบลดหลั่น 3. การเปลี่ยนแปลงชนิดของคำ 4. การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ และ 5. การเปลี่ยนแปลงความยืดหยุ่นภายใน

จากการเปลี่ยนแปลงทั้ง 5 ลักษณะดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นว่าการวิเคราะห์ใหม่เป็น “กลไกหลัก” ของกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ และในขณะที่การเทียบแบบเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในระดับผิวที่ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎในภาษา ผู้เขียนจึงเห็นว่าเป็น “กลไกรอง” หรือเรียกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ “ปรากฏชัด” (Overt) ของกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ เพราะกลไกทางวากยสัมพันธ์ดังที่กล่าวไปข้างต้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงระบบ (Paradigmatic Relation) ในทำนองเดียวกัน Hopper, & Traugott (2003, p. 39) ได้กล่าวว่า กลไกทางวากยสัมพันธ์ทั้งคู่นี้ถือว่าเป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงภาษาโดยทั่ว ๆ ไป ไม่จำเพาะเพียงแค่การกลายเป็นรูปไวยากรณ์เท่านั้น เพราะในจำนวนการเปลี่ยนแปลงทางภาษาทั้งหมด การวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบส่งผลมากที่สุดคือ การเปลี่ยนแปลงด้านสัทธิรรวากยสัมพันธ์ (Morphosyntactic Change) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในสองระดับคือ ระดับสัทธิรรวากยสัมพันธ์หรือระดับหน่วยคำ (Morphological Level) กับการเปลี่ยนแปลง ในระดับวากยสัมพันธ์ (Syntactic Change) แต่ต่อมากลไกทางวากยสัมพันธ์ด้านการวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบ ก็ได้ขยายความหมายให้ครอบคลุมไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงทางอรรถศาสตร์หรือระดับความหมายด้วย Hopper, & Traugott ยังกล่าวอีกว่าการวิเคราะห์ใหม่นี้เป็นกลไกที่สำคัญที่สุดในกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ เพราะหากจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายใด ๆ เกิดขึ้นในภาษาก็ตาม การวิเคราะห์ใหม่จะเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นก่อนการเปลี่ยนแปลงในภาษาระดับอื่น ๆ เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเทียบแบบ เพราะการเทียบแบบเป็นการเปลี่ยนแปลงภาษาในระดับผิว (Surface Manifestation) เท่านั้น และไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกฎในภาษา แต่การเทียบแบบจะก่อให้เกิดการใช้กฎอย่างแพร่หลายในระบบภาษามากกว่า (กึ่งกาญจน์ เทพกาญจน์, 2559, หน้า 42) จากที่ผู้เขียนกล่าวมาข้างต้น ในบทความนี้ผู้เขียนจึงนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับกลไกทางวากยสัมพันธ์ที่สัมพันธ์กับกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ในภาษาไทย ซึ่งมีประเด็นทั้งหมด 2 ประเด็น ได้แก่ 1. กลไกทางวากยสัมพันธ์ด้วยการวิเคราะห์ใหม่ และ 2. กลไกทางวากยสัมพันธ์ด้วยการเทียบแบบ ดังนี้

กลไกทางวากยสัมพันธ์ด้วยการวิเคราะห์ใหม่

คำว่า “การวิเคราะห์ใหม่” คือ การเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างของรูปภาษา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปภาษาในระดับผิว Langacker (1977, pp. 57 - 139) ได้จำแนกการวิเคราะห์ใหม่แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ 1. การแบ่งขอบเขตใหม่ (Resegmentation) และ 2. การสร้างโครงสร้างใหม่หรือการสร้างความหมายใหม่ (Syntactic/Semantic Reformulation) การวิเคราะห์ใหม่ทั้ง 2 ประเภทนี้ กิ่งกาญจนเทพกาญจนา (2559, หน้า 43) กล่าวว่า เป็นอิสระจากกันและกัน แต่ส่วนใหญ่การวิเคราะห์ใหม่ทั้ง 2 ประเภท จะเกิดร่วมกันในกระบวนการเปลี่ยนแปลงของภาษา ผู้เขียนเห็นว่าการแบ่งขอบเขตใหม่ หมายถึง การแบ่งขอบเขตของสัทอรรถในคำคำหนึ่งที่ต่างไปจากเดิม ซึ่งการแบ่งขอบเขตใหม่นี้จะมีทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ 1. การสูญเสียขอบเขต (Boundary Loss) 2. การสร้างขอบเขตใหม่ (Boundary Creation) และ 3. การย้ายขอบเขต (Boundary Shift) ต่างจากการสร้างโครงสร้างหรือการสร้างความหมายใหม่ตรงที่การแบ่งขอบเขตใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับที่ใกล้กับระดับผิวของโครงสร้างทางวากยสัมพันธ์ (Surface Syntactic Structure) ส่วนการสร้างโครงสร้างหรือการสร้างความหมายใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ที่อยู่ในระดับที่ลึกกว่า (Deep Syntactic and Semantic Structure)

ในการวิเคราะห์ใหม่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นคือ ผู้ฟังจะวิเคราะห์โครงสร้างของรูปภาษารูปหนึ่งและเข้าใจความหมายของรูปภาษานั้น ๆ ในแบบที่แตกต่างจากผู้พูด ในทำนองเดียวกัน จรัสดาว อินทรทัศน (2539, หน้า 129 - 130) ได้กล่าวโดยยกตัวอย่างในภาษาไทยถึงชนิดของคำบุพบทว่า คำบุพบทมีรูปเดียวกับคำกริยาจะมีความแตกต่างกับคำกริยาทั้งในด้านวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับการวิเคราะห์ใหม่ จรัสดาว อินทรทัศน จึงได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์ใหม่ในมุมมองดังกล่าวว่า คือ การที่คำซึ่งแต่เดิมมีฐานะเป็นหน่วยองค์ประกอบ (Constituent) หน่วยหนึ่ง เพิ่มฐานะไปเป็นหน่วยองค์ประกอบหน่วยอื่น หรือกลายเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยองค์ประกอบหน่วยอื่น ทำให้หน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ของคำนั้น ๆ เปลี่ยนไปจากเดิม ผู้เขียนยกตัวอย่างกลไกการวิเคราะห์ใหม่ในภาษาไทยจากงานวิจัยของ ภคภต เทียมทัน (2561, หน้า 276 - 277) ที่ศึกษาพัฒนาการของคำว่า “บน” ในภาษาไทยตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน โดยกล่าวว่า กลไกการวิเคราะห์ใหม่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของคำว่า “บน” กล่าวคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงจากคำเนื้อหากลายเป็นคำไวยากรณ์ โดยที่คำว่า “บน” เดิมที่มีความหมายที่หมายถึง “บริเวณพื้นที่ส่วนที่สูงขึ้นไปหรือเหนือขึ้นไป” เช่น ในประโยค (1) “คนอยู่บนลงมาถึงล่าง” กล้วยไปสู่อีกความหมายที่หมายถึง “ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ที่สิ่งหนึ่งอยู่สูงกว่าหรือเหนือกว่าอีกสิ่งหนึ่ง” ดังเช่น ในประโยค (2) “หนังสืออยู่บนโต๊ะ” จากตัวอย่างทั้งสองนี้จึงทำให้เห็นว่ากลไกการวิเคราะห์ใหม่เป็นกลไกที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำว่า “บน” จากการเปลี่ยนแปลงด้านหมวดคำหรือหน้าที่ทางไวยากรณ์ เมื่อคำว่า “บน” ซึ่งทำหน้าที่เป็นคำนามที่ปรากฏในตำแหน่งแรกในประโยคที่หนึ่งและเป็นตำแหน่งของหน่วยหลักในนามวลี ได้ถูกวิเคราะห์ใหม่กลายรูปทางไวยากรณ์เป็นคำบุพบท ดังในคำว่า “บน” ที่ปรากฏในประโยคที่สอง ทั้งนี้ สามารถแสดงการวิเคราะห์หมวดคำหรือหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำว่า “บน” โดยยกตัวอย่างคำว่า “บน” ที่เป็นคำนาม ซึ่งปรากฏในตำแหน่งของหน่วยหลักในนามวลีใน “ขึ้นไปแฝงอยู่ ณ บนต้นสะคร้อนั้น” (ปุมราชธรรม, 2545, หน้า 70) และ

ตัวอย่างคำว่า “บน” ที่เป็นคำบุพพทใน “ฝ่ายนางนกไข่จับอยู่บนกิ่งไม้” (มิลินทปัญญา, 2467, หน้า 11 อ้างถึงใน ภคกต เทียมกัน. 2561, หน้า 276 - 277) ได้ตั้งตาราง 1 และตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 1 แสดงคำว่า “บน” ที่เป็นคำนาม

กริยาวลี	บุพพทวลี			
	คำบุพพท	คำนาม	คำนาม	คำกำหนด
ขึ้นไปแฝงอยู่	ณ	บน	ต้นสะคร้อ	นั้น

ตาราง 2 แสดงคำว่า “บน” ที่เป็นคำบุพพท

กริยาวลี	บุพพทวลี	
	บุพพท	คำนาม
จับอยู่	บน	กิ่งไม้

ตาราง 1 คำว่า “บน” ที่เป็นคำนาม แสดงให้เห็นว่าคำนาม “บน” ปรากฏในตำแหน่งแรกหรือตำแหน่งที่ 1 ซึ่งเป็นตำแหน่งของหน่วยหลักในนามวลี “บนต้นสะคร้อนั้น” จะปรากฏในตำแหน่งหลังคำบุพพท “ณ” ส่วน คำว่า “บน” ที่ปรากฏในตาราง 1 จึงมีความหมายว่า ‘บริเวณพื้นที่ส่วนที่สูงขึ้นไปหรือเหนือขึ้นไป’ ส่วนตาราง 2 คำว่า “บน” ที่เป็นคำบุพพทแสดงให้เห็นว่าคำว่า “บน” จะปรากฏในตำแหน่งหน้าคำนามคือคำว่า “กิ่งไม้” แล้วรวมกันเป็นหนึ่งบุพพทวลี ซึ่งปรากฏในตำแหน่งหลังกริยาวลี “จับอยู่” ดังนั้น คำว่า “บน” ที่ปรากฏในภาพ 2 จึงมีความหมายว่า “ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่สิ่งหนึ่งอยู่สูงกว่าหรือเหนือกว่าอีกสิ่งหนึ่ง” ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าคำนาม “บน” ซึ่งเป็นคำเนื้อหา ถูกนำมาวิเคราะห์ใหม่เป็นคำบุพพท “บน” ซึ่งเป็นคำไวยากรณ์ ในขณะที่หมวดคำหรือหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำว่า “บน” เปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “บน” ก็จะเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นเดียวกัน อีกหนึ่งตัวอย่างที่น่าสนใจของกลไกการวิเคราะห์ใหม่ที่เกิดการกลายรูปทางไวยากรณ์ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากคำนามเป็นคำบุพพทเพื่อแสดงว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่ที่ใด คือ งานวิจัยของ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2010, หน้า 68 - 83) ที่ศึกษากระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จากคำนามเป็นคำบุพพทในภาษาไทย ในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบเฉพาะสมัย กล่าวคือ เป็นการศึกษารูปคำในภาษาไทย จำนวน 14 คำที่เป็นได้ทั้งคำนามและคำบุพพท รูปคำดังกล่าวได้แก่ หน้า หลัง ของ ที่ นอก ใน บน เหนือ ใต้ กลาง ริม ข้าง ด้าน และทาง ทั้งนี้ อมรากล่าวว่า รูปคำดังกล่าวซึ่งทำหน้าที่เป็นคำบุพพทในประโยคเป็นผลผลิตของกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ ซึ่งคำต้นแหล่งเป็นคำนามจะเห็นได้ว่า ในจำนวนรูปคำทั้ง 14 คำดังที่ให้รายการไว้ข้างต้น รูปคำจำนวน 13 คำ สามารถเป็น “รูปปริภูมิ” (Spatial Grams)¹ ซึ่งทำหน้าที่เป็นคำบุพพทปริภูมิ (Spatial Preposition) ได้ มีรูปคำ จำนวน 1 คำเท่านั้นที่ไม่ใช่คำบุพพทปริภูมิ ได้แก่

¹ “รูปปริภูมิ” (Spatial Grams) เป็นรูปไวยากรณ์ที่แสดงความสัมพันธ์เชิงปริภูมิหรือความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Space) ระหว่างสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นจุดอ้างอิง (Reference Point) กล่าวอย่างง่าย คือ รูปปริภูมิจะแสดงว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่ที่ใด

“ของ” คำบุพบทปริภูมิ จำนวน 2 คำ กลายมาจากคำนามแสดงส่วนของร่างกาย ได้แก่ “หน้า” และ “หลัง” คำบุพบทปริภูมิ จำนวน 6 คำ กลายมาจากคำนามแสดงส่วนย่อยของวัตถุเชิงสัมพันธ์ ได้แก่ “นอก” “ใน” “บน” “กลาง” “ริม” และ “ข้าง” คำบุพบทปริภูมิ จำนวน 2 คำ กลายมาจากคำนามแสดงมโนทัศน์ปริภูมิแบบนามธรรม ได้แก่ “เหนือ” และ “ใต้” คำบุพบทปริภูมิ จำนวน 1 คำ กลายมาจากคำนามแสดงส่วนย่อยของวัตถุ ได้แก่ “ด้าน” และคำบุพบทปริภูมิ จำนวน 2 คำ กลายมาจากคำนามแสดงสถานที่ ได้แก่ “ที่” และ “ทาง” เป็นต้น จากงานวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นว่าการกลายรูปทางไวยากรณ์จากคำนามมาเป็นคำบุพบทก็เพื่อต้องการเปลี่ยนให้คำนามที่เป็นคำเนื้อหาสามารถทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่เพื่อบอกจุดอ้างอิงระหว่างสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นจุดอ้างอิงได้โดยไม่ต้องสร้างคำใหม่ขึ้นมาแต่ใช้การวิเคราะห์ใหม่ ทำให้ชนิดของคำเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ Harris, & Campbell (1995, p. 61) มองว่ากลไกการวิเคราะห์ใหม่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชนิดของคำ (Parts of Speech) ที่เป็นการกลายรูปทางไวยากรณ์ในชนิดคำอื่น ๆ ได้อีกด้วย ซึ่งโดยทั่วไปจะเกิดขึ้นกับชนิดของคำกริยา คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ คำแสดงตัวเชื่อมส่วนเติมเต็ม (Complementizer) การเปลี่ยนแปลงชนิดของคำเหล่านี้มักเป็นการเปลี่ยนแปลงจากประเภทคำเนื้อหาแล้วกลายเป็นคำไวยากรณ์ ผู้เขียนยกตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงของการเชื่อมโยงความของรูปภาษา (Cohesion) การเชื่อมโยงความแสดงความแน่นแฟ้นของการเกาะติดกันของรูปภาษาที่อยู่ติดกัน ถ้ารูปภาษาที่อยู่ติดกันมีการเชื่อมโยงความในระดับสูง ก็จะไม่อนุญาตให้มีรูปภาษาอื่นมาแทรกกลางได้ ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงของการเชื่อมโยงความคือ เมื่อสมัยดั้งเดิม รูปภาษา 2 รูปที่อยู่ติดกันอาจเกาะกันอยู่อย่างหลวม ๆ และอนุญาตให้มีรูปภาษาอื่นมาแทรกกลางได้ แต่ในสมัยต่อมามีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น คือ มี การเชื่อมโยงความระหว่างรูปภาษา 2 รูปนั้นสูงขึ้นและไม่ยอมให้มีรูปภาษาอื่นมาแทรกกลางได้อีกต่อไป เช่น ในภาษาไทยจากงานวิจัยของ งามพิศ ยากาซินสกี (1991, หน้า 206 - 218) แสดงให้เห็นถึงตัวอย่างในภาษาไทยของกลไกทางวากยสัมพันธ์ด้วยการวิเคราะห์ใหม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการเชื่อมโยงความ งานวิจัยดังกล่าวได้ศึกษาหน้าที่ของคำว่า “ว่า” ในฐานะที่เป็นคำเชื่อมในภาษาไทย ซึ่งการศึกษาของ งามพิศ ยากาซินสกี เป็นการศึกษาเฉพาะสมัย (Synchronic Study) หรือภาษาไทยสมัยปัจจุบัน และพบว่า คำว่า “ว่า” เดิมทีมีหน้าที่ (Function) เป็นคำกริยาหลัก (Main Verb) แต่กลไกทางวากยสัมพันธ์ด้วยการวิเคราะห์ใหม่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชนิดคำ (Parts of Speech) จึงทำให้คำว่า “ว่า” เปลี่ยนจากคำกริยาหลักกลายเป็นชนิดของคำอื่นหรือทำหน้าที่อื่นแทน ดังเช่น ตัวอย่างที่ 1

ตัวอย่างที่ 1

(1) “หัวหน้างานเขา <u>ว่า</u> ยังไงนะ”	(คำกริยาหลัก)
(2) “เขาบอกพ่อ <u>ว่า</u> พ่อขอเงินสิบบาทได้ไหม”	(คำเชื่อมอนุประโยค)
(3) “เขาบอก <u>ว่า</u> เขาไปคุณหมิงสองครั้งแล้ว”	(คำเชื่อมอนุประโยค)
(4) “ผมเชื่อเหลือเกิน <u>ว่า</u> เขาเป็นคนดี”	(คำเชื่อมส่วนเติมเต็ม)
(5) “ฉันแน่ใจ <u>ว่า</u> คุณทำงานนี้ได้”	(คำเชื่อมส่วนเติมเต็ม)
(6) “เขามาแต่นอกเสียจาก(<u>ว่า</u>)เขาจะหาบ้านไม่เจอ”	(คำสันธานเชื่อมอนุประโยคเท่าเทียม)
(7) “อยากจะทำแต่(<u>ว่า</u>)ไม่มีเงิน”	(คำสันธานเชื่อมอนุประโยคเท่าเทียม)
(8) “ไปแน่เพราะ(<u>ว่า</u>)ได้เงินดี”	(คำสันธานเชื่อมอนุประโยคเท่าเทียม)

จากตัวอย่างข้างต้นจะสังเกตเห็นว่าหน้าที่ของคำว่า “ว่า” ในแต่ละประโยคทำหน้าที่ต่างกันและบางประโยคจัดอยู่ในหน้าที่เดียวกันได้ เช่นในประโยคที่ (1) คำว่า “ว่า” มีหน้าที่ตามดั้งเดิม คือ คำกริยาหลัก ประโยคที่ (2) และประโยคที่ (3) ทำหน้าที่ต่างไป คือ กลายเป็นคำเชื่อมอนุประโยค¹ ในคำพูด ซึ่งคำพูดดังกล่าวอาจเป็นคำพูดตรงหรือคำพูดอ้อมก็ได้ เรียกคำไวยากรณ์ที่มีหน้าที่นี้ว่า “คำบ่งชี้คำพูด” (Quotative Marker) ลำดับถัดมาในประโยคที่ (4) และประโยคที่ (5) คำว่า “ว่า” กลายเป็นตัวเชื่อมส่วนเติมเต็ม (Complementizer) และเกิดในหน่วยสร้างซับซ้อน (Complex Construction) ส่วนประโยคที่ (6) (7) และ (8) กลายเป็นคำสันธานเชื่อมอนุประโยคเท่าเทียม³ (Connective Linking Coordinate Clause) ซึ่งคำว่า “ว่า” ที่เป็นคำสันธานเชื่อมอนุประโยคแบบเท่าเทียมไม่จำเป็นต้องปรากฏรูปของคำว่า “ว่า” ก็ได้ ทั้งนี้ งามพิศ ยากาซินสกี ยังกล่าวอีกว่า แม้ว่าคำว่า “ว่า” ในภาษาไทยจะมีหน้าที่ 4 หน้าที่ดังที่ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างไปข้างต้น แต่จริงแล้วคำว่า “ว่า” มีหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ใหญ่ ๆ เพียง 2 หน้าที่เท่านั้น ได้แก่ คำกริยาและคำไวยากรณ์ที่เชื่อมอนุประโยคที่ 2 ซึ่งอนุประโยคที่ 2 อาจเป็นคำพูด (Quotation) ส่วนเติมเต็ม (Complement) หรือเป็นอนุประโยคเท่าเทียมก็ได้ (Coordinate Clause) กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา (2559, หน้า 201) ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า การขยายหน้าที่ของคำว่า “ว่า” ดังที่กล่าวไป สะท้อนการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาทั้งในแง่วากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า “ว่า” ในแง่การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย คำว่า “ว่า” มีการขยายความหมายหรือหน้าที่จากการกล่าวหรือการพูด ซึ่งเป็นความหมายดั้งเดิมไปยังหน้าที่การเชื่อมประโยค ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำกริยา “ว่า” จึงมีทั้งการที่คงความหมายดั้งเดิม และเกิดการเจือจางลงทำให้มีความหมายใหม่เกิดขึ้นได้

กล่าวโดยสรุป การวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างลึกหรือเรียกว่าการเปลี่ยนแปลงแบบ “ซุ่มเงียบ” ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างในระดับผิว กลไกดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่ผู้รับสารวิเคราะห์โครงสร้างของรูปภาษาและเข้าใจความหมายของโครงสร้างดังกล่าวในแบบที่แตกต่างจากผู้ส่งสาร ดังนั้นการวิเคราะห์ใหม่เป็นกลไกทางภาษาที่อาจจะทำให้เกิดการกลายเป็นรูปไวยากรณ์หรือไม่เกิดการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ก็ได้

กลไกทางวากยสัมพันธ์ด้วยการเทียบแบบ

ในสาขาวิชาสัทธรรวิทยา (Morphology) มักมีการจำแนกการเทียบแบบเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ 1. การขจัดความแตกต่าง (Levelling) และ 2. การใช้กฎในขอบเขตที่กว้างขึ้น (Extension หรือ Rule Generalization) ตัวอย่างของการขจัดความแตกต่างที่เป็นที่รู้จักกันดี คือ การลดจำนวนสัทธรรย่อยที่เป็นสัทธรรย่อยต้นเค้าศัพท์ (Stem Allomorph) (กึ่งกาญจน์ เทพกาญจนา, 2559, หน้า 49) ผู้เขียนยกตัวอย่างในคำกริยาภาษาอังกฤษที่มีคำกริยา 2 ประเภท ซึ่งเรียกว่า “คำกริยาอปกติ” (Irregular Verb) และ “คำกริยาปกติ” (Regular Verb) คำกริยาทั้ง

¹ คำเชื่อมอนุประโยค คือ คำที่ใช้เชื่อมอนุประโยคหรือประโยคย่อยภายในข้อความให้ติดต่อกันเป็นเรื่องเดียวกัน

³ คำสันธานเชื่อมอนุประโยคเท่าเทียม คือ คำที่ใช้เชื่อมอนุประโยคหรือประโยคย่อยภายในข้อความให้ติดต่อกันเป็นเรื่องเดียวกัน และอนุประโยคดังกล่าวต้องมีความที่ให้ความหมายเท่าเทียมกัน ซึ่งในกรณีคำว่า “ว่า” ที่เป็นคำสันธานเชื่อมอนุประโยคแบบเท่าเทียมในภาษาไทยไม่จำเป็นต้องปรากฏรูปของคำว่า “ว่า” ก็ได้ สามารถละไว้ในฐานที่ผู้พูดกับผู้ฟังเข้าใจความหมายซึ่งกันและกัน

2 ประเภทนี้ต่างกันตรงที่มีการสร้างรูปอดีตของกริยาที่ทำหน้าที่ขยาย (Past Participle Form) ต่างกัน เราสร้างรูปอดีตของกริยาที่ทำหน้าที่ขยายของคำกริยาปกติด้วยการเปลี่ยนสระที่อยู่ภายในต้นคำศัพท์ (Stem) เช่น Drive/ Drove/ Driven (ขับ), Begin/ Began/ Begun (เริ่มต้น) ซึ่งถือเป็นวิธีที่ “ไม่ปกติ” ในทางกลับกันเราสร้างรูปกริยาปกติด้วยการเติมสัทอรรถเติมไม่อิสระ ได้แก่ /-t/, /-d/, และ /-ed/ ซึ่งถือเป็นวิธีที่ “ปกติ” ถ้าเกิดการขจัดความแตกต่างขึ้น คำกริยาซึ่งจะกลายเป็นรูปอดีตกาลและ/หรือรูปอดีตวิเศษนกริยาด้วยวิธีที่เหมือนกับคำกริยาอื่น คือ ไม่เปลี่ยนสระภายในสัทอรรถต้นคำศัพท์และเติมสัทอรรถเติมไม่อิสระ /-t/, /-d/, และ /-ed/ ตัวอย่างเช่น คำกริยา “Strive” การสร้างรูปอดีตกาลและรูปอดีตวิเศษนกริยาของคำกริยาคำนี้ ในสมัยดั้งเดิมทำได้โดยการเปลี่ยนสระภายในสัทอรรถต้นคำศัพท์ ซึ่งได้แก่ Strive/ Stroved/ Striven แต่เมื่อเกิดการขจัดความแตกต่างขึ้น ก็จะสร้างรูปอดีตกาลและรูปอดีตวิเศษนกริยาแบบเดียวกับคำกริยาอื่น คือ การเติมสัทอรรถเติมไม่อิสระ /-d/ ได้แก่ Strive/ Strived/ Strived การขจัดความแตกต่างที่กล่าวถึงในกรณีนี้ คือการขจัดความแตกต่างระหว่างคำกริยา 2 ประเภท คือ คำกริยาแข็งและคำกริยาอ่อน ผลที่เกิดขึ้นก็คือคำกริยาทั้ง 2 ประเภทจะมีพฤติกรรมทางสัทอรรถ (Morphological Behavior) ที่เหมือนกัน นั่นคือ มีการสร้างรูปกริยาอดีตกาลและรูปอดีตวิเศษนกริยาด้วยวิธีเดียวกัน ส่วนการเทียบแบบอีกประเภทหนึ่งคือ การใช้กฎในขอบเขตที่กว้างขึ้น ซึ่งหมายถึงการนำกฎไปใช้กับคำจำนวนมากในภาษา นั้นหมายความว่ามีการขยายการใช้กฎให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น การแพร่กระจายของการใช้กฎการสร้างรูปพหูพจน์ในภาษาอังกฤษด้วยการเติมสัทอรรถเติมไม่อิสระ /-s/ ที่คำนามส่วนใหญ่ในภาษาอังกฤษ ดังนั้น การเทียบแบบทั้งสองประเภทที่ผู้เขียนกล่าวมาจึงเรียกว่าเป็นการเทียบแบบแบบสัดส่วน (Proportional Analogy)

ในขณะที่ Hoppe, & Traugott (2003, p. 67) อธิบายในทำนองเดียวกันว่า การเทียบแบบเป็นกลไกทางวากยสัมพันธ์ที่เป็นผลจากกลไกการวิเคราะห์ใหม่ กล่าวคือ เมื่อโครงสร้างรูปภาษาผ่านการวิเคราะห์ใหม่แล้วผู้ใช้ภาษาจะนำโครงสร้างดังกล่าวไปใช้ในภาษาอย่างกว้างขวาง โดยเทียบแบบจากโครงสร้างที่ผ่านการวิเคราะห์ใหม่แล้วนำไปใช้กับบริบทที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น Hoppe, & Traugott ยังกล่าวอีกว่า การเทียบแบบเป็นกลไกที่จะทำให้โครงสร้างที่เป็นผลจากกลไกการวิเคราะห์ใหม่ปรากฏใช้โดยทั่วไปมากขึ้น อีกด้วย ดังนั้น การเทียบแบบจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดหรือแนวตั้ง และเป็นการเปลี่ยนแปลงของรูปภาษา ซึ่งใช้รูปภาษาอื่นเป็นตัวอย่างในการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏชัดกว่าการวิเคราะห์ใหม่ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงระดับผิวและการเทียบแบบไม่ได้ทำให้เกิดโครงสร้างใหม่ แต่เป็นการนำโครงสร้างใหม่ที่ได้จากกลไกการวิเคราะห์ใหม่ไปขยายการใช้อย่างกว้างขวางในภาษาโดยเทียบแบบบริบทของโครงสร้างใหม่กับบริบทอื่น ๆ (กิงกาญจน์ เทพกาญจนา, 2559, หน้า 55 - 54)

ผู้เขียนยกตัวอย่างกลไกการเทียบแบบที่ส่งผลต่อกระบวนการกลายรูปไวยากรณ์ในภาษาไทย และสามารถเห็นได้ชัดเจนจากกระบวนการกลายเป็นคำสันธานของคำกริยาจากงานวิจัยของ ศรีอังคาร ถาวโรฤทธิ์ (2566, หน้า 364 - 369) ที่ศึกษาเรื่อง กระบวนการกลายเป็นคำสันธานของคำกริยาในภาษาไทย โดยงานวิจัยนี้ศึกษาจากคำในภาษาไทยจำนวน 25 คำ ได้แก่ กลับ กว่า เกิด ขึ้น คล้าย คือ จน ข้าง ตรง ต่อ ตาม ถึง แถม เท่า เมื่อ พอ ลง ลงเลย แล แล้ว ยัง ไว้ เหมือน ให้ เก็บ ข้อมูลคำที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงปัจจุบันปีพุทธศักราช 2560 แบ่งเป็น 4 ช่วงสมัย คือ 1) สมัยสุโขทัยและช่วงสมัยระหว่างสุโขทัยกับสมัยอยุธยา 2) เริ่มที่สมัยอยุธยาต่อเนื่องสมัยธนบุรี จนถึงรัชกาลที่ 3 3) เริ่มที่สมัยรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ 4 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 และ 4) เริ่มที่สมัยรัชกาลที่ 9 ถึงสมัยปัจจุบันพุทธศักราช

2560 และมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหน้าที่และความหมายของคำสันธานที่มีรูปเดียวกับคำกริยา และเพื่ออธิบายกระบวนการกลายเป็นคำสันธานของคำกริยาทางด้านวากยสัมพันธ์และความหมาย โดยศรีอังการมีสมมติฐานว่า คำสันธานที่มีรูปเดียวกับคำกริยา ในสมัยปัจจุบันทำหน้าที่และมีความหมายแตกต่างกันในภาษาไทยแต่ละสมัย และการเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์และความหมายของคำสันธานที่มีรูปเดียวกับคำกริยาสอดคล้องกับแนวคิดการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ทั้งนี้กระบวนการกลายเป็นคำสันธานของคำกริยาในภาษาไทยที่เขาสืบค้นศึกษาพบว่า จะเกิดขึ้นเมื่อคำกริยาซึ่งเป็นคำหลักถูกวิเคราะห์ให้ทำหน้าที่อย่างคำสันธาน แล้วต่อมาเมื่อถูกวิเคราะห์ใหม่ให้ทำหน้าที่อย่างคำสันธานแล้ว ผู้ใช้ภาษาจึงได้นำโครงสร้างที่ปรากฏการทำหน้าที่คำสันธานนั้นไปใช้อย่างแพร่หลายในระบบภาษาต่อไป เนื่องจากคำแต่ละคำอาจจะมีศักยภาพในการผลักดันให้เกิดกลไกการเทียบแบบแตกต่างกัน โดยอาจพิจารณาได้จากบริบทที่คำเหล่านั้นปรากฏใช้ในระบบภาษา ได้แก่ 1) กลไกการเทียบแบบที่ผลักดันให้คำสันธานที่ผ่านการวิเคราะห์ใหม่ขยายประเภททางความหมายกลายเป็นคำสันธานบอกความสัมพันธ์ระหว่างอนุประโยคได้หลากหลายยิ่งขึ้น 2) กลไกการเทียบแบบที่ผลักดันให้คำสันธานที่ผ่านการวิเคราะห์ใหม่ขยายความหมายจากการบอกความสัมพันธ์ระหว่างอนุประโยคที่มีความสัมพันธ์กันในเชิงรูปธรรมขยายไปมีความสัมพันธ์กันในเชิงนามธรรมมากขึ้น ศรีอังการถาวรฤทธิ์ ยังกล่าวเสริมอีกว่า การวิเคราะห์กลไกการเทียบแบบของคำกริยาที่เกิดการกลายเป็นคำสันธานสามารถแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. กลไกการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมายได้หลายนัย

กลไกการเทียบแบบดังกล่าว เกิดเมื่อคำกริยาซึ่งเป็นคำหลักมีความหมายบอกเนื้อความเกิดการกลายเป็นทำหน้าที่อย่างคำสันธาน โดยถูกวิเคราะห์ใหม่ให้ทำหน้าที่และมีความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ในอนุประโยค แล้วผ่านกลไกการเทียบแบบโดยผู้ใช้ภาษาจะนำคำนั้น ๆ ไปใช้เชื่อมเหตุการณ์ที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยอาจเกิดจากการเทียบแบบจากเหตุการณ์ในอนุประโยคที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ซึ่งคำนั้น ๆ มีศักยภาพมากพอที่ผู้ใช้ภาษานำไปใช้ในการสื่อสารได้ ทำให้คำที่ผ่านกลไกการเทียบแบบเกิดการขยายความหมายไปแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ในอนุประโยคได้หลายนัย ศรีอังการ ถาวรฤทธิ์ (2566, หน้า 364 - 369) พบว่า คำทุกคำที่อยู่ในงานวิจัยผ่านกลไกการเทียบแบบในลักษณะดังกล่าว โดยบางคำอาจอยู่ในระหว่างการเกิดกลไกการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมาย ผู้เขียนยกตัวอย่างคำว่า “กลับ” และคำว่า “กว่า” ที่ปรากฏในงานวิจัยของ ศรีอังการ ถาวรฤทธิ์ เพื่อแสดงให้เห็นกลไกการเทียบแบบที่เกิดการขยายความหมายได้หลายนัยเมื่อปรากฏในช่วงสมัยที่ต่างกัน ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 กลไกการเทียบแบบที่เกิดการขยายความหมายได้หลายนัยเมื่อปรากฏในช่วงสมัยที่ต่างกัน

ลำดับที่	คำ	การขยายบริบทของคำสันธาน	กลไกการเทียบแบบ			
			ช่วงสมัยที่			
			1	2	3	4
1	กลับ	บอกความขัดแย้งเชิงเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม	-	✓	✓	✓
		บอกความขัดแย้งเชิงตรงข้ามกับที่ควรเป็น	-	✓	✓	✓
2	กว่า	บอกเวลาก่อน	✓	✓	✓	✓
		บอกการเปรียบเทียบ	-	✓	✓	✓

จากตาราง 3 จะสังเกตคำว่า “กลับ” ได้ว่าเกิดการขยายบริบทของคำสันธาน โดยให้ความหมายสองนัย คือ 1) บอกความขัดแย้งเชิงเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม และ 2) บอกความขัดแย้งเชิงตรงข้ามกับที่ควรเป็น ทั้งนี้การเกิดการขยายความหมายได้หลายนัยของคำว่า “กลับ” ของทั้งสองความหมายยังพบว่ามีเพียง 3 ช่วงสมัย คือ เกิดในสมัยที่ 2 เริ่มที่สมัยอยุธยาต่อเนื่องสมัยธนบุรี จนถึงรัชกาลที่ 3 สมัยที่ 3 เริ่มที่สมัยรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ 4 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 แต่กลับไม่พบว่าการขยายความหมายดังกล่าวในคำว่า “กลับ” ในสมัยที่ 1 สมัยสุโขทัยและช่วงสมัยระหว่างสุโขทัยกับสมัยอยุธยา ส่วนคำว่า “กว่า” ให้ความหมายสองนัยเช่นกัน คือ 1) บอกเวลาก่อน และ 2) บอกการเปรียบเทียบ ซึ่งพบการเกิดการขยายความหมายหลายนัยที่ต่างกัน กล่าวคือ ความหมายแรก “บอกเวลาก่อน” เกิดขึ้นถึง 4 ช่วงสมัย คือ สมัยที่ 1 สมัยสุโขทัยและช่วงสมัยระหว่างสุโขทัยกับสมัยอยุธยา สมัยที่ 2 เริ่มที่สมัยอยุธยาต่อเนื่องสมัยธนบุรี จนถึงรัชกาลที่ 3 สมัยที่ 3 เริ่มที่สมัยรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ 4 ถึงสมัยรัชกาลที่ 8 และ สมัยที่ 4 เริ่มที่สมัยรัชกาลที่ 9 ถึงสมัยปัจจุบัน พุทธศักราช 2560 แต่คำว่า “กว่า” ที่มีความหมาย “บอกการเปรียบเทียบ” ปรากฏเพียง 3 ช่วงสมัย คือ ช่วงสมัยที่ 2 - 4 เท่านั้น ผู้เขียนยกตัวอย่างคำว่า “กลับ” และ “กว่า” ในบริบทของข้อความตามหลักฐานทางภาษาไทยในงานวิจัยของ ศรีองค์การ ถาวโรฤทธิ์ (2566, หน้า 117 - 121) โดยคำว่า “กลับ” และคำว่า “กว่า” ปรากฏในช่วงปลายสมัยที่ 2 และสมัยที่ 3 ดังตัวอย่างที่ 2

ตัวอย่างที่ (2)

(1) “กลับ” ที่เป็นคำสันธานบอกความขัดแย้งเชิงเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม

“...เราทั้งหลายเรียกตัวว่าไทยกลับเป็นทาสแห่งความประพฤติดุจดุทาสนั่นเอง...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2504, หน้า 14)

(2) “กลับ” ที่เป็นคำสันธานบอกความขัดแย้งเชิงตรงข้ามกับที่ควรเป็น

“...เกาะระหว่างช่องที่จะออกไปทะเลอนที่สาม ซึ่งน่าจะเป็นของเมืองพัทลุงด้วยนั้น กลับเป็นของเมืองสงขลา...”

(บุญนาค พยัคฆเดช, 2505, หน้า 100)

(3) “กว่า” ที่เป็นคำสันธานบอกเวลาก่อน

“...ส่วนประโยชน์และอำนาจที่ได้อยู่แล้ว จะต้องสละทิ้งไปเสียก่อน **กว่า**จะได้รับประโยชน์ใหม่...”

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2551, หน้า 19)

(4) “กว่า” ที่เป็นคำสันธานบอกการเปรียบเทียบ

“...อนึ่งถ้าเอาน้ำเหลือน้ำตานทรายไประคนเข้ากับฟองน้ำอ้อยที่ซ้อนไว้...ก็เห็นว่าจะเป็นประโยชน์**ดีกว่า**ไปทำเชื้อต้มสุราศักร้อยเท่า...”

(สมหมาย ฮุนตระกูล, 2537, หน้า 35)

จากตัวอย่างที่ 2 คำว่า “กลับ” ในข้อความที่ (1) และ (2) เป็นชนิดคำสันธานแต่ให้ความหมายต่างกัน ตามหลักฐานที่ปรากฏ กล่าวคือ ในข้อความที่ (1) “กลับ” ให้ความหมายบอกความขัดแย้งเชิงเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม พบในสมัยรัชกาลที่ 6 ในขณะที่ “กลับ” ในข้อความที่ (2) ให้ความหมายบอกความขัดแย้งเชิงตรงข้ามกับที่ควรเป็น ซึ่งเกิดขึ้นในรัชกาลที่ 5 และข้อความที่ (3) และ (4) คำว่า “กว่า” เป็นคำสันธานเช่นเดียวกัน แต่ให้ความหมายต่างกัน กล่าวคือ ในข้อความที่ (3) “กว่า” เป็นคำสันธานที่บอกเวลาก่อน พบในสมัยรัชกาลที่ 4 ส่วน “กว่า” ในข้อความที่ (4) เป็นคำสันธานบอกการเปรียบเทียบ พบในสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงแม้ว่าทั้งสองตัวอย่างที่กล่าวมาจะเกิดอยู่ในช่วงสมัยใกล้เคียงกันคือ ช่วงปลายสมัยที่ 2 และช่วงสมัยที่ 3 ก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่าเมื่อระยะเวลาเปลี่ยนไปกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ด้วยการเทียบแบบจะส่งผลให้ความหมายของคำเดิม คือ คำว่า “กลับ” กับ “กว่า” เกิดการขยายความหมายได้หลายนัยเพื่อนำไปใช้ในบริบทของสถานการณ์ในการสื่อสารที่แตกต่างกัน

ดังนั้นกลไกการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมายได้หลายนัยในกรณีของคำดังกล่าว จะถูกวิเคราะห์ใหม่ให้ทำหน้าที่และมีความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ในอนุประโยคแล้ว ผ่านกลไกการเทียบแบบโดยผู้ใช้ภาษาจะนำคำนั้นนำไปใช้เชื่อมเหตุการณ์ที่หลากหลายยิ่งขึ้น ทำให้คำที่ผ่านกลไกการเทียบแบบเกิดการขยายความหมายไปแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ได้หลายนัย

2. กลไกการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมายเชิงนามธรรม

กลไกดังกล่าวนี้เป็นกลไกการเทียบแบบที่ปรากฏให้เห็นได้จากการขยายความหมายจากรูปธรรมไปเป็นความหมายเชิงนามธรรม กล่าวคือ คำกริยาที่เกิดการกลายเป็นคำสันธาน เมื่อผ่านกลไกการวิเคราะห์ใหม่ทำให้เกิดหน้าที่และมีความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ในอนุประโยค แล้วจะผ่านกลไกการเทียบแบบโดยทำให้มีความหมายเชิงนามธรรมมากยิ่งขึ้น โดยผู้ใช้ภาษาจะนำคำนั้น ๆ ไปใช้เชื่อมเหตุการณ์ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมน้อยลง และกลายเป็นเชื่อมเหตุการณ์ที่มีความเป็นนามธรรมสูงยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างคำว่า “เกิด” ซึ่งให้ความหมาย “บอกเงื่อนไข” และคำว่า “คือ” ซึ่งให้ความหมาย “บอกการขยายความ” ดังตัวอย่างที่ 3

ตัวอย่างที่ (3)

(1) “...ระวังให้ตีเกิดครีบ วุ่นวายกันตึ๊ง เดียวพระอาทิตย์**เกิด**เดินผิเลนทางขึ้นมา แล้วจะหาว่าหล่อไม่เตือน ...”

(2) “...**เกิด**ได้แฟนไม่ดีแถมแยะ...”

(3) “...อาตมะวันจัดที่ให้คุณปู่และเด็ก ๆ เป็นพิเศษคืออยู่ในตำแหน่งด้านข้างแต่ใกล้จนสามารถมองเห็นคนเล่นได้ชัดเจนทั้งสองวง จะได้เห็นชัด ๆ...”

(4) “...ความดีก็มีอยู่สองระดับคือดีแบบโลก ๆ กับดีแบบพ้นไปจากโลก...”

จากตัวอย่างที่ 3 จะเห็นได้ว่า “เกิด” ในข้อความที่ (1) ใช้เชื่อมเหตุการณ์ที่มีความหมายเชิงรูปธรรม แต่เมื่อเกิดการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมายจึงทำให้คำว่า “เกิด” ในข้อความที่ (2) มีการเชื่อมเหตุการณ์ที่มีความหมายเชิงรูปธรรมน้อยลง เช่นเดียวกับข้อความที่ (3) และ (4) ในคำว่า “คือ” ซึ่งให้ความหมาย “บอกการขยายความ” คำว่า “คือ” ในข้อความที่ (3) เชื่อมเหตุการณ์ที่มีความหมายเชิงรูปธรรม แต่ต่อมาเมื่อเกิดการเทียบแบบจึงทำให้เกิดการขยายความหมายเชิงนามธรรมกลายเป็น “คือ” ที่เชื่อมเหตุการณ์ที่มีความหมายเชิงรูปธรรมน้อยลง

กล่าวโดยสรุป การเทียบแบบเป็นการเปลี่ยนแปลงภาษาระดับผิวเท่านั้น จึงเรียกว่า การเปลี่ยนแปลงแบบ “ปรากฏชัด” การเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เรียกว่าเป็นการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จะต้องมีการวิเคราะห์ใหม่ของคำ เนื้อหา ได้แก่ คำนามและคำกริยา และมีการวิเคราะห์ใหม่ของหน่วยสร้าง ผลของการวิเคราะห์ใหม่คือ คำเนื้อหา กลายเป็นคำไวยากรณ์ นอกจากนั้น คำไวยากรณ์ที่เป็นผลผลิตของกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จะต้องสามารถเกิดร่วมกับคำประเภทต่าง ๆ ที่หลากหลายได้มากกว่าตอนที่ทำหน้าที่เป็นคำเนื้อหา ดังนั้น กลไกที่ทำให้คำไวยากรณ์สามารถเกิดร่วมกับคำที่หลากหลาย คือ การเทียบแบบ

บทสรุป

การวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเปลี่ยนแปลงของภาษารวมทั้งกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ แต่การวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบไม่ใช่สิ่งเดียวกันกับการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ เพราะการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่มีกลไกทางวากยสัมพันธ์ด้วยการวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบ จึงอาจกล่าวได้ว่าการวิเคราะห์ใหม่และการเทียบแบบเป็นกลไกทางวากยสัมพันธ์ที่สำคัญซึ่งผลักดันให้เกิดกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์ ทั้งนี้ การวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดโครงสร้างใหม่แทนที่โครงสร้างเก่า เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดจากการวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับลึกที่เรา มองไม่เห็น จึงอาจกล่าวได้ว่าการวิเคราะห์ใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ “ซ่อนเงิบ” ส่วนการเทียบแบบ เป็นการเปลี่ยนแปลงของรูปภาษาหนึ่ง ๆ ที่ยึดรูปภาษารูปอื่น ๆ เป็นแบบอย่าง ทำให้เป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับผิวของภาษาที่เห็นได้ชัดเจน จึงอาจกล่าวได้ว่า การเทียบแบบเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ “ปรากฏชัด” การเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เรียกว่า เป็นการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จะต้องมีการวิเคราะห์ใหม่ของคำเนื้อหา ได้แก่ คำนามและคำกริยา และมีการวิเคราะห์ใหม่ของหน่วยสร้าง ผลของการวิเคราะห์ใหม่ คือ คำเนื้อหาจะกลายเป็นคำไวยากรณ์ นอกจากนั้น คำไวยากรณ์ที่เป็นผลผลิตของกระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์จะต้องสามารถเกิดร่วมกับคำประเภทต่าง ๆ ที่หลากหลายได้มากกว่าตอนที่ทำหน้าที่เป็นคำเนื้อหา ดังนั้น กลไกที่ทำให้คำไวยากรณ์สามารถเกิดร่วมกับคำที่หลากหลาย คือ การเทียบแบบ ซึ่งการเทียบแบบในภาษาไทย เช่น การกลายเป็นคำสันธานของคำกริยาในภาษาไทย สามารถแบ่งกลไกของการเทียบแบบได้ 2 กลไก คือ 1. กลไกการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมายได้หลายนัย และ 2. กลไกการเทียบแบบที่ทำให้เกิดการขยายความหมายเชิงนามธรรม กลไกการเทียบแบบในแบบแรกจะเกิด เมื่อคำกริยาซึ่งเป็นคำหลักมีความหมาย

บอกเนื้อความเกิดการกลายไปทำหน้าที่อย่างคำสันธาน โดยดูวิเคราะห์ใหม่ให้ทำหน้าที่และมีความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ในอนุประโยค แล้วผ่านกลไกการเทียบแบบโดยผู้ใช้ภาษาจะนำคำนั้น ๆ ไปใช้เชื่อมเหตุการณ์ที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยอาจเกิดจากการเทียบแบบจากเหตุการณ์ในอนุประโยคที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ซึ่งคำนั้น ๆ มีศักยภาพมากพอที่ผู้ใช้ภาษานำไปใช้ในการสื่อสารได้ ทำให้คำที่ผ่านกลไกการเทียบแบบแบบนี้เกิดการขยายความหมายไปแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ในอนุประโยคได้หลายนัย ส่วนกลไกการเทียบแบบแบบที่สองเป็นกลไกการเทียบแบบที่ปรากฏให้เห็นได้ จากการขยายความหมายจากรูปธรรมไปเป็นความหมายเชิงนามธรรม กล่าวคือ คำกริยาที่เกิดการกลายไปเป็นคำสันธาน เมื่อผ่านกลไกการวิเคราะห์ใหม่ทำให้เกิดหน้าที่และมีความหมายแสดงความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ระหว่างเหตุการณ์ในอนุประโยค แล้วจะผ่านกลไกการเทียบแบบโดยทำให้มีความหมายเชิงนามธรรมมากยิ่งขึ้น โดยผู้ใช้ภาษาจะนำคำนั้น ๆ ไปใช้เชื่อมเหตุการณ์ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมน้อยลง และกลายไปเชื่อมเหตุการณ์ที่มีความเป็นนามธรรมสูงขึ้น ด้วยเหตุนี้ กระบวนการกลายไปเป็นรูปไวยากรณ์จึงต้องอาศัยการผลักดันด้วยกลไกทางวากยสัมพันธ์ทั้งการวิเคราะห์ใหม่ และการเทียบแบบ เพื่อส่งผลให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงของภาษา

เอกสารอ้างอิง

- กึ่งกาญจน์ เทพกาญจนา. (2559). **กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรัสดาว อินทรทัศน์. (2539). **กระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบทในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ดุขฎิบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2551). **พระบรมราชาธิบาย เรื่อง สามัคคี พระราชนิพนธ์
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพระราชพิธี.
- บุญนาค พยัคฆเดช. (2505). **พระบรมราชาธิบายของรัชกาลที่ 5**. พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- ปุมราชธรรม. (2545). **เอกสารสมัยอยุธยาจากหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส**. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและ
ประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- พิรุฬห์ ปิยมพวงศ์. (2561, กรกฎาคม - ธันวาคม). Grammaticalization กระบวนการกลายเป็นรูปไวยากรณ์.
วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 25(2), 433 - 453.
- ภาคทัต เทียมกัน. (2561). **พัฒนาการของคำว่า “บน” ในภาษาไทย: การศึกษาตามแนววรรคศาสตร์ปริชาน**.
วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2504). **ประมวลบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว ภาคปณิธาน**. พระนคร: กรุงเทพฯการพิมพ์.
- ศรีอังกูร ถาวโรฤทธิ. (2566). **กระบวนการกลายเป็นคำสันธานของคำกริยาในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ดุขฎิบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมหมาย สุนทรกุล. (2537). **หนังสือจดหมายเหตุ: Bangkok Recorder**. กรุงเทพฯ: สำนักพระราชพิธี.
- Harris, A., & Campbell, L. (1995). **Historical Syntax in Cross-linguistic Perspective**. Cambridge:
Cambridge University Press.
- Heine, B., & Reh, M. (1984). **Grammaticalization and Reanalysis in African Language**.
Hamburg: Helmut Buske.
- Heine, B., Claudi, U., & Hünnemeyer, F. (1991). **Grammaticalization: A Conceptual Framework**.
Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Hopper, P., J., & Traugott, E. C. (2003). **Grammaticalization** (2nd ed.). Cambridge: Cambridge
University Press.
- Jagacinski, N. (1991). Waa and Complement-taking Predicates in Thai. In M. Ratliff and E. Schiller
(Ed.), **Papers from The First Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistic
Society** (pp. 205 - 223). Tempe: Arizona State University, Program for Southeast Asian
Studies.
- Kurylowicz, J. (1965). **The Inflectional Categories of Indo-European**. Heidelberg: Winer.

Langacker, R. W. (1977). Syntactic reanalysis. In C. N. Li (Ed.), **Mechanisms of Syntactic Change** (pp. 57 - 139). Austin: University of Texas Press.

Prasithrathsint, A. (2010, December). Gramamticalization of Nouns into Prepositions in Thai. **Journal of Language and Linguistics**, 28(2), 68 - 83.

ภาคผนวก

แนะนำผู้เขียน

พนิดา พานิชวัฒน์

หน่วยงานสังกัด

ภาควิชาการประเมินและการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ความสนใจทางวิชาการ

ประเมินและการวิจัย

E-mail:

panidapanidvadtana@hotmail.co.th

พิมพ์ภาพรณห์ เซาว์ปรีชา

หน่วยงานสังกัด

นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต กลุ่มวิชาการจัดการธุรกิจการบริการ
วิทยาลัยดุสิตธานี

ความสนใจทางวิชาการ

การจัดการธุรกิจ, การบริการ

E-mail:

2101308511002@dtc.ac.th

ภัสสรภักดิ์ เพราะทะเล

หน่วยงานสังกัด

นิสิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ความสนใจทางวิชาการ

รัฐประศาสนศาสตร์

E-mail:

phattaraka06@gmail.com

ณัฐพล เสนวงษ์

หน่วยงานสังกัด

นิสิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ความสนใจทางวิชาการ

รัฐประศาสนศาสตร์

E-mail:

samsanwong1971@gmail.com

สิทธิชัย แสงสิทธิ

หน่วยงานสังกัด

นิสิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ความสนใจทางวิชาการ

บริหารการศึกษา

E-mail:

jeffparbok@gmail.com

รัชวิน โปร่งสูงเนิน

หน่วยงานสังกัด

นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ความสนใจทางวิชาการ

บริหารการศึกษา

E-mail:

ratchawin15@gmail.com

รัฐภูมิ ยวงทอง

หน่วยงานสังกัด

นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ความสนใจทางวิชาการ

บริหารการศึกษา

E-mail:

phumhighspeed@gmail.com

อัมจิตร หมดแระ

หน่วยงานสังกัด

สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ความสนใจทางวิชาการ

หลักสูตรและการสอน

E-mail:

xiimiix.92@gmail.com

ปนัดดา พาณิชยพันธุ์

หน่วยงานสังกัด

สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ความสนใจทางวิชาการ

หลักสูตรและการสอน, การสอนสังคมศึกษา

E-mail:

256kwang93@gmail.com

ประวิทย์ สายสงวนวงศ์

หน่วยงานสังกัด

อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

ความสนใจทางวิชาการ

ประวัติศาสตร์

E-mail:

prawit.sa@go.buu.ac.th

ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ

หน่วยงานสังกัด

อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ความสนใจทางวิชาการ

ภาษาไทย

E-mail:

natawut.kla@mbu.ac.th

พระมหาธีรวิทย์ พันธุ์ศรี

หน่วยงาน/สังกัด

อาจารย์พิเศษ วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความสนใจทางวิชาการ

พระพุทธศาสนา

E-mail:

teerawatpunsee2009@gmail.com

สุวัณชัย คชเพต

หน่วยงาน/สังกัด

อาจารย์ ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

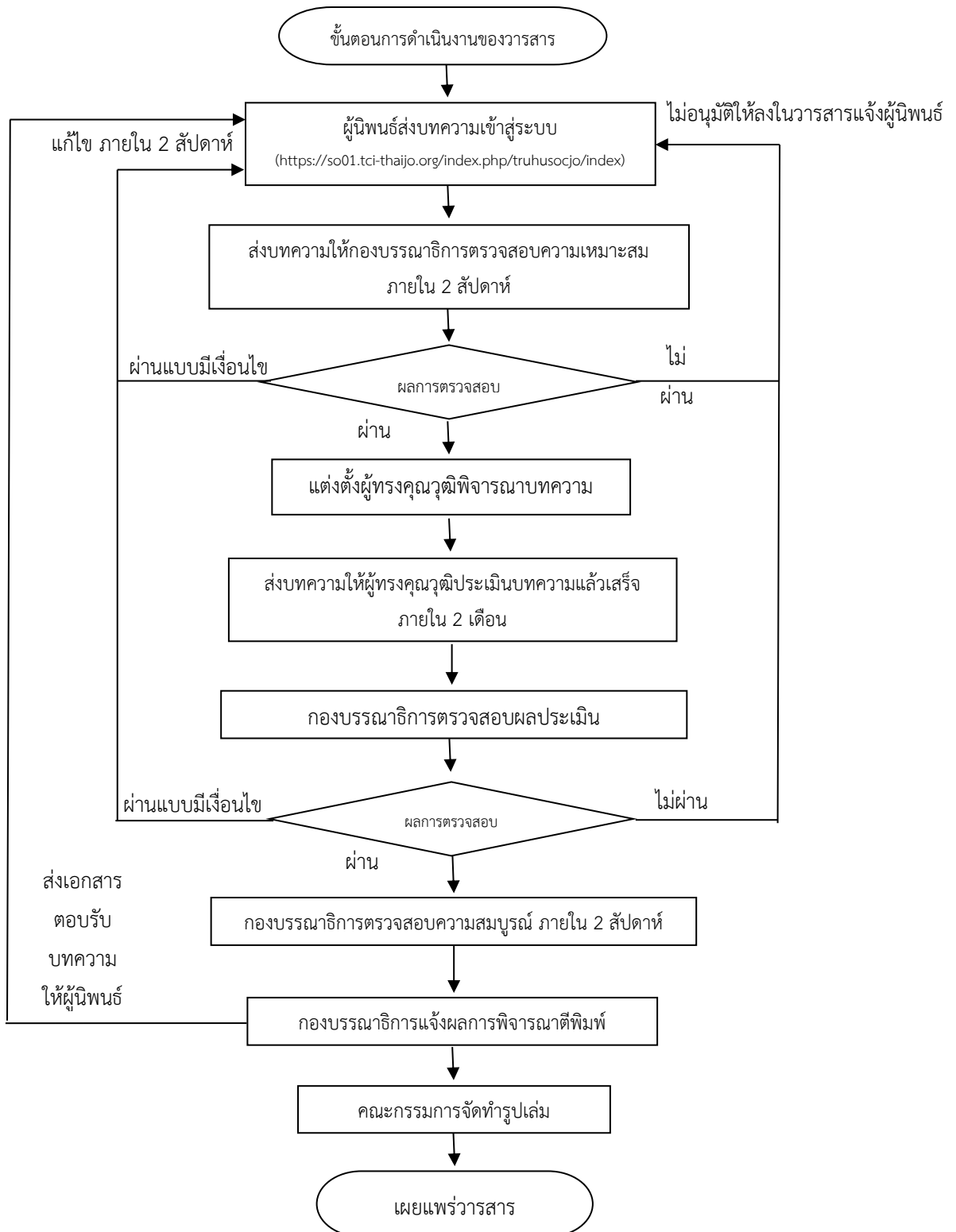
ความสนใจทางวิชาการ

ภาษาไทย

E-mail:

ksuwatchai.aru9@gmail.com

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
321 ถนนารายณ์มหาราช ต.ทะเลชุบศร อ.เมือง จ.ลพบุรี 15000
โทรศัพท์ 064-313-8785 Email: husocjo@gmail.com

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

1.2 บทความวิชาการ (Academic Article) ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิตนักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความปริทัศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้พิมพ์

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพบทความ (Peer Review) ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ท่าน และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความผู้พิจารณาบทความจะไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้พิมพ์บทความ และผู้พิมพ์จะไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-Blind Peer Review) ทั้งนี้บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารจะต้องมีผลการประเมิน "ผ่าน" จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 ใน 3 ท่าน

หมายเหตุ หากเกิดปัญหาหรือข้อขัดแย้งใด ๆ ในบทความการตัดสินใจของกองบรรณาธิการวารสารถือเป็นที่สุด

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จะต้องผ่านการตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับกองบรรณาธิการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการของสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 14 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สันขนาดบีห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษด้านบน 1 นิ้ว ด้านซ้ายและด้านขวากับด้านล่าง 0.75 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขกำกับทางมุมขวาบนทุกหน้าบทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้ากระดาษพิมพ์สัน โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาว 250 – 300 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key Words) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจน ดังนี้

- วัตถุประสงค์ ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- วิธีการศึกษา ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- ผลการศึกษา ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- สรุป ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- คำสำคัญ ควรมีคำสำคัญ 3 - 6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (.)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

3.2 วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี

ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.6 กิตติกรรมประกาศ (acknowledgements) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงานหรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (Citations in text) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงแตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่ใช้อ้างอิง ดังนี้

การจัดรูปแบบหน้ากระดาษวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ระยะขอบ บน 1”

***ตั้งค่าน้้ากระดาษ ขนาด B5
(7.17”×10.12”)**

ภายนอก 0.75”

ภายใน 0.75”

ล่าง 0.75”

ชื่อบทความภาษาไทย
ชื่อบทความภาษาอังกฤษ
(ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ตัวหนา ขนาดอักษร 18)

ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทย*
ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาอังกฤษ
(ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ตัวหนา ขนาดอักษร 14)

บทคัดย่อ
(ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ตัวหนา ขนาดอักษร 14)

เนื้อหาของบทความ ใช้ รูปแบบอักษร TH SarabunPSK ขนาดอักษร 14 ความยาวของบทคัดย่อ ภาษาไทย 250 - 300 คำ โดยให้เขียนเป็นร้อยแก้ว เน้นเฉพาะเนื้อหาที่สำคัญ ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ วิธีการ ผลและวิจารณ์ หรือข้อเสนอแนะอย่างย่อ (ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาดอักษร 14)

คำสำคัญ: (ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ตัวหนา ขนาดอักษร 14) ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ ประมาณ 3 - 5 คำ เป็นภาษาไทย ซึ่งตรงกับคำสำคัญในภาษาอังกฤษ เช่น รูปแบบบทความ, ขนาดตัวอักษร, รูปแบบตัวอักษร (ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาดอักษร 14)

* ยศ/ตำแหน่งทางวิชาการ, สาขาวิชา หน่วยงานต้นสังกัด (ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ตัวธรรมดา ขนาดอักษร 12)

ABSTRACT

(ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ตัวหนา ขนาดอักษร 14)

ความยาวของบทคัดย่อภาษาอังกฤษ 250 – 300 คำ และต้องตรงกับบทคัดย่อภาษาไทย (ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาดอักษร 14)

Keywords: (ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ตัวหนา ขนาดอักษร 14) ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความประมาณ 3 - 5 คำ เป็นภาษาอังกฤษ ต้องตรงกับคำสำคัญในภาษาไทย (ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาดอักษร 14)

บทนำ

อธิบายถึงความเป็นมาของเรื่องที่วิจัย ความสำคัญของปัญหาที่ทำการศึกษาวิจัย ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย กระชับ และชัดเจน การใช้คำย่อ ต้องมีคำสมบูรณ์ไว้ในครั้งแรกก่อน เนื้อหาของตัวเรื่องควรมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (ควรระบุเป็นข้อ ๆ)

วิธีดำเนินการวิจัย

อธิบายขั้นตอนการวิจัยด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย โดยกล่าวถึงแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

อธิบายถึงสิ่งที่ได้จากการศึกษาหรือวิจัย ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล และการแสดงผลการทดสอบสมมติฐาน และการวิจารณ์ผลการวิจัย ซึ่งการรายงานผลการวิจัยและการวิจารณ์นั้น ควรยึดวัตถุประสงค์ และสมมติฐานของการวิจัยเป็นหลัก เพื่อชี้ให้เห็นว่าผลการวิจัยได้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างไรบ้างและสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้หรือไม่อย่างไร โดยเสนอหลักฐานข้อมูลอย่างเป็นระเบียบและเข้าใจง่าย

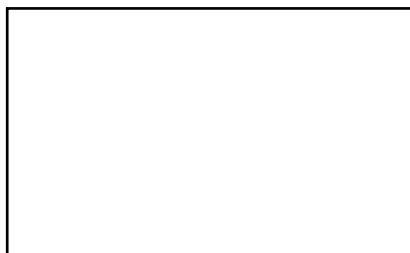
(กรณีมีตาราง)

ตาราง 1 เนื้อหาที่เป็นตารางและคำอธิบายสามารถใช้เป็นรูปแบบ 1 คอลัมน์ ได้ตามความเหมาะสม

(n=30)

หัวข้อ	ขีดเส้น 2 เส้น
	ขีดเส้น 1 เส้น
รวม	ขีดเส้น 1 เส้น
	ขีดเส้น 2 เส้น

(กรณีมีภาพ)

ภาพ 1 ชื่อภาพ

(ที่มา: ✓)

อภิปรายผล

ควรอธิบายถึงผลที่ได้รับจากการศึกษาหรือวิจัย ว่าเป็นไปตามสมมติฐานหรือไม่ ควรอ้างถึงทฤษฎี หรือ ผลการศึกษาของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ

ข้อเสนอแนะ

อธิบายถึงการนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือข้อเสนอแนะปัญหาที่พบในการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

(ดูรูปแบบการอ้างอิงแทรกในเนื้อหาและการเขียนเอกสารอ้างอิง)

***หากต้องการรายละเอียดเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
321 ถ.นารายณ์มหาราช ต.ทะเลชุบศร อ.เมืองลพบุรี จ.ลพบุรี 15000
โทรศัพท์ 0-3642-7485 – 93 ต่อ 40012 โทรสาร 0-3641-1150
Email: husocjo@gmail.com

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาและการเขียนเอกสารอ้างอิง

วิธีการเขียนอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (Citations in text)

1. ใช้รูปแบบการอ้างอิงแทรกในเนื้อหาแบบ APA Style (The Publication Manual of the American Psychological Association) การลงรายการอ้างอิงแทรกในเนื้อหา เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ในรูปแบบดังนี้

หมายเหตุ: เครื่องหมาย √ แสดงถึงการเคาะ 1 ครั้ง เวลาลงรายการอ้างอิงแทรกในเนื้อหาและรายการเอกสารอ้างอิงไม่ต้องใส่ลงไป

2. การลงรายการผู้แต่งทั่วไป

- ผู้แต่งที่เป็นคนไทย ใส่ ชื่อ-ชื่อสกุล โดยไม่ต้องใส่คำนำหน้านาม ยศ หรือ ตำแหน่งทางวิชาการ
- ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ใส่เฉพาะนามสกุลและตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,)

ผู้แต่งคนไทย

(ชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง,ปีที่พิมพ์,√หน้าที่ใช้อ้างอิง)

ผู้แต่งชาวต่างชาติ

(นามสกุล,ปีที่พิมพ์,√หน้าที่ใช้อ้างอิง)

3. ถ้ามีการกล่าวถึงชื่อผู้แต่งไว้เป็นการเริ่มต้นประโยค ให้ใส่วงเล็บปีพิมพ์และเลขหน้าต่อจากชื่อผู้แต่ง โดยในวงเล็บไม่ต้องระบุชื่อผู้แต่งซ้ำอีก สำหรับชื่อชาวต่างประเทศให้ใส่นามสกุลของผู้แต่ง

ลมูลวรรัตนกร(2540,√หน้า√105)

Watson(1992,√p.89)

4. การระบุเลขหน้าของเอกสารภาษาต่างประเทศที่นำมาอ้างอิง เอกสารหน้าเดียว ใช้อักษรย่อ p. เอกสารมากกว่า 1 หน้า ใช้อักษรย่อ pp.

(Jensen,√1991,√p.8)

(Jensen,√1991,√pp.8-15)

5. ถ้ามีผู้แต่ง 2 คน และไม่เกิน 5 คน ให้ลงชื่อผู้แต่งทั้งหมดตามลำดับรายการที่ปรากฏ คั่นคนที่ 1-5 ด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และคนรองสุดท้ายกับคนสุดท้าย คั่นด้วยคำว่า “และ” สำหรับภาษาไทย ส่วนภาษาอังกฤษใช้เครื่องหมาย “&”

(นวลจันทร์/รัตนกร, /ชุตินา/สัจจันท์, /และมารศรี/ศิริรักษ์, /2539, /หน้า/75)
(William, /Kates, /&/Devies, /1995, /p.61)

6. ถ้ามีผู้แต่ง เกิน 5 คนหรือตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป ให้ใส่เฉพาะผู้แต่งคนแรก และตามด้วยคำว่า “และคนอื่น ๆ” สำหรับภาษาไทย ส่วนภาษาอังกฤษใช้คำว่า “et al.”

(อุบล/บุญชู, /และคนอื่น ๆ, /2539, /หน้า 37)
(Heggs, /et/val., /1999, /pp. 4-7)

7. ผู้แต่งที่เป็นผู้มีฐานันดรศักดิ์ บรรดาศักดิ์ สมณศักดิ์

(ม.ร.ว.คึกฤทธิ์/ปราโมช, /2528, /หน้า/17)
(คุณหญิงแม้นมาส/ชลิต, /2521, /หน้า/53)
(พระธรรมปิฎก/ (ป.อ. ปยุตโต), /2540, /หน้า/70)

8. สิ่งพิมพ์ที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ใช้ชื่อเรื่องแทนชื่อผู้แต่ง

(การพัฒนาสุขนิสัย, /2548, /หน้า/77)
(Organization Management, /2011, /pp.53-54)

9. ข้อความที่นำมาอ้างอิง พบแหล่งที่ใช้อ้างอิงมากกว่า 1 แหล่ง สามารถเขียนไว้ในวงเล็บเดียวกันได้ โดยใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นแต่ละงานและเรียงตามลำดับของชื่อผู้แต่ง

(นวลจันทร์/รัตนกร, /2539, /หน้า/37; /มารศรี/ศิริรักษ์, /2552, /หน้า/75; /เยาวภา/โตทรัพย์, /2554, /หน้า/2)
(Heggs, /1999, /p.7; /Kates, /&/Devies, /2004, /pp.23-26)

10. การอ้างอิงเอกสารจากอินเทอร์เน็ต ใช้คำว่า ย่อหน้า สำหรับข้อมูลภาษาไทย และคำว่า para. สำหรับข้อมูลภาษาอังกฤษ

(ชื่อผู้แต่ง,√ปีพิมพ์,√ย่อหน้า)

(สุดแดน√วิสุทธิลักษณ์,√2548,√ย่อหน้า√3)

(Gorman,√2000,√para.3)

11. การอ้างอิงแหล่งสารสนเทศภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ให้เขียนชื่อสกุลผู้แต่ง เป็นภาษาอังกฤษ

(Yamada, 2020, p.3)

(Xiao, 2021, pp.85-105)

วิธีการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (บรรณานุกรม)

1. พิมพ์ชิดขอบซ้าย โดยไม่ต้องจัดหน้าแบบกระจายตัวอักษร (เครื่องหมาย "v" แสดงถึงการเว้นระยะ 1 เคาะ ให้ผู้เขียนเคาะเป็น Space bar 1 เคาะ)

2. หากรายการใดไม่มี ไม่ต้องลงรายละเอียดในบรรณานุกรม ให้ลงรายการถัดมาได้เลย

3. การลงรายการผู้แต่ง ผู้แต่งอาจเป็นได้ทั้งบุคคลหรือสถาบัน

- บุคคลสามัญชน >> ตัดคำนำหน้านาม นาย, นาง, นางสาว ดร. นายแพทย์ พล.อ. ผศ. รศ.

- ชาวต่างประเทศ >> เขียนชื่อสกุลขึ้นก่อน คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค ตามด้วยชื่อต้น

(First name) และ ชื่อกลาง (ถ้ามี)

Potter, James W.

Pane, John.

- ผู้มีบรรดาศักดิ์ ฐานันดรศักดิ์หรือสมณศักดิ์ >> กลับเอาบรรดาศักดิ์ไว้หลังชื่อกับ นามสกุล คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (.)

ศีกฤทธิ์วปราโมช, หม่อมราชวงศ์.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต).

- สถาบัน >> ให้บันทึกชื่อสถาบันนั้น ๆ โดยเรียงลำดับจากหน่วยงานใหญ่ไปหาหน่วยงานย่อย คั่นด้วยชื่อหน่วยงานด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.)

4. ผู้แต่งที่มีฐานะเป็นบรรณาธิการ ให้ลงชื่อผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.) และวงเล็บอักษรย่อ (บก.) สำหรับหนังสือภาษาไทย หรือ (Ed.) หรือ (Eds.) สำหรับหนังสือภาษาต่างประเทศ

ประวิทย์วสุณิชัย.ว(บก.).

เอี่ยมพรสกุลแก้ว, วและวสุนธราวทับทิมแท้.ว(บก.).

Ford,วGeorgeวS.ว(Ed.).

Jordan,วRobertsวJ,ว&วPeter,วTaylor,วA.ว(Eds.).

5. การลงรายการชื่อหนังสือ

- ชื่อหนังสือให้พิมพ์ด้วยตัวหนาและไม่ขีดเส้นใต้

- ชื่อหนังสือที่เป็นภาษาต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นอักษรตัวแรกของทุกคำด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ และกรณีมีชื่อเรื่องรอง ให้พิมพ์ตามหลังเครื่องหมายมหัพภาคคู่ (:) โดยพิมพ์ชิดอักษรตัวท้าย เช่น

New Jersey: A Guide to Its Past and Present.

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนาชนบท: กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก

6. การลงรายการครั้งที่พิมพ์ ให้ลงรายการตั้งแต่การพิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป แล้วใส่ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แล้วตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.)

(พิมพ์ครั้งที่ 2). (พิมพ์ครั้งที่ 3). (พิมพ์ครั้งที่ 4). (2nd ed). (3rd ed). (4th ed).

ตัวอย่างการใส่เครื่องหมายมหัพภาค (.) หลังชื่อหนังสือ

ชื่อหนังสือ (พิมพ์ครั้งที่). กรณีมีพิมพ์ครั้งที่ในวงเล็บต่อท้าย ไม่ต้องใส่เครื่องหมายมหัพภาค (.) ต่อท้ายชื่อหนังสือ

บันทึกถึงดวงดาว (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

ชื่อหนังสือ. ต้องใส่เครื่องหมายมหัพภาค (.) กรณีไม่มี (พิมพ์ครั้งที่). ต่อท้าย

บันทึกถึงดวงดาว. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

7. หนังสือไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ และปีที่พิมพ์ ใช้อักษรย่อในกรณีต่อไปนี้

	ภาษาไทย	ภาษาต่างประเทศ
ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์	(ม.ป.ป.)	(n.d.)
ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์	(ม.ป.ท.)	(n.p.)

นำอักษรย่อมาใส่ในตามตำแหน่ง

ชื่อผู้แต่ง.√(ปีที่พิมพ์).√**ชื่อหนังสือ**√(ครั้งที่พิมพ์).√(ม.ป.ท.).:√สำนักพิมพ์.
 ชื่อผู้แต่ง.√(ปีที่พิมพ์).√**ชื่อหนังสือ**√(ครั้งที่พิมพ์).√สถานที่พิมพ์:√(ม.ป.ท.).
 ชื่อผู้แต่ง.√(ม.ป.ป.).√**ชื่อหนังสือ**√(ครั้งที่พิมพ์).√สถานที่พิมพ์:√สำนักพิมพ์.
 ชื่อผู้แต่ง.√(ม.ป.ป.).√**ชื่อหนังสือ**√(ครั้งที่พิมพ์).√(ม.ป.ท.).

8. หากไม่สามารถพิมพ์จบได้ภายใน 1 บรรทัด ให้ขึ้นบรรทัดใหม่โดยย่อหน้าเข้ามา 7 ตัวอักษร (7 เคาะ)

หัตยา กองจันทิก. (ม.ป.ป.). **ฉลากโภชนาการคืออะไร**. สืบค้น มกราคม 27, 2543, จาก
 √√√√√√ <http://www.tda.moph.go.th/tda/html/product>

9. การจัดเรียง ให้เรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้แต่ง โดยเรียงตามอักษร ก-ฮ A-Z และแยกภาษาไทยกับภาษาต่างประเทศออกจากกัน

10. กรณีที่ผู้แต่งมีชื่อ-สกุลซ้ำกัน ให้เรียงตามปีพิมพ์จากน้อยไปมาก และในบรรทัดต่อไปให้พิมพ์ชิดล่าง 7 ครั้ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.) และใส่รายละเอียดชื่อเรื่องและอื่น ๆ ตามปกติ

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักวิชาการมาตรฐาน

การศึกษา. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้
ภาษาต่างประเทศ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.

กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

_____. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตาม
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. **กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.**

11. การอ้างอิงแหล่งสารสนเทศภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ให้เขียนชื่อผู้แต่งเป็นภาษาอังกฤษ และแปลข้อมูลส่วนอื่นๆ เป็นภาษาอังกฤษ

12. กรณีที่ผู้แต่งเป็นสถาบัน องค์กร หน่วยงาน และจัดพิมพ์เผยแพร่เอกสารในคราวเดียวกัน ให้ใช้คำว่า ผู้แต่ง. ใส่ในตำแหน่งของสำนักพิมพ์ (ตามตัวอย่างข้อ 10)

รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงแทรกในเนื้อหา และการอ้างอิงท้ายบทความ

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง.(ปีที่พิมพ์).✓ชื่อหนังสือ✓(ครั้งที่พิมพ์).✓สถานที่พิมพ์:✓สำนักพิมพ์.

อ้างอิงในเนื้อหา

(สำเนาวิ ขจรศิลป์, บุญเรียง ขจรศิลป์, สมประสงค์ น่วมบุญลือ, สุริยา เสถียรกิจอำไพ, และบุญสม
จิรวณิชกุล, 2541, หน้า 34-36)

(Jones, 2002, p. 24)

อ้างอิงท้ายบทความ

สำเนาวิ ขจรศิลป์, บุญเรียง ขจรศิลป์, สมประสงค์ น่วมบุญลือ, สุริยา เสถียรกิจอำไพ, และบุญสม
จิรวณิชกุล. (2541). การพัฒนารูปแบบค่ายอาสาพัฒนาของนักศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.

Jones, M. (2002). *Social Psychology of Prejudice*. New Jersey: Prentice Hall.

2. บทความจากวารสาร

ผู้เขียนบทความ.(ปีที่พิมพ์,✓เดือน).✓ชื่อบทความ.✓ชื่อวารสาร,✓ปีที่(ฉบับที่), หน้าที่สุดพิมพ์.

อ้างอิงในเนื้อหา

(วิกุล แพทย์พาณิชย์, 2545, หน้า 175-188)

(Bowen, 2005, pp. 175-188)

อ้างอิงท้ายบทความ

วิกุล แพทย์พาณิชย์. (2545, มีนาคม-เมษายน). ธุรกิจแฟรนไชส์. เนชั่นสุดสัปดาห์, 4(8), 8-11.

Bowen, J. (2005, April). FRBR coming soon to your library?. *Library Resources &
Technical Services*, 49(3), 175-188.

3. บทความจากหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์, เดือน/วัน/ปี). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์, ปีที่ (ฉบับที่), หน้าที่ตีพิมพ์.

อ้างอิงในเนื้อหา

(นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2544, หน้า 6)

(Schwatz, 1993, p. 9)

อ้างอิงท้ายบทความ

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2544, มีนาคม 23). พม่ากับยาเสพติด. *มติชน*, 20(121), หน้า 6.

ปัญหาขยะในเมืองเชียงใหม่. (2546, 15 สิงหาคม). *ไทยนิวส์*, 12(23), หน้า 8.

Schwatz, J. (1993, September 30). Obesity affects economic, social status.

The Washington Post, 30(134), p. 9.

4. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. ระดับวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยหรือสถาบัน.

การเขียนระดับวิทยานิพนธ์ ในรูปแบบภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

ปริญญาโท ใช้คำว่า วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต หรือ Master's thesis

ปริญญาเอก ใช้คำว่า วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต หรือ Doctoral Dissertation

สำหรับวิทยานิพนธ์ภาษาต่างประเทศ หลังระดับวิทยานิพนธ์ให้ใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) แล้วจึงตามด้วยชื่อมหาวิทยาลัย

อ้างอิงในเนื้อหา

(กิ่งแก้ว จันโสมศึก, 2547, หน้า 6-10)

(McKenna, 1999, pp. 9-10)

อ้างอิงท้ายบทความ

กิ่งแก้ว จันโสมศึก. (2547). ผลการเรียนรู้เชิงพุทธิพิสัยของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยใช้สื่อ

ประสมประกอบการดำเนินเรื่องผ่านคอมพิวเตอร์ช่วยสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

McKenna, J. C. (1999). *Sustainable Ethnic Tourism in Northern Thailand*. Master's thesis, University of Alberta.

5. รายงานการวิจัย

ชื่อผู้แต่ง.√ (ปีที่พิมพ์). √ชื่อรายงานการวิจัย√ (ครั้งที่พิมพ์). √สถานที่พิมพ์: √สำนักพิมพ์.

อ้างอิงในเนื้อหา

(สุขุม พรหมเมืองคุณ, 2546, หน้า 6-10)

(สุขุม พรหมเมืองคุณ, และคนอื่น ๆ, 2546, หน้า 6-10)

อ้างอิงท้ายบทความ

สุขุม พรหมเมืองคุณ. (2546). รายงานการวิจัย เรื่อง ความต้องการพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
ของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

สุขุม พรหมเมืองคุณ, และคนอื่น ๆ. (2546). รายงานการวิจัย เรื่อง ความต้องการพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยี
สารสนเทศของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

6. การสัมภาษณ์

6.1 บทสัมภาษณ์โดยตรง

ผู้ให้สัมภาษณ์.√ (ปี,√เดือน√วันที่ที่สัมภาษณ์).√ตำแหน่งหรือที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้.√สัมภาษณ์.

อ้างอิงในเนื้อหา

(มา มั่งมุล, 2557)

อ้างอิงท้ายบทความ

มา มั่งมุล. (2557, กรกฎาคม 11). ผู้ใหญ่บ้าน. สัมภาษณ์.

6.2 บทสัมภาษณ์ที่นำมาตีพิมพ์

ผู้ให้สัมภาษณ์.√ (ปี,√เดือน√วันที่ที่สัมภาษณ์).√ตำแหน่ง√(ถ้ามี).√สัมภาษณ์.√ชื่อวารสาร,√
√√√√√ปีที่(ฉบับที่),√หน้า.

อ้างอิงในเนื้อหา

(ทฤษฎี ขาวสวนเจริญ, 2557)

อ้างอิงท้ายบทความ

ทฤษฎี ขาวสวนเจริญ. (2557, กรกฎาคม 7). อธิบัติกรมปศุสัตว์. สัมภาษณ์. ไทยรัฐ, 50(1254), หน้า 5.

7. สารสนเทศจากเว็บไซต์

7.1 สารสนเทศจากเว็บไซต์

ชื่อผู้แต่งหรือชื่อหน่วยงาน.√(ปีที่พิมพ์).√ชื่อเรื่อง.√สืบค้น√เดือน√วัน,ปี,√จาก URL

อ้างอิงในเนื้อหา

(หัตยา กองจันทิก, 2552, ย่อหน้า 2-3)

(Chiang Mai University, n.d, para. 5)

อ้างอิงท้ายบทความ

หัตยา กองจันทิก. (2552). **ฉลากโภชนาการคืออะไร**. สืบค้น มกราคม 27, 2553, จาก

<http://www.tda.moph.go.th/tda/html/product/food/label.html>

Chiang Mai University. (n.d.). **Academic Support and Services Units**. Retrieved

September 1, 1999, from <http://www.erin.gor.au>

7.2 บทความวารสารอิเล็กทรอนิกส์จากเว็บไซต์

ผู้เขียนบทความ.√(ปีที่พิมพ์).√ชื่อบทความ.√ชื่อวารสาร,√ปีที่(ฉบับที่), หน้า.√สืบค้น√เดือน√วันที่,√ปี,
√√√√√จาก URL

อ้างอิงในเนื้อหา

(กณิกร ทวนทอง, และนพคุณ คุณาชีวะ, 2561, หน้า 125-136)

อ้างอิงท้ายบทความ

กณิกร ทวนทอง, และนพคุณ คุณาชีวะ. (2561). การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับ

ใจความ สำคัญของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย 2 โดยใช้วิธีการสอนแบบ

SQ4R กับวิธีการสอนแบบปกติ. **วารสารออนไลน์บัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย**

รามคำแหง, 4(1), 125-136. สืบค้น พฤษภาคม 16, 2564, จาก [http://www.edu-](http://www.edu-journal.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/2357.ru)

[journal.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/2357.ru](http://www.edu-journal.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/2357.ru)

8. เอกสารการประชุมสัมมนา

8.1 เอกสารการประชุมที่ตีพิมพ์เป็นรูปเล่ม

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่องานประชุม วันที่ เดือน ปี./ (หน้า)./ สถานที่พิมพ์./
✓✓✓✓✓✓✓✓ สำนักพิมพ์.

อ้างอิงในเนื้อหา

(อุมาพร สุทธิวงศ์, 2545, หน้า 38-48)

อ้างอิงท้ายบทความ

อุมาพร สุทธิวงศ์. (2545). มาตรฐานแรงงานกับการค้า. ใน การประชุมระดับชาติมาตรฐานแรงงานเพื่อการส่งออก วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2545 (หน้า 38-48). กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนามาตรฐานแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน.

8.2 เอกสารการประชุมที่ไม่ได้ตีพิมพ์เป็นรูปเล่ม

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ เอกสารเสนอต่อที่ประชุม/ ครั้งที่/ วันที่./ สถานที่พิมพ์.

อ้างอิงในเนื้อหา

(ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน์, 2540, หน้า 12)

(O'Neill, & Chan, 2003, p. 5)

อ้างอิงท้ายบทความ

ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน์. (2540). การบริหารเพื่อความเป็นเลิศ. เอกสารเสนอต่อที่ประชุมสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ครั้งที่ 15 วันที่ 26-28 พฤศจิกายน 2540, ขอนแก่น.

O'Neill, Edward T., & Chan, Lois Mai. (2003). FAST (Faceted application of subject terminology): A simplified LCSH-based vocabulary. Paper presented at World Library and Information Congress, 69th IFLA General Conference and Council, 1-9 August 2003, Berlin.

9. เอกสารรอง (อ้างอิงใน)

กรณีที่นำแนวคิดหรือทฤษฎีของผู้อื่นที่เคยอ้างอิงไว้ในสารสนเทศมาใช้ ให้เขียนรูปแบบการอ้างอิงในบทความและอ้างอิงท้ายบทความดังนี้

หมายเหตุ เอกสารภาษาไทยใช้คำว่า อ้างถึงใน เอกสารภาษาต่างประเทศใช้คำว่า cited by

อ้างอิงในเนื้อหา

(จารุวรรณ สันสุโสมณ, 2560, หน้า 16-25 อ้างถึงใน จินดารัตน์ เบอร์พันธุ์, 2561, หน้า 23)

(Bates, 2010, p. 16 cited by Taylor, 2012, pp. 401-411)

อ้างอิงท้ายบทความ

จินดารัตน์ เบอร์พันธุ์. (2561). การประมวลผลสารสนเทศสำเร็จรูป. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Taylor, A. (2012). Rethinking Subject Cataloging in Online Environment. *Library Resources & Technical Service*, 33(4), 401-411.

10. ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อประกาศ.(ปีพ.ศ., วันที่/เดือน)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่ม/ตอนที่/หน้า.

อ้างอิงในเนื้อหา

(พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพาพุทธศักราช 2533. 2533, 29 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 107 ตอนที่ 131. หน้า 1-20

อ้างอิงท้ายบทความ

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพาพุทธศักราช 2533. (2533, 29 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 107 ตอนที่ 131. หน้า 1-20.

จริยธรรมการวิจัย

จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงาน

1. ลักษณะของบทความที่จะนำลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้แก่ บทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article) บทความปริทรรศน์ หรือบทวิจารณ์วรรณกรรม (Review Article) ที่มีลักษณะวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัยจนแสดงถึงการศึกษาค้นคว้าอย่างรอบด้าน หรือเสนอแง่มุมความรู้ แนวคิด และประเด็นปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้ ควรมีการอ้างอิงทฤษฎีหรือข้อมูลจากแหล่งเอกสารที่เชื่อถือได้

2. ผลงานที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์ต้องไม่เคยได้รับการตีพิมพ์หรือกำลังเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสารหรือแหล่งอื่นใดมาก่อน บทความใด ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสาร ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี หากต้องการตีพิมพ์ซ้ำต้องได้รับอนุญาตก่อน ขอความรู้ใด ๆ ตลอดจนข้อคิดเห็นใด ๆ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่านโดยเฉพาะ กองบรรณาธิการวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย

จริยธรรมของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ต้องกำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของวารสาร การรับรองคุณภาพของผลงานวิจัย ผลงานวิชาการ ความถูกต้องตามหลักจริยธรรมสากล และสามารถชี้แจงหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการตรวจสอบ ประเมินบทความ (Peer Review) และพร้อมให้การชี้แจงความเบี่ยงเบนต่างๆ จากกระบวนการตรวจสอบที่ได้รับบัพไว้

2. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ โดยเด็ดขาด เพื่อรักษาไว้ซึ่งจริยธรรม จรรยาบรรณการทำงานอย่างเคร่งครัด

3. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์และผู้ประเมินบทความ แก่บุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาของการประเมินบทความ ซึ่งวารสารกำหนดเกณฑ์การประเมินคุณภาพบทความสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิแบบปกปิดรายชื่อ (Double blinded)

4. บรรณาธิการต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว โดยมีการตรวจสอบการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง โดยดูผลประเมินจากโปรแกรม Copy Catch ของระบบตอบรับบทความออนไลน์ ThaiJo 2.0 เพื่อให้แน่ใจว่า บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่นเกินตามที่กำหนดไว้ จะต้องหยุดกระบวนการประเมิน และติดต่อผู้นิพนธ์หลักทันที ขอคำชี้แจงเพื่อประกอบการ “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การลงตีพิมพ์บทความนั้น ๆ

5. หากปรากฏการประพฤติทุจริตภายหลังการดำเนินการตรวจสอบแล้ว บรรณาธิการต้องดำเนินการเพิกถอนบทความนั้นด้วยความชัดเจนที่จะสามารถพิสูจน์ได้ ทั้งนี้การเพิกถอนนี้ต้องให้ผู้อ่านและระบบฐานข้อมูลอื่น ๆ ทราบด้วย

จริยธรรมของผู้นิพนธ์

1. ผู้นิพนธ์ต้องรับรองว่า บทความที่ส่งเข้ามายังวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์ หรืออยู่ในกระบวนการกลั่นกรองบทความในวารสารอื่น
2. ผู้นิพนธ์ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของวารสารอย่างเคร่งครัด ทั้งรูปแบบการจัดเอกสาร และหลักเกณฑ์การอ้างอิง โดยสามารถศึกษาได้ที่ “คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง”
3. ผู้นิพนธ์จะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อน ไม่สร้างข้อมูลเท็จ บิดเบือน ตกแต่ง หรือตัดเนื้อความเพื่อประสงค์ให้สอดคล้องกับผลสรุป
4. ผู้นิพนธ์ต้องมีชื่อของตนเอง และผู้นิพนธ์ร่วม (หากมี) ปรากฏอยู่ในไฟล์บทความที่ส่งเข้ามายังระบบตอบรับบทความออนไลน์ ThaiJo 2.0 ของวารสาร
5. ผู้นิพนธ์ต้องมีการอ้างอิงเนื้อหาต่าง ๆ ในบทความของตนเอง ทั้งข้อความ ภาพ ตาราง เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น โดยให้ระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในบรรณานุกรมตามหลักเกณฑ์การอ้างอิงของวารสาร ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน ซึ่งทางวารสารจะตรวจสอบด้วยโปรแกรม Copy Catch ในระบบส่งบทความออนไลน์ ThaiJo 2.0 หากพบการละเมิดลิขสิทธิ์ ทางวารสารจะดำเนินการถอนบทความออกจากการเผยแพร่ทันที และหากมีการฟ้องร้อง ทางวารสารฯ จะไม่รับผิดชอบ และให้เป็นความรับผิดชอบของผู้นิพนธ์แต่เพียงผู้เดียว
6. เมื่อผู้นิพนธ์ได้รับผลการประเมินบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ต้องทำการปรับปรุง แก้ไขตามคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ และส่งกลับมายังกองบรรณาธิการในกรอบเวลาที่กำหนด

จริยธรรมของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินควรคำนึงถึงคุณภาพบทความตามหลักวิชาการและจริยธรรมสากลเป็นหลัก โดยพิจารณาความสำคัญ คุณค่าของเนื้อหาในบทความ ใช้ความเชี่ยวชาญเพื่อวิเคราะห์คุณภาพและความเข้มข้นของผลงาน โดยปราศจากอคติหรือความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลทางวิชาการรองรับ เป็นเกณฑ์ในการตัดสิน และไม่มีส่วนใดส่วนเสียกับผู้นิพนธ์ โดยไม่แสวงหาประโยชน์จากผลงานทางวิชาการที่ตนเองได้ทำการประเมิน
2. ผู้ประเมินต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลทุกส่วนของบทความที่ทำการประเมินให้แก่บุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
3. ผู้ประเมินต้องใส่ความคิดเห็นทางวิชาการของตนลงในแบบฟอร์มการประเมิน ที่อยู่ในระบบตอบรับบทความออนไลน์ของวารสาร ด้วยความชัดเจน ปราศจากความอคติ รวมทั้งต้องส่งผลการประเมินบทความตรงตามกรอบเวลาที่กองบรรณาธิการวารสารกำหนด
4. ผู้ประเมินบทความต้องไม่นำข้อมูลทุกส่วนของบทความที่ตนประเมินไปเป็นผลงานของตนเอง ยกเว้นการอ้างอิงบทความหลังจากบทความที่ตนประเมินได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เรียบร้อยแล้ว
5. กรณีผู้ประเมินพบว่า บทความที่ประเมินเป็นบทความที่มีความเหมือนหรือซ้ำซ้อนผลงานอื่น ผู้ประเมินต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที ด้วยการเลือกข้อเสนอแนะ ในขั้นตอนการวิจารณ์ว่า “ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความ” และระบุเหตุผลมาในช่อง “คำแนะนำอื่น ๆ”

วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
พิสูจน์อักษรภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาต่างประเทศ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพชรรัตน์ บริสุทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
2. อาจารย์ ดร.สุธินี วงศ์วัฒนกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชนิดดา โชติช่วง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
4. อาจารย์ชิน เพ็ญพิงสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ระวี เรืองวุฒิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
6. อาจารย์ชญาณต์ม บุษพระเกษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิธิญา ใจเย็น	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

เหรียญกอบบรรณาธิการวารสาร: อาจารย์ ดร.ภัทรพร โชคไพบูลย์

เลขานุการวารสาร: นางสาวสุนทรี รื่นชู

ภาพปก: อาจารย์ปรียาญจน์ ใจสอาด และอาจารย์ณฤทธิ ประจงแต่ง สวณลิขสิทธิ์ภาพปก

บทความทุกบทความได้รับการตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งข้อความและบทความ
เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ความคิดเห็นของกองบรรณาธิการวารสารและมิใช่ความรับผิดชอบของ
วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารนี้จะต้อง
เป็นบทความที่ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์วารสารอื่นๆ
กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์การคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา